

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO
TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Arkkitehtuurin koulutusohjelma

*Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille*

Diplomityö

Melina Aakula

Tarkastaja: Professori Ilmari Lahdelma

Tarkastaja ja aihe on hyväksytty Talouden ja rakentamisen tiedekuntaneuvoston kokouksessa 9. huhtikuuta 2014

Esittelypäivämäärä: 25.03.2015

Tiivistelmä

Tampereen teknillinen yliopisto
Diplomityö, 72 sivua, 11 liitesivua, 11 A1 planssia, pienoismalli
Maaliskuu 2015
Arkkitehtuurin koulutusohjelma
Tekijä: Melina Aakula
Työn nimi: Kylpylä kokemuksena, Autere, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille
Pääaine: Rakennussuunnittelu
Tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

Avainsanat: arkkitehtuuri, kylpylä, aistit, kokeminen

Diplomityöni käsittelee kylpylöitä ja ihmisen kokemuksellisuutta arkkitehtuurissa. Lähtökohtana on ollut aistien vaikutus kokemukseen. Työni jakautuu kylpylöiden historiaan, ihmisen kokemusmaailman tutkimiseen ja kylpyläsuunnitelmaan.

Kylpyläkulttuuri on alkanut ennen varsinaista ajanlaskua esihistorian aikaan, jolloin lähteiltä etsittiin parannusta vaivoihin ja sairauksiin. Nykyajan kylpyläperinteet ovat lähtöisin antiikin Kreikasta. Roomalaiset omaksuivat kreikkalaiset kylpyläkäytännöt, jotka ovat nykyajan eurooppalaisten kylpylöiden perusta.

Vedellä oli tunnetusti parantavia vaikutuksia, ja kylpemisestä tuli yhä suosittumpaa, kun vesihoitoihin saatiin tieteellistä pohjaa 1600-luvulla. Edelleen teollisen vallankumouksen myötä alkoi kylpyläkulttuurin nousukausi. Kylpylöissä käytiin lähinnä terveyden ylläpitämiseksi, ei niinkään peseytymisen vuoksi. 1800-luku oli eurooppalaisen kylpyläkulttuurin kukoistusaikaa. Kun terveysvesiä opittiin valmistamaan keinotekoisesti, kylpypaikat alkoivat olla yhä enemmän vapaa-ajanviettopaikkoja kuin paikkoja terveydenhoitoa varten.

Suomen ensimmäinen varsinainen kylpylä oli Helsingin Ullanlinnaan sijoitettu merikylpylä, joka tuhoutui maailmansodissa. Helsinkiin on suunniteltu kylpylää Ullanlinnan kylpylän tuhoutumisesta lähtien, ja kaupungissa olisikin tarvetta uudelle kylpylälle.

Suomalainen kylpylätraditio on tärkeä osa tapakulttuuriamme ja kulttuurihistoriallisena ilmiönä merkittävä. Nykyään kylpylät ovat vapaa-ajanviettoon suunniteltuja viihde- ja virkistyskylpylöitä, jotka tarjoavat ennen kaikkea mahdollisuuden lomaviittoon. Nykyajan kylpylät sijaitsevat yleensä yhdyskuntarakenteen laitamilla. Vaihtoehtona voisi kehittää kaupunkikylpyläkulttuuria osaksi kaupunkilaisten arkea.

Kokemus on aistimuksia, elämyksiä, tunteita ja tunteja. Kokeminen ja oleminen voidaankin kuvata jatkuvaksi läsnäoloksi ja läsnäolon ilmaantumiseksi. Kokemuksen luonne on aina moniaistinen ja kokonaisvaltainen. Aistien yhteistoiminta ja erilaiset aistituntemukset ovat kokemuksen tuottajia. Aistien avulla ihminen on siis yhteydessä sekä ulkomaailmaan että oman kehonsa tuntemuksiin. Aistien yhteistoiminta on eräänlainen maailman avaaja, ja erilaisten aistikokemusten liittyessä yhteen syntyy uudenlaisia ja yksilöllisiä tulkintoja ja kokemuksia ympäristöstä.

Arkkitehtuuri vahvistaa eksistentiaalista kokemusta ja tietoisuutta omasta olemisesta aktivoimalla aisteja ja altistamalla erilaisille kokemuksille. Kun asettaudumme tilaan ja hetkeen, tulemme tietoisemmiksi itsestämmme.

Kylpylä rakennuksena ja tilakokemuksena on ainutlaatuinen, ja kylpylässä vesi, lämpö ja luonnollisuus korostuvat olemisessä. Antautuminen veden vaikutukselle mahdollistaa syvällisten kokemusten saavuttamisen.

Diplomityöni suunnitelmana on uusi merikylpylä Ourit-saarille, jotka sijaitsevat Hietaniemen kärjessä, Helsingissä. Hietaniemen alue on houkutellut kylpyläyrittäjiä, ja suunnitelmia kylpylästä on 1930-luvun alusta asti.

Suunnitelmana on meditatiivinen kaupunkikylpylä, joka on tarkoitettu kaikille käyttäjäryhmille. Merikylpyläsuunnitelma kunnioittaa suomalaista perinteikästä saunakulttuuria ja etsiskelee kylpylöiden ja kylpemisen alkuperäistä puhdistautumista ja hiljentymistä.

Kylpylämassa on säteittäinen ja nouseva massa, joka laskeutuu kohti vettä.

Abstract

Tampere University of Technology
Master's Degree Programme in Architecture
Master of Science Thesis, 72 pages, 11 Appendix pages, 11 A1 sheets, a scale model
March 2015
Author: Melina Aakula
Title: A Spa as Experience, Autere, Spa Scheme on the Island of Ourit, Helsinki
Major Subject: Architectural Design
Examiner: Professor Ilmari Lahdelma

Keywords: architecture, spa, senses, experience

The subject of my Master of Science Thesis is spas, how people experience architecture and how the senses impact the given experience. The Thesis comprises the history of baths, an examination of human experiences and finally the scheme of the spa itself.

Bath culture dates back to pre-historic times when people were searching for remedies to ailments and diseases from natural fountains. The modern spa traditions come from Ancient Greece. The Romans adopted the Greek bath practices, which is the basis of modern European spas.

It was generally believed that water had beneficial health properties. Bathing became increasingly popular in the 16th century, when scientific evidence for water treatments were found. Furthermore, the industrial revolution accelerated bath culture, and the upswing of bath culture began. People were visiting baths rather to maintain health than to wash. The 18th century was the heyday of European bath culture. When people learned to produce therapeutic waters artificially, bathing places began changing to places of leisure rather than places for medical treatments.

The first actual Finnish bath was a sea pool complex situated in Ullanlinna, Helsinki. The bath was destroyed during the World Wars. Since then there have been several plans to build a new spa in Helsinki, and there is surely a need for such a new bathing complex.

The Finnish bathing tradition is an important part of our culture and has been a significant phenomenon throughout history. Nowadays spas are mainly places for entertainment and leisure. Modern day spas are usually located outside the urban structure as holiday venues.

Experience means sensations, feelings and emotions. Experiencing can be described as a continuous presence. It is always holistic and includes multiple sensory modalities. Different sensory modalities interact with one another to create experiences. Multisensory integration allows us to perceive a world of coherent perceptual entities and at the same time be aware of one's own body. It is important for the senses to interact in order to make people experience the environment effectively and make new and unique interpretations.

Architecture strengthens the existential experience, one's sense of being in the world, by activating the senses and exposing them to different kinds of experiences. When a person settles down in a space, in time, one becomes more and more aware of oneself.

A Spa is a unique building that creates diverse experiences. The warmth of the water and it's everydayness highlights different kinds of experiences. Being surrounded by water allows us to experience deep emotions and sensations.

My Thesis is the design of a new sea spa on the Islands of Ourit which are located in Hietaniemi, Helsinki. Hietaniemi has long attracted entrepreneurs, and plans for building a spa there have been around since 1930.

The spa scheme is a meditative city spa which is intended for all kinds of users. The design respects traditional Finnish sauna culture and is seeking the traditional values of bathing.

The plan of the spa is a radial and ascending mass which descends towards the water.

Sisällysluettelo

Alkusanat

1. Johdanto	5
2. Kylpylä konseptina	6
2.1 Kylpylöiden typologia	6
3. Kylpylöiden historia ja kehittyminen	7
3.1 Kylpyläkulttuurin kehittyminen maailmalla	8
3.1.1 Antiikki (n. 800 eaa.–500 jaa.)	8
3.1.2 Keskiaika Euroopassa (n. 500–1400)	9
3.1.3 Uusi aika Euroopassa (n. 1400-)	10
3.1.4 Kylpeminen Euroopan ulkopuolella	11
3.2 Kylpylöiden kehittyminen Suomessa	12
3.2.1 Kylpyläelämää	14
3.2.2 Kylpyläarkkitehtuuri	15
3.2.3 Sauna	16
3.2.4 Turun Kupittaa esimerkkinä	18
3.2.5 Iisalmen Runni esimerkkinä	19
3.2.6 Hangon kylpylä esimerkkinä	20
3.3 Helsinki kylpyläkaupunkina	21
3.3.1 Villensauna – Vattenkuranstalten Wilhelmsbad	23
3.3.2 Töölön hapelähde	23
3.3.3 Ullanlinnan kylpylä	24
3.4 Nykyajan kylpylä	26
4. Aistit ja kokemus	27
4.1 Aistien vaikutus kokemuksen muodostumiseen	27
4.1.1 Näköaisti	28
4.1.2 Kuuloaisti	29
4.1.3 Makuuaisti	29
4.1.4 Hajuaisti	30
4.1.5 Somaattiset aistit	30
4.2 Kokemus	31
4.3 Arkkitehtuuri ja kokemus	33
4.4 Kylpylä ja kokemus	35
5. Merikylpyläsuunnitelma Autere	36
5.1 Suunnittelualue	37
5.1.1 Helsinki, Etu-Töölö	37
5.1.2 Hietaniemi	38
5.1.3 Taivallahti	39
5.1.4 Lapinlahti	39
5.1.5 Tontti – Ourit-saaret	40
5.1.5.1 Nykyiset toiminnot	42
5.1.5.2 Saavutettavuus	43
5.1.5.3 Maisemaselvitys/ Tonttianalyysi	44
5.2 Tilaohjelma ja laajuustiedot	47
5.2.1 Tilaohjelma	47
5.2.2 Laajuustiedot	48
5.3 Konsepti ja suuntaviivat	49
5.4 Suunnitelma	50
5.4.1 Materiaalit	61
5.4.2 Julkisivukuviointi	63
5.4.3 LVI-ratkaisut	66
5.4.4 Rakenteet	67
6. Lopuksi	68
7. Lähdeluettelo	69
7.1 Painetut lähteet	69
7.2 Painamattomat lähteet	70

Liitteet

Alkusanat

Arkkitehtuurissa minua on aina kiehtonut ajatus ihmisen mittakaavasta, ihmisen kokemuksesta ja paikanhengestä. Kylpylärakennusten aistikkuus ja herkkyys saivat minut kiinnostumaan kylpylöistä ja niihin liittyvästä kokonaisvaltaisesta fyysisestä ja psyykkisestä kokemuksesta. Kylpylä on rakennuksena hyvin erityinen. Se tarjoaa mahdollisuuden hiljentyä ja olla. Harvassa julkisessa tilassa käyttäjän on mahdollista vain olla ilman minkäänlaista sivullista toimintaa. Halusin tutkia kylpylää nimenomaan kaupunkiympäristössä, jolloin kylpylä toimisi kaupunkilaisten rauhoittumisen ja kohtaamisen paikkana ympärivuotisesti. Kylpylästä haetaan elämyksiä, rentoutumista, hemmottelua ja stressinhallintaa. Ristiriitana on kuitenkin nykyajan kylpylärakennuksien massiivisuus ja ylivirittynyt tarjontakaaos.

Aloitin opintoni maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelmassa Aalto Yliopistossa (entinen Teknillinen korkeakoulu) vuonna 2004. Maisema-arkkitehdin opintojen ohella suoritin arkkitehtuurin kursseja, ja halusin laajentaa opintojani erityisesti rakennussuunnitteluun. Arkkitehtuuriopintojen suorittaminen vahvisti käsitykseni siitä, että haluan opiskella ja valmistua arkkitehdiksi ja tehdä tulevaisuudessa töitä arkkitehtina. Suoritin kandidaatin opinnot maisema-arkkitehtuurista, ja pääsin suorittamaan arkkitehtuurin maisteriopinnot Tampereen teknilliseen korkeakouluun vuonna 2013.

Diplomityöni painottuu sekä kylpylöiden historian ja ihmisen kokemusmaailman tutkimiseen että kylpyläsuunnitelmaan. Suunnitelmani sijoittuu Helsingin Hietaniemeen Ourit-saarille. Valitsin paikan, koska se sijaitsee Hietalahden uimarannan jatkumona, lähellä kaupunkia. Suunnitelmani lähtökohtana ovat paikan maisemalliset tekijät ja maisemarakenteen analysointi.

Kiitän lämpimästi työni tarkastajaa professori Ilmari Lahdelmaa asiantuntevasta ohjauksesta, hyvistä neuvoista ja kannustuksesta työn eri vaiheissa. Haluan kiittää myös perhettäni ja ystäviäni suuresta tuesta ja ymmärryksestä opiskelun eri vaiheissa sekä työtovereitani Arkkitehtitoimisto Virkkunen & Co:ssa erittäin kannustavasta ilmapiiristä saattaa arkkitehdin opinnot päätökseen.

Helsingissä, 3.3.2015

Melina Aakula

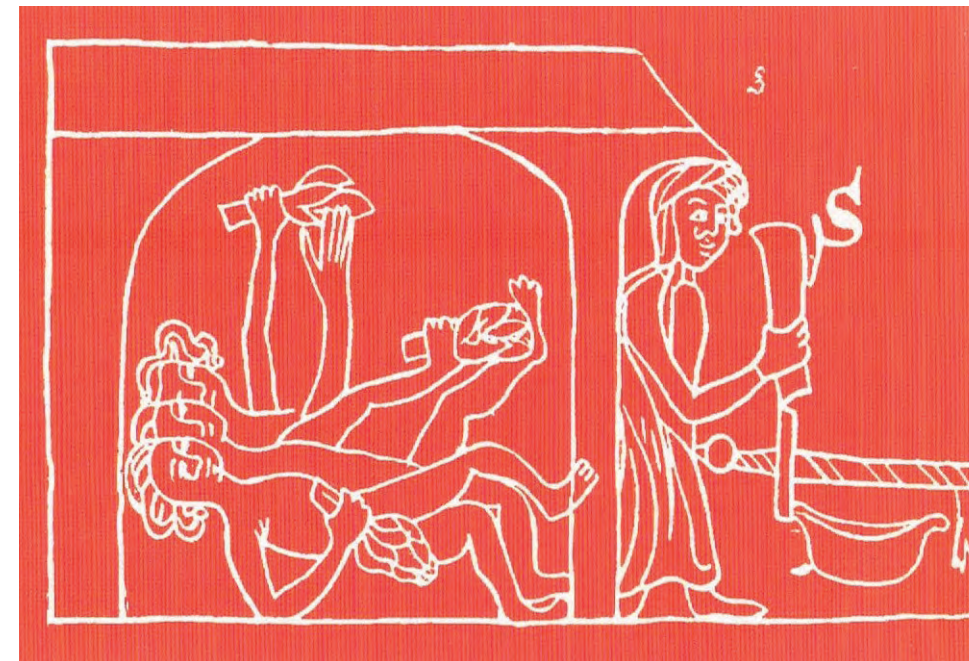
1. Johdanto

Tarkastelen diplomityössäni kylpylöitä sekä niiden arkkitehtuuria kylpylöiden historian, toiminnallisten kokonaisuuksien ja ihmisen kokemusmaailman avulla. Diplomityöni jakautuu kahteen osaan: kirjoitelmaan ja suunnitelmaan. Diplomityön tekstiosuus jakautuu edelleen neljään osaan: kylpylään konseptina, kylpylöiden historiaan ja kehittymiseen, aisteihin ja kokemukseen sekä suunnitelmaan. Ensimmäisessä osiossa, kylpylä konseptina, tutkin kylpylää käsitteenä ja kylpylöiden typologiaa. Kylpylöiden kehittymistä koskevassa osiossa pohdin kylpylöiden historiallista kehittymistä ja nykyajan kylpylää. Kokemusosiossa käsittelen ihmisen kokemusmaailmaa aistien avulla, arkkitehtuurikokemusta ja kokemuksia kylpylöissä. Suunnitelmaosiossa esittelen kylpyläsuunnitelman uudesta merikylpylästä Helsingin Hietaniemen Ourit-saarille.

Käsittelen diplomityössäni arkkitehtuurielämystä ja kokemusta erityisesti fenomenologiselta kannalta. Fenomenologia on tieteenfilosofinen suuntaus, joka korostaa ihmisen havaintoihin ja kokemuksiin perustuvaa tiedon tuottamista. Fenomenologiassa tarkastellaan ihmisen subjektiivista maailmankokemusta, ja henkilökohtaisten aistimusten, kokemusten ja elämysten pohtiminen nähdään merkityksellisenä. (Koppa 2014) Fenomenologia pyrkii kuvaamaan kokemusta ilmiönä ilman luonnontieteellisiä tai psykologisia teorioita ja kategorioita. Arkkitehtuurissa fenomenologinen pohdinta on arkkitehtuurin tarkastelua arkkitehtuurielämyksistä käsin. Tarkastelutapa on vastakohta perinteisemmälle rakennusten fyysisten mittasuhteiden ja ominaisuuksien viitekehysten erittelylle. (Pallasmaa 1993, s.78) Filosofi ja teoreetikko Edmund Husserl (1859–1938), joka on luonut fenomenologian perustan, on todennut, ettei ulkoista maailmaa voi tutkia puhtaana empiiristen faktojen kokoelmana, vaan on tutkittava ulkoisen maailman rakentumista ihmisen tajunnassa. Ulkoinen maailma välittyy ihmiselle kokemuksessa. (Perttula 1995, s.7) Diplomityössäni käsittelen kokemusta myös ihmisen aistien eli näkö-, kuulo-, tunto-, maku-, haju- ja tasapainoaistien avulla.

Suunnitelma tukeutuu jo olemassa olevaan kaupunkirakenteeseen ja huomioi alueen toiminnalliset, visuaaliset ja ekologiset tekijät. Tavoitteenani on pohtia kylpylän merkitystä Helsingin kaupungille ja aktivoida kaupunkielämää ympärivuotisesti. Hietaniemen vetovoimana on kaunis luonto ja ympäristö, ja erityisesti kesällä alue on edukseen. Suunnitelman avulla haluan nostaa esiin alueen arvot ja toteuttaa suunnitelman ennen kaikkea maiseman ehdoilla. Kylpyläsuunnitelmani tarkoituksena on luoda luonnollinen jatkumo Hietaniemen uimarannalle, ja toteuttaa virkistysalueen hiljainen kohtaaminen Hietaniemen hautausmaan ja historiallisen Lapinlahden sairaala-alueen kanssa.

Tämä diplomityö on laadittu osana arkkitehdin maisteritutkintoa Tampereen Teknillisen Korkeakoulun arkkitehtuurin koulutusohjelmassa. Työn on ohjannut professori Ilmari Lahdelma. Työ on aloitettu loppuvuodesta 2013.

*Piirros entisajan kylpemiskulttuurista
(Karjanoja 1997, s.8)*

2. Kylpylä konseptina

Kylpylä tarkoittaa käsitteenä rakennusta, jossa on vesi- ja uima-altaita sekä erilaisia tiloja terveydenhoitoa tai virkistäytymistä varten (Suomisanakirja 2013). Kylpylä-käsite voi kattaa kaikenlaisen veteen liittyvän terveys- ja virkistäytymistoiminnan. Entisaikoina kylpylöiden painopiste oli enemmän lääketieteessä ja terveydenhoidossa kuin virkistäytymisessä.

Englanninkielistä termiä spa käytetään usein synonyymina kylpylälle. Spa voidaan käsittää merkitykseltään hieman laajempänä kuin kylpylä, ja termi liitetään usein muodikkaaseen hotelliin tai rentoutumispalveluun. (The free dictionary 2013) Spa-käsite voikin tarkoittaa niin suurta viihdekylpylää kuin pientä kauneushoitopistettä.

Spa-sanan syntyyn on useampi teoria. Termi on voinut muodostua latinankielisen sanonnan salus per aqua/ sanitas per aqua alkukirjaimista. Sanonta tarkoittaa ”terveyttä veden kautta”. (Croutier 1992, s.136) Sana voi olla myös perintöä belgialaisesta Spa-nimisestä kaupungista, jonka kukoistuskausi oli 1600-luvun alussa (Taylor 2005, s.9). Spa-sana on myös voinut juontua latinan lähdeettä tarkoittavasta sanasta espa tai latinankielisestä sanasta spargete, joka tarkoittaa kosteutta ja tihkusadetta (Croutier 1992, s.136).

2.1 Kylpylöiden typologia

Kylpylät voidaan jakaa terveys- ja kuntoutuskylpylöihin sekä virkistyskylpylöihin. Terveyskylpylät ovat hoitopainotteisia paikkoja, jotka ovat keskittyneet kuntoutukseen ja vesiterapiaan (RT 97–10839 2005, s.2). Kuntoutuskylpylät tarjoavat lääkäripalveluita, fysioterapiaa sekä kattavasti erilaisia hoitoja (Taylor 2005, s. 13–15). Virkistyskylpylät tai vesipuistot taas ovat viihde- ja vesileikkitoimintaan keskittyneitä laitoksia, joissa on esimerkiksi virkistysaltaita, aaltokoneita, vesiliukumäkiä ja virtausaltaita (RT 97–10839 2005, s.2). Selkeää jaottelua ei kuitenkaan ole, ja palveluiden ja toimintojen tarjonta limittyy erilaisissa kylpylöissä ja uimahalleissa.

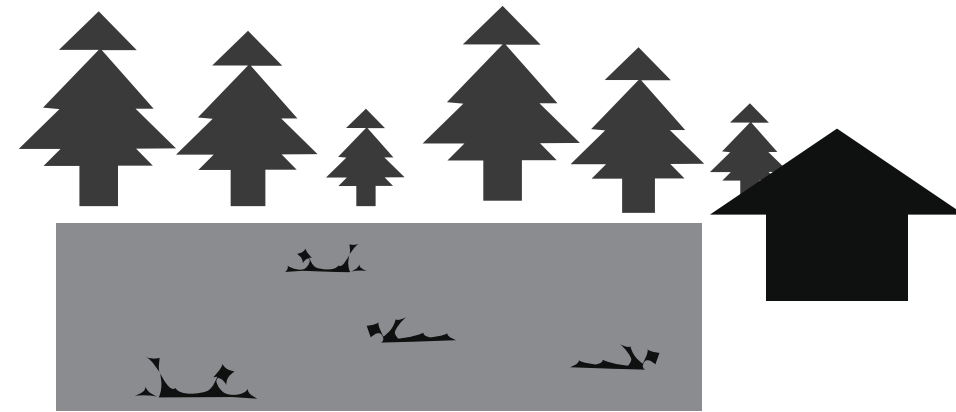
Monet kylpylät sijaitsevat lomapalvelu- ja aktiivikeskitymissä, jotka ovat syntyneet edistämään erityisesti turismia. Näihin lomakohdekylpylöihin liittyy yleensä muitakin toimintoja ja aktiviteetteja kuten golf, laskettelu, kaupunkielämykset ja kulttuuripalvelut. Day Spa tarkoittaa vesi- ja kauneushoitolaa, johon liittyy erilaisia tarjottuja palveluita kuten hierontaa, kauneushoitoja ja aromaterapiahoitoja. (Taylor 2005, s. 13–15)

Suomessa historiallisia kylpylöitä kutsutaan myös parantoloiksi, vaikka sanat eivät ole synonyymeja. Kylpylä on historiassa edustanut paikkaa, jossa hoidot painottuivat ennaltaehkäisevään terveydenhoitoon, kun taas parantolassa hoidettiin sairauksia. (Suvikumpu 2014, s.102) Lepokoti on vielä oma kategoriansa kylpylän ja parantolan rinnalla, ja ne ovat perinteisesti olleet eri ammattikunnille perustettuja omia virkistyspaikkoja (Suvikumpu 2014, s.103).

Uimahallit liittyvät läheisesti kylpylään, ja niiden toiminnot menevät osittain päällekkäin. Kylpylä painottuu enemmän virkistäytymiseen, kun taas uimahallin toiminta liittyy enemmän urheiluun ja kehonhuoltoon. Uimahalli on nykyään yleisin vesitoimintoihin liittyvä rakennus. Uimahalli on uintiurheilun liikuntapaikka ja käytössä ympäri vuoden. Uimahallissa on huomioitu erityisesti uimaopetuksen, kuntouinnin ja uintiurheilun tarpeet, ja uimahallit toimivat myös uintiurheilun harjoitus- ja kilpailupaikkoina. Uimahalleja, joissa on uimahallipalveluiden lisäksi

vesiaiheisia virikkeitä sekä toimintoja rentoutumiseen ja vesileikkeihin, voidaan kutsua myös virkistysuimaloiksi. (RT 97–10839 2005, s.2) Uima-altaiden lisäksi uimahallin palveluihin voi kuulua esimerkiksi kuntosali ja erilaisia ohjattuja liikuntamuotoja.

Maaumala on ulkona sijaitseva uinti- ja kylpemispaikka. Yksinkertaisimmillaan maaumala on avoveteen liittyvä rakennus, jossa on esimerkiksi puku- ja suihkutilat. Maaumaloita voi sijaita myös luonnonveden ulottumattomissa, jolloin uimalassa on rakennettu allas.

3. Kylpylöiden historia ja kehittyminen

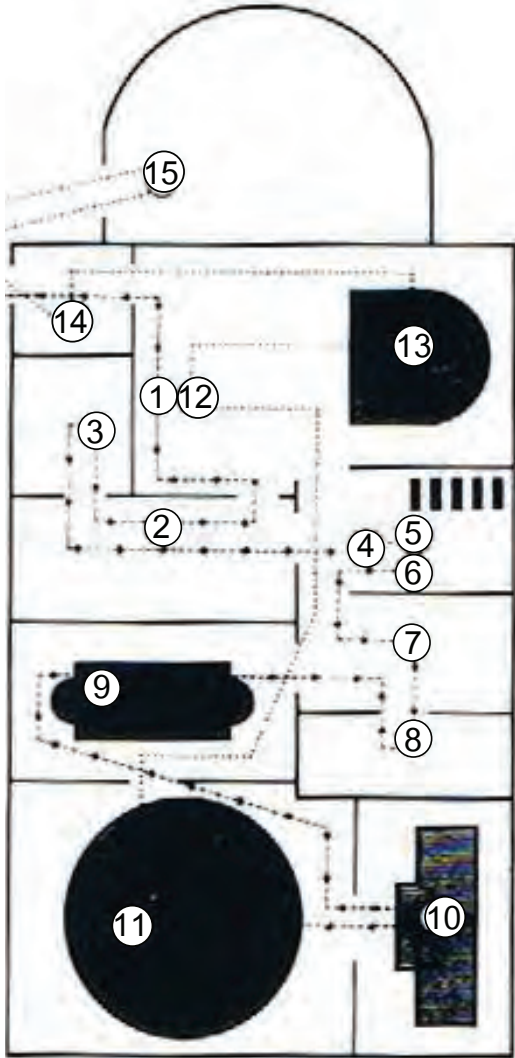
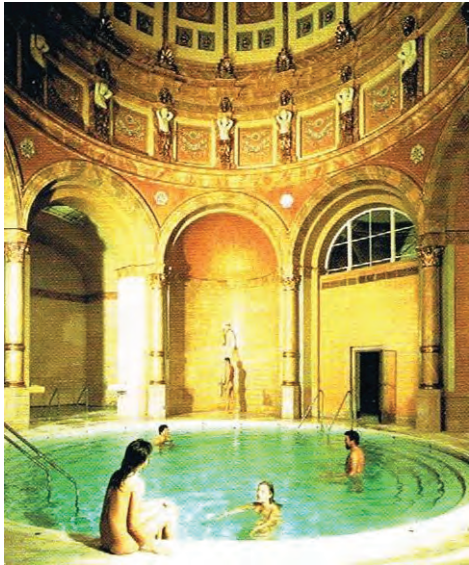
Kylpyläkulttuuri on alkanut ennen varsinaista ajanlaskua esihistorian aikaan, jolloin ihmiset matkasivat pitkiäkin matkoja lähteille etsien parannusta vaivoihinsa. Uskottiin, että joidenkin lähteiden tai kaivojen vesissä kylpeminen voisi puhdistaa kehon ja parantaa mielen. (Yleistieto 2013)

Kylpemistä on harjoitettu jossakin muodossa lähes kaikkialla maailmassa, ja kylpeminen on ollut osa uskonnollisia rituaaleja (Laaksonen 1997, s.6). Veden henget ja lähteiden jumalat ovat olleet tunnettuja niin Kreikan mytologiassa kuin suomalaistarustossa. Kylpyläkulttuurin ja sitä edeltäneen terveyslähdekulttuurin syntyminen perustuukin myyttien ja legendojen sävyttämiin luonnonlähteisiin. (Suvikumpu 2014, s.10) Historialliset kylpylät ovat syntyneet usein juuri parantavan lähteen ympärille (Taylor 2005, s. 13).

Kylpeminen on yleisesti ollut keino parantaa sairauksia ja ylläpitää eheää psyykkistä ja fyysistä kuntoa. Kylpemiskulttuuri on toisaalta liittynyt aina läheisesti ihmisten sosiaaliseen kanssakäymiseen ja seurusteluun. (Laaksonen 1997, s.6) Kylpylälaitokset ovat olleet aikamme lääketieteen perusta, ja lääketieteen kehittyessä vesihoidoista muihin hoitomuotoihin kylpylät muokkautuivat virkistys- ja vapaa-ajan viettopaikoiksi. Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana onkin tullut paljon erilaisia kylpylämuotoja. Kylpyläelämän peruselementit ovat kuitenkin pysyneet pääpiirteiltään samankaltaisina maiden ja kansallisuuksien, jopa aikakausien rajoista riippumatta. (Suvikumpu 2014, s.7)

Esimerkiksi saksalaisessa Baden-Baden kylpyläkaupungissa sijaitsevassa Friedrichsbadin historiallisessa kylpylässä kylpemisen traditio ja kulku ovat pysyneet lähes kaksituhatta vuotta samankaltaisena. Kylpyläkokemus Friedrichsbadissa kestää noin kaksi tuntia, jonka aikana käydään läpi erilaisten kylpyhuoneiden sarja. Jokaisen kylpyhuoneen seinässä on ohje, miten ja kuinka kauan tilassa kylvetään. Ensimmäisenä sarjassa on miellyttävä suihku, jonka jälkeen otetaan lämmin ja kuuma ilmakylpy. Ilmakylpyjen jälkeen on viilentävän suihkun ja hieronnan vuoro, joiden jälkeen on eri lämpöisiä kylpyjä. Kylpemisen päätteeksi on nopea kastautuminen kahdeksantoista asteiseen kylmältaaseen. Lopuksi päädytään rauhalliseen pienten lepopaikkojen rotundaan, jossa hiljennytään lepoon lämpimiin pyyhkeisiin kietoutuneina. (Croutier 1992, s.130)

1. Suihku	5 min
2. Lämmin ilmakylpy 54C	15 min
3. Kuuma ilmakylpy 68C	5 min
4. Suihku	lyhyt
5. Saippuahieronta	8 min
6. Suihku	lyhyt
7. Lämmin höyryhuone I 45C	10 min
8. Lämmin höyryhuone II 48C	5 min
9. Lämmin kylpy 36C	10 min
10. Lämmin suihkukylpy 34C	15 min
11. Lämmin harjoitteluallas 28C	5 min
12. Suihku	8 min
13. Kylmä vesikylpy 18 C	lyhyt
14. Lämmin pyyhekäsittely	4 min

Kylpyläkierto, Friedrichsbad, Baden-Baden, Saksa (Croutier 1992, s.132)

3.1 Kylpyläkulttuurin kehittyminen maailmalla

Kylpyläkulttuuri on levinnyt ympäri maailmaa, mutta voimakkaimpana kylpyläkulttuuri on esiintynyt Euroopassa ja Japanissa (Yleistieto 2013). Kylpemisen alkuaikoina toimintaan kuului jonkinlainen rituaali ja kylpemistä harjoitettiin vain tiettyinä ajankohtina. Kylpemisestä tuli ympärivuotista ja kylpyläarkkitehtuurin kukoistuskausi alkoi, kun kylpemiseen tuli mukaan terveydellinen ja terapeutinen elementti ja veden siirtämisen tekniikka kehittyi. (Croutier 1992, s.78) Eurooppalaisen kylpyläkulttuurin nousukausiksi voidaan määritellä lähes jokainen vuosisata antiikissa ja sen jälkeen (Suvikumpu 2014, s.10).

3.1.1 Antiikki (n. 800 eaa.–500 jaa.)

Nykyajan kylpyläperinteet ovat lähtöisin antiikin Kreikasta. Kivi- ja pronssikauden kreikkalaiset hyödynsivät pieniä kylpyammeita, lavuaareja ja jalka-altaita henkilökohtaisen hygienian hoidossa. (Yleistieto 2013) Kreikkalaiset olivat myös ensimmäisiä, jotka rakensivat julkisia kylpylöitä (Croutier 1992, s.80). Voimistelulaitokset peseytymispaikkoineen olivat alkuna julkisille kylpylöille (Karjanoja 1997, s.11). Antiikin Kreikassa kylpylä olikin usein yhdistetty gymnasium-laitoksiin, joissa urheiltiin ja harjoitettiin sekä taiteita että tieteitä (Laaksonen 1997, s.8). Nämä kylpylaitokset oli perustettu henkistä ja ruumiillista kasvatusta varten (Heikura 2013, s.18). Antiikin kreikkalaiset suosivat puhtautta ja heillä oli tapana kylpeä fyysisten urheiluasuoritusten jälkeen (Croutier 1992, s.79).

Roomalaiset omaksuivat kreikkalaiset kylpyläkäytännöt, ja nykyajan Eurooppalaisten kylpylöiden perusta taas on roomalaisissa kylpylöissä (Yleistieto 2013). Rooman valtakunnan aikana alkoi kylpyläkulttuurin todellinen kukoistusaika (Croutier 1992, s.79). Kylpemisen merkityksen lisääntymiseen roomalaisten keskuudessa vaikutti lääketiede, joka korosti kylpemistä sekä sairauksien ehkäisijänä että sairauksien hoitamisessa. Kylpylät toimivat eräänlaisina terveyskeskuksina, joissa kansa puhdistautui, hoiti kuntoaan sekä torjui ja paranteli sairauksia. (Heikura 2013, s.18–20) Kylpylät olivat myös sosiaalisia keskuksia ja kansan yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja, joissa vierailivat niin yläluokka kuin orjatkin (Eronen 2007, s.135). Roomalaiset yhdistivät kylpemiseen hengellisyys, sosiaalisuuden ja terapeutiset elementit, ja ylistivät sitä jopa taiteeksi (Croutier 1992, s.81).

Antiikin roomalaiset veivät kylpyläkulttuuria maailmalle (Eronen 2007, s.134). Valloitusretkillään he perustivat kylpylöitä niille seuduille, joihin he etenivät. Kylpylöiden raunioita on löydetty kaikista niistä kolmesta maanosasta – Euroopasta, Aasiasta ja Pohjois-Afrikasta – joihin Rooman valtakunta ulottui. (Heikura 2013, s.18) Roomalaiset hyödynsivät siirtokuntiensa kuumat lähteet ja rakensivat kylpylöitä niiden läheisyyteen. Erityisesti Euroopassa on ollut monia roomalaisia kylpylöitä. Esimerkiksi Ranskan kaupungit Aix ja Vichy, Englannin Bath ja Buxton sekä Saksan Wiesbaden ovat vanhoja roomalaisia kylpyläkaupunkeja. (Yleistieto 2013) Rooman valtakunnan julkiset kylpylät olivat roomalaisen kulttuurin ja kaupunkielämän tärkeimpiä tunnusmerkkejä ja roomalaisen arkkitehtuurin huippusaavutuksia. Keisariajalla, erityisesti 100-luvulla jaa, kylpylöitä rakennettiin lähes jokaiseen kaupunkiin ja kylpylöiden rakentaminen oli ensimmäisiä toimenpiteitä uutta kaupunkia perustettaessa. Komea kylpylärakennus olikin merkki valloitetujen alueiden roomalaistumisesta. (Heikura 2013, s.18)

Roomalaisia kylpylärakennuksia kutsutaan termeillä thermae, balineum ja balnea. Thermae eli termit-rakennukset olivat suuria monumentteja, joissa oli monia altaita, lukusaleja, urheilukenttä, seurustelutiloja ja myymälöitä.

Sir Lawrence Alma-Tadema, roomalaisessa Caracallan kylpylässä
Ölly kankaalla 1899
(Croutier 1992, s.83)

Suurimpiin keisarillisiin termeihin rakennettiin myös kirjastoja, luentosaleja, teattereita sekä tiloja musiikin ja runouden kuunteluun sekä joskus huoneita henkisiä harrastuksia varten. Balineum ja balnea olivat pienempiä kylpylöitä, ja ne olivat pelkästään kylpemistä varten. (Heikura 2013, s.18) Kylpylät oli usein jaettu kahteen osaan; yhteiseen ja yksityiseen puoleen (Croutier 1992, s.81). Yksinkertaisimmillaan kylpylässä oli vain kaksi huonetta: toinen kuumaa ilmakylpyä ja toinen kylmiä ammekylpyjä varten (Karjanoja 1997, s.12).

Rooman valtakunnan suurimmat kylpylät sijaitsivat Rooman kaupungissa. Esimerkiksi Rooman kaupungin Trajanuksen termien kylpylän pinta-alaksi on arvioitu yli kymmenen hehtaaria, kun mukaan on luettu siihen kuulunut urheilukenttä. Diocletianuksen suuren kylpylän koko on ollut yli 14 hehtaaria, ja kylpylään on arvioitu mahtuneen jopa 3 000 kylpijää. (Heikura 2013, s.20)

Toisin kuin kreikkalaisissa kylpylöissä roomalaisissa termeissä oli kylmä- ja lämminvesialtaat, joissa oleskeltiin yhdessä ja joihin voitiin upottautua kokonaan. Kreikkalaiset olivat tyypillisesti peseytyneet yksin kuumassa istumakylvyssä pienissä ammeissa. Roomalaisissa kylpylöissä oli myös huoneita, joiden lämpötilat erosivat toisistaan asteittain. (Heikura 2013, s.19) Yksinkertaisuudessaan roomalainen kylpylä sisälsi pukeutumishuoneen (apodyterium), kylmän huoneen (frigidarium), jossa oli kylmävesiallas (piscina), haalean huoneen (tepidarium), kuuman huoneen (caldarium) kuumavesialtaineen ja vielä tätäkin kuumemman huoneen (laconium). Nämä huoneet olivat niin termeissä kuin pienemmissä balineum- ja balnea-kylpylöissä. Termeihin kuului näiden lisäksi urheilukehä (palaestra) ja muita tiloja. (Croutier 1992, s.85)

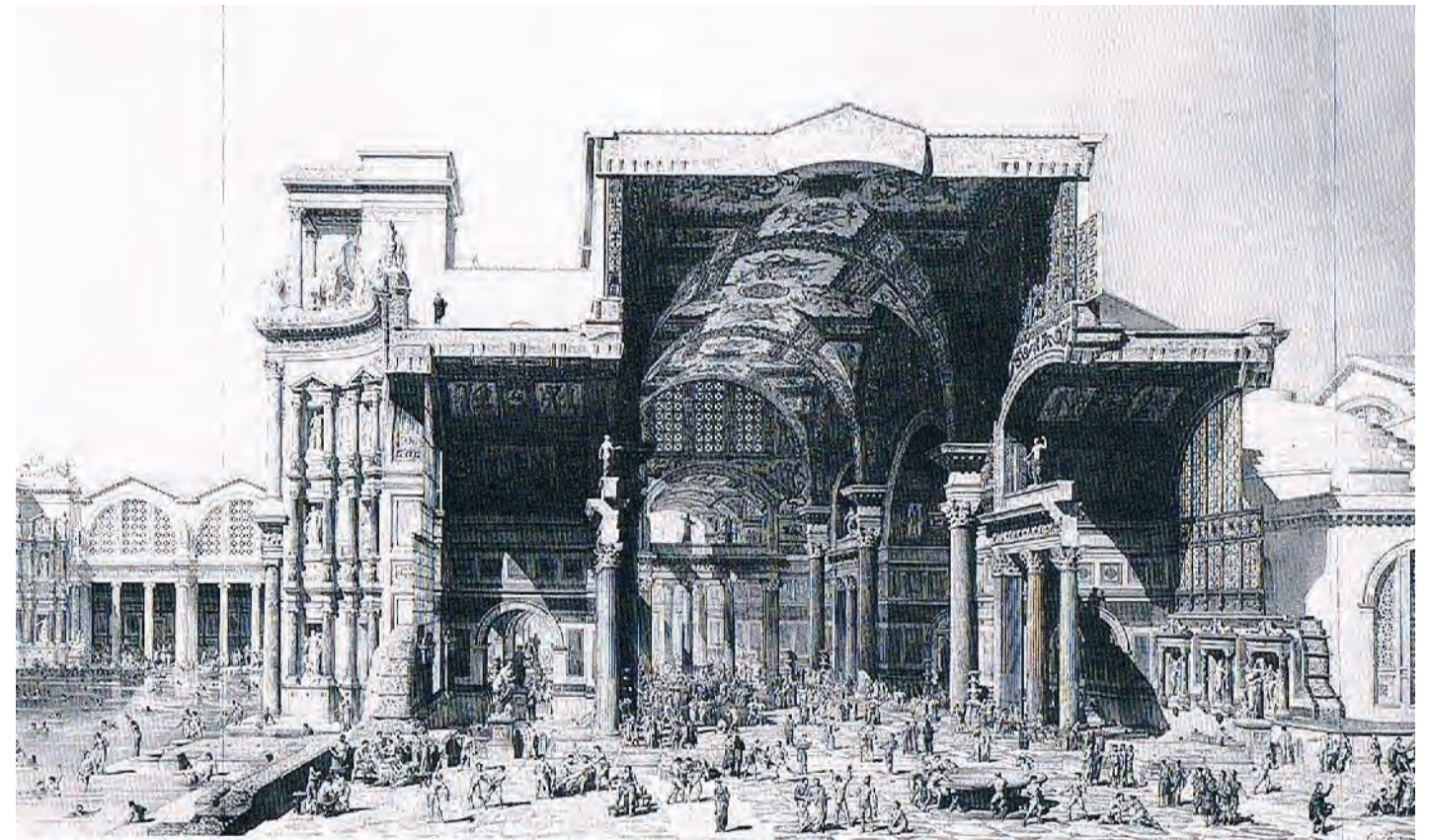
Roomalaisen kylpylärakennuksen suurimpia keksintöjä oli tehokas lämmitysjärjestelmä. Niin sanotussa hypokaustilämmityksessä tiilipylväiden kannattama ontto lattia ja seinien putkistojärjestelmä kierrättivät lämmittäviä palokaasuja. (Heikura 2013, s.19)

Roomalainen kylpyläkulttuuri rappeutui Rooman valtakunnan häviön myötä. Akveduktit, jotka olivat tiilistä ja kivistä rakennettuja massiivisia vesijohtojärjestelmiä, lakkasivat toimimasta. Ongelmat veden kuljettamisessa sekä polttopuun saannin vaikeus johtivat kylpylöiden lakkauttamisiin. Kristinuskon leviämällä oli myös vaikutuksensa kylpyläkulttuuriin. Kristityt vastustivat sukupuolten välisiä yhteiskylpyjä, ja kirkolliset tahot kielsivät ne. Kylpyläkulttuuria jatkettiin rakentamalla kaksoiskylpylöitä tai lisäämällä vanhaan kylpylään rakennus tai rakennuksen laajennus naisia varten. Roomalainen kylpyläkulttuuri ja yhteiskylvyt loppuivat ja antiikin kylpylaitos rappeutui lopullisesti Bysantin ”pimeinä vuosisatoina” 600- ja 700-luvulla. (Heikura 2013, s.22–24)

3.1.2 Keskiaika Euroopassa (n. 500–1400)

Arabit omaksuivat antiikin kylpyläkulttuurin perinteet vallattuaan Bysantin itäiset maakunnat 600-luvulla, ja arabien mukana kylpyläperinne levisi myös Eurooppaan. Islamilainen kylpylä hammam kukoisti koko keskiajan, ja perintö siirtyi edelleen turkkilaisille. (Heikura 2013, s.24) Hammam-termi tulee kuumentamista tarkoittavasta sanasta hamma (Karjanoja 1997, s.14).

Hammam tarjosi roomalaisen kylpylän tapaan fyysistä ja henkistä puhdistautumista. Kylpylärakennuksessa oli sarja kuumia kylpyhuoneita kuten roomalaisilla. (Croutier 1992, s.91) Vesikylpyjen lisäksi hammamissa oli höyrykylpyjä (Laaksonen 1997, s.8). Roomalaisesta kylpylästä poiketen islamilaisessa kylpylässä ei ollut urheilukehää,

Rekonstruktio roomalaisesta Diocletianuksen kylpylästä
(Croutier 1992, s.79)

seurusteluhuonetta eikä kirjastoa (Croutier 1992, s.92). Kylmät kylvyt eivät myöskään kuuluneet hammamiin (Karjanoja 1997, s.14). Fyysiset harjoitukset oli korvattu hieronnalla. Hammam oli paikka pysähtyneisyydelle ja pidättyväsyydelle. Miehet ja naiset kylpivät aina eri puolilla. Kylpemiseen kului tunteja, ja siihen sisältyi erilaisia kuumia ja kylmiä kylpyjä, joiden jälkeen kylpijä saapui eteishalliin hierottavaksi ja voideltavaksi. Tämän jälkeen siirryttiin lepohuoneeseen (tepidariu) juomaan kahvia ja vaihtamaan kuulumisia. Hammam on edelleenkin tärkeä osa turkkilaista ja islamilaista kulttuuria. (Croutier 1992, s.93)

Rooman imperiumin hajottua eurooppalainen kylpeminen taantui selkeästi (Croutier 1992, s.89). Keskiajalla kirkot ylläpitivät vähäistä kylpylätraditiota ja vesitekniikkaa rakentamalla pieniä kylpylöitä kirkkorakennusten ja luostarien yhteyteen (Heikura 2013, s.23–24). Isot altaat korvautuivat muutaman hengen kylpytynnyreillä. Suurempia kylpemisysiköitä oli lähtökohtaisesti hankalampi tarjota, koska lämpimän veden saanti oli vaikeaa. Kirkollisiin tapoihin kuului muun muassa vuosittainen kylpeminen kuumassa kylvyssä, minkä ylin pappi sai suorittaa ensimmäisenä. Jos munkin ajatukset poikkesivat yleisestä käytännöstä, hänet saatettiin määrätä kylmään kylpyyn, jonka uskottiin oikaisevan hänen ajatuksensa. (Croutier 1992, s.89) Keskiajalla oli kuitenkin myös julkisia kylpylöitä lähes kaikkialla missä oli ihmisiäkin. Esimerkiksi Pariisista tunnetaan 1200-luvulta 32 kylpylää. Kooltaan ne olivat pienempiä ja tarjonnaltaan vaatimattomampia kuin antiikin aikaiset kylpylät. (Suvikumpu 2014, s.11)

Keskiajan loppupuolella julkinen kylpeminen taantui kulkutautien leviämisen vuoksi. Saastuneen veden käyttö kiihdytti kolera- ja ruttoepidemioita. Vuonna 1350 julkiset kylpylät kiellettiin sairauksien leviämisen hillitsemiseksi. (Croutier 1992, s.90) (Suvikumpu 2014, s.11)

3.1.3 Uusi aika Euroopassa (n. 1400-)

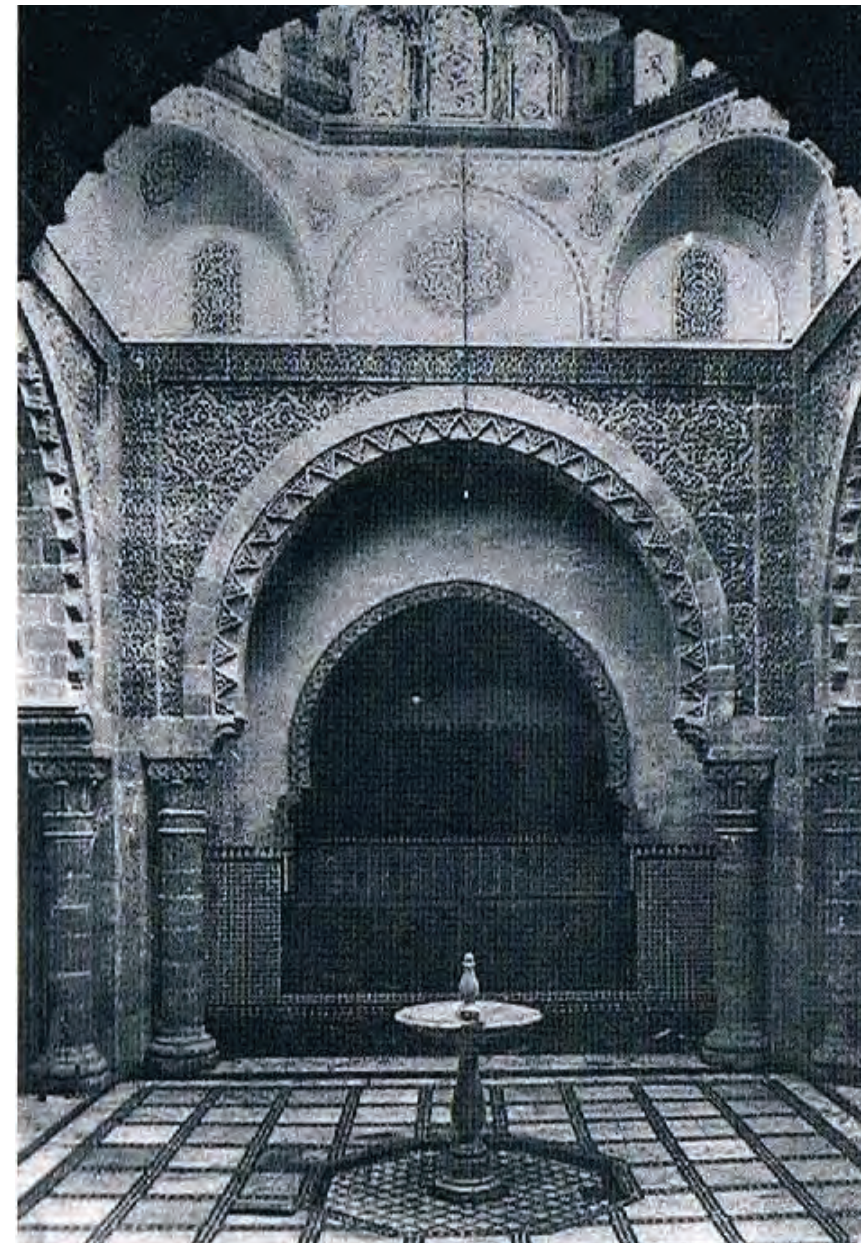
Luonnontieteen tutkimus alkoi kehittyä 1600-luvulla, ja vesihoitoihin saatiin tieteellistä pohjaa. Veden kemiallinen koostumus ratkaistiin vuonna 1783, mutta jo ennen sitä tunnettiin paljon erilaisia mineraalipitoisia vesiä, joilla lääkärit totesivat olevan parantavia vaikutuksia. Uskottiin, että vesi voi parantaa lähes minkä taudin tahansa. Kylpemisestä tuli yhä suosittumpaa, kun mineraalien uskottiin imeytyvät ihon läpi ruumiiseen. Tervehdyttävään kylpyläkokemukseen kuului myös veden sisäinen käyttö, kaivojuonti. (Tommila 1982, s.9)

Teollisesta vallankumouksesta 1700- ja 1800-lukujen taitteessa alkoi kylpyläkulttuurin uusi nousukausi. Kylpylätoiminta alkoi elpyä, kun vallankumouksen myötä syntyi jälleen keskiluokka, jolla oli varallisuutta hankkia kylpyläpalveluita. (Eronen 2007, s.139) 1700-luvun valistusaikana tapahtui myös muutoksia luonnontieteiden käsityksissä ja sairauksien hoidoissa (Laaksonen 1997, s.8). Kylpylöissä käytiin lähinnä terveyden ylläpitämiseksi, ei niinkään peseytymisen vuoksi (Suvikumpu 2014, s.12). Lämpimien vesien ja mineraalipitoisten lähteiden lähettyville alettiinkin rakentaa kylpylöitä, jotka liittyivät keskeisesti terveydenhoitoon. Erityisesti Keski-Euroopassa oli useita terveyslähteitä. 1840-luvulla Euroopassa oli löydetty yli 1 000 terveyslähdetä. (Tommila 1982, s.12) Eurooppaan kasvoi myös kokonaan uusia kylpyläkaupunkeja (Laaksonen 1997, s.8).

1800-luku oli eurooppalaisen kylpyläkulttuurin kukoistusaikaa (Suvikumpu 2014, s.12), ja vuosisadan alkupuolella erityisesti merikylpylöitä alkoi syntyä Itämeren rannikkokaupunkeihin kaivojuonnin ohella (Tommila 1982, s.14). 1800-luvun aikana eurooppalaiskylpylöiden hoitomuodot olivat yhdenmukaistuneet, ja niihin kuului pitkälti samat

vesihoitotavat: kylvyt vaihtelevanlämpöisissä vesissä, lähdeveden juominen, höyryhuoneessa oleskelu, kuumat ja kylmät paineistetut suihkut sekä rentouttava viillyttely (Suvikumpu 2014, s.23).

Kun tunnettuja terveysvesiä opittiin valmistamaan keinotekoisesti, kylpypaikat alkoivat olla yhä enemmän vapaa-ajanviettopaikkoja kuin paikkoja terveydenhoitoa varten (Tommila 1982, s.9). Euroopassa vallitsi kuitenkin kaikin puolin häveliäisyyttä ja siveyttä korostanut viktoriaaninen moraalikäsitys (Suvikumpu 2014, s.12). Viktoriaanisen ajan jälkeen kylpylät menettivät suurimman loistonsa ja koristuksellisuutensa. Kylpylät olivat edelleen suosittuja ja kävijämäärät pysyivät ennallaan, mutta kylpeminen arkipäiväistyi. (Croutier 1992, s.122) 1800-luvun nopea kaupungistuminen ja riittämätön hygieniä kiihdyttivät tautiepidemioita. Viemäritekniikan kehittyminen ja vesipuhdistamojen läpimurto mahdollistivat julkisten kylpylöiden olemassaolon (Croutier 1992, s.94). Toisen maailmansodan jälkeen kylpylät eivät enää saavuttaneet samanlaista loistoaan (Suvikumpu 2014, s.13), ja kylpylöitä rakennettiin enemmän viihdekylpylöiksi (Laaksonen 1997, s.8).

*Hamam, Casablanca
(Croutier 1992, s.91)*

3.1.4 Kylpeminen Euroopan ulkopuolella

Japanissa kylpemiskulttuurilla on pitkä historia. Japanin vulkaanisessa maaperässä on lähes kaksikymmentätuhatta kuumaa lähdetä, jotka ovat saaneet japanilaisessa kylpemiskulttuurissa arvoisensa kunnioituksen. (Croutier 1992, s.101) Japanilaiset uskonnot buddhalaisuus ja shintolaisuus korostivat puhtauden ja puhdistautumisen merkitystä. Buddhalaisen opin mukaan se, joka käyttää kylpyynsä seitsemää eri ainetta, saavuttaa seitsemän eri onnea. Shintolaisuus taas opettaa, että ihmisen tulee kylpeä, jotta hänestä tulee yhtä Jumalan kanssa. (Karjanoja 1997, s.23)

Eräs vanhoista japanilaisista kylpymuodoista on kama-buro, jossa lämmitetään avotulella kiviä, joille heitetään vettä lämmittämisen ja tuuletuksen jälkeen. Kylpijät istuvat kivien ympärillä pienessä saviseinäisessä mökissä suolaisella vedellä kostutetuilla matoilla. (Karjanoja 1997, s.23)

Japanilaiseen kylpemisperinteeseen kuuluu myös kuumavesikylpy eli furo (Croutier 1992, s.101). Alkujaan furo perustui säteilylämpökylpyyn. Kivisessä luolamaisessa tilassa poltettiin puita hiiltyneiksi, ja tuhkan muodostumisen sekä poislakaisun jälkeen kylvettiin lämmenneessä tilassa. Myöhemmin omaksuttiin myös kylpemitapa, jossa kuumennettiin padassa vettä höyryn aikaansaamiseksi. Tämä tapa kehittyi edelleen kylpyhuoneisiin ja höyrykylpytyyppiseen kylpemiseen. (Laaksonen 1997, s.10)

Nykyään furo-kulttuuriin kuuluu kastautuminen ja uppottautuminen hartioita myöten kuumaan veteen (Laaksonen 1997, s.12). Veden lämpötila on jopa 40–42°C eli poikkeuksellisen kuuma kylpyläoloissa ja solutasolla jo kriittinen solujen tuhoutumisen kannalta (Laaksonen 1997, s.34). Kuumassa kylvyssä kylpijä (yudedado) harjoittaa samalla tyyneyttä ja mielenhallintaa. Kolmenkin minuutin kylpeminen on jo merkittävä saavutus näin kuumassa vedessä. (Taylor 2005, s.10) Furon kuumavesikylvyssä saavutetaan huumaava tunne, kun iho rentoutuu ruumiinlämmön mukautuessa vedenlämpötilaan (Laaksonen 1997, s.34). Kylvyn tarkoituksena on ensisijaisesti rentouttaa, ei puhdistaa (Karjanoja 1997, s.24).

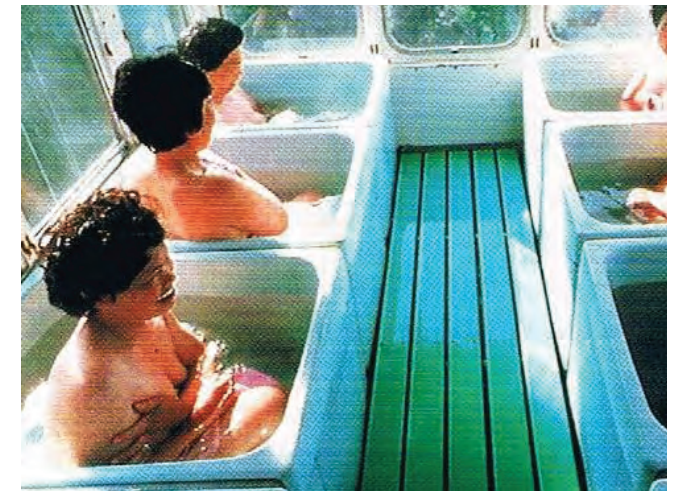
Kylpylät tulivat osaksi japanilaista sosiaalista elämää 600-luvulla (Croutier 1992, s.103). Japanilaisissa kylpylöissä kylpivät yleensä pienet ryhmät, jotka meditoivat samalla yhdessä (Taylor 2005, s.11). 1900-luvulla kuumien lähteiden (onsen) suosio Japanissa kasvoi, kun luotijunat ja linja-autot helpottivat liikkumista vuorille. Kylpylöistä tuli eurooppalaiseen tapaan muodikkaita vapaa-ajanviettopaikkoja, joissa geishat tarjoilivat liikemiehille laulua, tanssia ja imarteluita. Jotkut onsetit ylläpitivät perinteistä lääketieteellistä puolta. Kylpylät, joihin yhdistettiin lepo, fyysiset harjoitukset ja ruokavalio, olivat nimeltään kauhausu. Nämä kylpylät ottivat mallia länsimaista. (Croutier 1992, s.104) Nykyään Japanissa on edelleen voimakas kylpyläkulttuuri ja Japanissa on myös kehitetty innovatiivisia tapoja kylpeä. Esimerkiksi vuorille vievään kaapeliautoon tai hissiin on rakennettu kylpyaltaita. (Croutier 1992, s.105)

Amerikassa hikoilukylpy on ollut käytössä laajoilla alueilla. Meksikossa mayat ja atsteekit käyttivät hikoilusauna, jota nimitettiin termascaliksi. (Karjanoja 1997, s.26) Se oli kupumainen ja suurta uunia muistuttava maja, joka muurattiin polttamattomista tiilistä tai ladottiin isoista kivistä. Tulipesä sijaitsi majan ulkopuolella sen kyljessä. Kun kiviseinä tulipesän ja sisätilan välissä oli riittävän kuuma, kylpijä alkoi heitellä siihen vettä. Pohjois-Amerikan intiaaneilla taas oli sweat lodge, joka oli teltta, jonka keskelle kasattiin teltan ulkopuolella lämmitettyjä kiviä. Kylpijät asettuivat piiriin kivien ympärille. (Laaksonen 1997, s.6)

Eurooppalaisten saavuttua Pohjois-Amerikkaan intiaanien kylpymajat alkoivat hävitä. Kylpeminen liitettiin intiaanien uskomuksiin, eikä sitä siksi hyväksytty valloittajien keskuudessa. (Karjanoja 1997, s.27)

Kengo Kuman suunnittelema Ginza (1994) on julkinen kylpylä talon asukkaille ja vieraille. Se sijaitsee historiallisella kuumien lähteiden alueella, laaksossa Ginza joen rannalla Japanissa. Koska maasto on vaikea ja tontti hyvin kapea (vaihtelee 2– 6 metriin), rakennus on 3 ja 4 kerroksinen. Joen ja tienpuoleinen julkisivu rakentuu liikuteltavasta säleseinästä, jolla saadaan luotua vaihtelevia avonaisempia ja suljetumpia tiloja. (Kengo 2002, s.14– 15)

Kylpijät kaapeliautokylvyssä, Arita, Japani (Croutier 1992, s.102)

3.2 Kylpylöiden kehittyminen Suomessa

Kylpylöiden kulta-aika Suomessa oli 1800-luvun lopulta toiseen maailmansotaan. Suomalainen kylpylätraditio on tärkeä osa tapakulttuuriamme ja kulttuurihistoriallisena ilmiönä merkittävä. (Suvikumpu 2014, s.7)

Kylpylöiden kehittyminen Suomessa alkoi terveyslähteistä. Eurooppalaisen ja erityisesti ruotsalaisen esimerkin mukaan Suomessa alettiin käyttää terveyslähteiden vettä vaivojen ja sairauksien parantamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Ruotsissa otettiin käyttöön ensimmäinen terveyslähte Medevin vuonna 1678, minkä innoittamana turkulaiset rakensivat alueensa lähteestä, Kupittaaasta, säännölliseen vedenjuontiin soveltuvan heti 1600-luvun lopulla. Turun Kupittaaan lähteen lisäksi Suomessa alettiin tuolloin käyttää monia muitakin lähteitä. Terveysvesiin ja -lähteisiin liittyi pitkään legendoja ja taianomaisia tarinoita. Useimmiten lähteiden suosio pysyi paikallisena, mutta esimerkiksi Iisalmen Kiuruveden Runnin ja Turun Kupittaaan maine oli maanlaajuinen. Ruotsinkielisestä sanasta brunn (kaivo) lainattu sana runni oli yleinen nimitys 1800-luvun lopun terveyslähteelle Suomessa. (Suvikumpu 2014, s.16)

Kävijät saivat aluksi nauttia terveyttävää vettä lähteillä vapaasti, mutta nopeasti suosituimpien lähteiden yhteyteen rakennettiin erityisiä kaivohuoneita vedenjuontia varten sekä vaatimattomia hoitohuoneita. Näin syntyivät ensimmäiset vesiparannuslaitokset Suomeen. (Suvikumpu 2014, s.16–17) Kylpylä merkitsi siis yksinkertaisimmillaan terveyslähteen yhteyteen rakennettuja vaatimattomia palveluita kuten kaivohuonetta ja lääkärin vastaanottoa (Suvikumpu 2014, s.106). Veden kemiallinen tutkimus edistyi 1700-luvulla, ja sen myötä opittiin, että eri lähteiden vesissä todella on koostumuksellisia eroja, ja näin usko veden parantavaan voimaan kasvoi (Suvikumpu 2014, s.17). Vesiparannuslaitokset alkoivatkin yleistyä Suomessa 1700-luvun puolivälistä lähtien (Laaksonen 1997, s.60).

1700-luvun loppupuolella kiinnostus ja tieto vesihoidosta ja veden parantavasta voimasta edelleen levisi (Tommila 1982, s.12). Suomeen perustettiin terveyshoitoloita moniin paikkoihin, joissa oli edellytykset parantavaan veteen (Tommila 1982, s.9). Terveyslähdeitä palveluineen oli 1800-luvun tienoilla ainakin Kangasalla, Kiuruvedellä (Runni), Kokkolassa, Kristiinankaupungissa, Kuopiossa, Mikkeliissä, Närpiössä, Orivedellä, Oulussa, Pietarsaassa, Pohjassa, Vähä-Raumalla, Purvedellä, Ruovedellä ja Vaasassa (Tommila 1982, s.12).

Suomen ensimmäinen varsinainen kylpylä oli Helsingin Ullanlinnaan sijoitettu merikylpylä, joka avattiin vuonna 1838 (Tommila 1982, s.22–29). Kiinnostus kylpylätoimintaan levisivät muuallekin Suomeen, kun Ullanlinnan kylpylä tuli kansainvälisesti tunnetuksi. 1840-luvulla syntyi lyhyessä ajassa ympäri maata kylpylöitä, joissa otettiin mallia Helsingin Ullanlinnan kylpylän toiminnasta. Esimerkiksi Lappeenrannan kylpylaitos perustettiin vuonna 1833 ja Kupittaaan moderni kylpylä 1846. Edelleen Itä-Suomessa oli Käkisalmen kylpylä ja myös Heinolassa, Tampereella ja Jyväskylässä oli omat kylpylaitoksensa. (Tommila 1982, s.77)

Kylpylöillä oli huomattava yhteiskunnallinen merkitys. Kylpylävieraat vilkastuttivat kylpyläpaikkakuntien liiketoimintaa ja sosiaalista elämää. Matkustavat asiakkaat toivat uusia vaikutteita ja levittivät uusimpia muoti-ilmiöitä. Kylpylöiden toiminta kiihtyi edelleen 1800-luvun aikana tiestön ja kulkuvälineiden kehittymisen myötä. (Suvikumpu 2014, s.48) Vesireittien varsilla oleviin kylpylöihin liikennöitiin laivoilla (Suvikumpu 2014, s.50).

Rakennetut terveyslähteet ja kylpylät Suomessa 1600-luvulta toiseen maailmansotaan (Suvikumpu 2014, s.115)

Suomalaiset kylpylät alkoivat saada mainetta myös ulkomailla ja keräsivät kansainvälisiä kylpylävieraita. Ulkomaalaiset pitivät arvossa Suomen koskematonta ja rauhallista luontoa. (Suvikumpu 2014, s.96) Suomalaisen kylpylän kansainvälinen kukoistusaika oli erityisesti 1840-luvulta 1860-luvulle (Tommila 1982, s.133–137).

Koleraepidemia vuosina 1848–1853 ja Krimin sota vuosina 1855–1856 aiheuttivat kylpylätoiminnan hiipumisen. Toiminta alkoi kuitenkin uudestaan 1800- ja 1900-luvun vaihteessa, mutta Venäjän vallankumous ja Suomen itsenäistyminen vuonna 1917 katkaisivat tämän toisen kylpyläkauden. (Tommila 1982, s.133–137) Vallankumousvuosi päätti venäläisvierailut kokonaan, ja suomalaiset matkustivat herkästi ulkomaisiin kylpyläkohteisiin, esimerkiksi Viroon. Sotien jälkeen kylpyläiden vaikeutta maassamme lisäsi edelleen aatteellinen ja esteettinen muutos. Luonnon keskellä sijaitsevat kylpylät ja niiden pienissä hoituhuoneissa annetut kylvyt eivät enää houkutelleet. Auringonpalvonnasta ja uimisesta tuli muotia. (Suvikumpu 2014, s.53) Sodan jälkeen rahan käyttö oli myös aiempaa varovaisempaa, ja kylpyvieraat viipyivät entistä lyhyempiä ajanjaksoja kylpylässä (Suvikumpu 2014, s.53–54). Hotellien ja pensionaattien rakentaminen alkoi itsenäistymisen jälkeen, ja ne palvelivat ennen kaikkea lyhytaikaisia kylpylävieraita. Hintojen oli laskettava kylpylöissäkin, mikä mahdollisti kylpyläiden avautumisen suuremmalle yleisölle. Huvituristit edellyttivät kylpyläiden jatkuvaa kehittämistä, mutta kehitystoimet eivät välttämättä riittäneet huvittelijoille, jotka siirtyivät uusien tuulien mukana helposti aina seuraavaan kylpylään. (Suvikumpu 2014, s.54) Toisen maailmansodan jälkeen kylpyläiden kulta-aika oli auttamatta ohi. Raskaiden sotavuosien jälkeen henkinen ilmapiiri ja taloudelliset mahdollisuudet eivät olleet suotuisat kepeälle, kulutus- ja huvittelukeskeiselle kylpyläelämälle. (Suvikumpu 2014, s.56)

Maailmansotien jälkeen useat perinteikkäät kylpylät ovat saaneet uudenlaisia tehtäviä, ja monet kylpylöistä ovat toimineet muun muassa sotainvalidien kuntouttamiseksi (Suvikumpu 2014, s.106). Esimerkiksi Hyvinkään parantolasta tuli sotasairaala talvisodan kynnyksellä syksyllä 1939. Sittenmin 1950-luvulta 1970-luvun puoliväliin saakka historiallisessa kylpylässä toimi Hyvinkään sairaala. Samoissa tiloissa on nykyään Hyvinkään terveyskeskus. (Suvikumpu 2014, s.143) Veteraanihoitoja varten avattiin myös uusia kylpylöitä, jollaiset perustettiin 1970-luvulla muun muassa Turkuun ja Porvooseen (Suvikumpu 2014, s.106).

Uimahallien rakentaminen yleistyi Euroopassa vasta 1900-luvun aikana (Suvikumpu 2014, s.91). Helsingin Yrjönkadulle avattiin Suomen ensimmäinen uimahalli vuonna 1928. Yrjönkadun uimahalli on jäänyt kenties Suomen viimeiseksi eurooppalaista kylpyperinnettä vaalivaksi tilaksi. Vaikka uimahalleja on rakennettu runsaasti ympäri maata, kylpyläiden esteettistä perintöä ei nykyhalleissa enää ole. (Suvikumpu 2014, s.91)

*Istumakylpyosasto Luontola, Vihti
(Suvikumpu 2014, s.210)*

3.2.1 Kylpyläelämää

Suomalaisessa kylpyläkulttuurissa kylpylään tultiin nauttimaan vapaa-ajasta ja hakemaan sekä parantavia että ennaltaehkäiseviä hoitoja (Tommila 1982, s.40). Kylpylät olivat auki kesäisin, ja asiakkaat viettivät niissä lähes koko loma-aikansa (Tommila 1982, s.41). Kylpyläelämässä heijastui erityisesti säätyläisten tavat ja arvot. Päivät toistuivat samankaltaisesti, ja ne oli tarkasti rytmitetty erilaisten hoitojen ja ohjelmien mukaan. Terveyslähde oli yleensä tärkeä osa suomalaista kylpylää. Tavallisesti päivä alkoi aikaisin lähteellä terveysveden juonnilla, ja kaivolla saatettiin pitää myös aamuhartaus. Aamurutiinien jälkeen kylpylälääkärit ohjeistivat potilaita, kylvettäjäntoivat kylpyjä ja hierojat käsittelivät asiakkaitaan. Hoitojen ja kaivojuonnin lisäksi vieraat kävelivät puistossa ja harrastivat kevyttä liikuntaa kuten soutelua, pyöräilyä, verkkopalloa, kukkien keräämistä tai krokettia. Vieraat saattoivat myös tehdä retkiä lähiseuduille. (Suvikumpu 2014, s.73)

Vesihoidoina käytettiin tyypillisesti kuumia, kylmiä, aromaattisia ja mineraalikylpyjä. Liikkuvan veden hierovaa vaikutusta sekä erilaisia suihkuja kuten viuhka- ja pistosädesuihkuja hyödynnettiin hoidoissa. Kylpylöissä harjoitettiin perinteisten vesihoidojen ohella myös muita luonnonparannuskeinoja kuten ilma-, ranta-, meri- ja aurinkokylpyjä. (Suvikumpu 2014, s.28) Esimerkiksi Kauniaisten kylpylässä oli maan moderneimmat hoidot. Siellä annettiin myös omia erikoishoitoja muun muassa lääkkeellistä kylpyä, jossa kylpyveteen liuotettiin erilaisia lääkeaineita. (Suvikumpu 2014, s.159–160) Merivesikylvyt olivat suosittuja, ja yleisesti uskottiin, että merivesi vaikutti hermoihin miellyttävästi (Tommila 1982, s.40).

Suomessa kylpyläelämään kuului myös huvittelu (Suvikumpu 2014, s.75). Vähintään muutamana iltana viikossa oli ohjelmalliset illamat ja tanssiaisit (Suvikumpu 2014, s.73). Esimerkiksi Kupittaa kylpylän vieraat saivat nauttia 1800-luvun alkupuolella muun muassa taikureiden, voimailijoiden ja eläintenkesyttäjien esityksistä (Suvikumpu 2014, s.76). Kylpyläpaikkakunnilla oli usein myös tavanomaista korkeatasoisempaa viihdettä (Suvikumpu 2014, s.75), ja kylpylät toimivat yleensä monien paikkakuntien tärkeimpien kesäjuhlien päänäyttämönä (Suvikumpu 2014, s.81). Suomessa ei juuri ennen 1900-lukua ollut julkisia juhlatiloja kaupunkien seurahuoneita lukuun ottamatta, joten monet Suomen tärkeimmistä kansallisista juhlista on vietetty kylpylässä (Suvikumpu 2014, s.32).

1800-luvulta toiseen maailmansotaan asti kylpylät olivat samanaikaisesti sekä vapauden että vankeuden ilmentymiä. Kylpyläelämä sijoittui yksityisen ja julkisen elämän välimaastoon. Kylpylät olivat kaikille avoimia ja niissä oleili samanaikaisesti useita vieraita. Terveysten ylläpitämisen ohella kylpeminen oli nimenomaan sosiaalinen kokemus, vaikka kylpylöissä annettavat hoidot otettiin usein yksin. Sääty-yhteiskunnan mukaisesti kylpyvieraat elivät säännellysti, kylpyläyhteisön tarkkailun alaisina. Kylpylän rajoituksista ja tarkasta päiväohjelmasta huolimatta kylpylävieras oli kuitenkin vapaa oman kotiseutunsa seurapiireistä ja ennakkoluuloista. Kylpylöihin matkustettiin yleensä kauempaa näkemään laajempien seurapiirien elämää sekä tulemaan itse nähdyksi. Vaikka köyhemmille yhteiskuntaluokille oli osoitettu kylpylöistä vapaapaikkoja, kylpyläelämä oli sääty-yhteiskunnan loppuun saakka varsin elitististä. (Suvikumpu 2014, s.58)

Varhaisimmissa kylpylöissä ei ollut omia majoitustiloja tai hotelleja. Kylpylävieraat majoittautuivat kotimajoituksessa paikallisten luona, paikkakunnan pensioaateissa, vuokrattavissa huviloissa tai asuivat kaupunkien seurahuoneilla. Kylpylähotellit alkoivat yleistyä toisen maailmansodan jälkeen. (Suvikumpu 2014, s.35)

Uiminen ei vielä 1800-luvulla ollut osana kylpyläelämää, vaan kylvyt annettiin usein pienissä ammeissa istumakylpyinä. Monet pitivät uimista hengenvaarallisena. Helsingissä kokeiltiin uimaopetusta 1860-luvulla, mutta vasta vuonna 1887 perustettu Helsingfors Simsällskap loi alun säännölliselle uimaopetukselle. Uintitaito yleistyi kuitenkin vasta 1900-luvun alkuvuosikymmenten aikana uusien urheilu- ja kauneusihanteiden myötä. (Suvikumpu 2014, s.89) Liikuntatietouden lisääntyminen 1800-luvun lopulla opetti, että fyysisiä taipumuksia oli mahdollisuus muokata liikunnan avulla. 1920-luvulla kaikenlainen urheilu tulikin muodikkaaksi. Kylpyläpaikkakunnilla muun muassa ratsastettiin, purjehdittiin, keilattiin ja harrastettiin verkkopalloa. (Suvikumpu 2014, s.90) Samaan aikaan kylpyläelämässä tapahtui laajempi kylpyläkulttuurin muutos, kun vieraat siirtyivät varsinaisista kylpyhoidoista käyttämään viihdepalveluita, rantaa, tanssilattioita ja ravintoloita (Suvikumpu 2014, s.124).

Minne lepäämään
(Suvikumpu 2014, s.160)

Ullanlinnan kylpylärakennus ja kaivopuisto
(Tommila 1982, s.47)

3.2.2 Kylpyläarkkitehtuuri

Suomalaisia kylpylärakennuksia piirsivät sekä aikansa tunnetuimmat arkkitehdit että tuntemattomiksi jääneet rakennusmestarit. Ahvenanmaalla varttunut arkkitehti Lars Sonc (1870–1956) erottuu lukumäärällisesti muista. Hän on suunnitellut kylpylärakennuksia muun muassa Hyvinkäälle, Kauniaisiin, Loviisaan ja Maarianhaminaan. (Suvikumpu 2014, s.40)

Kylpyläsuunnitelmissa arkkitehdit tavoittelivat kokonaisvaltaista elämystä. Kaupunkien päättäjät edesauttoivat mielellään kylpyläsuunnitelmia, sillä menestyvä kylpylä kartutti paikkakuntansa varallisuutta ja hyvinvointia monin tavoin. (Suvikumpu 2014, s.32) Kylpyläpaikkakuntien yleisilmeeseen kiinnitettiin muutenkin erityistä huomiota ja asukkaita painostettiin pitämään parempaa huolta rakennuksistaan ja pihostaan. Esimerkiksi Lappeenrannan kylpylän lääkäri ja johtaja Max Buch (1850–1920) esitelmöi kaupungin vaurastuvan, jos tonttikokoa suurennettaisiin ja talojen ympärille rakennettaisiin puutarhoja. (Suvikumpu 2014, s.32–33) Hänen mielestään talonomistajien kannatti hankkia puutarhoihinsa kauniita istutuksia ja rakentaa kylpylävieraiden silmää hiveleviä pylväskatoksia (Suvikumpu 2014, s.34–35).

Kylpylaitoksiin kuului monia eri toimintoja, ja ne oli usein jaettu omiin rakennuksiinsa (Suvikumpu 2014, s.34–35). Kylpylöiden tärkein rakennus oli päärakennus, jossa yleensä sijaitsi pääsali, hoitotiloja ja henkilökunnan huoneita. Hoitotiloja saattoi sijaita myös päärakennuksen viereisessä hoitotalossa. Vedenjuontia varten rakennettiin useimmiten oma rakennus, kaivuhuone, tai erillinen katos tai pieni paviljonki lähteen päälle. Moniin kylpyläkokonaisuuksiin kuului myös erilliset ravintola- ja kahvilarakennukset sekä asuinrakennukset hoitohenkilökunnalle. Kylpylän ympäristössä oli myös muita rakennuksia kuten huvimajoja, näkötorneja, soittolavoja muusikoille ja kioskeja virvokkeille. Urheilua varten oli erillisiä rakennelmia kuten keilarata tai tenniskenttä. Kylpylöiden yhteyteen saatettiin rakentaa myös oma kasino, joka toimi kylpylän ravintolana, kahvilana tai tanssipaikkana. Kasinorakennuksia oli pienistä paviljongeista mittavampiin huviloihin. Sana oli italian kielestä lainattu yleisnimitys rakennukselle, joka tarkoitti ylipäättään huvitteluun tarkoitettua tilaa. Kasinon merkitys pelipaikkana on myöhempää perua. (Suvikumpu 2014, s.35)

Luonnonveden äärellä sijaitseviin kylpyläkokonaisuuksiin oli rakennettava omat vesirakenteensa (Suvikumpu 2014, s.35). Veden läheisyyden luonne korostui, kun rannat hyödynnettiin rakentamalla laitureita veneilijöille sekä puku- ja uimakoppeja uimareille (Suvikumpu 2014, s.32). Pukukopit jäljittelivät telttoja ylöspäin suppenevine muotoineen ja jyrkkine kattoineen. Uintitaidon lisääntyessä vesielämä edellytti myös suunniteltua hiekkarantaa ja laitureita. Monilla rannoilla oli myös suuri puurakenteinen vesiliukumäki. (Suvikumpu 2014, s.35)

1880–1910-luvuilla rakennettiin suurin osa Suomen tunnetuimmista kylpylöistä. Tuolloin kaupunki- ja rakennussuunnittelun ihanteena oli liittää rakennukset nimenomaan tiettyyn paikkaan ja ympäristöön luontoa ja näkymiä kunnioittaen. Rakennukset suunniteltiin osaksi idealisoitua ja esteettistä kylpemisympäristöä. Suunnitelmissa otettiin huomioon ympäristö kokonaisuutena, ja piirroksissa huomioitiin maaston muodot, ympäröivä puutarha ja puisto, aidat, istutukset sekä polut, näkymät ja maisemat. (Suvikumpu 2014, s.32) Erityisesti kylpylärakennuksia ympäröivällä puistolla oli tärkeä merkitys. 1800-luvun alussa suomalaiskaupungeissa ei juuri ollut julkisia puistoja, joten kylpylöiden puistot olivat paikkakunnalla kaikkien käyttämiä virkistyspaikkoja. (Suvikumpu 2014, s.46) Sijainnilla ja kylpyläympäristöllä oli merkitystä asiakkaiden viihtyvyyteen, ja ihanteellinen

miljöö vastasi porvariston nostalgiankaipuuseen. Kylpyläelämykseen kuului tulomatkan maaseutumaisen miljöön ja vehreän luonnon ihastelu. (Suvikumpu 2014, s.31)

Arkkitehtuuriltaan kylpylät noudattivat 1800- ja 1900-luvun vaihteen huvilaihanteita. Kansallisromanttiset piirteet, koristeellisuus, ilmavuus ja edustavuus olivat tunnusomaisia kylpylärakennuksille. Rakennukset olivat tyypillisesti puuta, ja julkisivuja rytmittivät koristeleikkaukset, tornit ja parvekkeet sekä avoverannat ja lasikuistit. (Suvikumpu 2014, s.34–35) Funktionalismi-tyylisuunnan myötä 1920-luvulla usklassiset ja kansallisromanttiset kylpylärakennukset alkoivat Euroopassa korvautua linjakkaammalla arkkitehtuurilla. Vaikka funkkiskylpylöitä suunniteltiin Suomeenkin, niitä ei ole juuri rakennettu. (Suvikumpu 2014, s.100) Monet muutkaan parhaiden arkkitehtien upeimmista kylpyläsuunnitelmista eivät koskaan toteutuneet (Suvikumpu 2014, s.40). Esimerkiksi nuoren Alvar Aallon suunnitelma ”*La Tour de Soleil*” Pärnun uudeksi kylpylaitokseksi vuodelta 1925 jäi toteutumatta (Suvikumpu 2014, s.213).

Ullanlinnan kylpylaitoksen päärakennus
(Suvikumpu 2014, s.136)

Kaivuhuone 1870-luvulla
(HS 2014, s.6)

Ullanlinnan kylpylän keilarata Kaivopuistossa
(Suvikumpu 2014, s.139)

3.2.3 Sauna

Sauna on perinteisimmillään puuseinäinen rakennus tai rakennuksen osa, joka lämmitetään kiukaalla hyvin lämpimäksi (Karjanoja 1997, s.31). Skandinaviaan saunan katsotaan levinneen Itä-Euroopan Bysantista. Sauna mainitaan kaikissa Ruotsin maakuntalaeissa 1200-luvulla, joten silloin viimeistään saunominen oli yleisenä tapana. (Karjanoja 1997, s.17) 1700-luvulla saunakulttuuri notkahti Ruotsissa, kun lääkärit syyttivät saunaa useista vaivoista ja pitivät sitä vaarallisena erityisesti lapsille. Maassa varoitettiin myös saunan epätaloudellisesta puun tuhlauksesta (Karjanoja 1997, s.18), ja yksityiset saunat hävisivät Ruotsista 1800-luvun alussa. (Karjanoja 1997, s.18–19) Suomessa, Baltialla ja Pohjois-Venäjällä saunakulttuuri on säilynyt katkeamattomana (Karjanoja 1997, s.19).

Suomalaisella saunalla on pitkät perinteet, ja sauna on säilyttänyt asemansa sopeutuen kulttuurin muutoksiin. Sauna on niin keskeinen osa suomalaista kulttuuria, että saunan merkitystä on vaikea ymmärtää. Saunassa yhdistyy niin perinteiset tavat kuin uskomukset. (RT 91–10430 1990, s.2) Suomalaisille sauna on ollut muutakin kuin pelkästään peseytymispaikka. Saunassa on rentouduttu ja hiljennetty, siellä on synnytty ja kuoltu ja haettu parannusta sairauksiin ja vaivoihin. (Vuolle-Apiala 2007, s.8) Suomalainen sauna eroaa muiden maiden kylpytavoista siinä, että saunan ilmankosteutta muutetaan jaksoittaisesti löylyn avulla (Karjanoja 1997, s.30).

Vanhin saunamuoto, maakuoppa, oli hiekkatörmään kaivettu maasauna. Maakuoppa toimi myös kaskenviljelijän asumuksena, jota nimitettiin sananmukaisesti savuna. (RT 91–10430 1990, s.2) Maakuopasta kehittyi lamasalvostekniikan myötä saunarakennus, jossa oli savuhormiton tulisija, kiuas (Karjanoja 1997, s.30).

Tyypillisesti sauna on ollut yksittäinen rakennus ja sijainnut pihapiirissä erillään (Vuolle-Apiala 2007, s.7). Länsi-Suomessa sauna oli kuitenkin liitetty tiukasti rakennusten muodostamaan suorakulmaiseen pihapiiriin. Itä-Suomessa sauna taas sijaitsi tavallisesti tulenvaaran vuoksi pihanpiirin ulkopuolella, erityisen saunakaivon tai lähteen äärellä, ja saunan eteen rakennettiin usein kota suojaksi riisuutumista varten. Kota saatettiin rakentaa latomalla salkoja pystyyn oviaukon eteen tai jatkamalla kattoa oven yli ja tekemällä sen alle laudasta seinämät. (Karjanoja 1997, s.31) Yksi saunan historiallisista muodoista on asunnon, saunan ja riihen yhdistelmä. Esimerkiksi Helsingin Seurasaaressa Konginkankaalta siirrettyssä Niemelän torpassa sauna on rakennuksen toisessa päässä ja asuintupa toisessa. (Vuolle-Apiala 2007, s.7)

Saunat jaetaan yleisesti orsisaunoihin ja kylpysaunoihin. Orsisauna liittyy maltaiden kuivatukseen ja kylpysauna pelkästään kylpemiseen. Orsisaunojen rakennustavan määräisivät ensisijaisesti pellavien ja maltaiden kuivatus. Saunan koko saattoi olla jopa kuusi metriä kertaa kuusi metriä ja sisäkorkeus lähes neljä metriä. Saunoihin liittyi erillinen mallasparvi ja kylpylava. Orsisaunoja oli erityisesti Lounais-Suomessa ja Hämeessä. (RT 91–10430 1990, s.6) Itä-Suomessa taas oli enemmän perhekeskeisiä kylpysaunoja. Kyseisessä savolais-karjalaisessa saunatyypissä lauteet ja kiuas sijoitettiin samalle sivuseinälle ja niiden koko oli suhteellisen pieni, 10–12 m². Pohjoisessa maltaiden teon loppuessa saunat pienenivät edelleen. Saunat olivat myös matalia, ja tavallinen sisäkorkeus oli 1,6 metriä. (RT 91–10430 1990, s.7)

Saunarakennuksen seinät rakennettiin aluksi pyöreistä hirsistä (Karjanoja 1997, s.30). Kun piiluaminen yleistyi, hirsiiä alettiin veistää suoriksi (Karjanoja 1997, s.31–32). Sulkanurkka oli käytössä vanhimmissa rakennuksissa, ja suoranurkka taas on uudempi muoto. 1920- ja 1930-luvuilla oli käytössä koristeelliset haka- ja lohenpyrstönurkat.

*Torpan sauna, Konnevesi 1928
(Karjanoja 1997, s.112)*

*Sauna, Suomussalmi 1954
(Karjanoja 1997, s.112)*

Myöhemmin hirsinen lamasalvosrakennelma muuttui pystylaudoitetuksi seinäksi. Saunassa lattiat olivat aluksi maapohjaisia, mutta myöhemmin pohjan päälle ladottiin laakeita kiviä, irtolautoja tai riukuja. Tekniikan kehittyessä alettiin rakentaa lankku- ja betonilattioita. Kattomateriaaleja olivat aluksi tuohi, olki, turve, lauta tai malka, ja pärekatot yleistyivät saunoissa 1800-luvulla. (Karjanoja 1997, s.32)

Saunan lämmönlähde on kiuas, jonka vanhin tyyppi on erikokoisista luonnonkivistä holvimaisesti ladottu malli. Myöhemmin kiukaan runko muurattiin tiilistä ja kivistä. 1900-luvun alussa alettiin valmistaa uloslämpiviä peltivaippaisia kiukaita. (Karjanoja 1997, s.42)

Suomalaiset ovat saunoneet perinteisesti koko perhe yhdessä, ja perheeseen on lukeutunut useammat sukupolvet ja talon palkolliset. Tästä muodostui varhaisteollisessa maassamme tapa kylpeä yhdessä sukupolvesta välittämättä ja tuntemattomienkin kanssa. Kaupungistumisen myötä yhteissaunominen säilyi yleisissä saunoissa Suomessa luonnollisena tapana. 1900-luvun alkupuolella alkoi eriytyminen ja eri sukupuolet alkoivat kylpeä erillään. (Karjanoja 1997, s.31)

Saunominen ja saunarakennukset kuuluivat 1800-luvulla enemmän suomenkielisen maalaisväestön perinteeseen, ja porvariston kaupunkikerrostaloihin rakennettiin kylpyhuoneet eurooppalaiseen tapaan. Saunakulttuuri siirtyi kuitenkin kaupunkeihin maaltamuuton myötä. (Karjanoja 1997, s.144) Sauna kuului suomalaiseen kylpylälaitokseen 1800-luvun puolivälin jälkeen (Laaksonen 1997, s.60). Sauna tuli myös osaksi huvilakulttuuria, ja arkkitehdit alkoivat kiinnittää sen suunnitteluun huomiota. Funktionalismi korosti hygieenisyyttä, ja uusiin kerrostaloihin alettiin varustaa yhteisiä saunatiloja perheiden käyttöön. (Karjanoja 1997, s.145) Huoneistokohtaiset saunat ja kunnalliset uimahallien saunat alkoivat yleistyä 1970-luvulla (Karjanoja 1997, s.149).

Kiulut lauteella
(Vuolle-Apiala 2007, s.48)

Savukiuas
(Karjanoja 1997, s.112)

3.2.4 Turun Kupittaa esimerkkinä

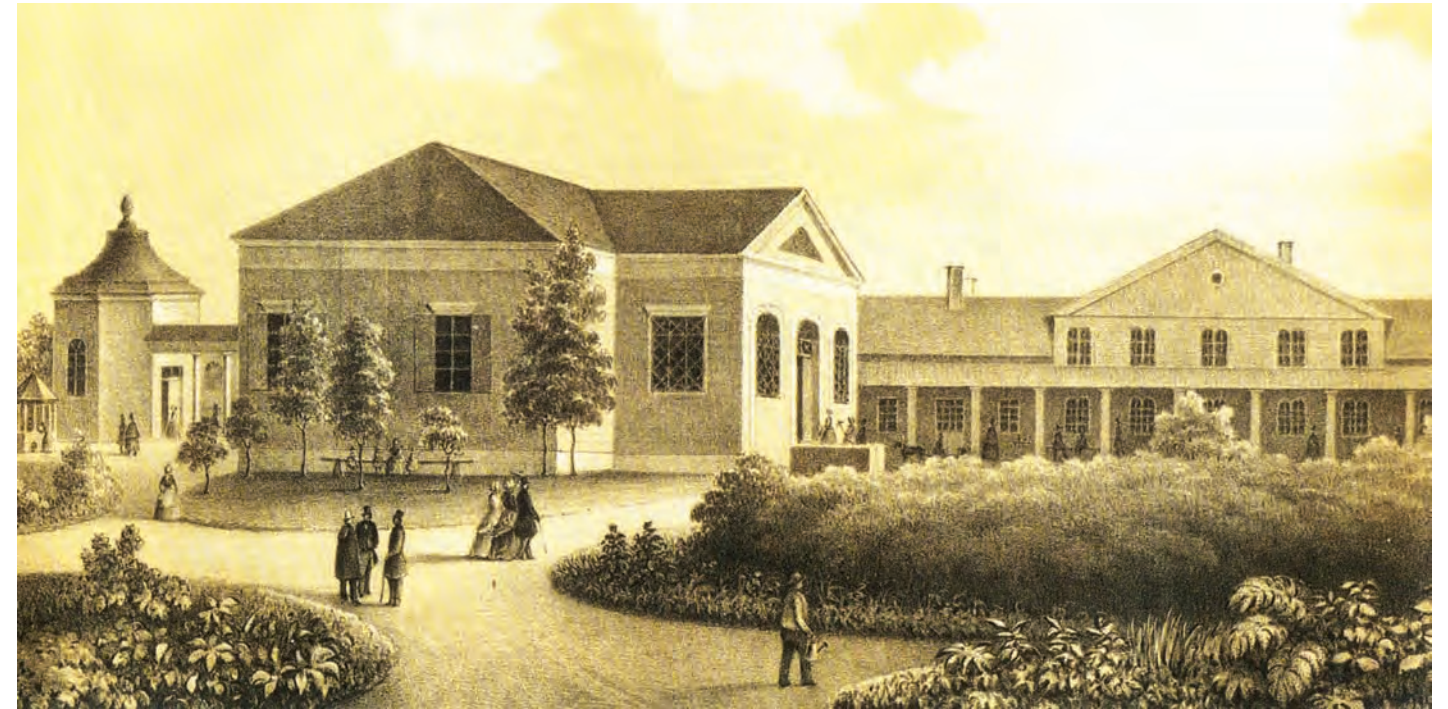
Turun Kupittaaan lähde on Suomen vanhin tunnettu terveyslähde. Lähteelle rakennettiin jo 1600-luvun lopulla ensimmäiset vesihoitorakennukset paikallisten asukkaiden toimesta. Samoihin aikoihin Turun Akatemian lääketieteen professori Elias Tillandz (1640–1693) tutki Kupittaaan lähteen vettä, jonka hän totesi terveyttä edistäväksi. (Suvikumpu 2014, s.201)

Kupittaaan lähde liittyy Pyhään Henrikiin, joka tunnetaan Suomen ainoana omana pyhimyksenä. Tarinan mukaan Piispa Henrik kastoi Kupittaaan lähteellä ensimmäiset suomalaiset pakanat. (Suvikumpu 2014, s.201)

Lähteen käyttöä tehostettiin vuonna 1824, kun italialaissyntyinen arkkitehti Carlo Bassi (1772–1840) suunnitteli Kupittaaalle kaivohuoneen, lähdettä suojanneen katoksen sekä näitä yhdistävän pylväskäytävän. Rakennukset olivat ajalle uskollisia uusklassista linjaa noudattelevia ja loivat Kupittaaalle mannermaisen kylpylätunnelman. Kupittaaan hoidoilla oli hyvä maine. Monipuolisia kylpyjä tutkivat ja kehittivät usein omaa akateemista tutkimustaan samalla tekevät lääkärit. (Suvikumpu 2014, s.202)

Kylpylän ympärille suunniteltiin pieni puistikko jo 1800-luvun alussa, ja sitä pidetään varhaisimpana kotimaisena kylpyläpuistona (Suvikumpu 2014, s.46). Pieni muotopuutarha koristekasveineen ja hiekkakäytävineen laajeni vuosisadan mittaan, ja puistoa hoitamaan perustettiin erityinen puutarhakoulu vuonna 1841 (Suvikumpu 2014, s.46 ja 201). Turun kaupunki halusi kehittää puistosta kasvattavan ympäristön, joka ei kannustaisi ryypiskelyyn ja hulinointiin. Kupittaaalle ryhdyttiin sijoittamaan erilaisia urheilutapahtumia ja -mahdollisuuksia kuten jalkapalloa ja köydenvetoa. Kylpyläpuistossa nähtiin myös esiintyviä sirkuslaisia ja akrobaatteja, eläintaisteluita ja ilotulituksia. (Suvikumpu 2014, s.203)

Helsingin Ullanlinnan kylpylän vetovoima ja Turun palo ajoivat Kupittaaan kylpylätoiminnan alas, mutta kaupungin ja kylpyläaktiivien tuella kylpylaitos saattoi jatkaa toimintaansa vuosisadan lopulle saakka (Suvikumpu 2014, s.202). Alkuperäisistä kylpylärakennuksista on nykyään jäljellä vain kahdeksankulmainen lähdettä suojannut paviljonki. Vuosien 1855 ja 1885 tulipalot, talvisodan pommitukset sekä erilaiset muutostyöt ovat tuhonneet vanhimmat rakennukset. Vesi on säilynyt Kupittaaan elementtinä nykyiseen vuonna 1912 perustettuun maa-uimalaan saakka, vaikka monet laajennukset ja muutokset ovat hävittäneet puiston alkuperäisen kylpylätunnelman. (Suvikumpu 2014, s.203)

*Kupittaaan kylpylää ympäröi puistikko
(Suvikumpu 2014, s.200)*

3.2.5 lisalmen Runni esimerkkinä

lisalmen kuuluisan Runnin lähteen tervehdyttävä vesi houkutteli kävijöitä jo 1700-luvulta alkaen. Lähteen vesi tunnettiin ihmeitä tekevänä ja parantavana. Vaikka Runnin lähde sijaitsi keskellä erämaata pienen metsäpolun päässä, sen ihmeaparannukset houkuttelivat paikalle paljon vedenjuojia. Aluksi vesiparannuslaitos oli punaiseksi maalattu yksinkertainen rakennus lähteen päällä. (Suvikumpu 2014, s.146) Rakennuksen seinien reunoilla oli keinutukkeja, joilla vedenjuojat seisoivat liikutellen itseään, koska liikkeen uskottiin tehostavan lähdeveden tervehdyttävää vaikutusta (Suvikumpu 2014, s.18 ja146). Värjäävää rautapitoista lähdevettä imettiin omasta juoma-astiasta olkipillillä hampaiden välistä, mikä hillitsi hampaiden värjäytymistä (Suvikumpu 2014, s.18 ja 147).

Vuonna 1904 Runnille rakennettiin päärakennus, ja 1800-luvun lopulla valmistunut lisalmi–Oulu-maantie helpotti kylpylävieraiden kulkua. Höyrylaivaliikenne lisalmesta Runnin rantaan alkoi vuonna 1907, ja seuraavalla vuosikymmenellä elettiin kylpylän suurimman kukoistuksen aikaa. (Suvikumpu 2014, s.147)

Tarjolla oli lukuisia erilaisia hoitoja. Runnissa annettiin esimerkiksi rauta-radium-, männynhavu-, hiilihappo-, happikaasu-, fluori-, mentoli-, suola-, amme- ja höyrykaappihoitoja sekä Runnin erikoiskylpyjä. Lisäksi hoitoina käytettiin sähköhoitoja, joissa annettiin kvartsivalotusta, suurjännitesähköä, diatermihoitoa sekä faraadista ja galvaanista hoitoa. Myös rauta-radiumkääreet ja saippuahieronnat kuuluivat hoitovalikoimaan. Runnin erikoisuuksiin kuului myös kylpyhoitoja varten rakennettu vesiputous Neulatammi, jonka ryöppyävän veden alla kylpijät seisoivat. (Suvikumpu 2014, s.147)

1920-luvulla Runnin kylpylää laajennettiin edelleen ja alueelle rakennettiin valohoitolaitos ja "Klupilan" seurustelu- ja ajanvietetila sekä lukusali ja kirjasto. Pulakausi kuitenkin rappeutti Runnia. Maaseudun Lomaliitto osti Runninlähteen Osakeyhtiön vuonna 1951 ja muutti kylpylän lomakodiksi maaseudun vähävaraisten virkistykseen. 1960-luvun lopulle saakka kylpylään on myös kutsuttu suurperheiden äitejä virkistymään ja nauttimaan hoidoista maksutta. 1980-luvulla Runni saneerattiin moderniksi kylpyläksi, johon kuului erilaisia majoitusmahdollisuuksia, hoitotiloja, ravintoloita ja altaita. Runni on edelleenkin kylpyläkäytössä, ja Kartanohotelliksi ristitty päärakennus restauroitiin uudelleen vuonna 2001. (Suvikumpu 2014, s.149)

Runnin kylpylärakennus 1900-luvun alussa
(Suvikumpu 2014, s.147)

Runnilla kaivovesi juotiin pillillä keinuvilla penkeillä seisten
(Suvikumpu 2014, s.18)

Runnin vesihoitomuoto vesiputous "Neulatammi"
(Suvikumpu 2014, s.151)

3.2.6 Hangon kylpylä esimerkkinä

Hanko perustettiin 1800-luvun loppupuolella, kun Turun ja Helsingin välille tarvittiin talvisatama. Kaupungin pääelinkeinon painouduttua talvikauteen kesäkautta täydennettiin muodikkaalla kylpylätoiminnalla, ja Hangon kylpylä avattiin vuonna 1879. (Suvikumpu 2014, s.122) Hangon kylpyläkokonaisuus on ollut Suomen kylpylöistä mittavin (Suvikumpu 2014, s.32). Kylpylä keskittyi aluksi terveydenhoitoon ja kuuluisat lääkärit määräsivät hoitoja kylpylävieraille, mutta vähitellen tilalle tulivat rantojen aurinkokylvyt (Ekström Söderlund, s.1).

Hangon kylpylä koki monien muiden suomalaisten kylpylöiden tapaan notkahduksen sotien ja laman turmelemana. Kylpylä kuitenkin selvisi koitoksista ja se avattiin uudelleen vuosina 1910 ja 1919. Waldemar Aspelin (1854–1923) suunnitteli kylpylään korjauksen ja laajennuksen (Suvikumpu 2014, s.126), ja vaatimaton kylpylaitos sai jugendtyylisen ulkoasun. Alueelle rakennettiin lisäksi seurahuone, jossa oli laitoksen ravintola, konttori ja lukusali. Kylpylä alueella oli lisäksi vielä talousrakennuksia ja Suomen tiedeseuran merenpinnan korkeuden mittausasema eli limnigrafi laitureineen. (Ekström Söderlund, s.2)

Kylpylärakennuksia ympäröivä puisto luotiin kauniiksi englantilaistyyppiseksi puistoksi, jossa oli ajan mukaan musiikkilava, huvimajoja, keilarata, tenniskenttä, ratsastusmaneesi ja virvokekioskeja (Suvikumpu 2014, s.122). Kylpyläpuiston yhteyteen suunniteltiin kokonainen huvilakaupunginosa, joka on nykyään Suomen tärkein historiallinen huvila-alue (Suvikumpu 2014, s.32 ja 122). Kylpyläpuisto sijaitsi varsinaisen kaavoitetun kaupunkialueen ulkopuolella, missä oli mahdollista toteuttaa vapaampia ratkaisuja kuin kaupungissa. Vuosisadan vaihteessa kylpyläpuistossa oli 27 huvilaa, ja vuonna 1914 siellä oli 62 huvilaa. Monet huviloista ovat tunnettujen arkkitehtien, kuten Theodor Höijer ja Waldemar Aspelin, suunnittelemia. (Ekström Söderlund, s.2) Huvilarakennuksissa oli piirteitä muun muassa nikkarimaisesta ja muinaispohjoismaisesta tyylistä sekä jugendista (Ekström Söderlund, s.3).

Hangon kylpylä pysyi elinvoimaisen aina toiseen maailmansotaan saakka, mutta jatkosodan pommitukset tuhosivat kylpylän rakennuksia liiaksi. Loput kylpylärakennukset purettiin 1950-lukuun mennessä kaupunginhallituksen päätöksellä. (Suvikumpu 2014, s.126) Nykyään voimisteluhuvila, Kasino, limnigrafirakennus ja laiturin rippeet ovat enää muistona Hangon kylpylästä (Ekström Söderlund, s.2).

Vaikka itse kylpylaitoksesta ei ole juuri mitään jäljellä, Hangon kylpylä on vieläkin yksi suomalaisen kylpyläkulttuurin tärkein ilmentymä (Suvikumpu 2014, s.122). Kylpyläpuiston huvila-alueen puuhuviloista ja merellisestä maisemasta voi nykyäänkin aistia historiallista kylpyläelämän havinaa. Osa kylpyläpuiston huviloista toimii yhä esimerkiksi ravintoloina.

Hankoon on suunniteltu uusi kylpylä, jonka rakentaminen oli tarkoitus aloittaa syksyllä 2014. Kylpylän on suunnitellut arkkitehti Pekka Helin (Rantapallo 2014). Kylpylän ensimmäisessä vaiheessa ollaan myös toteuttamassa viidenkymmenen loma-asunnon kokonaisuutta (Herala 2014).

Hangon kylpylä
(Suvikumpu 2014, s.123)

3.3 Helsinki kylpyläkaupunkina

1800-luvun alussa Helsinki muuttui pienestä ruotsalaisesta provinssikaupungista Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi. Kansainväliseksi kylpyläkaupungiksi Helsinki tuli 1830-luvulla, kun Pietarin ylimystö löysi Ullanlinnan kylpylän. (Gorbatow 2014, s.1) Ullanlinnan kylpylälle perustettiin kilpailijoita Helsinkiin, mutta ne jäivät Ullanlinnaa verrattuna vaatimattomiksi. Ullanlinnan vieressä, Punavuoren takana, oli niin sanottu vanha kylpylä ja Kluuvilahden rannassa Kaisaniemeä vastapäätä oli ”*badhus*”. Uudemmat kylpylät sijaitsivat muun muassa Pitkäsillan juuressa ja Mariankadulla, missä oli pienimuotoinen kylpylaitos. (Tommila 1982, s.76)

Helsingin väkiluku oli 1800-luvun alussa 4 000 asukasta, ja vuonna 1925 asukkaita oli noin 210 000 (Gorbatow 2014, s.3). Vuonna 1950 Helsingillä oli noin 368 000 asukasta (Gorbatow 2014, s.3) ja vuonna 2014 lähes 613 000 asukasta (Hel 2014). 1920-luvulla uimisesta tuli suosittu urheilulaji, ja monet uintiin sopivat rannat otettiin käyttöön (Gorbatow 2014, s.18). Väkiluvun kasvu lisäsi kaupunkilaisten harrastus- ja vapaa-ajanviettopaikkojen tarvetta, ja merellisessä kaupungissa syntyi paitsi uimalaitoksia ja uimahalleja myös uimarantoja. Kylpylää Helsingissä ei ole ollut Ullanlinnan kylpylän tuhoutumisen jälkeen.

Helsingissä on ollut aikojen saatossa kahdeksan uimalaitosta, joista ensimmäiset rakennettiin 1800-luvun alussa. Pienempiä uimalaitoksia kutsuttiin myös uimahuoneiksi, ja ne oli yleensä rakennettu aivan meren läheisyyteen. Aluksi uimalaitokset rakennettiin yksityisin varoin ylempien yhteiskuntaluokkien käyttöön, sillä uiminen ja kilpauinti olivat aluksi ylempien sosiaaliluokkien harrastuksia. Kaupungin väkiluvun kasvaessa uinnista tuli suuremman yleisön muotilajiksi, ja vuodesta 1840 kaupunki alkoi rakentaa ja ylläpitää työväelle tarkoitettuja uimalaitoksia. Uimalaitokset olivat rakennuksia, jotka oli rakennettu ison laiturin tapaan veden päälle paalujen varaan tai rakennelmina rannan läheisyyteen siten, että ne oli ympäröity suoja-aidoin. Pukeutumistiloista pääsi yleensä suoraan portaita pitkin veteen. (Gorbatow 2014, s.12–13)

Uimalaitokset purettiin toinen toisensa jälkeen 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa joko ränsistyneisyyden tai saastuneiden vesien takia. Kaivopuistossa Ullanlinnan kylpylän rannassa toiminut uimalaitos rakennettiin luultavasti 1830-luvulla ja suljettiin ilmeisesti vuonna 1900. Helsingin rantojen vedet olivat erittäin saastuneita 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa rantavesiin laskevien viemäriveresien ja pyykinhuuhteluhuoneiden liatessa niitä. (Gorbatow 2014, s.4) Erillisiä huuhteluhuoneita rakennettiin Helsingissä 1800-luvun lopulla parantamaan pyykkärien ammattikunnan työoloja. Huuhteluhuoneiden ongelmana oli, että ne ottivat huuhteluvetensä meren rantojen vesistä, missä vesi oli niin likaista, että puhtaan pyykin huuhtelu oli kyseenalaista. Pyykinhuuhteluhuoneet suljettiin 1910-luvun alussa, vain kymmenisen vuotta niiden avaamisen jälkeen, koska huuhtelua ei saatu toimimaan. (Törmänen 2014, s.41) Jätevesipuhdistamojen ja viemäröinnin rakentamisen jälkeen Helsingin rantojen veden alkoivat vähitellen puhdistua (Gorbatow 2014, s.1).

Uimalaitosten lisäksi Helsingissä oli uimapaikkoja muun muassa Hietaniemessä, Ruoholahdessa, Jätkäsaarella ja Hietasaarella. Uimarantoja kaupunkiin on syntynyt niin vahingossa, kuten Hietaranta, kuin tarkoituksellisesti rakennettuna, kuten Aurinkolahti. Alun perin rannoilla käytiin perheen tai ystävien kanssa retkeilemässä ja viettämässä aikaa, ei niinkään uimassa. (Gorbatow 2014, s.18)

Helsingissä on nykyään vähän yli toistakymmentä uimahallia ja kaksi maauimalaa; Helsingin Uimastadion ja Kumpulan maauimala (Stadissa.fi 3 2014). Uimastadion on Suomen vanhin maauimala. Se valmistui vuonna 1947

*Humallahden uimalaitos vuonna 1920
(Gorbatow 2014, s.13)*

kilpa-areenaksi vuoden 1952 Helsingin olympialaisiin. Uimastadionilla on neljä allasta, 50 metrin pituinen allas, hyppyalas, lastenallas ja kahluaallas. (Visit Helsinki 1 2014) Kumpulan maaumala rakennettiin myös vuoden 1952 olympialaisia varten uinnin harjoitusaltaaksi (Stadissa.fi 4 2014). Helsingin Seurasaarella on historiallinen meren äärellä oleva uimala, jossa ei ole erillistä allasta. Uimala rakennettiin vuonna 1906 kaupunkilaisten auriononottopaikaksi, ja siellä oli ajan tavan mukaisesti omat aidatut osastot miehille ja naisille. (Visit Helsinki 5 2014) Seurasaaren uimala on nykyäänkin toiminnassa.

Helsingin Yrjönkadun uimahalli on Väinö Vähäkallion (1886–1959) piirtämä kokonaisuus, joka suunniteltiin uudentyypiseksi uimahallin ja kylpylaitoksen yhdistelmäksi (Suvikumpu 2014, s.91). Uimahalli on rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokas rakennus, joka on säilyttänyt nykypäiviin asti alkuperäisen ilmeensä (Visit Helsinki 3 2014). Tila edustaa 1920-luvun klassisismia (Visit Helsinki 2 2014). Yrjönkadun uimahallissa on täyspitkä uima-allas, joka mahdollistaa uimaharjoitukset myös talviaikaan. Uima-altaan lisäksi uimahallissa on suomalaisia perinteisiä kylpyläelementtejä kuten kylpysaunoja. (Suvikumpu 2014, s.91) Tunnelma on hyvin kylpylämäinen. Asiakkaille on omia looseja lepäilyä varten, puu- ja sähkölämmitteinen sauna sekä turkkilaistyyppinen höyrysauna. Uimahallissa on myös kaksi tilaussaunaosastoa; historiallinen Mannerheimin sviitti ja sähkölämmitteinen saunaosasto. (Visit Helsinki 3 2014)

Helsingissä on ollut pitkiä perinteitä omaavia julkisia saunoja, ja edelleen kaupungin sydäimestä löytyy perinteisiä yleisiä saunoja, esimerkiksi 1800-luvulta peräisin oleva Kaurilan tilaussauna ja Kalliossa sijaitseva korttelisauna Kotiharju (Visit Helsinki 2 2014). Helsinkiin on myös rakennettu uusia julkisia saunoja. Esimerkiksi arkkitehtien Tuomas Toivosen ja Nene Tsuboin suunnittelema ja ylläpitämä ekologinen kulttuurisauna sijaitsee Merihaassa (Visit Helsinki 4 2014). Talvisin Helsingissä on useita paikkoja avantouintiin. Muun muassa Katajanokan vierasvenesatamassa, Ourit-saarilla Hietaniemessä, Rajasaarella ja Soutustadionilla Töölössä sekä Ryssänkärjessä ja Vaskiniemessä Lauttasaarella on mahdollisuus avantouintiin. Useimmissa paikoissa on myös sauna. Avantouinnin uskotaan auttavan esimerkiksi astmaan, hellittävän stressiä ja pitävän flunssan loitolla. (Stadissa.fi 5 2014)

Kaupungissa on myös nykyaikaisia spa-hoitoloita, jotka voidaan rinnastaa kylpyläpalveluihin. Kaupunkihoitoloista saa erilaisia kasvo- ja vartalohoitoja sekä hierontaa.

*Yrjönkadun uimahalli
(Pirinen 2015)*

3.3.1 Villensauna – Vattenkuranstalten Wilhelmsbad

Vuonna 1864 valmistunut Villensauna kuului Helsingin arvostetuimpiin kylpylöihin ja hotelleihin. Kylpylähotelli sijaitsi rautatien vieressä Kaisaniemen puiston reunassa. Villensaunassa oli miehille ja naisille erillisiä kylpyhuoneita kaikkiaan 54, ja kokonaisuuteen kuului lisäksi majoitus- ja ruokailutiloja. (Suvikumpu 2014, s.140)

Villensauna käytti Kaisaniemen puiston lammikosta pumpattu vettä, mutta sen laatu osoittautui huonoksi ja lumien sulamisaikaan lähes käyttökelvottomaksi. Veden puhdistusta varten rakennettiin erillinen kaivo ja hiekkasuodatin, joilla veden laatu saatiin paranemaan. Hoitoina annettiin yleisiä amme- ja höyrykylpyjä, mutta vuoden 1876 uudistuksen myötä kylpylässä sai nauttia myös roomalaisista eli lämminilmakylvyistä. Tarjolla oli myös perinteistä hierontaa ja sairaskomppania sekä sisäisesti nautittavaksi pulloitettuja kivennäisvesiä. Ajanvietoksi vieraat saivat purjehtia höyrylaivalla Kaisaniemestä Alppipuiston rantaan. (Suvikumpu 2014, s.140)

Villensaunan kylpylän suosio hiipui 1800-luvun lopulla, ja uusi, arkkitehti Onni Tarjanteen (1864–1946), suunnittelema graniittinen Kansallisteatteritalo koitui ränsistyneen kylpylän kohtaloksi vuonna 1902 (Suvikumpu 2014, s.141).

Rudolf Åkerblomin akvarellissa (1888) Kaisaniemen joutsenlammen taustalla Villensauna (Suvikumpu 2014, s.141)

3.3.2 Töölön hapelähde

Töölönrannalta Helsingistä, nykyisen Oopperatalon lähetyviltä, löydettiin mineraalipitoinen terveyslähde, jonka yhteyteen rakennettiin kaivuhuone vuonna 1759 (Suvikumpu 2014, s.134). Tämä oli Helsingin ensimmäinen terveydenhoitopaikka (Tommila 1982, s.14). Kaivuhuonetta käytettiin kesäkausina, mutta aktiivisessa käytössä hapelähde oli vain muutaman vuoden (Suvikumpu 2014, s.134). Töölönlahden seutu pysyi kuitenkin kylpyläintoilijoiden kiinnostuksen kohteena, ja Kaivopuiston kylpyläyhtiön perustaja Henrik Borgström (1799–1883) suunnitteli vesiparantolaa myös Töölönlahdelle. Hän vuokrasi Töölönlahden pohjoispuoliset huvilatontit vuonna 1848. Itse kylpylää ei alueelle koskaan rakennuttu, mutta Helsingin yksi suurimmista puistoista sai alkunsa kyseisestä hankkeesta. (Lindh 2014, s.31)

3.3.3 Ullanlinnan kylpylä

Helsingistä tuli pääkaupunki vuonna 1812, ja samalla ilmeni tarve rakentaa Helsinkiin kansainvälinen kylpylä (Tommila 1982, s.8 ja 14). Liikemies Henrik Borgström (1799–1883) perusti vuonna 1834 Ullanlinnan kylpylä- ja kaivohuoneyhtiön ja vuokrasi laajan maa-alueen Etelä-Helsingin kärjestä (Suvikumpu 2014, s.135). Vaikka Suomen meri-ilmastoa pidettiin liian koleana ja raakana terveydeltään heikoille, alettiin Ullanlinnan kylpylää rakentaa nimenomaan meren rannalle (Suvikumpu 2014, s.31).

Ullanlinnan merikylpylä avattiin vuonna 1838, ja se oli Suomen ensimmäinen julkinen kylpylä (Tommila 1982, s.22–29). Itse kylpylärakennus avattiin jo vuonna 1836 (Suvikumpu 2014, s.137), mutta julkiseen käyttöön se otettiin vasta kahta vuotta myöhemmin, samalla kun Kaivohuone avattiin (Tommila 1982, s.28–29). Victor Hartwall (1800–1857) ja P. A. von Bonsdorff (1791–1839) perustivat Helsinkiin vuonna 1831 mineraalivesitehtaan keinotekoisien kivennäisvesien valmistusta varten, ja kylpy-yhtiön perustamisen jälkeen he saivat idean liittää kaivolaitoksen kylpyläsuunnitelmiin (Tommila 1982, s.23–24). Kaivolaitoksessa suoritettiin mineraaliveden jakelu ja nauttiminen, mikä oli tärkeä osa kylpyläkokemusta (Tommila 1982, s.28–29). Vedenjuonnin lisäksi Kaivohuoneella myös liikuttiin ja tanssittiin. Rakennuksesta löytyi tilat myös sanomalehtien lukuun, ruokailuun ja biljardin pelaamiseen. (Tommila 1982, s.42) Kaivohuoneen ansiosta Helsingin kesäelämä ja kylpyläkulttuuri muodostui hyvin vilkkaaksi ja suosituksi (Tommila 1982, s.26).

Kylpylärakennus ja Kaivohuone olivat Helsingin pääarkkitehdin Carl Ludvig Engelin (1778–1840) suunnitteleamia. Uusklassinen kylpylärakennus sijaitsi suoran puistoakselin eteläkärjessä meren rannassa ja Kaivohuone puistoakselin varressa. (Museovirasto 2014) Rakennukset mukailivat pääkaupungin rakennustyyllille ominaista empire-ilmettä (Suvikumpu 2014, s.135–136).

Ullanlinnan kylpylärakennus oli muodoltaan pitkänomainen, ja keskeltä se oli kaksikerroksinen. Alakerta jakautui kahteen samanlaiseen osaan; oikealla oli miesten puoli ja vasemmalla naisten. Rakennuksen jakoi pitkä käytävä, jonka molemmilla puolilla oli kylpyhuoneita. Sekä naisten että miesten puolella oli kaksitoista ammehuonetta, joihin liittyi aina pukeutumishuone. Alakerrassa oli myös lippuluukku ja suuri sali oleskelua ja virvokkeiden nauttimista varten. Yläkerrassa oli eteinen, salonki, kylpyhuone keisarinnaalle, huoneet laitoksen valvojalle, varastotiloja ja keittiö. (Tommila 1982, s.39)

Kylpyjä oli monenlaisia, ja kylpeminen suoritettiin ammeessa kylvettäjän avustuksella. Kylpyjen lisäksi oli erilaisia suihkuja esimerkiksi siilisuihkuja ja sadesuihkuja. Varsinaisia mineraalivesikylpyjä ei ollut, sillä alueella ei ollut terveyslähdettä. (Tommila 1982, s.39–40) Merikylvyt puolestaan saavuttivat suuren suosion parantavien sähköisten ja magneettisten virtojen vuoksi. Meriveden uskottiin vaikuttavan hermoihin miellyttävästi, ja asiakkaat kuvailivat kylvyn vapauttavan hengityksen ja lisäävän ruokahalua. (Tommila 1982, s.40)

Suuri merkitys Ullanlinnan kannattavuudelle oli matkustajahöyrylaivaliikenteen alkaminen, mikä kiihdytti turismia (Tommila 1982, s.142–143). Esimerkiksi Tallinnasta ja Pietarista tehtiin paljon huvimatkoja Helsinkiin, ja pääkaupungista tuli suosittu matkailukeskus. Uusi terveydenhoitolaitos, hintojen halpuus, Helsingin rauhallisuus ja nukkuva maalaismaisuus vetosivat turisteihin. 1800-luvulla romantiikka oli hallitseva valtavirtaus, ja silloin ihannoitiin luontoa ja sen rauhallisuutta. (Tommila 1982, s.28–29) Ullanlinnan kylpylään ja Kaivopuistoon pääsi myös kävellen, mutta matkaa pidettiin silloisen käsityksen mukaan äärettömän pitkänä (Tommila 1982, s.39).

Ullanlinnan kylpylärakennukseen kuului pitkä laituri (Tommila 1982, s.49)

Victor Hartwall ja P. A. von Bonsdorff perustivat terveysvesitehtaan Ullanlinnan kylpylävieraita varten (Suvikumpu 2014, s.19)

Maata pitkin kylpylään pääsi käyttäen Helsingin ensimmäistä päällystettyä tietä, joka kulki Etelärannan kautta Tähtitorninmäelle, jonka takaa tie kaarsi suoraan Kaivohuoneelle (Tommila 1982, s.38).

Merenrannassa oleva uimala oli osa kylpylää. Se koostui laiturista, jossa oli 41 koppia. Kylpijät kylpivät pääsääntöisesti laiturin kopeissa eivätkä avoimessa merivedessä, koska harva osasi uida. (Tommila 1982, s. 40) Naisille annettiin myös voimistelutunteja kylpylätoiminnan ohella (Tommila 1982, s. 42).

Ullanlinnan ympäristö muotoiltiin eri osioista muodostuvaksi englantilaistyyppiseksi maisemapuutarhaksi (Suvikumpu 2014, s.44). Ullanlinnan puisto oli Helsingin ensimmäisiä julkisia puistoja, joka suunniteltiin terveellistä kävelyä ja meri-ilmasta nauttimista varten (Museovirasto 2014). Kylpylärakennukselta Kaivohuoneelle, Isolle Puistotielle, rakennettiin kaksirivinen lehmuskäytävä, jonka johdosta alueelle muodostui laajan rakennustyön tuloksena tasainen ja vihreä puisto. Alueella oli suuri suo, jonka paikalle rakennettiin kaksi lampea. Toiseen lampeen istutettiin ruutanoita ja toiseen tuotiin joutsenia. Keskelle rakennettiin keinotekoinen saari. (Tommila 1982, s.23) Kallioiden ja rannan välille rakennettiin hiekkakäytäviä ja sopiviin kohtiin sijoitettiin ruusuistutuksia ja levähdyspenkkejä. Tähtitornin luoteispuolelle louhittiin kapeat kiviportaot, jotka kiipeämällä oli mahdollista ihailla maisemia. (Suvikumpu 2014, s.137) Puistoon rakennettiin myös vesikioskeja, keilarata, huvimaja ja keinulauta sekä puistoteatteri, jossa pidettiin erilaisia näytäntöjä (Tommila 1982, s.58) (Suvikumpu 2014, s.137).

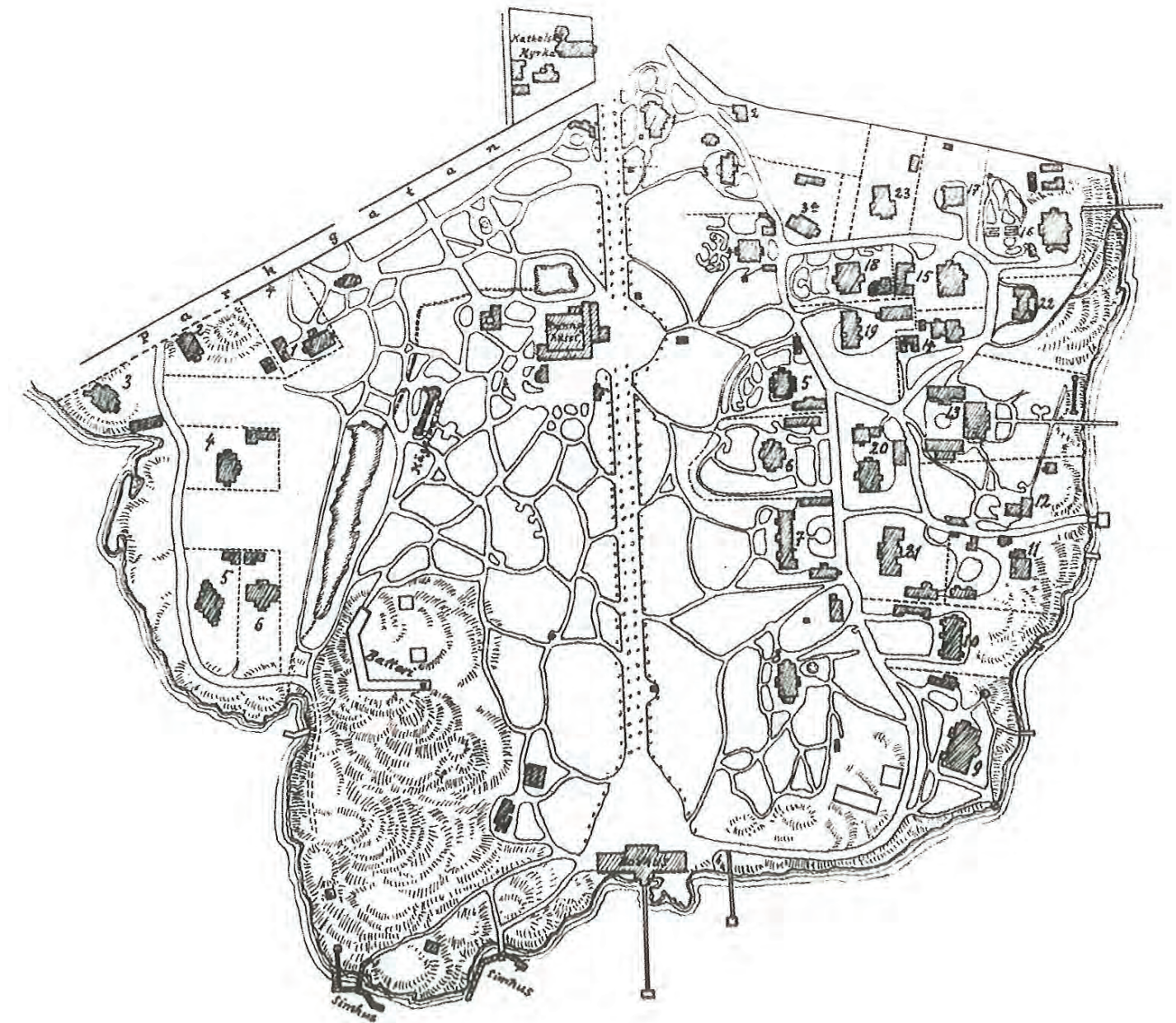
Kylpyläyhtiö palstoitti Kaivopuiston itäreunalta tontteja, joita vuokrattiin huvilan rakentajille sillä ehdolla, että tonteille perustettaisiin puutarhoja. Näin alue vihertyisi ja kylpylän puisto saisi luonnollisen jatkumon. (Suvikumpu 2014, s.44) Tonteille rakentuneita huviloita vuokrattiin sesongin aikana kylpylävieraille (Suvikumpu 2014, s.137). Huvilaympäristön luonteen säilyttäneellä alueella on kylpylän aikaisia huviloita edelleenkin, kuten Villa Kleinh ja Kallioliina (Museovirasto 2014).

Suomen ja Helsingin kylpyläelämän kukoistusaika oli melko lyhyt kestäen vain 1840-luvun alusta 1860-luvulle. Kylpyläkulttuurin hiipumiseen vaikuttivat merkittävästi koleraepidemia vuosina 1848–1853 ja Krimin sota vuosina 1855–1856. (Tommila 1982, s.133–135) Vuoden 1856 jälkeen ulkomaalaiset kävijät vähenivät joka kesä ja Helsingin kansainvälinen kesäelämä hiipui. Monet suomalaiset, jotka asuivat kaupungissa, olivat tottuneet muuttamaan sotakesinä maaseudulle. Sama muutto jatkui sodan jälkeenkin, ja Helsinki oli entistä hiljaisempi kesäisin. (Tommila 1982, s.137)

Vuonna 1883 kylpylä ja Kaivohuone siirtyivät kaupungille, joka alkoi kehittää aluetta koko kansan puistoksi. Ullanlinna kaavailtiin uutta kylpylaitosta jälleen 1900-luvun alussa, jolloin liikemies Amos Anderson (1878–1961) ja arkkitehti Bertel Jung (1872–1946) suunnittelivat alueelle mittavaa matkailukeskusta. Kaupungin päättäjät halusivat pitää kiinni alueen puistomaisuudesta, joten rakennettua matkailukeskusta Kaivopuistoon ei koskaan tullut. Kylpylätoiminta kuitenkin jatkui Ullanlinnassa 1930-luvulle saakka kylpylätoimintaa harjoittaneiden vuokralaisten ansiosta. Ullanlinnan kylpylaitos tuhoutui lopullisesti jatkosodan pommituksissa vuonna 1944, ja sen jälkeen Helsingissä ei ole ollut vastaavaa kylpylää. (Suvikumpu 2014, s.139)

Kaivopuisto
(Tommila 1982, s.47)

Kaivopuisto
(Suvikumpu 2014, s.135)

3.4 Nykyajan kylpylä

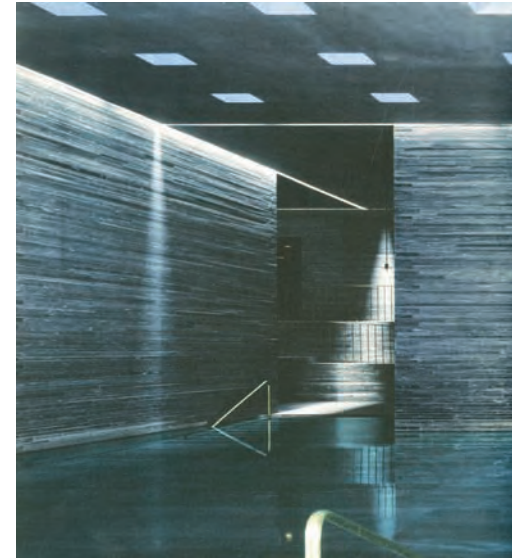
Kylpyläelämä ilmentää ajan ilmapiiiriä. Nykyajan kylpyläelämä on lähinnä kylpylänmatkailua ja modernia spa-kulttuuria ja korostaa entisen terveyshakuisen lomailun ja sosiaalisen seurapiiriseurustelun sijaan erilaista vapaa-ajanviettoa. Nykyään kylpylävieraat keskittyvät ennen kaikkea itseensä ja oman seurueensa kanssa oleiluun, kun ennen kylpyläasiakkaat noudattivat hienostuneesti sääty-yhteiskunnan seurustelutapoja ja yhteisöllisyyttä. (Suvikumpu 2014, s.106–108)

Erityisesti 1980-luvun loppupuolella eri puolille Suomea rakennettiin suuria viihde- ja virkistyskylpylöitä vapaa-ajanviettoon ja työkyvyn ylläpitoon. Menneiden aikojen viikkojen ja jopa kuukausien mittaiset kylpylälomat korvautuivat pikahoidoilla ja viikonloppukäynneillä. Sairauksien hoito jäi kylpyläelämässä taka-alalle terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisen korostuessa. Nykyään kylpylöitä rakennetaan kokonaisiksi maailmoikseen, joissa on erilaisia saunoja, wellness-osastoja, vip-tiloja, allasbaareja, sisähiekkarantoja ja erilaisia oheispalveluita. (Suvikumpu 2014, s.108) Aikamme kylpylät ovat usein hotelliketjujen omistamia anonyymejä halleja, joilla ei ole identiteettiä tai sidettä paikkaan. Julkisena paikkana nykyajan kylpylä muistuttaa lähinnä hallimaista hoitolaitosta. Porealtaat esiteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1968 Roy Jacuzziin (s. 1943) toimesta (Croutier 1992, s.99), ja kylpylöihin alkoi tulla entistä enemmän tekniikkaa ja laitteita.

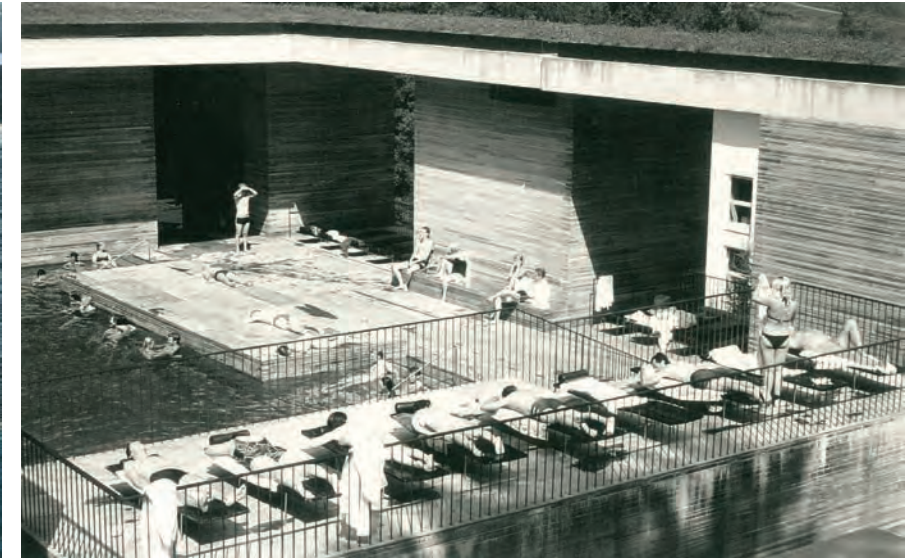
Kylpyläkulttuuriin olisi syytä palauttaa ikivanhaa vesihoitojen perinnettä ja vanhan saunakulttuurimme kunnioitusta. Julkisina tiloina kylpylöitä voisi kehittää tyyliltään meditatiivisemmiksi ja yksityisemmiksi saunaympäristöiksi. Nykyajan kylpylät tarjoavat ennen kaikkea mahdollisuuden lomanviettoon, ja ne sijaitsevat yleensä yhdyskuntarakenteen laitamilla. Vaihtoehtona tulisi kehittää kaupunkikylpyläkulttuuria osaksi kaupunkilaisten arkea. Kaupunkikylpylät toimisivat kaupunkilaisten olohuoneena ja takapihana. Rakennuksena kylpylä voi parhaimmillaan luoda kodinomaisen oleskelupaikan, vaikka yleensä julkisten rakennusten tilat määrätään ja ohjataan tarkasti tietynlaiseen toimintaan. Harmillisen harvoin julkiset paikat on suunniteltu pelkkää olemista ja oleskelua varten, puistomaisiksi tiloiksi tilojen sisälle. Kaupunkikylpylä toimisi tällaisena julkisena tilana, jossa voisi olla vedessä, veden äärellä, luonnossa ja luonnon äärellä. Elämykset syntyisivät vähäisistä ja todellisista asioista. Kylpylä ohjaisi olemaan itsensä kanssa ilman ärsykeitä. Hiljaisuuden ja rauhallisuuden korostuessa kaupunkikeitaassa voisi olla teemaltaan taide-, elämys- ja hiljaisuuden kylpylätiloja.

Sveitsiläisen arkkitehdin Peter Zumthorin (s. 1943) suunnittelema Therme Vals -kylpylä on ollut yksi diplomityöni inspiraation lähteistä. Valsin kylpylä sijaitsee Sveitsissä, korkealla vuoristolaaksossa. Zumthor on kirjoittanut paljon arkkitehtuurinsa taustalla olevasta ajattelustaan ja asenteestaan. (Passinmäki 2011, s.76). Zumthor ei lähesty arkkitehtuuria teoreettisesta näkökulmasta, vaan on omistautunut arkkitehtuurin luomiselle ja rakentamiselle. Zumthor kertoo: *”Toteutan ideoita, joiden oli oltava juuri oikein, syistä, joita en täysin ymmärrä. Työni arkkitehtina on paljolti tämän intohimon, pakkomielteen, tyydyttämistä, yritystä ymmärtää se paremmin ja määrittellä se uudelleen.”* (Arkkitehti 1998, s. 18) Zumthor luottaa rationaalisen ajattelun sijaan kokemuksiin, muistoihin, mielikuviin ja tunnelmiin, ja hän yrittää asettua kokemukselliseen suhteeseen todellisuuden kanssa. Hän pyrkii suunnittelutyössään välillä pääsemään eroon kaikesta akateemisesta tietämyksestä nähdäkseen paremmin elementit, joita suunnittelutehtävä määrittää. (Passinmäki 2014, s.15,19) Valsin kylpylää suunnitellessaan Zumthor ja hänen tiiminsä yrittivät vastata paikan, tarkoituksen ja rakennusmateriaalien – vuori, kivi, vesi – herättämiin kysymyksiin (Passinmäki 2011, s.120).

Zumthor uskoo, että suunnittelija oivaltaa ja kykenee ilmaisemaan jotakin eri elementtien perustavanlaatuisista attribuuteista sekä luomaan arkkitehtuuria, joka lähtee todellisista asioista ja palaa niihin, silloin, kun arkkitehti rakennusta suunnitellessaan paneutuu vuorten, kivien ja veden kaltaisten konkreettisten asioiden lainalaisuuksiin (Passinmäki 2011, s.79).

Therme Vals
(Zumthor 2007, s.118)

Therme Vals
(Zumthor 2007, s.180)

Therme Vals, pohjapiirros allastaso
(Zumthor 2007, s.98-99)

4. Aistit ja kokemus

4.1 Aistien vaikutus kokemuksen muodostumiseen

Ilman aisteja hermosto ei voisi ohjata elimistön toimintaa eikä säädellä erilaisia elintoimintoja. Aistien avulla ihminen kehittää tunteen omaan itseensä ainutlaatuisena kokonaisuutena, oman identiteettinsä. (Haug 1999, s.141) Aistien yhteistoiminta ja erilaiset aistituntemukset ovat kokemuksen tuottajia. Aistit määrittelevät ihon ja tilan välistä rajapintaa – läpinäkymätöntä tilaa ja tuntemusta kehon ja ulkomaailman välillä (Pallasmaa 1996, s. 45). Voidaan ajatella, että ihmisen on mahdollista olla maailmassa aistien välityksellä (Vira 2013). Aistien avulla ihminen on siis yhteydessä sekä ulkomaailmaan että oman kehonsa tuntemuksiin (Burakoff 2013). Aistien yhteistoiminta on eräänlainen maailman avaaja, ja erilaisten aistikokemusten liittyessä yhteen syntyy uudenlaisia ja yksilöllisiä tulkintoja sekä kokemuksia ympäristöstä (Vira 2013).

Aistinelinten aistinsolut muuttavat ärsykeitä sähköisiksi signaaleiksi, jotka hermosto tulkitsee. Ärsykkeen välittämä tieto siirtyy aistinsoluista hermoimpulssien muodossa aivoihin. (Haug 1999, s.142) Aistinelimistä tulevat impulssit ovat kaikki samanlaisia, ja erilaiset aistihavainnot määräytyvät vasta sen perusteella, mikä aivojen osa ottaa impulssit vastaan (Haug 1999, s.142–143). Eri aistimukset saavat merkityksen siis vasta ajattelun alueella, missä syntyy myös kokemus. Aistimuksia verrataan aiempiin kokemuksiin, ja vasta tämän jälkeen ihmisen on mahdollista tunnistaa aistimus ja toimia aistikokemuksen edellyttämällä tavalla. Aistimuksiin ja sitä kautta käyttäytymiseen vaikuttavat edelleen mielentila, tunteet, odotukset ja muistot. (Burakoff 2013)

Aistinelinten herkkyydestä huolimatta ne eivät anna objektiivista kuvaa ympäristöstä, vaan ihmiset kokevat ympäristönsä eri tavalla. Useimmiten hermosyyn impulssin tiheys muuttuu eniten ärsytyksen alkaessa ja ärsykkeen voimakkuuden muuttuessa, kun taas jatkuva ärsytys muuttaa impulssitiheyttä vain vähän. (Haug 1999, s.143) Ärsykkeen jatkuessa pitkään samanlaisena hermon impulssitiheys kuitenkin pienenee, ja näin esimerkiksi tuntemus vaatteista ihoa vasten muuttuu lähes huomaamattomaksi (Haug 1999, s.146).

Klassisen jaottelun mukaan aistit jaetaan viiteen aistiin, jotka ovat näkö-, tunto-, kuulo-, maku- ja hajuaisti. Luokittelun kehitti antiikin kreikkalainen filosofi ja tiedemies Aristoteles (384–322 eaa.), joka ajalle tyypilliseen tapaan perusteli logiikan avulla, ettei näkö-, kuulo-, haju-, maku- ja tuntoaistin lisäksi ole olemassa muita aisteja. (Kilpeläinen 2013, s.18/ Aristoteles 2006, s.51) Psykologi James J. Gibson (1904–1979) on luokitellut aistitoiminnan viiteen aistijärjestelmään: visuaalinen järjestelmä, kuulojärjestelmä, maku-tuoksujärjestelmä, perustava orientaatiojärjestelmä ja tuntoon perustuva haptinen järjestelmä. Filosofi Rudolf Steiner (1861–1925) on puolestaan tulkinnut ihmisellä olevan jopa kaksitoista erillistä aistia; kosketusaisti, elämänaisti, liikkumisen aisti, tasapainoaisti, hajuaisti, makuaisti, näköaisti, lämpötila-aisti, kuuloaisti, kieliaisti, käsitteellinen aisti ja minuuden aisti. (Kilpeläinen 2013, s.18/ Pallasmaa 1996, s.41–42) Juhani Pallasmaa taas esittää seitsemän eri aistimisen elintä; silmä, korva, nenä, iho, kieli, luusto ja lihakset (Pallasmaa 1993, s.30). Anna Barbaran ja Anthony Perlissin tulkinnan mukaan viiden tunnetun aistin takana on myös muita reseptoreita, jotka vaikuttavat kokemukseen, mutta eivät välttämättä aiheuta tuntemuksia eivätkä havaintoja aistijassa. Tällaisia ovat esimerkiksi valoherkät ihosolut, ylempien hengityselimien kosteusreseptorit ja feromonit. (Kilpeläinen 2013, s.18/ Barbara 2006, s.86)

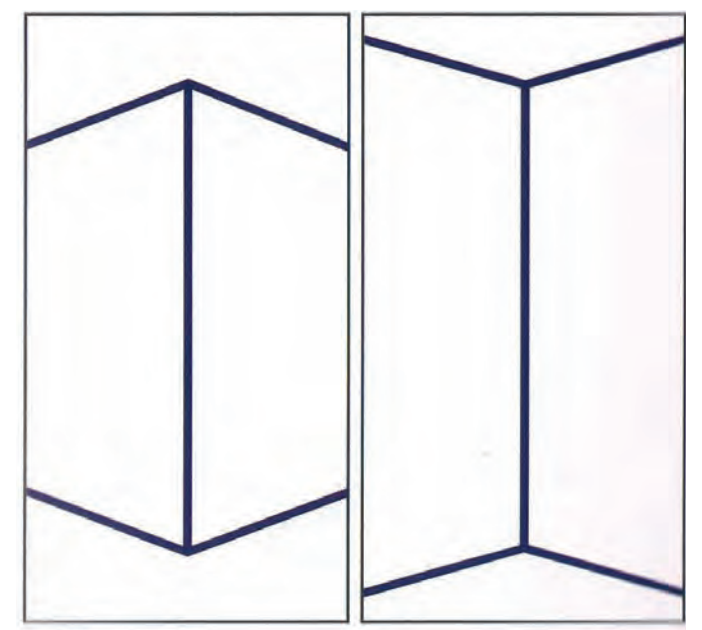
Aistinelinten ärsytys aiheuttaa tiedostettuja näkö-, tunto-, kuulo-, maku- ja hajuaistimuksia (Haug 1999, s.142). Tiedostettuihin aisteihin lukeutuvat myös somaattiset aistit, joihin kuuluu ihossa, lihaksissa, jänteissä ja nivelissä

olevat aistinsolut, jotka välittävät ihoon kohdistuvista ärsykkeistä ja ruumiinosien asennoista ja liikkeistä tietoa hermostoon (Haug 1999, s.147). Somaattiset aistit ilmenevät lämpötila- ja tasapainoaistimuksina. Elimistön sisäiset ärsykkeet, jotka ylläpitävät sisäistä tasapainoa ja liikkeen hallintaa, johtavat taas harvoin tiedostettuihin aistihavaintoihin. (Haug 1999, s.142) Näkö-, kuulo- ja hajuaisti luetaan kaukoaisteihin. Kaukoaistien avulla ihminen havainnoi ympäröivää tilaa ja ympäristöä sekä vastaanottaa tietoa ympärillä tapahtuvista asioista. Lähiaisteja ovat tunto- ja makuaisti, jotka viestittävät kehon lähellä tapahtuvista asioista. Kehoaisteja ovat asento-, liike- ja tasapainoaisti, jotka kertovat mitä kehossa tapahtuu. (Burakoff 2013)

Aistihavaintoihin liittyy paljon vääristymiä. Aivot korjaavat koko ajan aistielimistä saatuja aistimuksia. Ellei näin tapahtuisi, aistimukset aiheuttaisivat jatkuvia harhanäkymiä. Pystymme esimerkiksi muotopysyvyyden avulla havaitsemaan esineiden todellisen muodon erilaisista visuaalista vääristymistä huolimatta. (Pallasmaa 1993, s.25–27) Kokonaisuudet itse asiassa ilmenevät havainnossa ainoastaan epätäydellisinä palasina. Kokonaiskuvan hahmottaminen ei vaadi asian perusteellista tarkastelua, vaan käsityksen luomiseen riittää muutama näkökulma, joissa on jokin yhdistävä tekijä. (Kilpeläinen 2013, s.62/ Holl 1994, s.48) Aivoissa todellisuus muuntuu koetuiksi merkityssuhteiksi (Rauhala 1989, s.47).

Aivot eivät pysty välittämään kahta ristiriitaista tulkintaa samanaikaisesti (Haug 1999, s.182)

Virhetulkinta verkkokalvolle heijastuvista kuvista. Janat ovat saman mittaiset, vaikka oikeanpuoleinen näyttää pidemmältä (Haug 1999, s.183)

4.1.1 Näköaisti

Näköaisti on hallitsevin aistimme, ja se on ihmisen aisteista erikoistunein ja toiminnaltaan monimutkaisin. Näköaistin avulla ihminen käsittelee kaiken aikaa suuren määrän tietoa; kaikesta aistitiedon käsittelystä yli 80 prosenttia on näköinformaation käsittelyä. (Burakoff 2013) Näköaistin avulla saadaan siis eniten tietoa ympäristöstä, ja silmissä onkin 70 prosenttia elimistön kaikista aistinsoluista (Haug 1999, s.169).

Näköaisti vahvistaa etäisyydentajua sekä ääriviivojen ja rajapintojen hahmottamista (Pallasmaa 1996, s. 46). Näköaistin avulla ihminen pystyy kohdistamaan katseensa kiinnostavaan kohteeseen, seuraamaan liikkuvaa kohdetta, näkemään tarkasti erikokoisia tai eri etäisyyksillä olevia asioita, erottamaan yksityiskohdan taustastaan, arvioimaan etäisyyksiä ja suuntia, havaitsemaan värejä sekä näkemään pimeässä tai hämärässä (Burakoff 2013). Silmän on todettu toimivan paremmin pienessä hämäryydessä kuin kirkkaassa päivänvalossa (Pallasmaa 1996, s. 50).

Näkyvä valo aistitaan sähkömagneettisen aallon aallonpituuksien välillä 400–700 nanometriä, joka on hyvin pieni osa koko sähkömagneettisesta spektristä. Valo koostuu sekä valohiukkassäteilystä että aaltoliikkeestä. Valon aallonpituuden ollessa pieni sen hiukkasissa on enemmän energiaa kuin valossa, jonka aallonpituus on suuri. Punaisella värillä on suuri aallonpituus ja violetilla pieni. Pienen aallonpituuden vuoksi valo leviää lähes suoraviivaisesti ja aiheuttaa jyrkkiä varjoja. Esineet tulevat nähdyiksi niiden heijastaessa valoa, ja värit perustuvat siihen, että esineet heijastavat tiettyjä aallonpituuksia ja absorboivat toisia. Valon kulkiessa väliaineesta toiseen, esimerkiksi ilmasta lasiin tai veteen, valonsäteiden suunta saattaa muuttua ja valo taittua. (Haug 1999, s.169) Värien havaitsemiseen vaikuttaa myös kulttuurisesti opitut tapahtumat, ja erilaisissa ympäristöissä ja ilmasto-olosuhteissa kehittyneissä kulttuureissa eri värit saatetaan ymmärtää eri tavoin. Tämä saattaa liittyä kuitenkin enemmän kielellisiin käsitteisiin ja niiden käyttöön kuin eri kulttuureissa eläneiden ihmisten kykyyn nähdä ja erotella värejä. (Kilpeläinen 2013, s.64/ Holl 1994, s.61–67)

Syvyysnäkö eli kolmiulotteinen näkeminen ja etäisyyksien arviointi perustuu vasemman ja oikean silmän välittämiin kuviin, jotka poikkeavat jossain määrin toisistaan (Haug 1999, s.179–180). Etäisyyksien arvioiminen perustuu myös kokemukseen ja tarkasteltavien esineiden koon tuntemiseen. Silmän verkkokalvolla on niin sanottuja gangliosoluja, jotka ovat erikoistuneet kuvan kontrasteihin. (Haug 1999, s.181) Aivot tekevät erillisistä näköaistimuksista itsenäisen tulkinnan, joka muodostuu yhtenäiseksi kuvaksi. Aistimukseen vaikuttaa esimerkiksi kontrastit, ääriviivat, suorat viivat, kulmat ja liikkeet. Aivojen näköalueen hermosolut reagoivat vain tiettyihin kontrasteihin. Toiset solut ovat herkkiä verkkokalvolle tietynsuuntaisesti heijastuville viivoille, ja toiset solut taas reagoivat kulmiin ja monimutkaisempiin muotoihin. Solujen erilaiset herkkyydet kehittyvät ensimmäisten elinvuosien aikana, ja saadut näköaistimukset vaikuttavat solujen muodostumiseen. (Haug 1999, s.182–183) Ihmisen tapaan hahmottaa näkyvää maailmaa vaikuttaa paljon elinympäristöä hallitseva geometria. Ympäristön vallitseva suorakulmaisuus, vapaamuotoisuus, näkymien avoimuus tai ahtaus ehdollistaa näkömekanismia ja aiheuttaa jatkossa miellyttävän tuttuuden tunteen. (Pallasmaa 1993, s.114) Onkin havaittu, että modernissa teollisuusyhteiskunnassa kasvaneiden ihmisten näkökuorialueella on suhteessa enemmän soluja, jotka reagoivat 90 asteen kulmiin sekä pysty- ja vaakasuoriin viivoihin. Heidän on helpompi erottaa 90 asteen kulmat monimutkaisista muodoista, kun taas primitiivisissä kulttuureissa kasvaneet erottavat 60 asteen kulmat helpommin muista muodoista. (Haug 1999, s.183)

Näköaisti on saanut suuren roolin arkkitehtuurin käytännössä, sekä tietoisesti että tiedostamatta (Pallasmaa 1996, s.29). Visuaalinen kokemus korostuu myös monien modernistien kirjoituksissa. Sveitsiläinen arkkitehti Le Corbusier (1887–1965) on esimerkiksi todennut: ”*Olen olemassa vain, jos pystyn näkemään*” ja ”*On nähtävä selvästi, jotta voi ymmärtää*”. (Pallasmaa 1996, s.30)

4.1.2 Kuuloaisti

Kuuloaisti on puheen kehityksen perusta ja näin ollen ihmisen sosiaalisen- ja kulttuurisen kehityksen kannalta tärkein aisti. Kuulemme korvan avulla. Ulkokorva kerää ääniaallot ympäristöstä ja johtaa ne tärykalvon ja välikorvan kuuloluiden avulla nesteen täyttämään sisäkorvan simpukkaan ja sen ääniin reagoiviin aistinsoluihin. Ääni on mikä tahansa, mikä värähtelee väliaineessa, kuten vedessä tai ilmassa. (Haug 1999, s.157) Kuuloaistin avulla ihminen suuntautuu ympäristöön ja saa tietoa ympäristön tapahtumista. Kuuloaisti havainnoi erilaisia ääniä sekä erittelee äänten korkeutta ja voimakkuutta. Kuuloaisti myös auttaa paikallistamaan, mistä lähteestä ja mistä suunnasta äänet kuuluvat. Äänten perusteella ihminen hahmottaa omaa ympäristöään ja tilaa. (Burakoff 2013) Kuuloaisti auttaa myös arvioimaan ja havainnoimaan ympäröivän paikan suuruutta (Norden 2013).

Kahden korvan avulla aivomme pystyvät määrittämään äänen suunnan eri korviin tulevien äänien intensiteetti- ja aikaerojen perusteella. Ihmisen suuntakuulo pystyy erottamaan noin kolmen asteen muutoksen äänen suunnassa, ja vasempaan ja oikeaan korvaan tulevan äänen aikaero on 0,00003 sekuntia. (Haug 1999, s.164)

Rakennuksen tilojen erilaiset pinnat reagoivat ääniin ja lähettävät ne takaisin kuuloaistiimme. Äänillä ja kuulomaailmalla on suuri merkitys tilan kokemiseen ja ymmärtämiseen. Äänet saavat aikaan hetkellisen jatkumon, joka muokkaa sisäisesti luomaamme tilan vaikutelmaa. (Pallasmaa 1996, s.53) Jokaisella rakennuksella ja tilalla on sille luonteenomainen äänimaailma, joka voi viestittää muun muassa intiimisyyttä tai monumentaalisuutta, kutsuvuutta tai torjuvuutta taikka vieraanvaraisuutta tai vihamielisyyttä. Tila ymmärretään ja havaitaan yhtä lailla äänien, materiaalien kaiun ja akustisten havaintojen avulla.

Tärkein arkkitehtuuriin liittyvistä kokemuksista, johon ääni läheisesti liittyy, on tyyneys ja levollisuus. Arkkitehtuuri on taidetta hiljaisuudesta. Voimakas arkkitehtuurikokemus syntyy, kun tila sulkee ulkopuolelleen ulkoisen äänet ja mahdollistaa sen, että kokija keskittyy olemassaoloonsa. Arkkitehtuuri synnyttää kokemuksen eristyneisyydestä ja mahdollistaa tajunnan keskittämisen omaan itseensä. (Pallasmaa 1996, s.55) Sekava äänimaailma on monesti epämiellyttävä häiriötekijä tilassa ja paikassa läsnä olemisessa.

4.1.3 Makuaisti

Makuaisti on lähiaisti, joka reagoi makuaineisiin vain suorassa kosketuksessa (Haug 1999, s.154). Useimmat makusolut sijaitsevat suussa kielen yläpinnalla sijaisevien kielinystyjen reunoissa. Perusmakuja on neljä: suolainen, hapan, makea ja karvas, mutta aivot pystyvät tulkitsemaan useita satoja erilaisia makuja impulssitiheyksien erojen avulla. (Haug 1999, s.156–157) Makuaisti on aisteista ensimmäinen, jolla pieni ihminen tutustuu ympäristöönsä (Norden 2013). Makumieltymykset ovat usein perittyjä, mutta voivat johtua myös elimistön tarpeista (Haug 1999, s.157).

Makuradoista tulee hermosyitä aivojen limbiseen järjestelmään, jossa muodostuu tunne-elämyksiä (Haug 1999, s.157). Makuaisti on myös kiinteässä yhteydessä hajuaistiin, joka taas on yhteydessä aivojemme vanhimpiin osiin (Norden 2013). Makuelämykset aiheuttavat suoranaisia kokemuksia ja tunteita (Haug 1999, s.157), ja haju- ja makuaistin avulla pääsemme syvimpiin ympäristöä koskeviin tunteisiin (Norden 2013). Myös tunto-, maku- ja näköaistin välillä on selvä yhteys. Värit ja yksityiskohdat voivat saada aikaan tuntemuksen mausta. (Pallasmaa 1996, s.63) Arkkitehtuurissa makuaistimus liittyy lähinnä hajun kautta saatuihin mielikuviin.

4.1.4 Hajuaisti

Hajuaisti on kaukoaisti eli hajuaistin avulla reagoidaan myös kauempaa tuleviin ärsykkeisiin. Hajuaisti on kemiallisista aisteista herkin, ja ihminen pystyy tunnistamaan huomattavasti enemmän erilaisia hajuja kuin makuja. Hajut tulevat sisäänhengitysilman mukana nenäonteloon, jossa hajut joutuvat kosketuksiin hajusolujen kanssa. (Haug 1999, s.154) Vaikka ihmisen hajuaisti on paljon heikompi verrattuna moniin eläimiin, pystymme havaitsemaan yli 10 000 erilaista tuoksua, ja hajuaistimus on yksi pysyvimmistä muistoista, joka meille jää. (Pallasmaa 1996, s.58)

Hajuaistimukset aiheuttavat sähkökemiallisia reaktioita aivojen primitiivisimmässä osassa, jossa limbinen järjestelmä vastaa muun muassa tunteiden säätelystä ja tunteiden yhdistämisestä fyysisten tuntemusten muistoihin (Kilpeläinen 2013, s.101). Hajuaistimukset herättävätkin miellyttäviä tai epämiellyttäviä tunnereaktioita sekä muistoja aiemmista tilanteista tai kokemuksista (Burakoff 2013).

Hajumaailmaa on mahdotonta paeta, sillä tuoksut liittyvät hengittämiseen. Ihmiset voivat sulkea silmänsä tai kääntää katseensa sekä peittää korvansa, mutta hengitystä ei voi pysäyttää. (Kilpeläinen 2013, s.103/ Barbara 2006, s.87) Juhani Pallasmaa kiteyttää hajun merkityksen arkkitehtuurissa: *”Tietty haju saa meidät tietämättämme astumaan uudelleen sisään tilaan, jonka silmiemme muisti on jo unohtanut; sieraimet herättävät unohdetun mielikuvan, ja meidät viekoitellaan saapumaan värikkääseen päiväuneen. Nenä saa meidät muistamaan.”* (Pallasmaa 1996, s.54) Ranskalainen filosofi Gaston Bachelard kuvailee hyvinkin hienoisen hajuaistimuksen määrittävän kokonaisen ilmapiirin (Bachelard 2003, s.363).

Nykyään arkkitehtuurissa hajut ovat hyvin neutraali elementti. Hajujen katoaminen voidaan katsoa alkaneeksi 1800-luvulla, kun teräksen ja lasin käyttö lisääntyi. Hajuja alettiin samalla pitää epäterveellisuuden merkinä. (Kilpeläinen 2013, s.96/ Barbara 2006, s.76) Modernismin aikana auringonvalo, ilmaa kuivattavat laitteet ja läpäisemättömät materiaalit ovat entisestään kuivattaneet hajuja pois arkkitehtuurista (Kilpeläinen 2013, s.97).

4.1.5 Somaattiset aistit

Somaattiset aistit muodostuvat ihossa, lihaksissa, jänteissä ja nivelissä olevista aistinsoluista, jotka aistivat ihoon kohdistuvia lämpötila-, kosketus- ja paineaistimuksia sekä eri ruumiinosien asentoja ja liikkeitä (Haug 1999, s.147–149). Somaattiset aistit reagoivat lämpötilaan ja mekaaniseen ärsytykseen, ja samoilla aluilla on myös kipua reagoivia aistinsoluja (Haug 1999, s.147). Tuntoaisti sekä asento- ja liikeaisti ovatkin yhdessä suurin aistijärjestelmämme (Burakoff 2013).

Iho on suorassa kosketuksessa ulkomaailmaan, ja sen kautta saadaan tietoa ympäristön kolmiulotteisuudesta ihon kosketus- ja paineaistin avulla (Haug 1999, s.149). Tuntoaisti on olennainen kuumuuden ja kylmyyden, karkean ja sileän, suoran ja kaltevan sekä miellyttävän ja epämiellyttävän erottamiseksi (Norden 2013). Tuntoaistin avulla havainnoidaan myös pintaa, tekstuuria, painoa ja tiheyttä (Pallasmaa 1996, s.62).

Kosketusaistinsolujen tiheys vaihtelee riippuen ihoalueesta, ja esimerkiksi sormenpäissä on runsaasti kosketukseen reagoivia soluja. Ihon verinahassa on hermopäätteitä, jotka välittävät tietoisia lämpötila-aistimuksia. Hermopäätteitä on kolmen tyyppisiä: alle 15°C:n ja yli 45°C:n lämpötiloihin sekä kylmän ja lämpimän normaalialueisiin reagoivia päätteitä. Iho reagoi herkimmin lämpötilan muutoksiin, joten esimerkiksi kylmä vesi voi aluksi tuntua sietämättömältä, mutta muuttua hetken kuluttua mukavan viileäksi. (Haug 1999, s.150)

Etäisyys, tilallisuus ja visuaalinen ymmärtäminen saavutetaan tuntoaistiin perustuvasta haptisesta muistista (Pallasmaa 1996, s. 45), ja tuntoaisti on ainoa aisti, jonka avulla tilallisuutta voidaan tuntea. Tuntoaistin avulla opimme hahmottamaan etäisyyksiä tunnistamalla asioita ja sitä, kuinka kaukana ne sijaitsevat meistä. Näköaisti oikeastaan paljastaa sen, minkä tuntoaisti on jo havainnut. (Pallasmaa 1996, s. 46)

Sisäkorvassa sijaitsee tasapainoelimen, joka yhdessä lihasten ja luustojen reseptoreiden sekä näköaistin avulla pitävät yllä tasapainoa. Sisäkorvan aistinelimet reagoivat pään liikkeen kiihtyvyyteen ja painovoimaan. (Haug 1999, s.165) Tasapainoelimestä tulevat tiedot yhdistetään silmistä ja luustosta sekä ihon aistinsoluista tuleviin tietoihin aivojen aivorungossa sijaitsevista tasapainotumakkeista (Haug 1999, s.168).

Arkkitehtuuri tekee meidät tietoiseksi erityisesti painovoimasta, ja vahvistaa kokemusta vertikaalista ulottuvuudesta sekä muistuttaa leijumisen ja lentämisen mahdottomuudesta (Pallasmaa 1996, s.72).

4.2 Kokemus

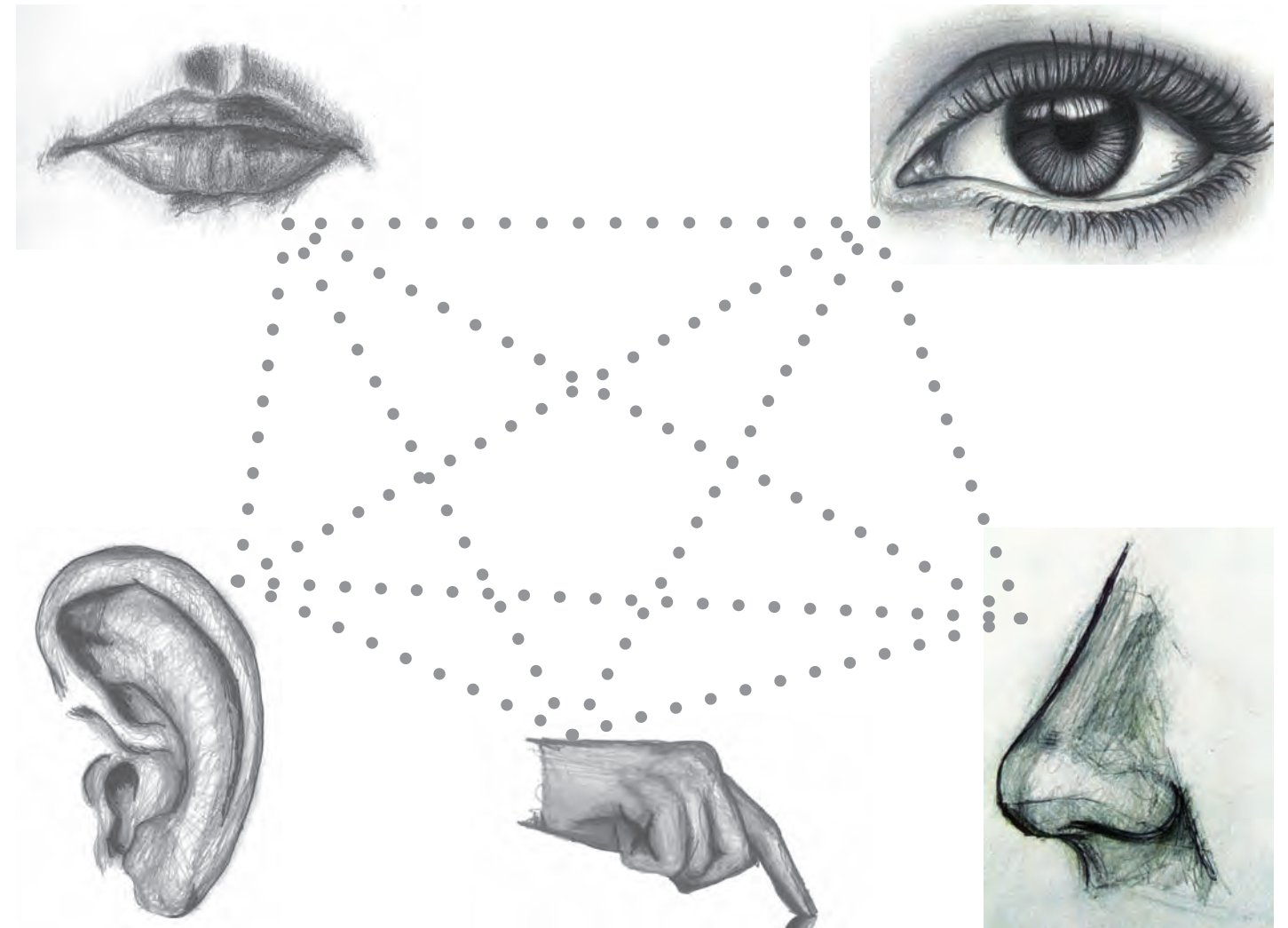
Kokemus on aistimuksia, elämyksiä, tunteita ja tuntoja. Se on hetken elämyksellinen tila ja toisaalta muisto hetkistä. Kokemus kuvastaa ihmisen oppimista, kasvamista ja on osa sosiaalistumisen prosessia. Ihmisen elämän voidaan ajatella olevan kokemusten virtaa ja kokemusten kehittymistä. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2013) Ranskanjuutalaisen filosofin Jacques Derridan (1930–2004) mukaan kokemus tarkoittaa suhdetta läsnäoloon (Haaparanta 2002, s.349). Kokeminen ja oleminen voidaankin kuvata jatkuvaksi läsnäoloksi ja läsnäolon ilmaantumiseksi (Haaparanta 2002, s.350). Kokemus on salaperäinen sekä mystinen. Kokemus voi olla erilainen niin ulkoisista kuin subjektiivisista muuttuvista tekijöistä johtuen. Kokemusta ei edes voi täysin määritellä käsitteiden ja symbolien avulla.

Kokemuksessa yhdistyy kollektiivinen ja yksilöllinen, biologinen ja kulttuuriperäinen, erittelevä ja tunteenomainen, tietoinen ja tiedostamaton sekä mielellinen ja ruumiillinen taso (Pallasmaa 1993, s.85). Kokemuksen luonne on aina moniaistinen ja kokonaisvaltainen (Saavalainen 2013, s.69). Pelkällä yhdellä aistilla saadusta aistimuksesta jää puuttumaan kokonaisuuden kannalta paljon, ja vastaavasti tietyn aistin yksipuolinen korostaminen aistikokemuksessa johtaa aistillisuuden kahlitsemiseen ja aliarviointiin (Vira 2013). Jos aisteja ajatellaan erillisiksi siten, ettei yksittäisillä aisteilla ole luonnollista yhteyttä muihin aisteihin, ajatus kokemuksesta piirtyy hyvin kapeaksi. Tällainen aistien erottaminen kokonaisuudesta sirpaloittaa aistien luontaisen yhteyden aistimaailmassa. (Pallasmaa 1996, s.43)

Fenomenologisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen tulee olevaksi kolmessa olemisen perusmuodossa: tajunnassa, kehollisuudessa ja situationaalisuudessa. Tajunnallisuudella viitataan olemassaolon kokemiseen erilaisina asteina ja laatuina. Kehollisuus on ihmisen olemassaoloa tapahtumana, ja sitä määrittävät fysiologiset elementit kuten verenkierto, aivot, hermosto ja geenit. Situationaalisuudella viitataan siihen, mihin kehollisuus ja tajunnallisuus ovat suhteessa; tilannesidonnaisuuteen. Situationaalisuus käsittää elämäntilanteen rakennetekijät, kuten maantieteelliset olot, kulttuurin, arvot ja taloudellisen tilanteen. Jotkin rakennetekijät ovat valinnanvapauden ulkopuolella kuten sukupuoli, rotu ja vanhemmat. Toisiin rakennetekijöihin ihminen taas voi vaikuttaa kuten koulutukseen ja ihmissuhteisiin. Ihmisten situationaalisuudella on yhteisiä piirteitä, mutta situaatio on aina yksilöllinen. (Perttula 1995, s.17–19)

Opitut merkitykset, vaikutteet, järjestelyperiaatteet ja tulkinnat vaikuttavat kokemukseen ja kokemiseen (Pallasmaa 1993, s.23). Kulttuuriympäristö voi myös rajoittaa ja asettaa ennakoasenteita. Kulttuurinen sokaistuminen, etnosentrinen asenne, johtaa siihen, että ihminen pitää omaa kulttuuriaan ainoana oikeana ja luonnollisena. (Pallasmaa 1993, s.24) Toisaalta sosiaalinen ja kulttuurinen tausta mahdollistavat sen, että kokemuksen voi jakaa (Vira 2013). Paikallisuuden kokemuksen lisäksi ihminen tarvitsee ajallisuuden kokemuksia (Laine 2014).

Ranskalainen filosofi Gaston Bachelard (1884–1962) todentaa kuvittelun lisäävän kokemusta. Hän kirjoittaa ärsytyskynnyksistä, jotka määräävät aistinelinten toimintaa. Kynnysten olemassaolo on kiistämätön tosiseikka, mutta kynnykset voivat olla eri yksilöillä erilaisia. (Bachelard 2003, s.363) Bachelardin mielestä kuvitteleminen voi johdattaa meidät aistiärsytyksen alapuolelle, kuin sisäistä puhetta tarkkaavaisesti kuulosteleva runoilija kuule aistittavuuden rajojen tuolle puolen saamalla värit ja muodot puhumaan. (Bachelard 2003, s.363–364)

Fenomenologiassa tehdään yleensä ero objektikehon ja koetun kehon välillä. Objektikehon voidaan ajatella oleva keho, jota tarkastellaan ulkoapäin ja jolla on tietty rakenne. Koettu keho on se, mikä on läsnä sisäisessä kokemuksessamme. Saksalaisen filosofin Martin Heideggerin (1889–1976) mukaan objektikeho päättyy ihon pintaan. Koetun kehon kehollinen raja taas ulottautuu tätä kauemmas ja piirtyy ihmisen kokemuksen eli aistimusten ja havaintojen mukaan. Kehollinen raja ikään kuin muuttuu eri tilanteissa. (Passinmäki 2011, s.134–135) Kokija saattaa olla fyysisesti eri tilassa kuin henkisesti ja ajatusten tasolla. Toisaalta liikkeessä oleva keho on kokonaan eri ilmiö, kuin levossa oleva keho. Kun ihminen liikkuu, kokemus sekä itsestä että maailmasta muuttuu. (Haaparanta 2002, s.339)

Elämänlaatua ja -arvoa, erityisesti hetken arvoa, mitataan kokemuksen miellyttävyydellä (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2013). Kokemuksen voimakkuus tai se, onko kokemus positiivinen vai negatiivinen, on suhteessa tarkastelijan ja hänen mielentilaansa (Haaparanta 2002, s.163). Miellyttävä kokemus saa ennestään voimaa, jos tapahtumalle ei ole ladattu suuria odotuksia. (Passinmäki 2011, s.134).

Kokemuksellisessa maailmassa pyritään hakemaan aistikkuuden äärilaitoja ja halutaan saavuttaa suuria tunteita ja elämyksiä. Tällöin tavoitellaan esimerkiksi kokemusta ja tunnetta, jossa aistikkuus herkistyy omaan pehmeuteensä ja paikka, aika ja ajatukset häviävät. Kun mikään aisti ei ole ylikuormittunut, saavutetaan kokemus, joka on hiljainen, hämärä, pehmeä, väritön ja levollinen. Tällainen kokemus on kuin abstrakti aistikkuus, jossa fyysiset ominaisuudet unohtuvat ja mielen tyyneys valloittaa olemisen. Tämä mystinen, koskettava ja jopa yksinäinen kokemus voidaan mieltää myös pelottavaksi. Erityisesti mikäli kokijan kulttuuri ja muut elämäntilanteen rakennetekijät – eli Bachelardin kuvaama situaatio – on olemukseltaan rauhaton ja hälyisä, aistikas ja hiljainen kokemus voi altistaa kuvittelulle, joka tekee kokemuksesta hyvinkin pelottavan ja epämiellyttäväksi värittyneen. Me olemme yksilöllisiä, ja meillä jokaisella on myös kokemusten tasolla oma mukavuusalueemme.

Toinen äärilaita kokemuksellisuudessa on aistikkuuden räjähtävyys. Tietoisuus omasta itsestä voi jopa sattua hyvällä tavalla. Kokemus voi olla äänekäs, värikäs, valoisa ja aktiivinen. Aistikkuuden ääripäitä havainnoidessa unohdetaan tasainen oleminen. Elämykset ja suuret tunteet kuuluvat aistikokemuksiin, mutta tyyneys ja aistittomuus voivat yhtälailla olla tavoittelemisen arvoisia.

Elämme keskellä aistitulvaa, ja ihminen saa samanaikaisesti aistikokemuksia koko ajan usean eri aistinsa välityksellä. Suurin osa aistimuksista on merkityksettömiä ja epäolennaisia tilanteeseen nähden. Ihmisen tiedonkäsittelyssä ja aistien rekisteröinnissä onkin mekanismi, tarkkaavaisuus, joka suodattaa ylimääräisen tiedon pois ja mahdollistaa keskittymisen tilanteen kannalta olennaiseen. (Burakoff 2013) Liiallisen merkittävän aistitulvan ympäröimänä kehomme stressaantuu ja mieli ylikuormittuu. Tylsyydestä on tullut nykyään kiellettyä. Kaaos ja jatkuva virikkeellisyys ovat tunnusomaisia nykyiselle elämäntavalle. Suurista kokemuksista ja elämyksistä on tullut hyvin kaupallista. Kaiken pitää olla suurta, elämyksellistä, virikkeellistä ja räjäyttävää. Ihmisen mittakaava sekä kokemuksessa että ympäristössä häviää. Hiljaisuudesta on tullut melusaastetta.

Esteettinen kohde syntyy aina osana kokijan ainutkertaista luovaa prosessia, jota ei muokkaa pelkät tiedostetut näkö- ja kuuloaistimukset. Esteettisen kohteen aikaansaamat aistimukset herättävät mielellisyyttä ja intohimoa, eikä havaintopsykologia voi yksin selittää esteettisen objektin syntyä. (Rauhala 1989, s.168) Pelkkä yksittäinen aistimus ei vielä ole esteettinen kokemus, vaan vasta aistimisprosessien yhteisvaikutuksesta syntyvä

merkityksellinen kokemus voi muodostua esteettiseksi kokemukseksi (Rauhala 1989, s.171). Yksilölliseen esteettiseen kokemukseen vaikuttavat niin kasvuympäristö, arvot kuin mielenkiintokin (Pallasmaa 1993, s.114).

Esteettinen kohde saa aikaan uuden kokonaisvaltaisen perusvirittyneisyyden ja hämmentää hetkeksi totunnaisten maailmakuvan jäsennyksen. Arkikokemukset jäsentyvät yleensä melko kaavamaisesti, mitä esteettisen objektin konstituutio ei tee. Esteettinen kokemus yhdistyy vallitsevan tajunnan kokonaisuuteen ja särkee älyllis-teoreettisen maailmanjärjestyksen tehden kokemisesta kokonaisuudessaan tunteenomaisen perusvirittyneisyyden tilan. (Rauhala 1989, s.169)

Tarkoituksellinen esteettinen kokemus on väline hyvään elämään, ja tällaisessa kokemuksessa on kyse yleensä toiminnasta toiminnan itsensä vuoksi. Kokemus ei tällöin välttämättä ole vain mielihyvän tai onnellisuuden kokemista. Kokemus, jota tavoitellaan vain sen itsensä vuoksi, voi olla myös jännittävä, järkyttävä tai surullinen. (Haaparanta 2002, s.200–201)

4.3 Arkkitehtuuri ja kokemus

Arkkitehtuuri on osa maailmaa, jossa ihminen elää, toimii ja luo merkityksiä. Ihminen reagoi joka hetki rakennettuun ympäristöön ja sen merkityksiin aistiessaan ääniä, tuoksua, pintarakenteita, muotoja ja ilmapiiriä. (Vira 2013) Tilan muodot, avaruus ja ahtaus, korkeus ja mataluus sekä valoisuus ja pimeys vaikuttavat tilan luomaan tunnelmaan ja kokemukseen. Arkkitehtuuriin reagoiminen saattaa monissa tilanteissa olla tiedostamatontakin.

Arkkitehtuuri vahvistaa eksistentiaalista kokemusta ja tietoisuutta omasta olemisesta aktivoimalla aisteja ja altistamalla erilaisille kokemuksille. Kun asettaudumme tilaan ja hetkeen, tulemme tietoisemmiksi itsestämme. (Pallasmaa 1996, s.45). Juhani Pallasmaan mukaan arkkitehtuurin henkinen tehtävä on määrittää maailmassa olomme ja tehdä meidät tietoisiksi siitä, keitä olemme (Pallasmaa 1993, s.156). Hän kirjoittaa: *”Jäsentynyt, merkitystäyteinen, ruumiin mittojen ja mielen muistojen kanssa resonoiva ympäristö välittää suhdettamme maailmaan, mutta samalla se vahvistaa minäkuvaamme”* (Pallasmaa 1993, s.107).

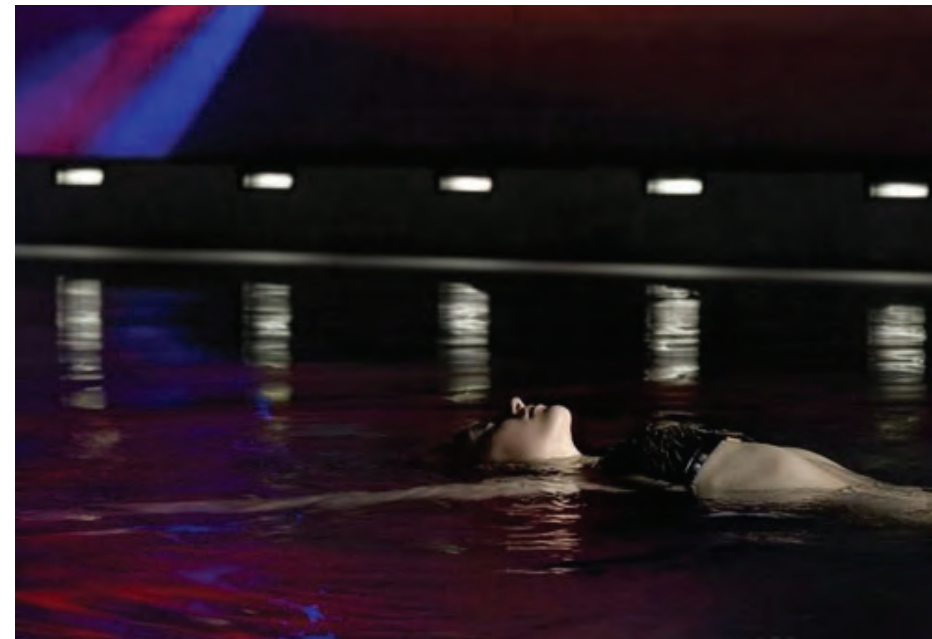
Arkkitehtuurikokemus on aina moniaistillinen, vaikka näköaisti onkin saanut suuren roolin arkkitehtuurin käytännössä (Pallasmaa 1996, s.29 ja 45). Modernin arkkitehtuurin ajatteluun on tullut myös ajatus kokonaisvaltaisesta ruumiillisesta havainnoinnista, jolloin kokija ei koe olevansa pelkästään katsoja, vaan kokee tilan omakseen ja kokee kuuluvansa tilaan (Pallasmaa 1996, s.28–29). Ensivaikutelma arkkitehtuurista luodaan kuitenkin usein katseen avulla, ja kiinnostavan kohteen nähdessään muut aistimukset ja käyttökokemus jäävät aluksi toisarvoisiksi. Pelkästään katseella saadusta aistimuksesta jää kuitenkin puuttumaan paljon. (Vira 2013) Arkkitehtuurin kokeminen ei ole vain tilojen, muotojen ja pintojen katselua (Pallasmaa 1993, s.156). Tilan tuntu ihossa ja jalkapohjissa, sen tuoksu, äänimaailma, valoisuus ja aistimusten aiheuttama kokonaisvaikutelma tuottavat todellisen kokemuksen atmosfääriin. Syvälinen arkkitehtuurikokemus saavutetaan kuulumalla tilaan koko keholla ja kaikilla aisteilla. (Pallasmaa 1996, s.28)

Arkkitehtuurikokemuksessa tapahtuu paljon tiedostamatonta samaistumista. Juhani Pallasmaa kuvaa arkkitehtuurielämystä tilan, aineen ja ajan yhdistymiseksi yhdeksi koko tajunnan läpäiseväksi ulottuvuudeksi (Pallasmaa 1993, s.107). Pallasmaa kirjoittaa: *”Tila saa ikään kuin lisää painovoimaa, valo aineellistuu, aika pysähtyy ja tilaa hallitsee hiljaisuus. Samaistamme itsemme tähän paikkaan, tähän tilaan, tähän hetkeen, ja ne tulevat ruumiimme ja tajuntamme osaksi”* (Pallasmaa 1993, s.107).

Gaston Bachelard kuvailee arkkitehtuuria inhimillisen runollisesti. Bachelard osoittaa, että rakennukset ovat mielen- ja sieluntiloja, jotka luovat tunteilla ladattuja mielikuvia. Bachelardin mielestä: *”on osoitettava, että talo on yksi suurimmista ihmisen ajatuksia, muistoja ja unia yhteen kokoavista voimista”*. (Bachelard 2003, s.79) Arkkitehtuurikokemukseen vaikuttaa aikaisemmat kokemukset, mielenkiinnon kohteet ja mielentila sekä eletty ympäristö ja kasvuympäristö. Bachelard jatkaa: *”Uneksinnan kautta elämämme erilaiset asumukset asettuvat sisäkkäin ja varjelevat kaukaisten päivien aarteita. Kun entisten asumusten muistot heräävät eloon uudessa talossa, tulemme liikkumattoman lapsuuden maahan, joka on yhtä liikkumaton kuin ikimuistoisuus. Me koemme fiksaatioita, onnellisia takertumisia. Turvan muistojen uudelleen eläminen rohkaisee meitä. Muistojen säilyttämiseen tarvitaan jotain suljettua, joka varjelee niiden arvoa kuvina.”* (Bachelard 2003, s.78) *”Saamme kiittää taloa siitä, että suurella osalla muistoistamme on katto päänsä päällä.”* (Bachelard 2003, s.82) Muistot vaikuttavat kokemusten todellisuuteen. Se, mikä on poissa, on yhtä olennaista kuin läsnä oleva (Pallasmaa 1993, s.82).

Liquidrom kylpylä Saksa (Dailyicon 2013)

Liquidrom kylpylä Saksa (Dailyicon 2013)

Liquidrom kylpylä Saksa (Visit All the World 2013)

Arkkitehtuuri on erityisesti olemisen taidetta ja inhimillisyyden kokemista. Toisaalta arkkitehtuuri on kokemusta hiljaisuudesta ja yksinäisyydestä. Juhani Pallasmaan mielestä arkkitehtuurielämyksen hiljaisuus syntyy siitä, että arkkitehtuuri kohdistaa huomion omaan eksistenssiimme ja saa kuuntelemaan omaa olemassaoloamme. Hän luonnehtii arkkitehtuuria kielen äänettömyyden liikkumattomaksi draamaksi. (Pallasmaa 1993, s.156) Bachelard taas kuvailee: *”Kaikki menneet yksinolon tilat ovat meissä lähtemättömästi: ne joissa olemme kärsineet yksinäisyydestä, nauttineet yksinäisyydestä, toivoneet yksinäisyyttä tai pettäneet yksinäisyyden. Tarkkaan ottaen ihminen ei haluakaan pyyhkiä niitä pois. Hän tietää vaistonvaraisesti, että hänen yksinolonsa tilat ovat rakenteellinen osa häntä”* (Bachelard 2003, s.85).

Arkkitehtuuri luo kokemuksen paikallisuudesta, pysyvyydestä ja ajallisuudesta. Ihmiselle on tarve varmistua maailmassaolostaan hetkessä ja samalla kuulua ajan jatkuvuuteen (Pallasmaa 1993, s.108). Kokemusvaltainen arkkitehtuurielämys on tunne ainutkertaisesta paikassa olemisesta (Pallasmaa 1993, s.84). Bachelardin mukaan rakennukset antavat ihmiselle illuusion ja kokemuksen pysyvyydestä (Pallasmaa 1993, s.108). Genius loci on roomalainen käsite, joka ilmentää paikallisuutta ja paikan henkeä. Antiikin roomalaiset uskoivat paikalla olevan oma erityinen henkensä, joka määrittää paikan luonteen syvimmän olemuksen. (Laine 2014) Norjalainen arkkitehti Christian Norberg-Schultz (1926–2000) on pohtinut ja kirjoittanut genius locista. Nordberg-Schulzille paikka on abstrakti sijainti ja konkreettisista olioista muodostunut kokonaisuus, jolla on materiaali, muoto, rakenne ja väri. Norberg-Schulzin mukaan nämä tekijät muodostavat yhdessä ympäristöllisen luonteen eli paikan olemuksen, genius locin. Paikan henki syntyy siis siitä miten oliot ovat. Yksinkertaisimmatkin tilan funktiot muodostavat virittyneisyyden, joka leimaa paikan olemusta. Nordberg-Schultz kuvaa paikan ominaisuuksia analyyseillä, jotka koskevat kaikkia ympäristöllisiä tasoja. Hän käsittelee rinnakkain sekä luonnontiloja että ihmisen tekemiä tiloja, jotka ovat luonnollisesti yhteydessä toisiinsa. Ympäristölliset olosuhteet, kuten ilmasto, luonnonmuodot ja kasvillisuus, vaikuttavat vahvasti siihen, minkälaiseksi jonkun paikan rakennuskanta muovautuu. (Passinmäki 2011, s.96–97/ Norberg-Schulz 1996, s.415) Paikan hengen pohtimiseen tulisi ottaa mukaan kokemuksellinen todellisuus. Paikan henkeen vaikuttaa rakennuspalikoiden lisäksi kokijan kokemuksellinen latautuneisuus.

Nykyajan arkkitehtuurin ongelma on aistillisuuden, kokemuksellisuuden ja mielenkiinnon puuttuminen rakennetusta ympäristöstä. Arkkitehtuurin teknologistumisen myötä ongelmat tulivat ajankohtaisemmiksi 1900-luvun jälkipuoliskolla, jolloin modernissa rakentamisessa unohdettiin ihmisen henkiset tarpeet. (Passinmäki 2011, s.1–2) Teknologinen lähestymistapa huomioi geometrista tilaa, joka tulee esiin jo Platonin filosofiassa, jossa geometrian luoma kauneus nähdään ikuisena kauneutena. (Passinmäki 2011, s.149) Teknisen asenteen omaksuminen ja teknologian kehittyminen ovat aiheuttaneet ihmisen eristäytymisen luonnosta sekä vieraantumisen omasta kehosta (Passinmäki 2011, s.113). Teknologinen lähestymistapa pakottaa luonnon ihmisen tarpeisiin. Vastakohtainen herkempi lähestymistapa, jossa ihminen ottaa vastaanottavan asenteen ja huomioi luonnon tarpeet, mahdollistaisi luonnollisemman lähestymistavan, (Passinmäki 2011, s.2-3, 123) ja ihminen voisi kohdata oman olemisensa avoimuuden (Passinmäki 2011, s.167). Bachelard ylistää levollista tilaa: *”Todellinen kotoisuus ei koskaan ole luotaantyöntävää. Kaikissa kotoisissa tiloissa on vetovoimaa. Toistettakoon vielä, että niiden oleminen on hyvää oloa”* (Bachelard 2003, s.89).

Saksalaisen filosofin Martin Heideggerin (1889–1976) mukaan teknologinen tilakäsitys pyrkii tilan herruuteen kun taas taiteellisella tilan käsittelyllä tila vapautetaan (Passinmäki 2011, s.124). Heideggerin mukaan ihminen ei oleskele tilassa, vaan levittäytyy tilaan ollakseen yhtä tilan kanssa. Hänen mukaansa ihmisen keho ei pääty ihon uloimpaan pintaan vaan ulottautuu ympäröivään maailmaan, jonka kanssa keho on yhtä. (Passinmäki 2011,

s.134/ Heidegger 1990, s.152/ Jaaksi 2009, s.36) Arkkitehtuuri pyrkii saattamaan kokijan toimimaan tilassa sen rakenteiden ohjaamalla tavalla (Pallasmaa 1996, s.72). Bachelardin mielestä tila kutsuu toimintaan, ja ennen toiminnan alkamista kuvittelu tekee töitä (Bachelard 2003, s.89). Pysähtynyt ja rauhallinen tila mahdollistaa ajatuksiin uppoutumisen. Pysähtyneisyyteen, aktiivisuuteen, julkiseen ja yksityiseen yhdistetään valo ja hämärä. Tarvitsemme valoa nähdäksemme ja näyttääksemme. Hämärässä ja pimeydessä taas vetäydymme omiin ajatuksiimme. Liiallisella valaistuksella tilasta luodaan varjoton ja eloton.

4.4 Kylpylä ja kokemus

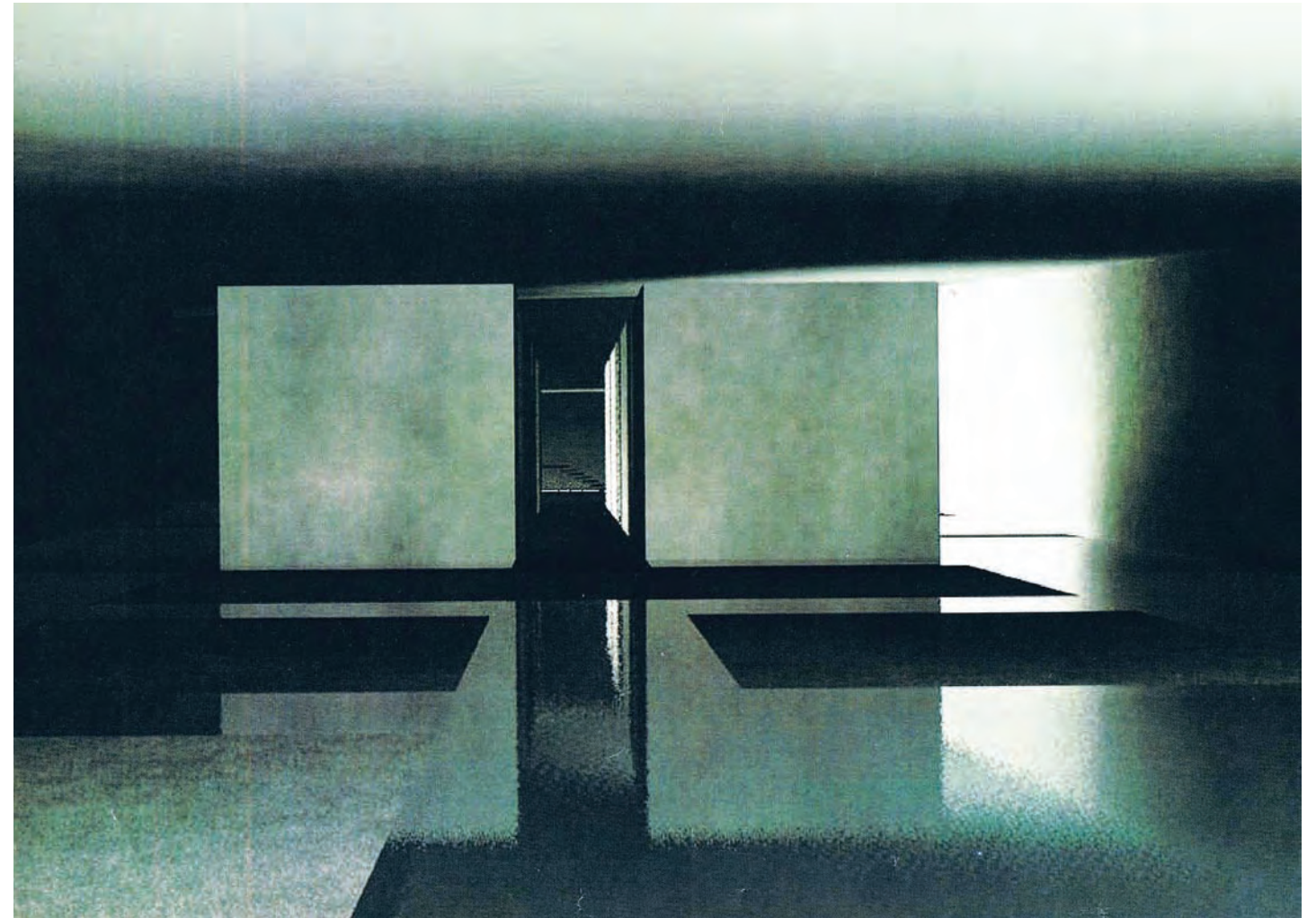
Kylpylä rakennuksena ja tilakokemuksena on ainutlaatuinen. Vesi, lämpö ja luonnollisuus korostuvat kylpyläolemisessä. Kylpylä on julkinen tila, jossa on mahdollisuus saavuttaa yksityinen meditatiivinen ja leijuva olotila. Antautuminen veden vaikutukselle mahdollistaa syvällisten kokemuksien saavuttamisen. Luonnolliset tuntemukset ja syvät kokemukset vaikuttavat kehoon ja mieleen rentouttavasti.

Vesi on tärkein elementti elämälle. Vesi soi, heijastaa, tuntuu. Vesi ei piilottele mitään, mutta silti se on mysteerinen. Vesi on samaan aikaan pyhä ja maallinen, luova ja tuhoava. (Croutier 1992, s.8) Veden vaikutus ja luonnollisuus auttavat tulemaan tietoiseksi omasta kehollisuudesta ja omasta luonnollisuudesta. Höyryn ja valon väreily veden pinnalla, tilan äänimaailma ja tunnelma vaikuttavat kaikkiin aisteihimme (Laaksonen 1997, s.18).

Kylpylässä voi keskittää aistit niille ominaisiin tehtäviin ja minimoida liiallisten aistiärsykkeiden määrän. Flow on aikamme sanonta tai heitto, joka tarkoittaa muun muassa elämän virtaa, syventymistä virtaan ja virtauskokemusta. Psykologian professori Mihály Csíkszentmihályi (s. 1934), joka on antanut termille sen syvällisen merkityksen, käsittelee aihetta kirjassaan ”*Flow*”. Flow-tila on mahdollista saavuttaa, kun keskittyy ja syventyy tekemään itselleen mielekästä asiaa niin intensiivisesti, että aika, paikka ja kaikki ympärillä oleva häviää ja menettää merkityksensä. Kylpylästä haetaan rentoutumisen lisäksi aistillisia kokemuksia ja voidaan saavuttaa jotain, mikä lähenee flow-tilaa.

Kylpyläarkkitehtuurilla voidaan vaikuttaa tilojen aktiivisuuteen tai rauhallisuuteen. Tilan ja rakennuksen koolla, väreillä, näkymillä, materiaaleilla ja äänimaailmalla on suuri merkitys paikan aistikokemuksen muodostukseen. Vesi heijastaa pintoja ja värejä, jotka syventävät kokemusta erityisesti näköaistin kautta. Rauhallisilla visuaalisilla elementeillä aistimuksia saadaan enemmän muille aisteille, kun näköaisti rauhoittuu. Koska näköaistimme on aisteista niin hallitseva, silmät suljettuina on yleensä helpompi havainnoida muita tuntemuksia ja aistia omaa kehoa. Tyhjyyteen katsomista läpi pinnan ja omaan kehoon hiljentymistä voi häiritä voimakkaat liikkeen havainnot, värikkäät pinnat ja voimakkaat kuviot.

Arkkitehtuuri tekee meidät tietoiseksi erityisesti painovoimasta. Veden avulla voidaan saavuttaa leijumisen kokemus ja horjuttaa painovoiman suurellisuutta. Keho tuntuu vedessä kevyeltä, ja veden lämpötila voimistaa tuntemusta tuntoaistin kautta. Lämmin vesi rentouttaa ja viileä vesi lisää aktiivisuutta. Veden liikkeiden äänet ja solina vaikuttavat kuuloaistin kautta miellyttävästi. Veden äänet ovat niin luonnollisia, että ne synnyttävät turvallisuuden tunteen. Arkkitehtuuri vahvistaa kokemusta tyyneydestä ja levollisuudesta, ja erityisesti kylpylä voi paikkana olla tyyni. Kylpylässä on mahdollisuus synnyttää kokemus eristyneisyydestä ja keskittää tajunta omaan itseensä. Kylpyläkokemusta on mahdollisuus vahvistaa erilaisilla hajuilla, jotka aktivoivat aivojen tunne-elämyksiä. Hajut ja maut aiheuttavat suoranaisia kokemuksia ja tunteita ja niiden avulla pääsemme syvimpiin ympäristöä määrittäviin tunteisiin.

Tunnelmakuva suunnittelun alkuvaiheilta

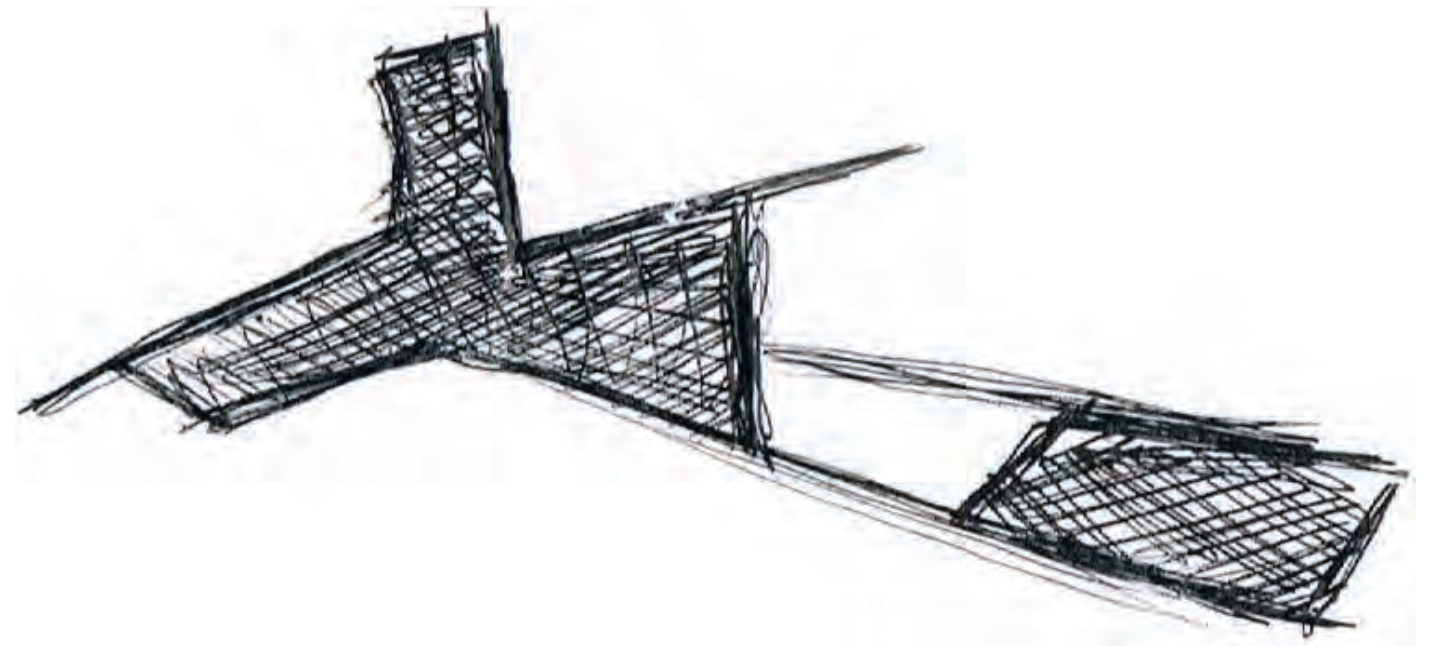
5. Merikylpyläsuunnitelma Autere

Autere liittyy suomalaiseen mytologiaan ja tarkoittaa aurinkousvaa, usein siniharmaata savumaista verhoa, joka on seurausta pitkän poutajakson aikana ilmaan kohonneesta hienosta pölystä muodostuneista pölypilvistä (Suomi Sanakirja 2014). Suomalaiseen kansanperinteeseen ovat aina kuuluneet maahiset, haltijat ja tontut, jotka suojelevat olinpaikkansa asuinympäristöä. Auteretar ja hänen poikansa Auterinen ovat Mythologia Fennican (1789) mukaan vanhimmat löylyn ja saunan haltijat. (Vuolle-Apiala 2007, s.10) Auteretar ja Auterinen on johdettu sanasta autere. Usvan ja sumun haltijan liittäminen saunaan on luonnollista, sillä entisaikojen saunat olivat savusaunoja aina 1800-luvulle asti. (Taivaannaula 2014)

Suomalaisen kirjallisuuden seuran julkaisussa Muinaisia loitsurunoja Lönnrot runoilee:

*Löyly on poika Auterisen,
Auterettaren tekemä.
Tule löylyhyn Jumala,
Isä ilman lämpimähän,
Tekemähän terveyttä,
Rauhoa rakentamahan;
Luohuttele liika löyly,
Liika lämmin pois lähetä,
Läpi vintilän lävestä,
Napakairan kaivamasta!* (Taivaannaula 2014)

Helsinkiin on suunniteltu kylpylää aina Ullanlinnan kylpylän tuhoutumisen jälkeen. Kaupunkilaiset käyttävät nykyisiä uinti- ja kylpemismahdollisuuksia tehokkaasti, ja kaupungissa olisi tarvetta ja tilausta uudelle kylpylälle. Yleisöäänestyksessä vuonna 2008 Helsingin parhaaksi kaupunkikohteeksi valittiin Yrjönkadun uimahalli (Visit Helsinki 3 2014). Uusin kylpyläsuunnitelma Helsingissä on Allas-merikylpylä, joka avautuu arviolta keväällä 2016. Helsinki Allas on suunniteltu Katajanokalle Kauppatorin läheisyyteen. Tontilla on nykyään maailmanpyörän kupeeseen pystytetty pop up -puutarha kahviloineen. (Korjaamo 2014) Helsinki Allas on suunniteltu toimimaan ympärivuotisena virkistätymismahdollisuutena, joka avaa Helsingin merenranta-alueita entistä monipuolisemmin niin kaupunkilaisten kuin matkailijoidenkin käyttöön. Allas-alueelle on kaavailtu kaksi täysmittaista uima-allasta, uimahyppyallas ja lastenallas. Merikylpylässä olisi myös saunoja, auringonotto- alueita ja kahvila näköterasseineen, ja sen yhteyteen rakentuu Itämerikeskus. (Helsinki Allas 2004) Muita ajankohtaisia kylpylä- ja saunasuunnitelmia Helsinkiin ovat Hernesaaren yleinen sauna ja Kruunuvuoren rannan Koirasaaren edustussauna. Töölön alueelle ollaan myös suunnittelemassa kelluvaa uimalaa Töölönlahdelle ja kylpylää Taivallahteen. Myös Hietaniemen alue on houkutellut kylpyläyrittäjiä, ja suunnitelmia kylpylästä on 1930-luvun alusta asti (Suvikumpu 2014, s.89).

Luonnos

5.1 Suunnittelualue

Suunnittelualue sijaitsee Helsingin Hietaniemen kärjessä, Ourit-saarilla. Hietaniemi kuuluu Helsingin eteläiseen suurpiiriin, Kampinmalmin peruspiiriin ja Etu-Töölön kaupunginosaan (Helsingin piirijakojärjestelmä 2014). Hietaniemen eteläpuolella on Lapinlahti, länsipuolella Seurasaarenselkä, pohjoisessa Meilahti ja idässä Etu-Töölön kaupunkikorttelit.

Helsingin ranta-alueilla Lapinlahdesta Meilahteen on nauhana kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita ja valtakunnallisesti merkittäviä alueita. Hietaniemen hautausmaa, Hietaniemen uimaranta eli Hietaranta, Hesperian esplanadi ja Toivo Kuulan puisto soutustadioneineen sijoittuvat alueelle. Kantakaupungin läntisellä ranta-alueella on monia vapaa-aikaan ja virkistäytymiseen liittyviä kohteita. Taivallahden tennis- ja minigolfkentät sekä Taivallahden venekerhon laiturit sijaitsevat Hietaniemen itäpuolella.

Taivalsaaresta, joka sijaitsee Hietarannan koillispäässä, lähtee vesiliikenneyhteys Mustasaareen, joka on Helsingin seurakuntaryhmän omistama saari Helsingin keskustan länsipuolella, Seurasaarenselällä. Saarella sijaitsee toimintakeskus, 1930-luvulla rakennettu kappeli, uimaranta ja luontopolku (Helsingin seurakunnat 2014).

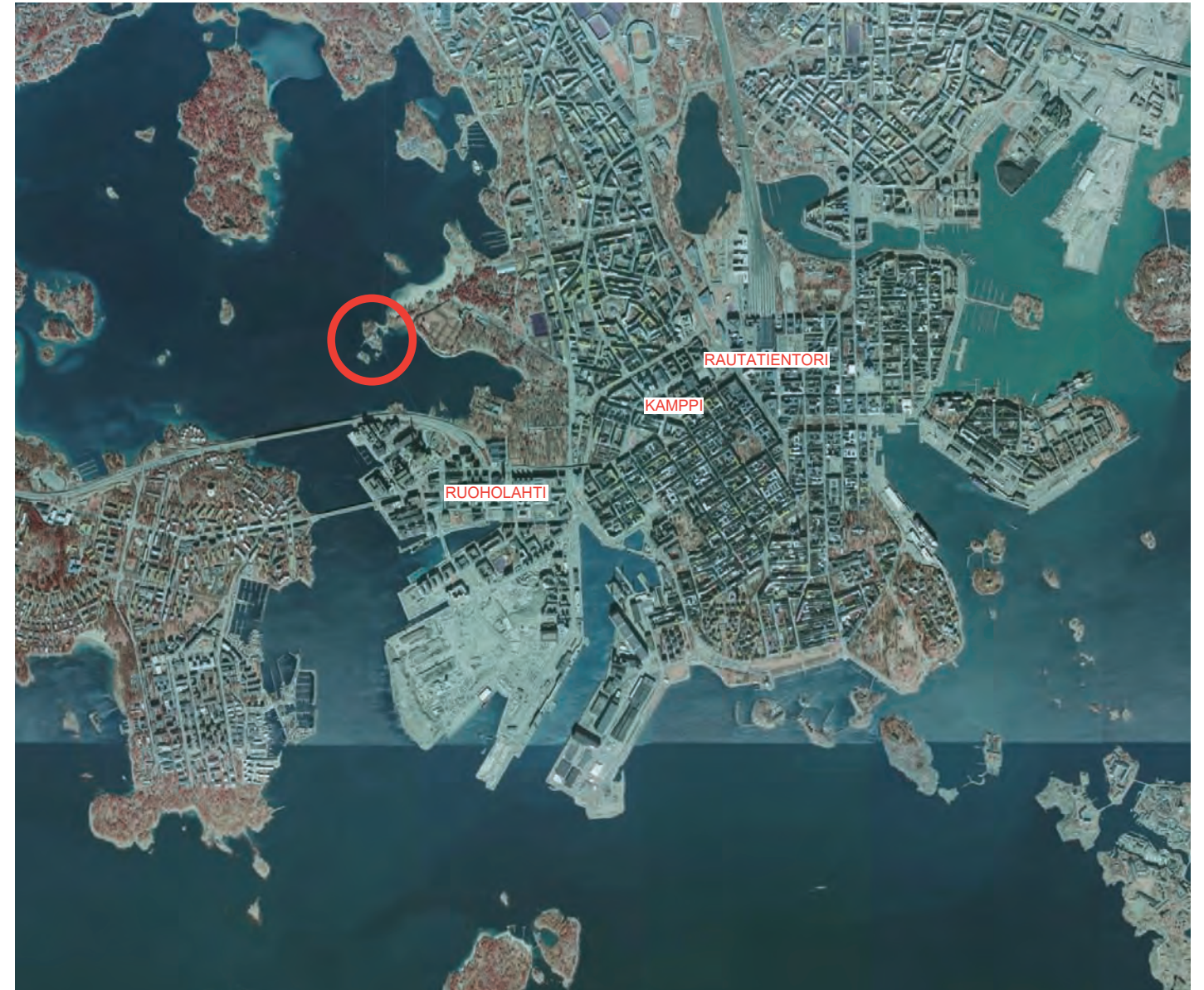
Hietaniemen lähettyvillä Toivo Kuulan puistossa sijaitseva soutustadion rakennettiin vuoden 1940 olympiakisojen soutu- ja melontakilpailuja varten. Kisat jäivät kuitenkin pitämättä sodan vuoksi. Soutustadionilla voi vuokrata soutuveneitä ja saada edelleen soutuopetusta. Soutustadionilla myös ylläpidetään avantouintipaikkaa talvisin. Soutustadionin vieressä sijaitsevat ravintola ja kahvila. (Stadissa.fi 6 2014) Soutustadionilla on myös Helsingin melojien kajakkien ja kanoottien vajat (Helsingin Melojat ry 2014).

Suunnittelualueelle kuvaavaa on historiallisen kerrostuneisuuden luoma alueellinen monipuolisuus, missä usean eri aikakauden elementit ovat keskenään harmonisessa sopusoinnussa.

5.1.1 Helsinki, Etu-Töölö

Töölö on Etu-Töölön ja Taka-Töölön muodostama kaupunginosa Helsingin kantakaupungissa, Helsingin niemen länsiosassa. Töölö kattaa suurimman osan luoteisesta kantakaupungista. Etu-Töölö on Helsingin ydinkeskustan lähellä oleva kaupunginosa ja Taka-Töölö kauempana sijaitseva kaupunginosa. Etu- ja Taka-Töölöä erottaa Eteläisen ja Pohjoisen Hesperiankadun välinen puistovyöhyke. (Wikipedia 2014)

Töölö olisi mahdollisesti edelleenkin maaseutua, ellei Kustaa Vaasa olisi perustanut vuonna 1550 Helsingin kaupunkia Vantaanjoen suuhun. Kaupungin perustamisen aikoina Töölön kylässä oli kuusi verotalonpoikaa. (Heiska 1988, s. 12) Vuonna 1640 Helsinki siirrettiin nykyisjoilleen Töölön kylän Vironniemelle Vantaanjoen suulta. Töölön kylä liitettiin lahjoitusmaana Helsinkiin vuonna 1643. Lahjoitetut alueet toimivat kaupungin laidunmaana, ja alueen metsistä saatiin poltto- ja rakennuspuuta. (Heiska 1988, s. 13) Alun perin Töölö käsitti siis koko nykyisen kantakaupunkialueen (Heiska 1988, s. 15).

Sijainti ilmakuvassa

Ourit-saaret idästä kuvattuna

Töölön ilme pysyi maalaismaisena aina 1800-luvulle, jolloin Helsingin kaupunki alkoi jakaa asemakaavoitetun alueen ulkopuolella olevia maita viljeltäviksi ja rakennettaviksi vuokratiloiksi (Heiska 1988, s. 13). 1900-luvulla Töölö oli kasvanut kiinteäksi osaksi kaupunki, ja alueen kaavoittaminen aloitettiin (Heiska 1988, s. 14). Vuonna 1906 vahvistettiin Töölön asemakaava, minkä johdosta Töölö alkoi kasvaa osaksi Helsingin kantakaupunkia. Asemakaava määritteli Töölön asuinalueeksi, mutta alustavista suunnitelmista poiketen Etu-Töölöön tuli useita oppilaitoksia ja kulttuurirakennuksia. Alkuperäisen arkkitehdin Lars Sonckin (1870–1956) suunnittelema Etu-Töölön asemaakaava poikkeaa perinteisestä kantakaupungin ruutukaavasta. Sonck ihaili keskiajan kaupungin vapaasti syntyneitä ja vaihtelevia katumuotoja, jotka piirtyivät myös kallioiseen Etu-Töölöön luontevasti. Arkkitehti Bertil Jung (1872–1946) korjaili myöhemmin kaavaa suoraviivaisemmaksi ja avoimemmaksi. Töölö rakennettiin pääasiassa 1910–1930-luvuilla. Rakentamisen painopiste oli 1920-luvulla Etu-Töölössä, ja 1930-luvulla rakennettiin Taka-Töölön ja Meilahden alueet. Kaupunginosa oli alusta asti maineeltaan keskiluokan asuinalue, ja nousukaudella rakentuneeseen Etu-Töölöön syntyikin suuria 4–6 huoneen asuntoja. Taka-Töölössä asuntojen koot ovat huomattavasti pienemmät. (Wikipedia 2014)

5.1.2 Hietaniemi

Helsingin maistraatti luovutti vuonna 1828 kaupungin hautausmaaksi alueen Lapinlahden ja vuonna 1815 käyttöön otetun ortodoksisen hautausmaan välistä. Kyseinen alue on Hietaniemen hautausmaan vanhin osa, Vanha hautausmaa. Helsinki tarvitsi 1850-luvulla lisää hautausaluetta, ja maistraatti luovutti vuonna 1858 Sanduddin huvilasta ja viereisestä Sandnäsin huvilasta alueen hautausmaan laajentamiseksi. Alue on Hietaniemen hautausmaan uusi hautausmaa. Kaupungin väkiluvun yhä kasvaessa kaupunki luovutti kuusi hehtaaria lisämaata laajennusta varten. Tämä Hietaniemen alue vihittiin käyttöön 26. elokuuta 1931 ja siunauskappeli kesäkuussa 1933. Viimeinen laajennusosa on vuodelta 1949, jolloin otettiin käyttöön uurnalehto. (Helsingin seurakunnat 1 2014)

Hietaranta on yleinen uimaranta Hietaniemen pohjoisreunalla ja ensimmäisiä helsinkiläisten käyttöön tulleita rantoja. Uimaranta sijaitsee Hietarannantien varrella. (Gorbatow 2014, s.20) Hietaranta on avattu uimarannaksi kesällä 1929 (Suvikumpu 2014, s.89). Alue on ollut pieni ruohoinen luonnonranta Taivallahden rannassa, ja uimaranta laajeni vahingossa, kun paikalla olleen Rakennuskonttoriliikkeen 15 000 kuution hiekkavarasto levittyi rannalle. Hiekka oli varastoitu silloisen uimarannan viereen aidatulle alueelle. Aita ei kuitenkaan kestänyt hiekan painetta, ja hiekka pääsi valumaan käytössä olevalle uimarannalle muodostaen Hietarannan. Nykyisen uimarannan paikalla on ollut kaatopaikka. Hiekan levittäytyttyä alueelle päätettiin rantaa laajentaa, ja vanha kaatopaikka peitettiin mullalla ja merenpohja siivottiin. Rannan itäinen osa on alun perin ollut aidattuna naisten käyttöön, mutta aita poistettiin tarpeettomana melko pian. (Gorbatow 2014, s.20–21)

Hietarantaan valmistui uusi kahvilarakennus Ann Mare pukuhuoneineen vuonna 2011 (Stadissa.fi 1 2014) (Stadissa.fi 2 2014). Toiminnot sijaitsivat aiemmin Hietarannan paviljongissa, joka on Gunnar Taucherin (1886–1941) suunnittelema, vuonna 1930 valmistunut rakennus (Stadissa.fi 1 2014). Kaupungin omistama paviljonki suljettiin vuonna 2010 huonon kunnon ja uuden kahvila- ja pukuhuonerakennuksen valmistumisen takia (Stadissa.fi 2 2014). Kaupunki on myynyt purku-uhan alla olleen rakennuksen Töölön kylätaloksi. Rakennusta hallinnoiva kiinteistöyhteisö kunnostaa rakennuksen ja vuokraa sitä tulevaisuudessa yhdistysten ja pienyritysten käyttöön. Kiinteistöyhtiön perustivat Töölö ry ja Töölöläinen Oy. Rakennukseen sijoitetaan myös työhuoneita eri alojen

Toiminnot 1/ 10 000

pienyrittäjille. Isoissa tiloissa on myös tarkoitus järjestää tapahtumia. (Nironen 2014)

Hietaniemen ranta on erittäin suosittu kaupunkilaisten vapaa-ajanvietto- ja kohtaamispaikka, jossa järjestetään monipuolisesti konsertteja sekä tapahtumia. Hietarannassa on mahdollisuus muun muassa pelata rantalentopalloa, koripalloa, ja vuokrata sup-lautoja. Sup eli Stand Up Paddling on melomista laudan päällä seisten tai polvillaan.

5.1.3 Taivallahti

Taivallahti on käytössä veneiden talvisäilytysalueena ja parkkipaikkana. Alueen perusilmeenä on valtava täyttömaa, joka on asfaltoitu. Alueelle on kaavailtu kylpylähotellia, jonka asemakaava vahvistui vuonna 2009, mutta sen toteutuminen on edelleen epävarmaa. Hankkeelle ei ole löytynyt investoijaa, joten asemakaavamuutosta pohditaan jälleen. Kylpylähanketta on lisäksi kritisoitu massiiviseksi ja ylimitoitetuksi. Alueen asukkaat toivovat Taivallahteen pienimuotoisempaa rakentamista, joka huomioi maiseman herkkyyden. Heidän mielestään yksityisen kylpylähotellin rakentaminen mitätöisi asukkaiden oikeuksia virkistymiseen, ja kaupungin tulisi sen sijaan pyrkiä edistämään asukkaiden henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Pelkona on rannan privatisoituminen. Asukkaat suhtautuvat kuitenkin positiivisesti uimarannan laajentamiseen, kylpylä- ja kahvilatoimintojen sijoittamiseen alueelle sekä puistoalueiden kunnostamiseen. Alueelle toivotaan hyviä ulkoilu- ja virkistätymismahdollisuuksia sekä hyviä kevyenliikenteenreittejä, pienimuotoisia liikunta- ja virkistyspalveluja, kuten mahdollisuutta talviuintiin ja kuntoiluun, sekä paikkaa muun muassa venekerholle ja kahvilalle. Hietarannan vesi ei ole nykyään läheskään aina uimakelpoista, joten alueelle toivotaan maauimalaa. (Helsingin kaupunki 2014)

5.1.4 Lapinlahti

Lapinlahden alue sijaitsee Hietaniemen eteläpuolella, Hietaniemen hautausmaan ja Länsiväylän välissä olevalla kallioisella niemellä. Lapinlahden itäpuolella on Hietaniemen Vanha luterilainen hautausmaa ja eteläpuolella Suomen Kaartin hautausmaa. (Kaupunkisuunnitteluvirasto 2014)

Lapinlahden rakennukset ja puisto muodostavat valtakunnallisesti arvokkaan kulttuurihistoriallisen ympäristön 1800-luvulta. Lapinlahden alueella on toiminut mielenterveyslaitos, joka oli Suomen ensimmäinen mielisairaalakäyttöön rakennettu sairaala. Sairaalan H-kirjaimen muotoinen päärakennus valmistui vuonna 1841, ja sen on suunnitellut arkkitehti Carl Ludvig Engel (1778–1840). Alueella sijaitsee yhteensä yhdeksän piharakennusta, jotka on rakennettu 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa. Lapinlahden historiallinen puisto rakennettiin potilastyönä vuosina 1840–1880. Puistosta on jäljellä noin kahdeksan hehtaaria, mikä on alle puolet alkuperäisestä. (Kaupunkisuunnitteluvirasto 2014)

Lapinlahden käyttö sairaalana päättyi vuonna 2008, kun syömishäiriöyksikkö muutti HYKS:in psykiatriakeskukseen. Sen jälkeen kaupunki on laatinut rakennusten kunnostuksesta ja uusiokäytöstä suunnitelman, jonka mukaan korjattuihin rakennuksiin sijoitettaisiin perhetukikeskus ja kehitysvammaisten ryhmäasuntoja. Alue suojeltaisiin kokonaisuutena, ja rakennuksia ympäröivä puisto kunnostettaisiin julkiseksi puistoksi. (Kaupunkisuunnitteluvirasto 2014)

Lapinlahti

Lapinlahti

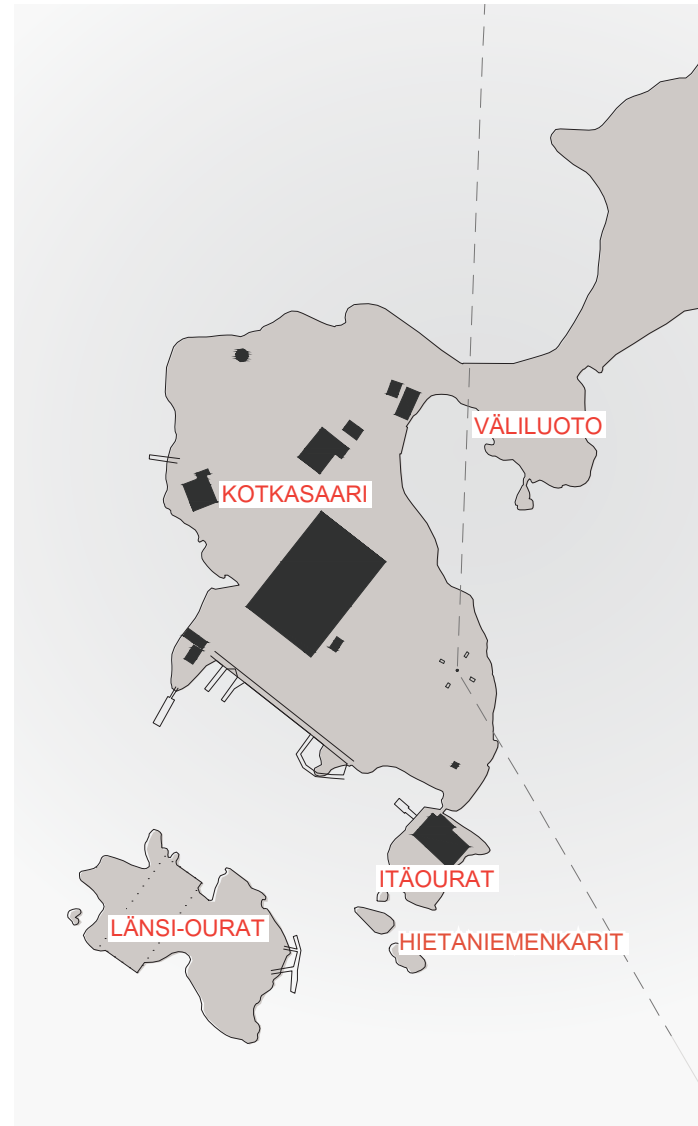

5.1.5 Tontti – Ourit-saaret

Ourit-saaret ovat kallioiset saaret Hietaniemen kärjessä. Saaret muodostuvat Kotkasaaresta, Väliluodosta, Länsi-Ouratista, Itä-Ouratista ja Hietaniemenkareista. Kotkasaari muodostui ennen maatäyttöä kahdesta saaresta, Läntisestä Kotkasaaresta ja Itäisestä Kotkasaaresta. Saarien nimeämisessä on poikkeavuuksia, mutta diplomityössäni käytän oheisia nimiä.

Ourit-saaria rajaa meri kaikista ilmansuunnista, ja saaret liittyvät Hietaniemeen Väliluodon kautta kulkevan pengertien avulla. Hietaniemenkarit ja Länsi-Ourat ovat edelleen erillään mantereesta omina saarina ilman tie- tai siltayhteyttä. Ourit-saarien sijainti Helsingin lounaisreunalla on ainutlaatuinen, ja saarilta on monipuoliset näkymät ympärille. Suoraa näkymää avomerelle ei saarilta ole. Kaakossa aluetta rajaavat Hietaniemen hautausmaan jyhkeä kivimuuri puuriveineen ja sen edestä kulkeva ulkoilureitti. Etelässä näkymä vaihtelee historiallisen Lapinlahden kautta Salmisaaren voimalaitos- ja Ruoholahden toimistoalueeseen. Punatiiliset massiiviset rakennukset luovat suurimittakaavaisen teollisuus- ja toimitilarakennusten muodostaman fasadin. Lounaassa näkymä Salmisaaresta muuttuu pitkin Länsiväylän siltaa pienimittakaavaisemmaksi. Länsiväylän silta sekä Ruoholahden ja Salmisaaren korkeampi rakentaminen muodostavat rajan, jonka eri puolet ovat näkymiltään ja tiloiltaan erilaiset. Lännessä meritila avautuu avonaisempana kohti Lauttasaarta, joka piirtyy kauempaa metsäisenä siluettina. Luoteessa hahmottuvat Keilaniemen korkeat toimitorakennukset metsäisen saaristonauhan takana. Pohjoisessa merinäkömää rajaavat Seurasaari ja Rajasaari. Kaakossa Lapinlahti sulkee vesialueen yhtenäisemmäksi tilaksi, ja lännessä ja pohjoisessa kohti Seurasaaren selkää on avonaisempaa vesitilaa.

Ennen maatäyttöä kulku Ourit-saarille järjestettiin väliluodon kautta silloilla. Kaupunki huolehti kahdesta sillasta Hietaniemen kärjestä Väliluodolle ja Väliluodolta Länsi-Ouratille (nykyään Läntinen Kotkasaari), mutta silta Itä-Ouratille (nykyään Itäinen Kotkasaari) oli vuokralaisten tekemä. Jäät ja aallot tuhosivat siltoja useana talvena, ja saarille rakennettiin pengertie. Ourit-saarilla on myös ollut Yleisradion lyhytaaltoasema ja sen yhteydessä asuinrakennus, jossa asui vuodet ympäriinsä viisi perhettä. (Heikkilä 2014)

Nykyinen rakenne 1/ 2 500

Sisustusarkkitehti, professori Antti Nurmesniemen (1927–2003) suunnitteleminen sinisten pylväiden varaan rakennettu voimalinja, Antin askeleet, kulkee Ourit-saarien yli. Yksi voimalinjapylväistä sijaitsee saarella. Vuonna 1951 valmistunut voimajohto on Helsingin vanhin voimalinja, ja se uusittiin vuonna 2003 lounaisosien ja kantakaupungin sähkönjakeluvarmuuden parantamiseksi. Voimalinja kulkee Helsingin Energian Salmisaaren voimalaitoksesta Hietaniemen poikki Meilahteen. Uusien voimalinjapylväiden sarjaan kuuluu viisi sinistä maisemapylvästä ja neljä perinteistä mallia noudattavaa pylvästä. Siniset pylväät ovat voimalinjan merialueella, ja ne ovat noin 60 metriä korkeat. Ourit-saaren kärjessä oleva pylväs on valaistuina joulunpyhistä loppiaiseen saakka. Töölön edustan pylväisiin haluttiin panostaa erityisellä suunnittelulla niiden keskeisen sijainnin takia. Perinteisten ristikkopylväiden tilalle haluttiin löytää uusi pylväsmalli, joka olisi oman aikakautensa edustaja ja sopisi nykyiseen kaupunkimaisemaan. Salmisaaren ja Meilahden välisellä voimajohtolinjalla päätettiin jatkaa ilmajohtojen käyttöä, sillä niiden siirtokapasiteetti on kaapelointiin verrattuna moninkertainen ja lisäksi kaapelointia edullisempi ratkaisu. Merialueen poikki kulkevan johdon kaapelointi edellyttäisi erillistä kallioon louhittavaa tunnelia. (Helsingin Energia 2014)

Salmisaari
(kuvaaja Sebastian Sandelin)

Voimalinjapylväs Antin askel

Lauttasaari kuvattuna Itä-Ouratilta

5.1.5.1 Nykyiset toiminnot

Ourit-saarilla sijaitsevat Venetelakka Lindgren, helsinkiläisen retkimelontaseura Melaveikot ry:n vaja, talviuimarienkerho ry:n rakennukset ja Wake Spot Oy, joka tarjoaa vesilautailua kaapelin vetämänä.

Venetelakka Lindgren on ainoana jäljellä niistä monista venetelakoista, joita oli Hietaniemen ja Lapinlahden saarilla vielä 1960-luvun alussa. Lauttasaaren uusi silta rajoitti purjeveneiden kulkua, ja telakat joutuivat siirtymään muualla. Myös monet pienet saaret katosivat Salmisaaren voimalan ja Länsiväylän rakentamisen alle. Ourit-saaret sijaitsevat sivummalla ja ovat siten säästyneet. (Rautapää 2014)

Melaveikkojen keltainen vajarakennus sijaitsee Ourien luodolla, Ourien eteläkärjessä. Vuonna 1934 perustettu retkimelontaseura alkoi vuonna 1940 rakentaa uutta vajaan Oureille, koska aikaisemmasta vajasta jouduttiin luopumaan uuden Soutustadionin rakentuessa sen paikalle. Melaveikkojen vajan on suunnitellut V. Öller. Vaja saatiin kutakuinkin valmiiksi vuonna 1945, mutta sitä on täydennetty pikkuhiljaa talkoilla. (Heikkilä 2014)

Wake Spot Oy:n kaapelirata reileineen ja hyppyreineen sekä konttori ja varasto sijaitsevat väliluodolla (Wakespot 2014). Kaapelirata kulkee veden päällä väliluodolta kohti Lapinlahtea.

Talviuimarienkerho ry on perustettu Emil Järvon toimesta vuonna 1924 (Talviuimarienkerho ry 2014). Talviuimarienkerho perustettiin ensin Ullanlinnan kylpylän yhteyteen, mutta kylpylän tuhoutumisen jälkeen talviuimarit siirtyivät Hietaniemen kautta Ourit-saarille vuonna 1972 (Talviuimarikerhon puheenjohtaja Seppo Hakamäen haastattelusta). Saarilla on siis nykyisin toimintaa, joka on alkanut historiallisesta Ullanlinnan kylpylästä. Talviuimarien pukeutumistilat, pesutilat, sauna, laituri ja grillikatos sijaitsevat Ourit-saarien luoteisosassa.

*Melaveikot ry:n vaja
(MeVe 2015)*

*Wake Spot
(Northwake 2015)*

*Talviuimareiden avanto
(Talviuimarienkerho ry 2 2015)*

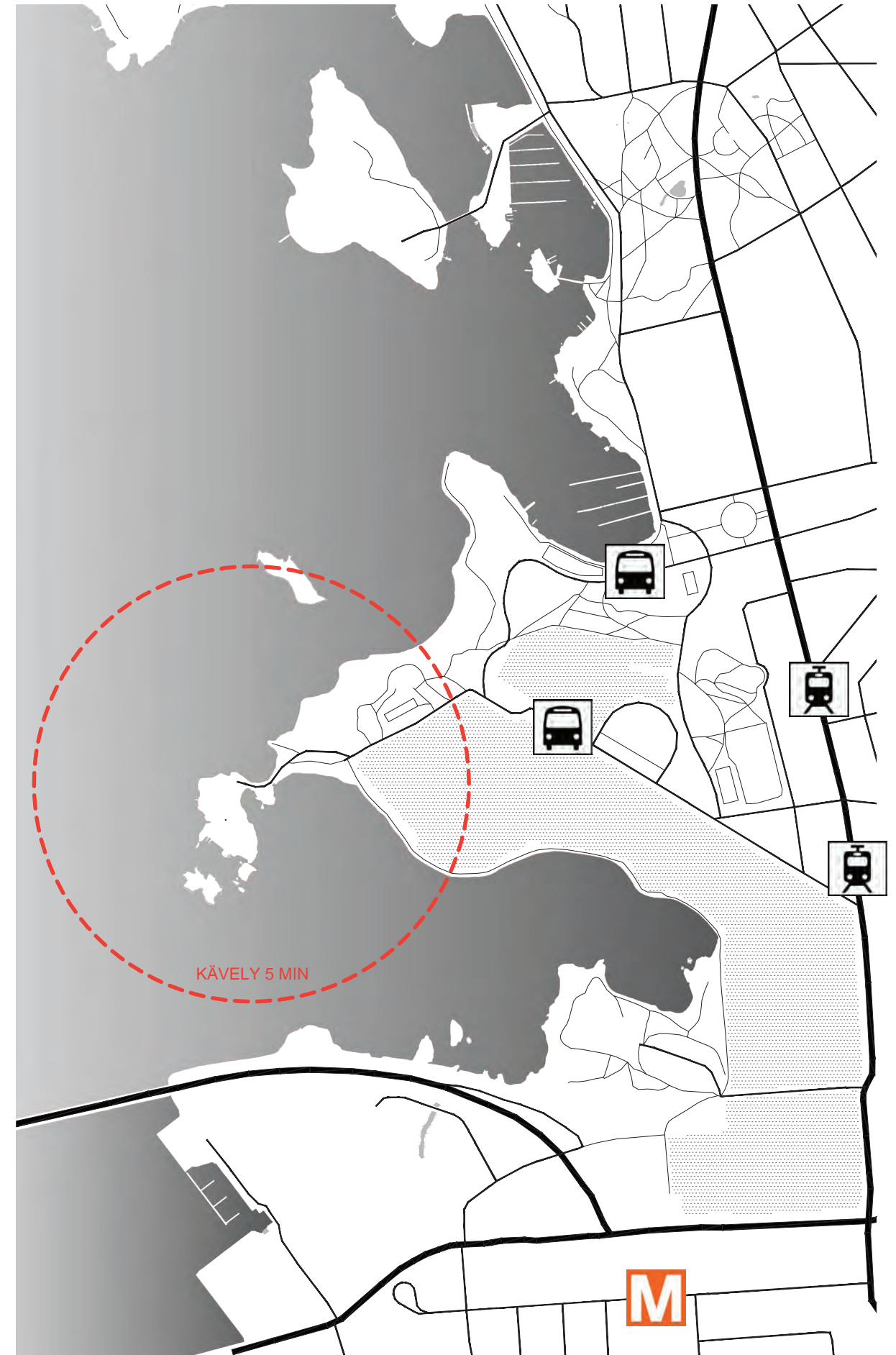

5.1.5.2 Saavutettavuus

Katuyhteys Ourit-saarilta kulkee koillisen pengertien kautta Hietaniemeen. Helsingin rantoja kiertävä kevyenliikenteen rantareitti kulkee Ourien läheltä. Ourit liittyy ympäröivään katuverkkoon Hiekkarannantien ja Hietaniemenkadun kautta kantakaupungin Mechelininkatuun. Lähin linja-autopysäkki sijaitsee Hietaniemenkadulla, josta kulkee linja 24. Linja-autolinja 24 kulkee Ullanlinnan Merikadulta Kampin kautta Hietalahden rantaa pitkin Seurasaareen. Lähin raitiovaunupysäkki on Mechelininkadulla, josta kulkee linja 8. Raitiovaunulinja 8 kulkee Jätkäsaaresta Töölön kautta Arabianrantaan. Lähimmät metropysäkit ovat Ruoholahdessa ja Kampissa. Ourit-saarille pääsee myös vesitse.

Ourit-saaret kuvattuna kevyenliikenteenväylältä, joka kulkee Hietaniemen hautausmaan vierestä

Liikenne 1/ 10 000

5.1.5.3 Maisemaselvitys/ Tonttianalyysi

Maisemaa tarkastellaan maisemaselvityksessä laaksojen ja selänteiden muodostamana kokonaisuutena, maisemarunkona. Selänteet ovat alueen korkeimpia alueita, ja laaksot ovat alueen alavimpia alueita. Laaksojen ja selänteiden väliset alueet ovat vaihettumisvyöhykkeitä. Selkeitä tilanluojia ovat laaksojen ja selänteiden reunakohdat, jotka rajaavat tilaa voimakkaasti. Yleensä maasto kohoaa reilusti reunakohdissa, ja kasvillisuus, ilmasto ja muut ekologiset tekijät muuttuvat selkeälinjaisesti.

Ourit-saarten topografia on melko tasaista suuressa mittakaavassa. Maanpinnan korkeustaso vaihtelee välillä +0.0–4.5. Pääosa alueen maanpinnasta on tasolla +1.0–2.0. Maanpintaa on muokattu maatäytöillä, joilla on yhdistetty pienempiä saaria. Nykyäänkin saarten topografiasta voidaan hahmottaa pirstaleisemmat saaret, ja maisemasta hahmottuu selänteiden ja laaksojen kokonaisuus.

Pienilmasto tarkoittaa lähellä maanpintaa eli ihmisen tasolla olevaa ilmastoa, siis sitä ilmastoa, jota me tunnemme ja aistimme. Pienilmastoon vaikuttaa auringon tulo- ja lähtösäteily, lämpö- ja tuuliolot, sekä kosteus-, sade-, ja lumiolot. Maaston pinnanmuodoista ne, joihin aurinko pääsee paistamaan kohtisuoraan, saavat eniten säteilyä. Säteilyä saavat eniten etelään, lounaaseen ja kaakkoon suuntautuvat rinteet. Lounaisrinteet ovat yleensä lämpimimpiä, koska maanpinta ehtii kuivua ja kerätä lämpöä rinteillä ensimmäisenä.

Ourit-saarilla kallioperä on lähellä maapintaa, ja useissa kohdissa kallio on avokalliota. Kalliomaata kattaa suurimman osan alueesta. Maaperäkartassa alueet, joissa kiinteä kallioperä on ohuen, alle metrin paksuisen maakerroksen verhoama tai kokonaan paljastuneena, kuvataan kallioalueena (Helsingin seudun Geotieto 2014). Ourit-saarten maaperä määräytyy pääasiassa alueen täyttöhistorian mukaisesti. Täyttöissä maalajina on todennäköisesti käytetty raekooltaan vaihtelevaa soraa ja hiekkaa. Osa maaperästä on pilaantunutta pitkään jatkuneen telakkatoiminnan vuoksi. Maalajeina sora, hiekka ja kallio ovat pienilmastolle edullisia, sillä ne keräävät ja luovuttavat lämpöä suhteellisen nopeasti.

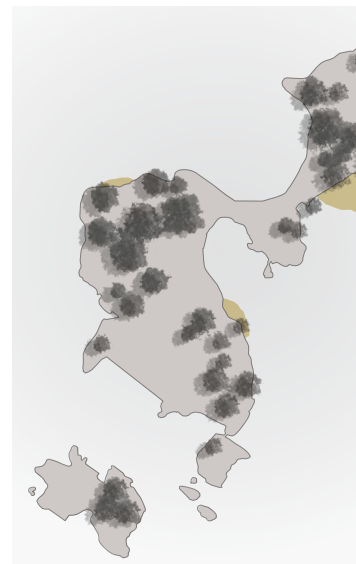
Ourit-saarilla kasvillisuus on lehtipuita ja lehtipensaita. Saarilla esiintyy muun muassa koivuja, tervaleppiä ja muutamia mäntyjä. Vesirajassa on vaihtelevasti merikaislaa ja ruovikkoalueita. Kasvupaikkana Ourit-saaret ovat karuja, ja maaperä on ravinnotonta ja kuivaa maaperän suurirakeisuuden vuoksi.

Helsingissä vallitsevia tuulensuuntia ovat lounaistuulet. Ourit-saaria ympäröivistä merialueista avonaisimmat sijaitsevat lounaassa, jolloin lounaistuulet voivat aiheuttaa merkittävää meriveden aaltoilua. Ourit-saarten pääsaarta suojaa kuitenkin lounaassa oleva pienempi saari, joka murtaa aallokkoa.

Helsingin edustan merialueen tulvakorkeuksiin vaikuttaa Itämeren vesitase, johon vaikuttavat Tanskan salmista päässyt virtaama Itämereen, tuulisuus ja ilmanpaineeriosissa Itämeren vesipinnan ominaisheilahtelut. Rannikkoalueen tulvatilanne muodostuu usein näiden osatekijöiden yhteisvaikutuksesta. (Valkeapää 2008, s.12) Maailmanlaajuisen ilmastomuutoksen arvioidaan nostavan valtamerien pintaa pitkällä aikavälillä, mikä tulee lisäämään tulvien todennäköisyyttä myös Helsingissä (Valkeapää 2008, s.4). Suomen ympäristökeskuksen, ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön vuonna 1999 laatimassa oppaassa on esitetty arvioksi keskimäärin kerran seuraavan kahdensadan vuoden aikana saavutettavalle vedenpinnan korkeudelle Helsingin edustan merialueilla +2,300. Merkittävä paikallinen tekijä alinta rakentamiskorkeutta ranta-alueilla määritettäessä

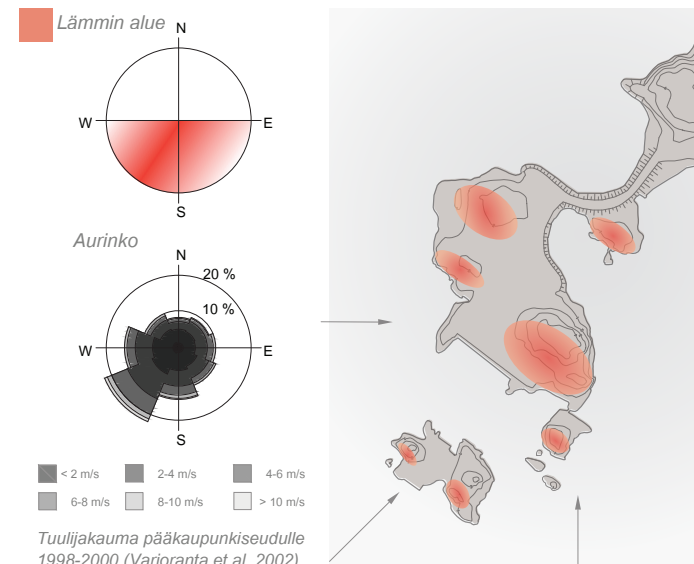
Topografia 1/ 5 000

Kasvillisuus 1/ 5 000

Maaperä/Kallioperä 1/ 5 000
(Helsingin seudun GeoTieto)

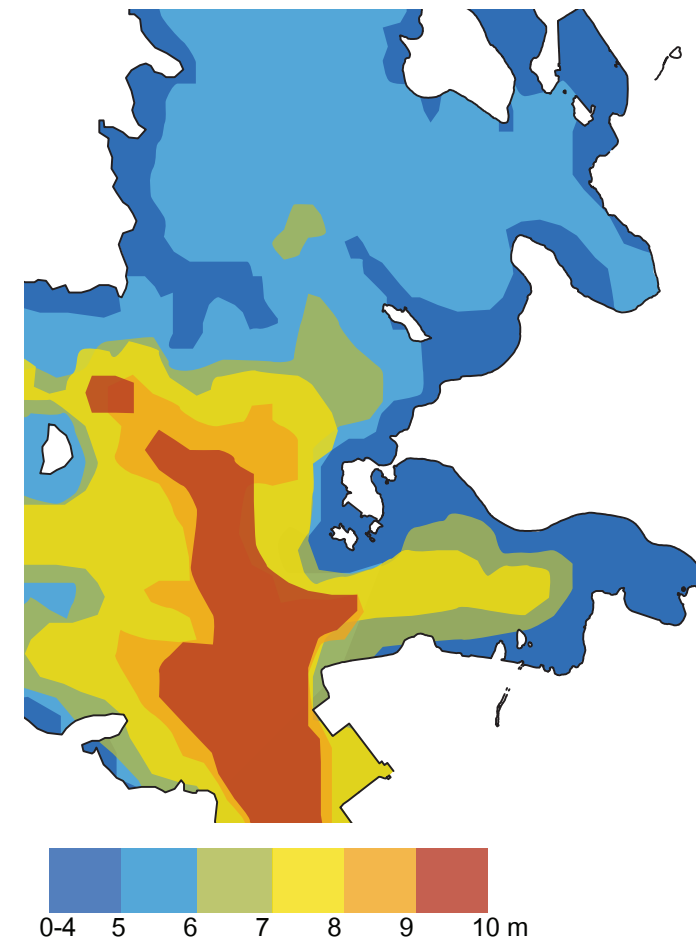

Ilmasto 1/ 5 000

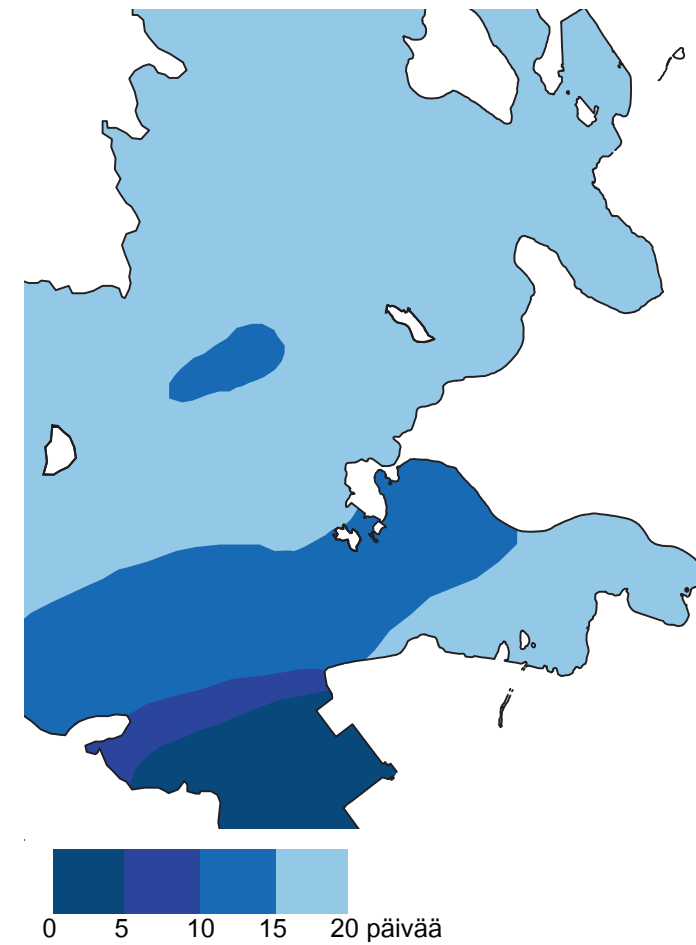

on myös aaltoiluvara, joka lisätään varsinaiseen tulvakorkeuteen. Aaltoiluvara määritetään aina selvityksissä, joissa huomioidaan paikalliset olosuhteet. Jäiden työntyminen maalle on toinen merkittävä olosuhdetekijä, mikä voi myös edellyttää lisäkorkeuden huomioon ottamista. (Valkeapää 2008, s.6) Helsingissä merenrannan suositeltava rakentamiskorkeus N2000 mittajärjestelmässä on +2,800 (Ely-keskus 2013, s.10).

Asemakaavassa Ourit-saaret on määrätty uimaranta-alueiksi (Uv) ja venesatama- ja venehuoltoalueeksi (Uvs), johon saa rakentaa veneilyä palvelevia huoltorakennuksia, kerhorakennuksia, vartijan asunnon sekä muita alueen toiminnalle tarpeellisia rakennuksia ja laitteita. Vs tarkoittaa kaavassa voimansiirtoaluetta, vl aluetta, johon saa rakentaa laitureita ja va aluetta, johon saa rakentaa aallonmurtajan. Kaavan mukaan alueelle on varattava vähintään yksi autopaikka kerrosalan 300 m² kohti.

Meren syvyys 1/ 15 000

Veden viipymä 1/ 15 000

5.2 Tilaohjelma ja laajuustiedot

5.2.1 Tilaohjelma

Tilaohjelma perustuu rakennustietokortin, RT 97–10839 Uimahallit ja virkistysuimalat, määrittelemään uimahallin ja virkistysuimalan tilojen mitoitukseen. Tilaohjelma mukailee rakennustietokortin mukaisen keskisuuren ja suuren uimahallin mitoitusta. Kylpylän mitoitus perustuu kävijämääriin ja aukioloaikoihin. Suunnittelun lähtökohtana on toiminnallisuuden ohella huomioitu turvallisuus ja esteettömyys.

Uimahallin tyyppi	Pieni	Keskisuuri	Suuri	Uintikeskus					
kävijää/vuosi	50 000	150 000	300 000	500 000					
huippupäivän keskiarvo kävijää/h	40	100	165	255	kassa	5 m²	5 m²	8 m²	12 m²
kävijää/huipputunti	75	220	430	715	kahvio aputiloineen	30 m²	50 m²	100 m²	200 m²
vesipinta-ala	300 m²	500 m²	750 m²	1500 m²	henkilöstötilat	15 m²	30 m²	40 m²	80 m²
tasanteet	300 m²	475 m²	700 m²	1300 m²	toimistotilat	8 m²	8 m²	12 m²	30 m²
valvomo	8 m²	10 m²	12 m²	20 m²	tekniset tilat:				
ensiapu	8 m²	8 m²	12 m²	12 m²	vedenkäsittelytila	120 m²	170 m²	240 m²	350 m²
varastot	10 m²	15 m²	20 m²	100 m²	kemikaalitilat	25 m²	30 m²	40 m²	60 m²
siivoustilat	9 m²	12 m²	20 m²	60 m²	IV-konehuone	120 m²	200 m²	300 m²	500 m²
pukuhuoneet	100 m²	200 m²	320 m²	520 m²	lämmönjakohuone	16 m²	20 m²	30 m²	40 m²
pesuhuoneet	60 m²	120 m²	200 m²	320 m²	sähköpääkeskus	12 m²	15 m²	18 m²	18 m²
saunat	30 m²	60 m²	75 m²	90 m²	muuntamo	16 m²	16 m²	16 m²	16 m²
aula	30 m²	50 m²	100 m²	360 m²					

5.2.2 Laajuustiedot

Huoneistoala:

1. KERROS PÄÄRAKENNUS:

Toimisto	20,0 m²
Valvomo	15,0 m²
Ensiapu	8,0 m²
Wc	3,4 m² + 7,0 m²
Jätehuone	5,5 m²
Neuvottelu	25,0 m²
Eteinen/ varasto sup	24,5 m²
Joogasali	135,0 m²
Porrashuone	13,3 m² + 12,7 m²
Aula	103,0m²
Takkahuone	77,0m²
Vastaanotto	18,0 m²
Naulakko	24,0 m²
Siivouskomero	19,5 m²
Varasto	39,0 m²
Käytävä	209,0 m²
Sauna	4 x 13,0 m² = 52,0 m²
Pukuhuoneet	8 x 17,0 m² + 2 x 15,0 m² = 166,0 m²
Suihkut	4 x 17,0 m² = 68,0 m²
Suolahuoneet	2x 15,5 m² = 31,0 m²
Tasanteet + oleskelualueet	258,5 m²
Tekninen tila	10,0 m²
Kemikaalitila	42,0 m²
Sähköpääkeskus ja muuntamo	<u>41,0 m²</u>
yhteensä.	1 427.4 m²

Altaat	Jooga-allas	120,0 m²
	Matala-allas	109,0 m² + 123,0 m²
	Neutraali-allas	116,0 m²
	Mineraali-allas	16,0 m²
	Viileä-allas	35,0 m²
	Kuuma-allas	63,0 m²
	Syvä-allas	<u>220,0 m²</u>
	yhteensä	802,0 m²
	1. kerros yhteensä 1427,4 m² + 802,0 m² =	2 229,4 m²

2. KERROS PÄÄRAKENNUS:

Ravintola	220,0 m²
Keittiö	35,0 m²
Sk	4,0 m²
Sos.tilat	26,0 m² + 10,0 m² + 10,0 m²
Wc:t	3,3 m² + 4,0 m²
Porrashuoneet	13,3 m² + 12,7 m²
IV-konehuone	<u>47,0 m²</u>
2. kerros yhteensä	385,3 m²

KELLARI PÄÄRAKENNUS:

Porrashuoneet	13,3 m² + 12,7 m²
Lämmönjakohuone	30,0 m²
IV-konehuone (h=3,5m)	91,6 m² + 116,0 m²
IV-konehuone	228,0 m²
Käytävä	125,0 m²
Tasausaltaat	<u>214,6 m²</u>
kellari yhteensä	831,2 m²

Huoneistoala yhteensä päärakennus **2 229,4 m² + 385,3 m² + 831,2 m² = 3 445,9 m²**

WAKESPOT:

Varasto	18,0 m²
Vuokraus	<u>18,0 m²</u>
yhteensä	36,0 m²

PUUSAUNA- JA TALVIUIMAREIDEN TILAT:

Toimisto	18,0 m²
Pukuhuoneet	2 x 18,0 m²
Puusauna	15,0 m²
Pesuhuone	8,0 m²
Eteinen	3,0 m²
Kioski	<u>15,0 m²</u>
yhteensä	95,0 m²

SAVUSAUNA:

Pukuhuoneet	2 x 16,0 m²
Suihkut	15,0 m²
Puubarasto	12,5 m²
Savusauna	<u>2 x 15,0 m²</u>
yhteensä	89,5 m²

Huoneistoala yhteensä **3 445,9 m² + 36,0 m² + 95, 0 m² + 89,5 m² = 3 666,4 m²**

Bruttoala:

1. KERROS	2 530,0 m²
2. KERROS	650,0 m²
KELLARI	<u>956,0 m²</u>
bruttoala päärakennus yhteensä	4 136,0 m²

WAKESPOT	45,0 m²
PUUSAUNA JA TALVIUIMAREIDEN TILAT	121,5 m²
SAVUSAUNAT	120,0 m²

Bruttoala yhteensä **4 136,0 m² + 45,0 m² +121,5 m² + 120,0 m² = 4 422,5 m²**

Tilavuus

PÄÄRAKENNUS	23 108,0 m³
WAKESPOT	157,5 m³
TALVIUIMARIT	425,25 m³
SAVUSAUNAT	420,0 m³

tilavuus yhteensä **24 110, 75 m³**

Pukuhuoneiden kaappimäärät arvioidaan huippupäivän kävijämäärän keskiarvon mukaan. Kaappien arvioitu määrä lasketaan kertomalla kahdella huippupäivän kävijämäärän keskiarvo. Rakennustietokortin mukaan suuressa uimahallissa tai virkistysuimalassa on huippupäivän keskiarvona 165 kävijää tunnissa ja keskisuudessa uimahallissa 100 kävijää tunnissa. Suuren uimahallin kaappien tarve olisi siten 165 x 2 = 330 pukukaappia ja keskisuudessa 100 x 2 = 200 pukukaappia. Pesuhuoneiden suihkujen tarve arvioidaan jakamalla huppupäivän keskiarvon henkilömäärä viidellä. Suuressa uimahallissa suihkujen määrä olisi siten 165 / 5 = 33 suihkua ja keskisuudessa uimahallissa 100 / 5 = 20 suihkua. Merikylpylä Auteren päärakennuksessa pukukaappeja on 196 ja suihkuja 26.

5.3 Konsepti ja suuntaviivat

Suunnitelman lähtöideana oli luoda meditatiivinen kaupunkikylpylä, joka on tarkoitettu kaikille käyttäjäryhmille. Suunnitelma kunnioittaa suomalaista perinteikistä saunakulttuuria ja etsiskelee kylpylöiden ja kylpemisen alkuperäistä puhdistautumista ja hiljentymistä. Merikylpylä palauttaa vesihoitojen perinnettä ja tuo kaupunkiin saunakulttuuriamme. Julkisenä tilana kylpylä on suunniteltu tilallisesti yksityisemmäksi kuin totutut uimalaitokset.

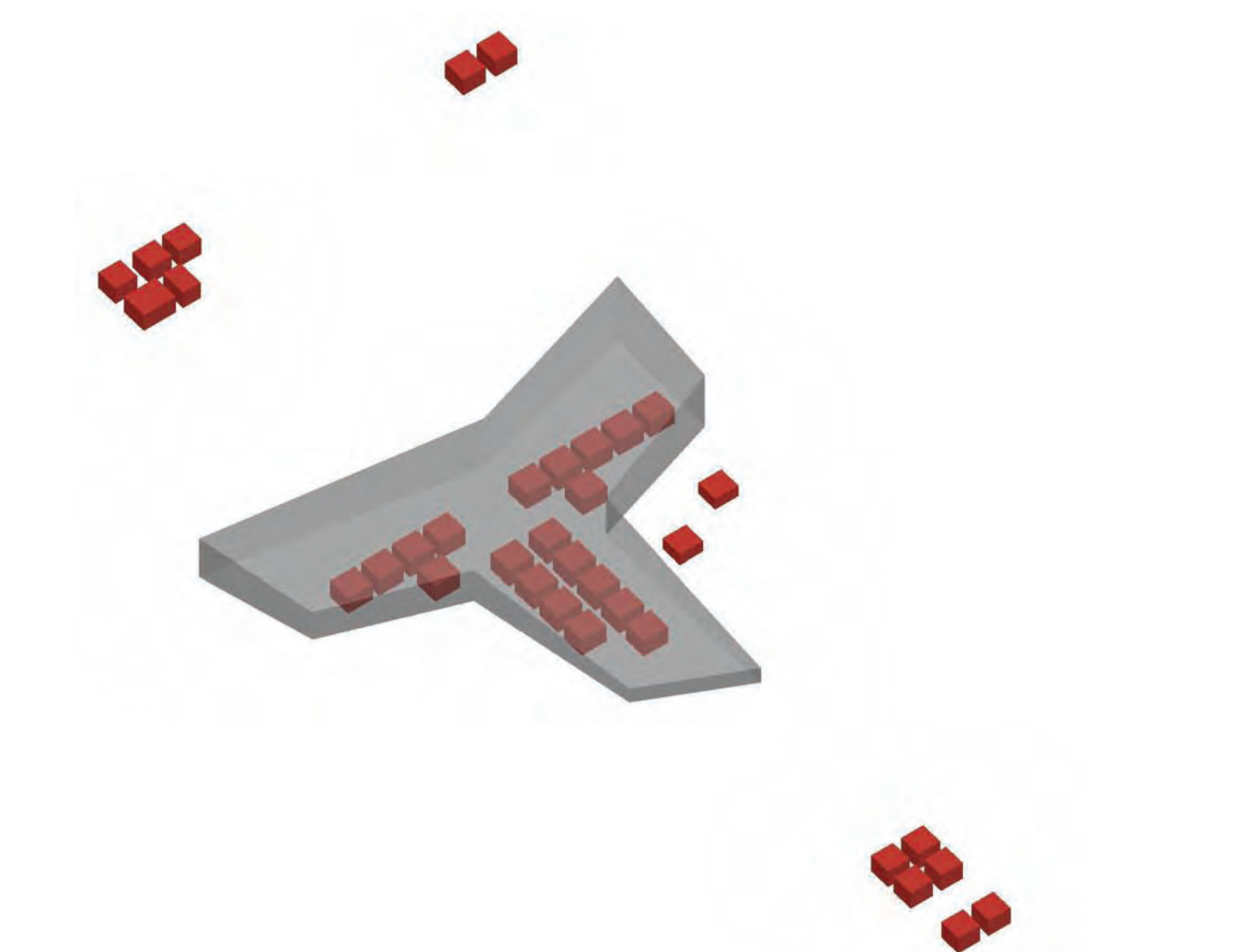
Autere toimisi Helsingin keskustan läheisyydessä kaupunkilaisten olohuoneena, jonka tunnelma lähentelisi kodinomaista oleskelupaikkaa. Kaupunkikylpylä toimisi puistomaisena sisätilana, jossa voisi olla vedessä, veden äärellä, luonnossa ja luonnon äärellä.

Ourit-saarten merikylpylä Autere on suunniteltu toimimaan linkkinä aktiivisen Hietaniemen uimarannan ja arvokkaan Hietaniemen hautausmaan välissä. Merikylpylä jatkaa osaltaan Helsingin länsirannan historiallista kerroksellisuutta ja alueen monipuolisuutta. Keskeisenä tavoitteena on Hietaniemen hautausmaan kunnioitus ja hautausmaan rauhan säilyttäminen. Merikylpylän sijoittaminen Ourit-saarille jatkaa osaltaan uimarantaa ja aktivoi aluetta ympärivuotisesti antaen kuitenkin hautausmaalle sen tarvitseman rauhan. Kokemukseen ja olemiseen liittyvät aina paikallisuuden kokeminen, ja on tärkeää, että rakennus ja sen toiminnot kunnioittavat olemassa olevaa ympäristöä.

Merikylpylä olisi auki ympärivuotisesti, ja Ourit-saarille sijoitettaisiin toimintoja, jotka aktivoisivat aluetta niin kesällä kuin talvella. Olemassa oleva retkimelontaseura Melaveikkojen vaja jäisi paikoilleen. Talviuinti ja kaapelivesilautailu jäisivät myös sopivina toimintoina saarelle, ja niille suunniteltaisiin uudet tilat. Alueelta olisi mahdollista vuokrata talvisin retkiluistimia ja kesäisin sup-lautoja. Sup-lauta on veden päällä kelluva lauta, jota melotaan liikkeelle pitkällä melalla seisten tai polviltaan. Sup-laudan päällä voi myös harrastaa joogaa. Sup-jooga vedessä kehittää erityisesti tasapainoa ja kehon hallintaa (Twenty Knots 2014). Talvella sup-joogaa voi harrastaa sisällä merikylpylässä jooga-altaan vedessä tai jooga-salissa. Jooga meditaatiota ja henkisyttä vaalivana lajina sopii erityisen hyvin merikylpylän yhteyteen. Kylpemistä ja joogaa yhdistävät hiljaisuus, rauhoittuminen ja mielen hallinta. Joogaa voi harrastaa myös saunassa. Merikylpylä on suunniteltu sisältä meditatiivisen rauhalliseksi ja ulkoa aktiivisemmaksi. Merikylpylässä on mahdollisuus kokea aistikkuuden luonnollisia äärilaitoja ja tunteita, joissa aistikkuus herkistyy omaan pehmeyteensä, ja paikka, aika ja ajatukset häviävät.

Merikylpylä avautuu olemassa olevaan luontoon, ja käyttäjien kulku niin rakennuksen sisällä kuin rakennuksen ja ympäröivän luonnon välillä olisi vapaata. Kesällä kylpylän ympärillä on mahdollisuus uida merivedessä ja istuskella auringossa nauttien rikkaista näkymistä. Kylminä ja lumisina talvina kylpylän lähetyvillä on mahdollisuus päästä avantoon tai kieriä lumessa.

Suunnitelman suuntaviivat lähtevät olemassa olevasta maisemarakenteesta, selänteiden ja laaksojen hienovarisista vaihettumisvyöhykkeistä. Alueen kallioiset ja korkeimmat kohdat hahmottuvat selänteinä ja alavimmat täyttömaa-alueet sekä vedenpeittämät alueet laaksoina. Haluan säilyttää selänteiden korkeimmat kohdat luonnonvaraisina oleskelualueina niin, että rakennettu maisema lepää selänteiden ja laaksojen vaihettumisvyöhykkeissä. Tavoitteena on säilyttää maiseman saarten pienipiirteisyys ja vaalia erityisesti avokallioisia harjanteita. Saarelta on eri suuntiin mielenkiintoisia ja rikkaita näkymä, jotka ajoivat suunnitelman säteittäiseksi.

Konsepti

5.4 Suunnitelma

Ourit-saarten sisääntulosta kohti Hietanimenkareja muodostuu suoraviivainen linja, jota uusi merikylpylämassa seurailee. Kylpylä on sijoitettu saaren länsiosaan kallioselänteiden väliin. Saarten itäosassa on voimalaitoslinja ja sen suojavyöhyke, jonka alle ei ole suositeltavaa rakentaa.

Kulku saarelle tapahtuu olemassa olevan pengertien kautta, joka jatkuu hiekkaisena kulkuväylänä ja käänköpaikkana merikylpylän edustalle. Suurin osa autopaikoista on sijoitettu pengertien alkuun, sillä uuden merikylpylän ympäristö on haluttu säilyttää luonnonmukaisena ja kallioisena. Olemassa olevat puut ja pensaot säilytettäisiin.

Kylpylämassa on säteittäinen ja nouseva. Maisemallisesti korkein selänne saarella sijaitsee saaren kaakkoisosassa, johon myös nouseva kylpylämassa kurottautuu. Massa laskeutuu kohti vettä, ja lähtökohtana on ollut kalliosta nouseva kappale. Nouseva perusmassa on säteittäinen ja haarautuu kolmeen suuntaan. Kutsun haaroja itäsäteeksi, eteläsäteeksi ja luoteissäteeksi sen mukaan, mihin ilmansuuntaan ne osoittavat. Säteiden taitoksiin syntyvät sylit oleskeluun ja sisäänkäynnit rakennukseen. Säteistä jokainen suhtautuu vesi- ja maarajaan eri tavoin. Luoteissäde on rantaviivan kohdalla, mistä vesiraja alkaa. Itäsäde on maan päällä, ja sen edustalta kohoaa saaren korkein kohta. Eteläsäde kurottautuu meren päälle ja jatkuu siltana Länsi-Ouratille. Jokaisesta säteen kärjestä on omanlaisensa näkymät ympäröivään maisemaan. Ranskalainen filosofi Gaston Bachelard kuvailee: *”Talo on niin täydellisen vastaanottavainen, että myös se, mitä ikkunasta näkyy, on osa taloa”* (Bachelard 2003, s.179).

Rakeisuus 1/ 10 000

Ulkonäkymä itään

Aluejulkisivu kaakkoon 1/ 500

Pääsisäänkäynti ja aula sijaitsevat itä- ja luoteissäteen taitekohdassa, Ourit-saarten sisään-tulon suoraviivaisessa linjassa. Pääsisäänkäynnistä ja aulasta näkee niin altaiden veden kuin merivedenkin. Aulasta voi mennä suoraan toisen kerroksen ravintolaan tai vastaanottotiskin ja naulakkojen kautta itse kylpylään. Valvomo ja toimisto sijaitsevat myös aulan lähellä. Aula jatkuu ensimmäisessä kerroksessa takkahuoneeksi, joka muodostaa yhdessä aulan kanssa rakennuksen keskustan. Keskustasta on laajat näkymät useaan suuntaan, ja takkahuoneen oleskelualueiden yllä on kattoikkunat. Suurten lasipintojen ja kattoikkunoiden kautta luonnonvalo tulvii rakennukseen, ja valon kulkiessa väliaineesta toiseen, esimerkiksi ilmasta veteen, valonsäteiden suunta muuttuu luoden erilaisia visuaalisia kokemuksia.

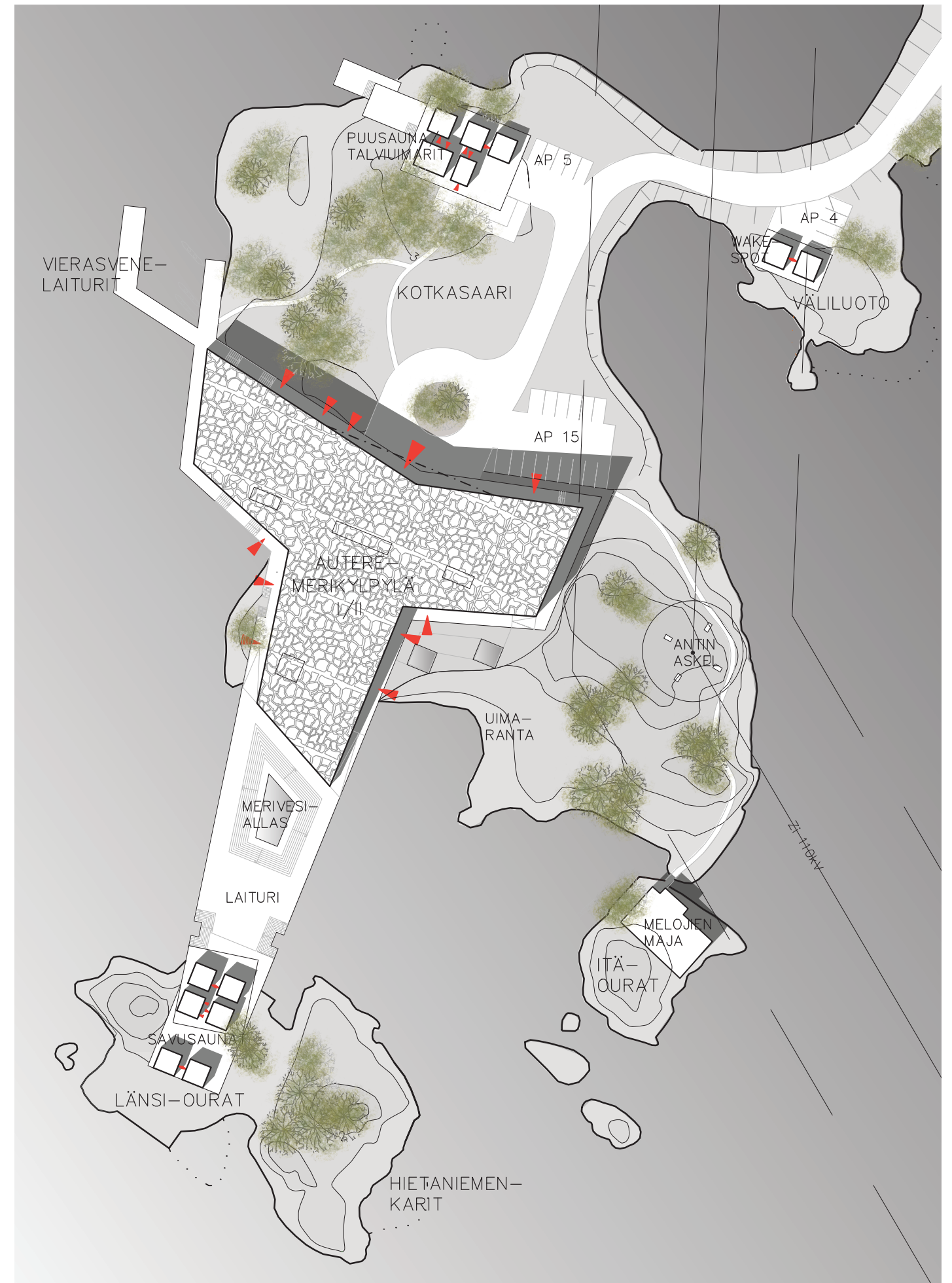
Kylpylä on kaksikerroksinen luoteissäteen ja itäsäteen pohjoisosista, joissa nouseva katto on korkeimmillaan. Toisessa kerroksessa sijaitsevat ravintola terasseineen ja henkilökunnan sosiaalitilat. Ravintola kurottautuu luoteissäteestä itäsäteeseen korkean aulatilän yli siltamaisena parvena. Ravintola avautuu sillan kohdalla kohti kylpylän altaita ja itä- ja luoteissäteiden kohdalta luontoon. Ravintola avautuu siis suurimmaksi osaksi pääsisäänkäynnin puolelle jättäen allastilan rauhaisemmaksi. Pääporras sijaitsee aulan ja takkahuoneen välillä rajaten julkisemman aulatilän puolijulkisemmasta takkahuoneesta. Pääporras suuntautuu pääsisäänkäynnin kanssa samaan linjaan ja ohjaa kulkua rakennuksen keskiössä. Pääportaan askelmat työntyvät linjakkaasti seinästä, jonka toisella puolella ovat takka ja istuskelupenkki.

Ensimmäinen kerros on tasolla +3,000, mikä on Helsingin kaupungin tulvarajan yläpuolella. Toinen kerros on tasolla +6,500. Kylpylässä on kellarikerros, jossa sijaitsevat tekniset tilat ja huoltotilat. S1-luokan väestönsuoja sijaitsee ensimmäisessä kerroksessa, joka toimii rauhan aikana varastotilana.

Kylpylärakennuksen totuttu tilasarja "aula, pukuhuone, pesuhuone ja allasosasto" on rikottu ja sauna sekä pesu- ja pukutilat on jaettu pienempiin yksiköihin. Yleinen konsepti on totuttua vapaampi ja pirstaleisempi. Käyttäjää ei sidota toimimaan tietyllä tavalla, vaan kulku ja oleminen kylpylässä on vapaampaa niin rakennuksessa kuin rakennuksen ja luonnon välillä. Filosofi Martin Heideggerin mukaan ihmisen keho ei pääty ihon uloimpaan pintaan vaan ulottautuu ympäröivään maailmaan, jonka kanssa keho on yhtä.

Kulku kylpylässä alkaa vastaanottotiskin vieressä olevista naulakoista, johon loppuu niin sanottu likainen puoli. Naulakkoon ja lokerikkoon on tarkoitus jättää päällysvaatteet ja ulkokengät. Pukuhuoneissa vaihdetaan uimavaatteet, jonka jälkeen kylvetään sekasaunoissa ja altaissa sekä oleskellaan suolahuoneissa tai oleskelualueilla. Naisille ja miehille on erotettu omat suihkualueet. Pesuhuoneyksikössä on kolme suihkupistettä sekä naisille että miehille.

Pesu-, puku-, suolahuone ja saunayksiköt ovat laatikkomaisia ja erillisiä kappaleita nousevan massan sisällä. Laatikot ovat kolmessa rivistössä kylpylän sisällä ja luovat kylmäisen tai metsäisen tunnelman. Käytävät ovat kuin pieniä katuja ja tiloja, jotka rohkaisevat hiljaiseen vaelteluun ja oleskeluun ympäri rakennusta. Ranskalainen filosofi Gaston Bachelard kuvaa rakennuksessa olemista käpertymisen avulla. Bachelard kuvailee: *"Löydämmehän me taloistakin soppia ja nurkkauksia, joihin on ihanaa käpertyä. Käpertyminen on osa asu-verbin fenomenologiaa. Vain se joka osaa käpertyä, voi asua väkevästi."* (Bachelard 2003, s.70) Arkkitehtuuri on kokemusta hiljaisuudesta ja yksinäisyydestä. Kuten Juhani Pallasmaa totesi arkkitehtuurielämyksen hiljaisuuden syntyvän siitä, että arkkitehtuuri kohdistaa huomiomme omaan eksistenssiimme ja saa kuuntelemaan omaa olemassaoloamme.

Asemapiirustus 1/ 1000

Laatikkomaiset yksiköt ovat kooltaan 4 800 mm x 4 500 mm ja korkeudeltaan 3 700 mm. Yhdessä yksikössä sijaitsee joko pukuhuone, pesutilat, sauna tai suolahuone. Yksiköiden sisäänkäynti on vedetty käytävästä laatikon massaan, jolloin käytävätila rauhoittuu. Pukuhuoneyksiköitä on kahdeksan kappaletta, neljä miehille ja neljä naisille. Yhdessä pukuhuoneyksikössä on aina 24 pukukaappia ja wc. Yksiköitä voidaan myös vuokrata pienien ryhmien käyttöön. Saunoja on neljä: joogasauna, lämminsauna, kuumasauna ja höyrysauna. Suolahuoneita on kaksi, ja niiden lähellä sijaitsee pienet istuma-altaat, joissa jatkuu mineraaliteema. Merikylpylän yksiköt luovat intiimimpää tilaa, jossa vallitsee tyyneys ja levollisuus. Hiljaisessa tilassa voi syntyä voimakas arkkitehtuurikokemus, kun tila sulkee ulkopuolelleen ulkoisen äänet ja mahdollistaa sen, että kokija keskittyy olemassaolonsa.

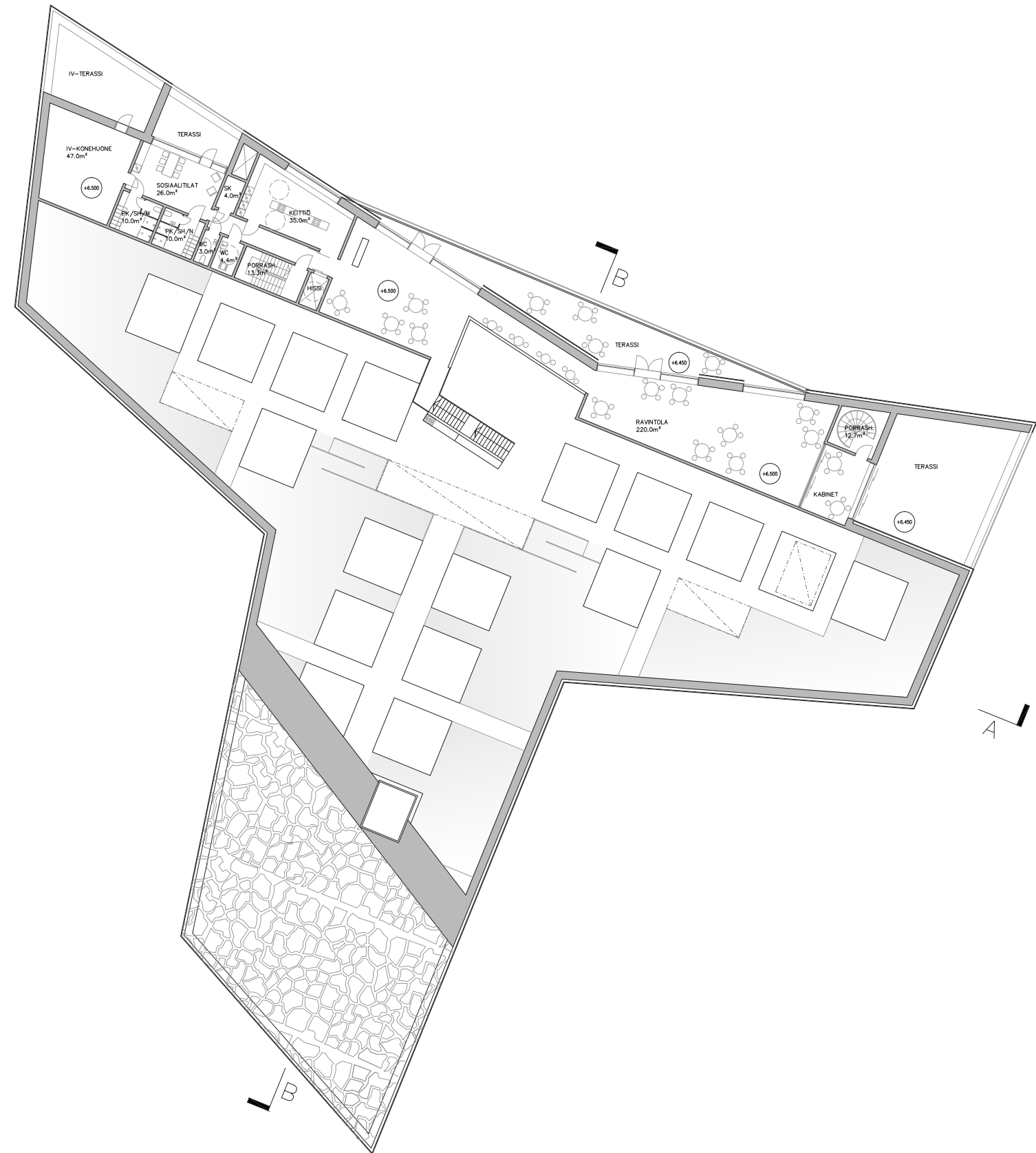
Liikuntarajoitteisille saattajineen on suunniteltu omat pukeutumis- ja pesuysiköt. Saunoihin, suolahuoneisiin ja osiin altaista on mahdollista liikkua esteettömästi. Kulkuväylät ja oviaukot ovat riittävän leveät, vähintään 900 mm, ja tiloihin on mitoitettu tarvittava 1 500 mm pyörähdysympyrä pyörätuolille. Esteettämiin altaisiin on riittävän loivat luiskat.

Vesialtaat on sijoitettu perusmassaa myötäillen säteittäisesti laatikkoyksiköiden ympärille tai edustalle. Vesi rajaa kylpylän muut tilat ikään kuin saareksi keskelle, ja merikylpylä on kuin saari saarella. Erillisiä altaita on yhteensä seitsemän, ja ne muodostavat erilaisia tilasarjoja. Jokaisessa altaassa on laaja ikkunapinta, jonka välityksellä kylpijä on yhteydessä luontoon ja erilaisiin näkymiin. Altaita reunustaa myös betoniseinä, joka luo kalliomaisen ja luolamaisen tunnelman. Kylpijällä on näin mahdollisuus keskittyä omaan itseensä ja veden vaikutuksiin. Näköaisti on hallitsevin aistimme, mutta vedessä voi helposti sulkea silmät. Veden olemus jatkaa ihoamme, ja muut aistit kertovat veden välityksellä ympäristössä tapahtuvista asioita.

Saunan lämmössä, veden tiheydessä ja suolahuoneessa iho on suoraan kosketuksessa eri olomuodoissa oleviin aineisiin, ja tuntoaistin avulla kokija aistii lämmön, karkean ja sileän sekä tiheyden eroja. Pysähtynyt ja rauhallinen tila mahdollistaa ajatuksiin uppoutumisen ja hiljaisten ihoaistimusten havainnoinnin. Kokonaisvaltainen ruumiillinen havainnointi konkretisoituu, ja käyttäjä kokee tilan omakseen. Tilan aiheuttama kokonaisvaikutelma tuottaa todellisen kokemuksen atmosfääriin.

Altaasta toiseen päästään siltojen, luiskien ja portaiden avulla. Vesi ohjautuu myös laatikkoyksiköiden väleihin, josta päästään kulkemaan itse altaisiin. Osa yksiköiden välisistä tiloista jatkuu siltana, joista pääsee ulos ympäröivään luontoon. Suunnitelma kannustaa kylpijää liikkumaan vapaasti sisä- ja ulkotilan välillä. Allastyyppit syvenevät kohti kärkeä, ja itse altaiden pohjat ovat vaakasuorat. Syvin allas on eteläisessä säteessä, jossa alas laskeutuva katto on matalimmillaan ja vesitila intiimein.

Altaiden erot on pidetty hienovaraisina niin, että kylpylän vesitilat ovat mahdollisimman yhtenäiset. Altaiden suurimmat eroavaisuudet luodaan ohjaamalla kylpijän keskittyminen erilaisiin näkymiin. Näköaisti vahvistaa etäisyydentajua sekä ääriviivojen ja rajapintojen hahmottamista. Näköaisti kohdistaa katseen kiinnostavaan kohteeseen, seuraa liikkuvaa kohdetta, erottaa erikokoisia asioita ja erilaisia yksityiskohtia, arvioi etäisyyksiä ja suuntia, havaitsee värejä. Veden ja meren horisontti hämärtää etäisyyden tajua ja antaa vaikutelman jatkuvasta ulottuvuudesta. Altaiden erot ovat syvyydessä ja veden lämpötiloissa. Iho havainnoi paikan lämpötilaa tarkasti, ja lämpimällä vedellä voidaan vaikuttaa rentoutumiseen ja rauhoittumiseen kun taas viileämpi vesi aktivoi liikkumaan ja virkistäytymään. Hermosyyntä impulssin tiheys muuttuu eniten ärsytyksen alkaessa ja ärsykkeen voimakkuuden muuttuessa. Kokemus tuntuu siis voimakkaimmin tuntoaistissa mentäessä eri lämpöiseen veteen.

Pohjapiirustus 2. kerros 1/ 400

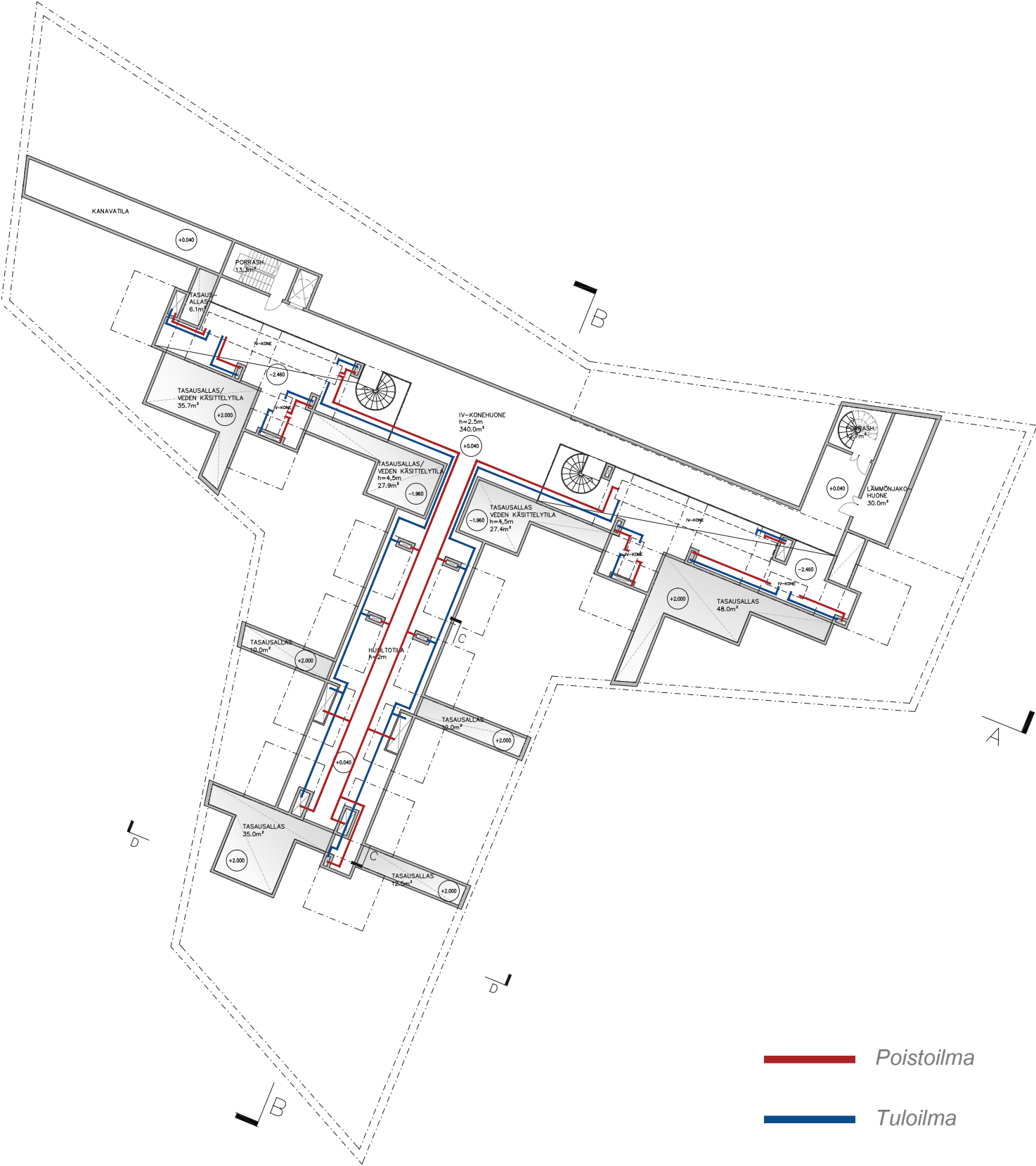
tai tilaan. Altaiden syvyydet vaihtelevat 600 mm ja 1 200 mm välissä. Luoteisessa säteessä on tyypitelty erillinen jooga-allas, jossa voi vedessä oleilun lisäksi ohjata vesi- tai sup-lauta-joogaa. Jooga-altaan lähellä on erillinen joogasali ja sauna sekä kokoustila, jota voidaan käyttää esimerkiksi luentoihin, koulutuksiin ja seminaareihin, joihin kaikilla on mahdollisuus osallistua.

Vedessä on mahdollista istua, seisoa, kellua ja uida. Juhani Pallasmaan mukaan arkkitehtuuri tekee meidät tietoiseksi erityisesti painovoimasta, vahvistaa kokemusta vertikaalista ulottuvuudesta sekä muistuttaa leijumisen ja lentämisen mahdollisuudesta (Pallasmaa 1996, s.72). Kylpylän vesi horjuttaa painovoiman mahtavuutta, ja vedessä oleminen mahdollistaa leijumisen tunteen.

Keskilinjän altaissa on myös erilliset istumatasot tai -portaot, joilla annetaan kylpijälle mahdollisuus pysähtyä ja olla. Takkahuoneen lisäksi kylpylän jokaisessa säteessä on oleskelualue, jossa on mahdollisuus pysähtyä veden äärelle. Kokeminen ja oleminen voidaankin kuvata jatkuvaksi läsnäoloksi ja läsnäolon ilmaantumiseksi. Oleskelualueiden kohdalla on myös yläikkuna, jolloin lepotuoleista voi katsella taivasta tai ylävaloa. Kun mikään aisti ei ole ylikuormittunut, saavutetaan kokemus, joka on hiljainen, hämärä, pehmeä, väritön ja levollinen.

Ourit-saarille on myös ripoteltu kylpylämassan ulkopuolisia yksiköitä, joissa sijaitsevat savusaunat, kioskiki ja tilat ja varastot talviuimareille sekä kaapelivesilautailulle. Yksiköiden tuomisella rakennuksen ulkopuolelle aktivoidaan koko saarta ja kannustetaan käyttäjiä käyttämään saarten luontoa ja ympäristöä monipuolisesti. Savusaunat aputiloineen sijaitsevat Länsi-Ouratilla, jonne pääsee siltaa pitkin. Sillalta pääsee myös meriveteen: sekä sillan keskellä olevaan merivesialtaaseen että sivuilta avonaisempaan mereen. Meriveteen on mahdollisuus myös mennä ympäri saarta, ja etelä- ja itäsäteen syliin luonnolliseen notkelmaan muodostuu uimaranta. Rakennusta ympäri kiertää laattamainen terassi, joka jatkuu vierasvenelaitureiksi luoteiskärjestä. Rannan lähellä on myös kaksi lämmintä ulkoallasta.

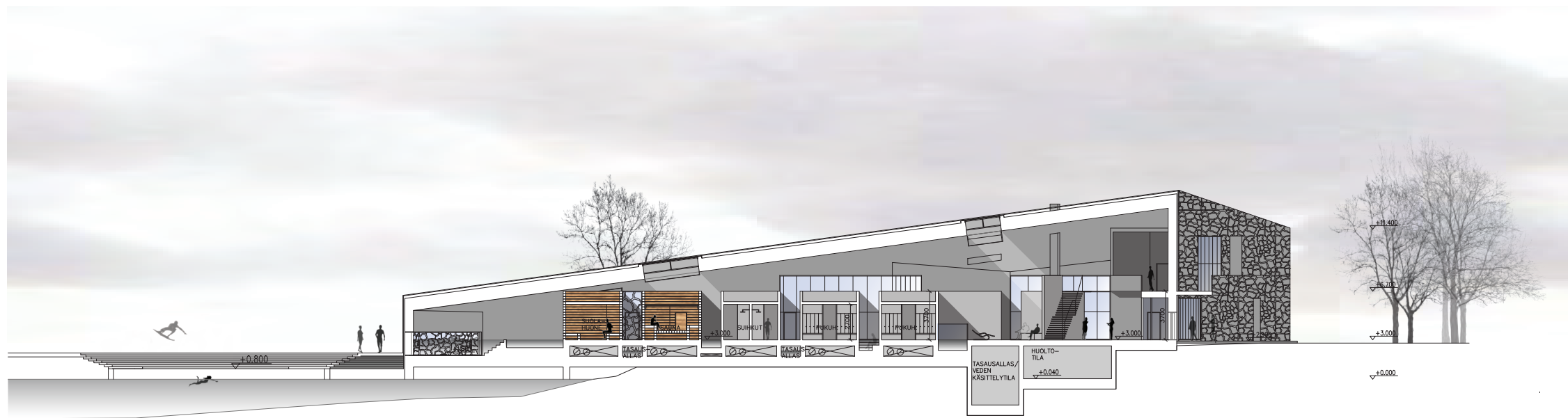
Savusaunan sisäiset korkeussuhteet täyttävät Pälsin lain vaatimukset, jolloin kylpijä on kokonaisuudessaan kiuaskiviä korkeammalla löylyssä ollessaan. Näin varmistetaan se, että kylpijällä on mahdollisimman tasainen ja riittävä löylyn lämpö. Savusaunan yläosaan muodostuu lämmityksen aikana savupatja kiukaan ylimmäisten kivien tasolle ja yläpuolelle. Ikkuna sijoitetaan savurajan alapuolelle, jottei se nokeudu. (RT 91–10483 1992, s.4) Savusaunan savukiuas perustetaan riittävän kestäväälle betonilaatalle, ja kiukaan ympärillä olevat seinät ja katto kiukaan päällä suojataan (RT 91–10483 1992, s.5).

Pohjapiirustus kellari 1/ 400

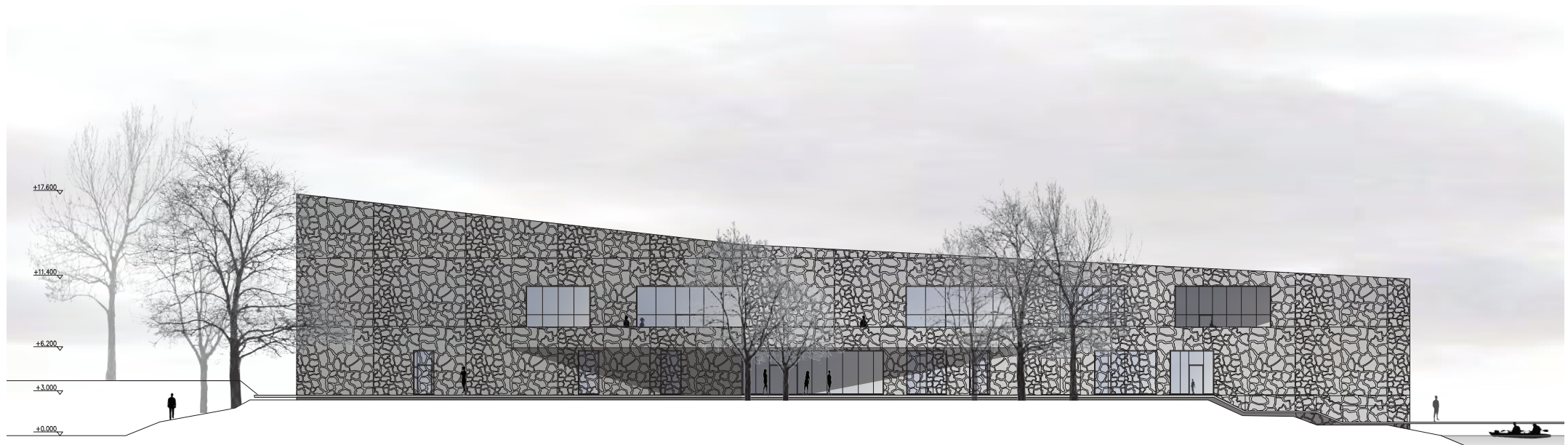

Leikkaus A-A 1/ 400

Leikkaus B-B 1/ 400

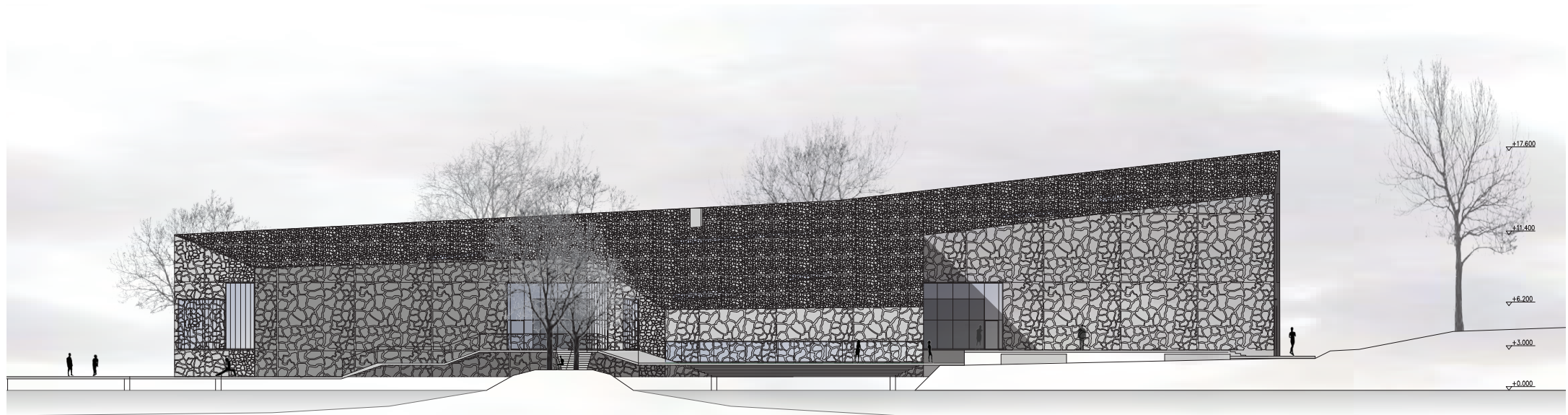

Julkisivu koilliseen 1/ 400

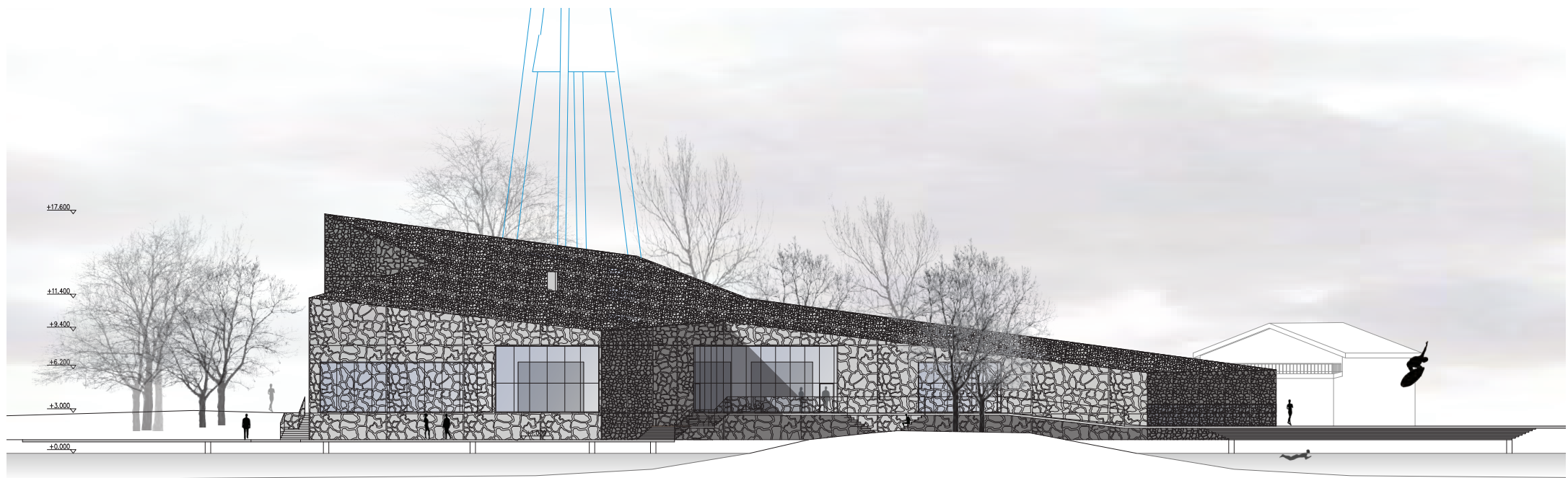

Julkisivu kaakkoon 1/ 400

Julkisivu lounaaseen 1/ 400

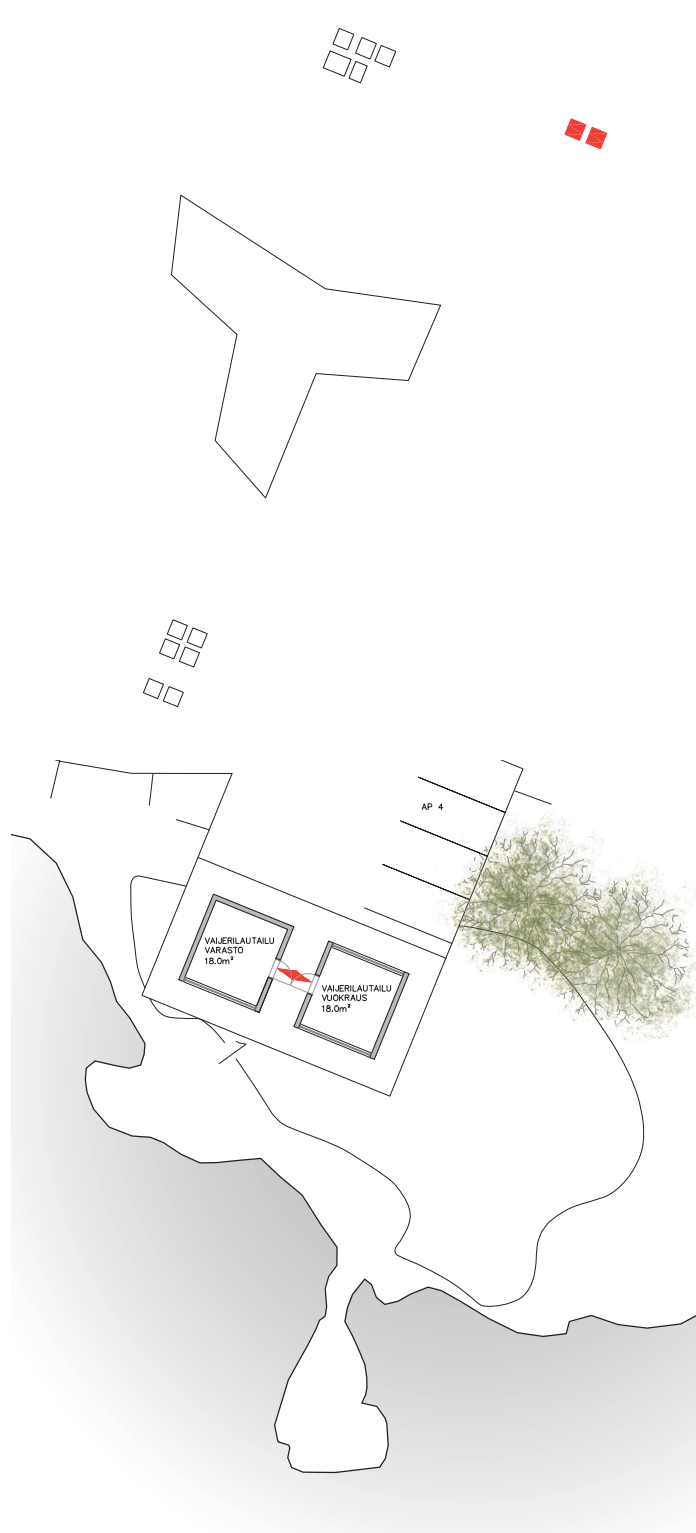

Julkisivu luoteeseen 1/ 400

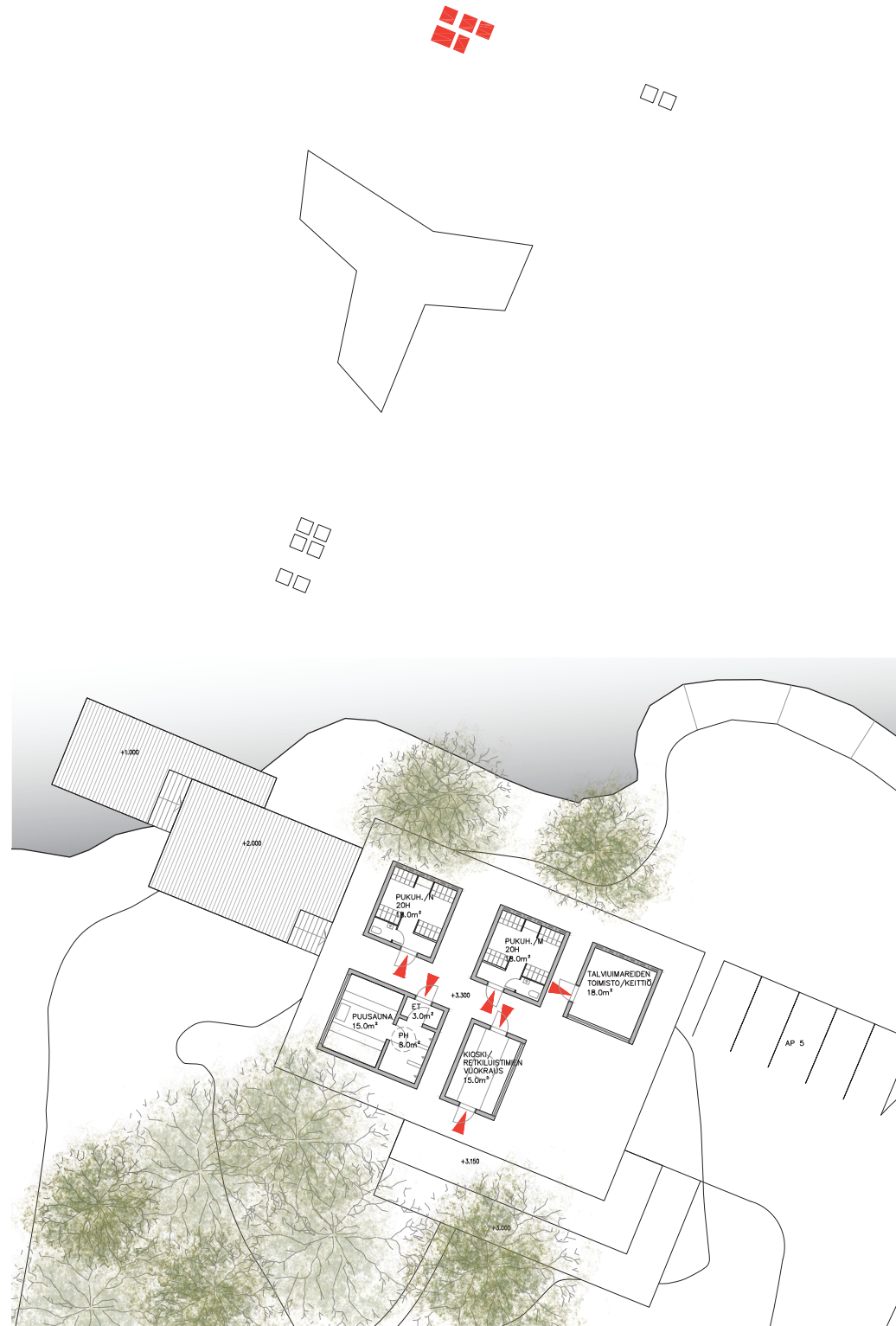

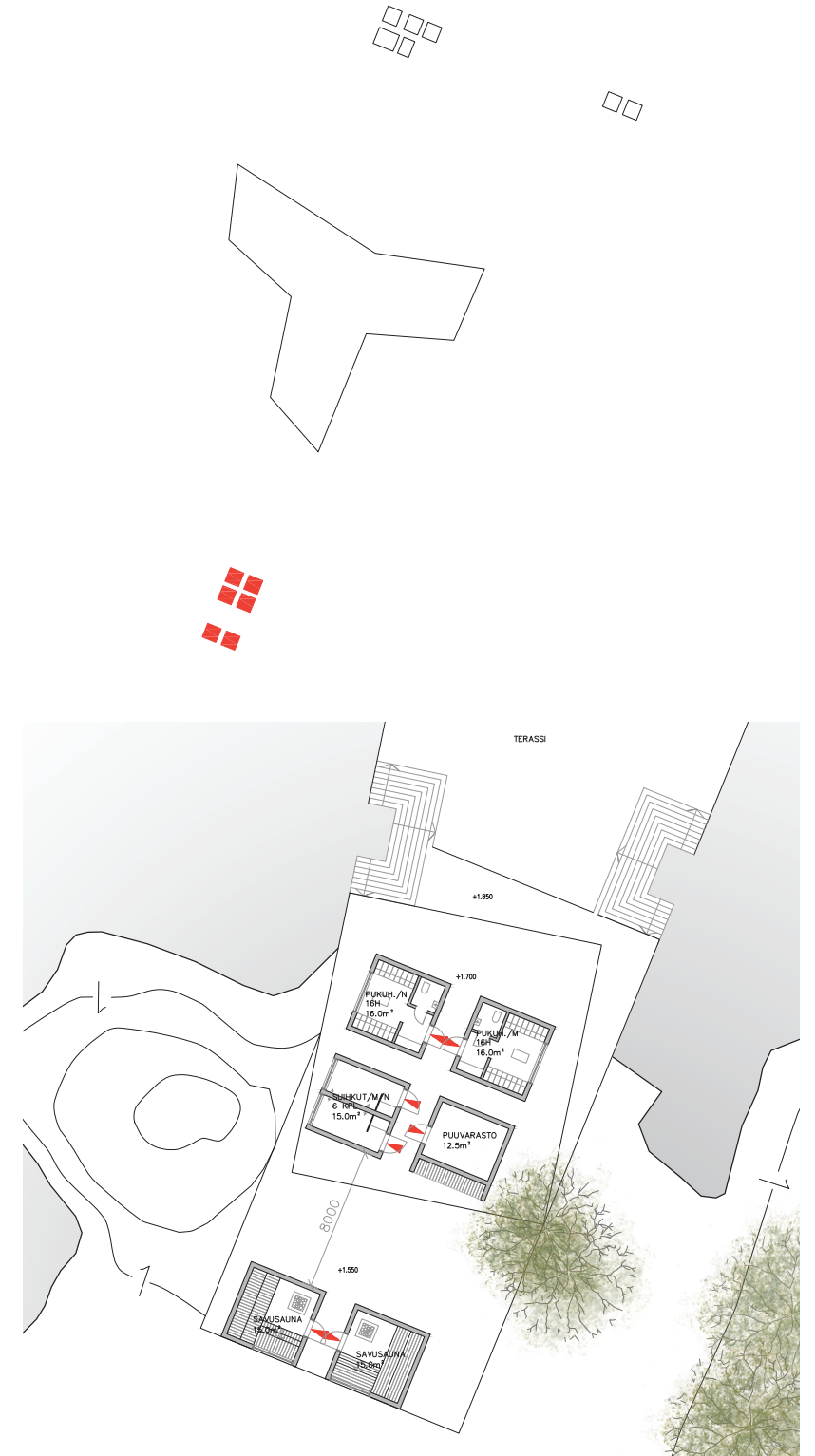
Näkymäkuva takkahuoneesta

Pohjapiirustus wakespot rakennuksista 1/ 400

Pohjapiirustus puusaunasta ja talviuimareiden rakennuksista 1/ 400

Pohjapiirustus savusaunoista 1/ 400

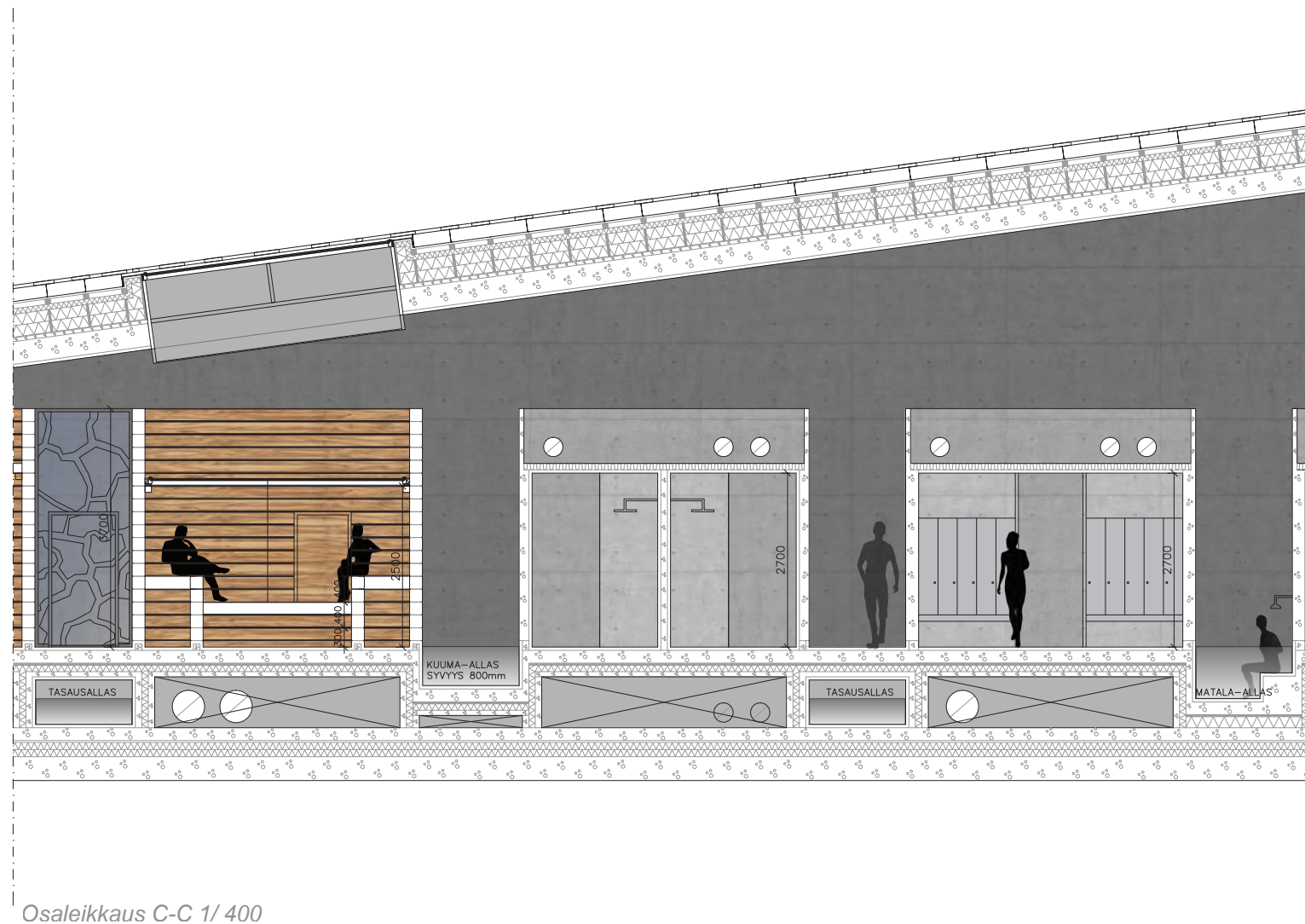

5.4.1 Materiaalit

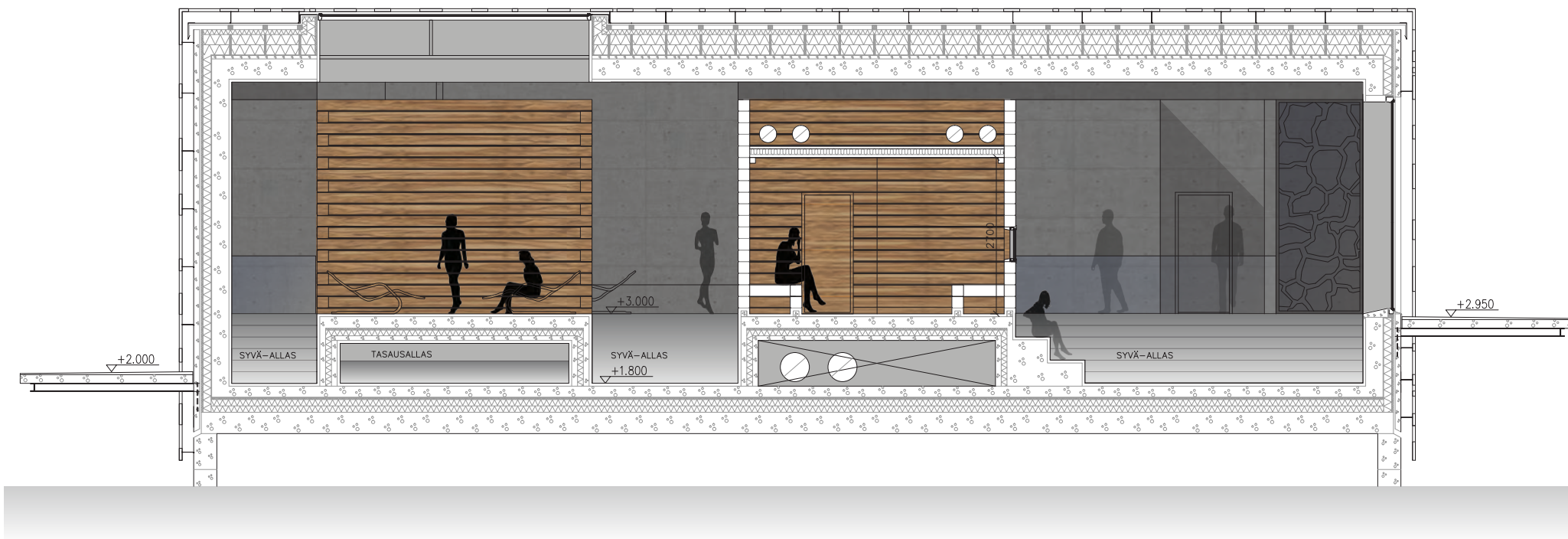
Merikylpylä Autere on paikallavalettua betonia, jonka pinta säilytetään betoninharmaana. Betoni istuu hyvin kallioiseen luontoon ja jatkaa saarten kovaa materiaalia. Betoni muovautuu luonnollisesti haluttuihin muotoihin eikä korosta rakenteellisuutta liiaksi. Rakenteiden todellisuus häilyy ja tilallisuus tulee esille. Valo ja varjot tuovat betonipinnalle omanlaisen sävynsä. Luonnon ylävalon ja laajojen lasipintojen ansiosta valo pääsee virtaamaan sisäpinnoille ja välkehtimään veden pinnalla. Keinotekoinen valaistus on tasainen ja häikäisemätön. Epäsuoralla valolla ja vedenalaisilla valonlähteillä tasataan valaistusta.

Laajat vesipinnat ja betonirakenteet ovat pääsääntöisesti kovia materiaaleja, joiden äänen absorptiokyky on huono (RT 97–10839 2005, s.23). Tilasta tulee helposti kaikuva ja akustisesti epämiellyttävä. Merikylpylä Autereen kaltevassa katossa ja matalampien yksiköiden yläpohjassa on käytetty ääntä tehokkaasti absorboivaa akustoivaa materiaalia, jolloin kylpylätilasta muodostuu äänimaailmaltaan miellyttävä. Kuuloaistin avulla ihminen suuntautuu ympäristöön ja saa tietoa ympäristön tapahtumista. Kuuloaisti havainnoi erilaisia ääniä sekä erittelee äänten korkeutta ja voimakkuutta. Kuuloaisti myös auttaa paikallistamaan, mistä lähteestä ja mistä suunnasta äänet kuuluvat. Kuuloaisti auttaa myös arvioimaan ympäröivän paikan suuruutta. Jokaisella rakennuksella ja tilalla on sille luonteenomainen äänimaailma, joka voi viestittää muun muassa intiimisyyttä tai monumentaalisuutta.

Kylpylän sisätiloissa on käytetty myös puuta. Sauna- ja suolahuoneyksiköiden seinät ovat suoraksisahattua neliöhirttä, jossa on suoranurkka. Sauna- ja suolahuoneyksiköt erottuvat näin muista yksiköistä, jotka ovat betonia. Märkätiloissa ja altaissa betonipinnan päällä on hartsipinnoite, joka on täysin vesitiivis. Hartsia on yleisnimi monille luonnollisille ja synteettisille materiaaleille, jotka ovat sakeita nesteitä, jotka pystyvät kovettumaan pysyvästi. Hartsia esiintyy luontaisesti useissa kasveissa, joista hartsia otetaan uuttamalla käyttöön. Synteettiset hartsit on valmistettu erityisin kemiallisin prosessein, ja yleensä hartsien sidosaineiden lisäksi tuotteissa on esimerkiksi kvartsi- ja piioksideoja sekä mikrokuituja. Hartsien avulla pinnoille saadaan luotua sileitä, karkeita, läpinäkyviä, värillisiä, kiiltäviä tai mattapintaisia pintoja. (Belle arti 2015) Kylpylän materiaalit ja sävyt on pidetty hyvin luonnollisina. Kylpylämassan ulkopuoliset saunayksiköt ovat neliöhirttä ja muut yksiköt betonia. Värit ja hajut aktivoivat limbistä järjestelmää, joka vastaa tunteiden säätelystä ja tunteiden yhdistämisestä fyysisten tunteiden muistoihin. Värien ja hajujen ei haluta aiheuttavat liiallisia tunteita, vaan kokemus pyritään ohjaamaan kokijan omiin tunteisiin.

Osaleikkaus C-C 1/ 400

Osaleikkaus D-D 1/ 400

5.4.2 Julkisivukuviointi

Kylpylärakennuksen julkisivuja ja vesikattoa verhoaa pitsimäinen betonikuvio, jonka muoto muistuttaa kuivuneen maan tai jään halkeilua. Kuvio kuivuudesta ja halkeilusta on kontrastina sisätilan altain vedelle ja ympäröivälle merelle.

Julkisivukuvio on kuitubetonia, joka plastisena betonimassana pystytään muotoilemaan ohueksi orgaaniseksi muodoksi. Kuitubetonissa teräsbetonin teräsraudoitus on korvattu erilaisilla kuiduilla, esimerkiksi polymeerikuidulla. Kuitujen ansiosta rakenteesta saadaan teräsbetoniin verrattuna erittäin ohut. Muottina käytetään silikonimuottia. (Mölsä 2015, s.10–11) Julkisivukuvio muodostuu viiden metrin kokoisista elementeistä, joissa toistuu sama kuvio. Elementissä pienimmät aukot ovat noin 300 millimetriä ja suurimmat noin 1 000 millimetriä. Kuitubetoninauhan paksuus vaihtelee 50 millimetrin ja 100 millimetrin välillä. Julkisivukuvion ja seinärakenteen välissä on 200 mm tila, johon sijoitetaan muun muassa sadevesikourut. Julkisivukuvion ja umpinaisen seinän väliin ohjataan myös valaistus, jolloin rakennus näyttäytyy pitsimäisenä valomassana pimeän ja hämärän aikana.

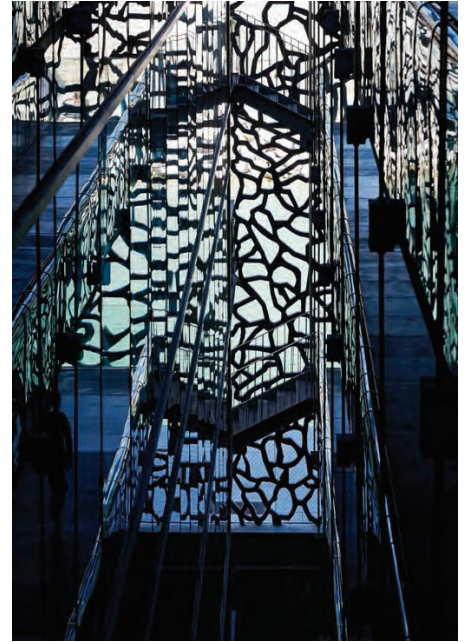
Referenssejä kuitubetonista ovat muun muassa arkkitehdit Kirsi Korhosen ja Mika Penttisen suunnitteleman asuinkerrostalon julkisivu Helsingin Arabiarannassa Lontoonkadulla, arkkitehti Rudy Ricciotin suunnitteleman MuCem-rakennuksen pitsimäinen julkisivu Ranskan Marseillessa sekä espanjalaisen arkkitehtipariskunnan Fuensanta Nieto ja Enrique Sobejanon suunnitteleman Contemporary Arts Centerin julkisivu Espanjan Cordobassa.

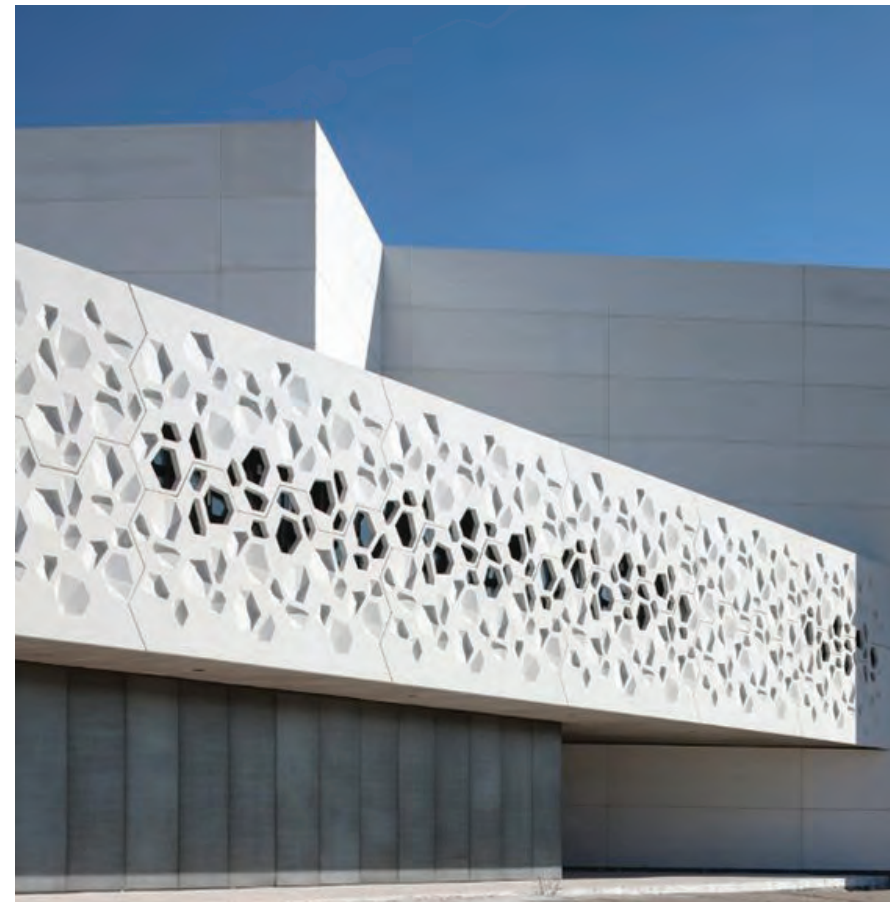
Lontoonkatu, Kuvaaja Jussi Tiainen
(Elementtisuunnittelu.fi 2015)

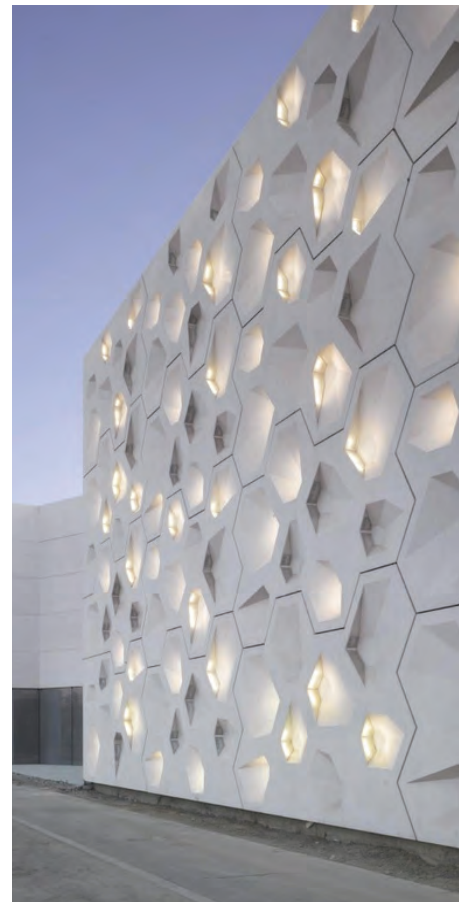
MuCem
(Archdaily 1 2015)

MuCem
(Archdaily 2 2015)

Contemporary Art Center
(Archilovers 2015)

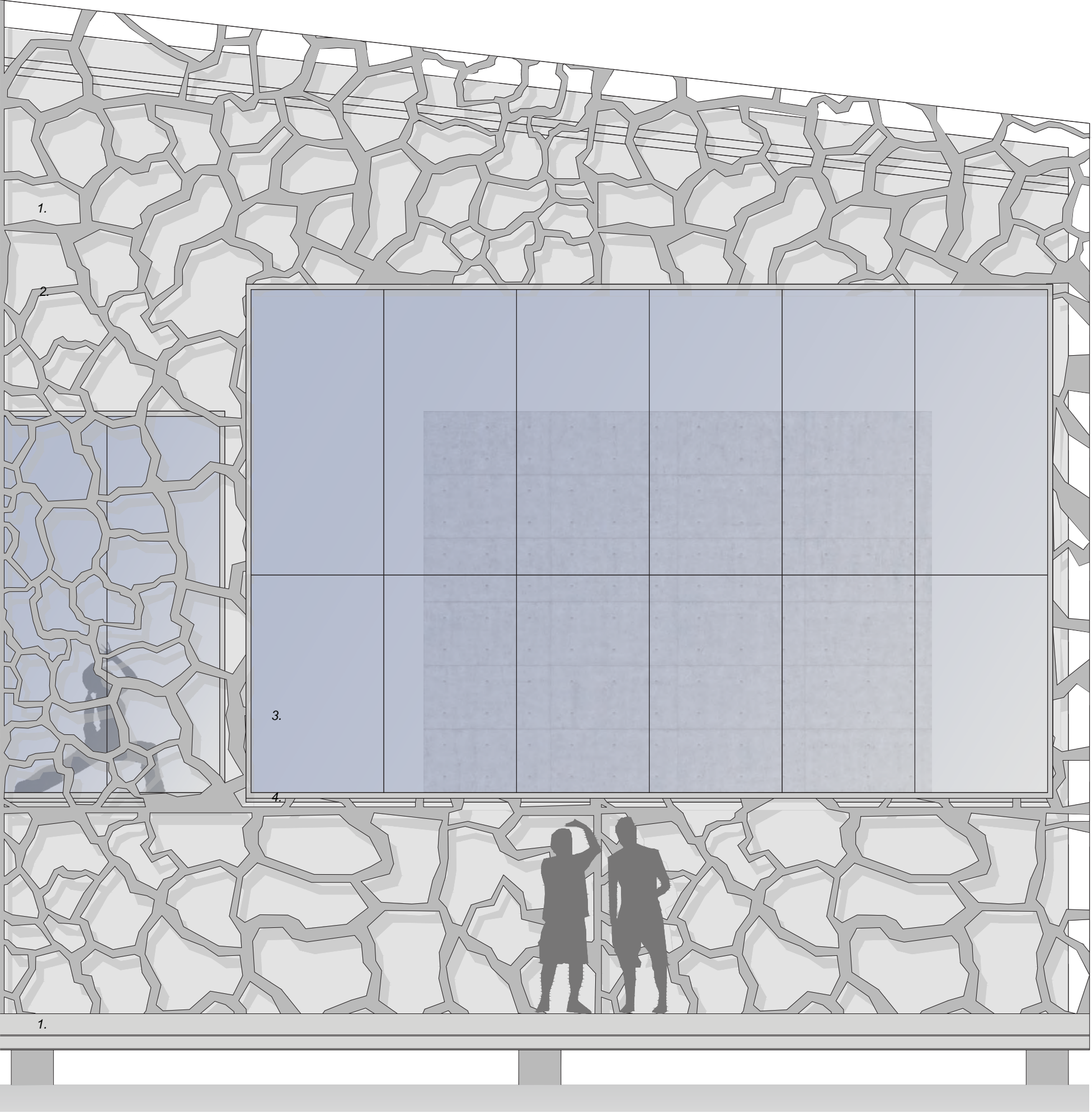
Contemporary Art Center
(Archdaily 3 2015)

Ulkonäkymä luoteeseen

▽+9.400

▽+7.900

▽+3.000

▽+1.000

- 1. Betoni, betonin harmaa
- 2. Kuitubetoni
- 3. Lasi, kirkas
- 4. Alumiini, harmaa

5.4.3 LVI-ratkaisut

Merikylpylä liitetään kunnalliseen kaukolämpö- ja vesiverkkoon. Lämmitys tapahtuu ilmanvaihdon ja lattialämmitysten avulla. Rakennus varustetaan tulo- ja poistoilmanvaihdoilla ja lämmön talteenotolla. Suurten lämmitettävien ilmavirtojen vuoksi lämpöä otetaan talteen poistoilmasta. Altaista ja märiltä pinnoilta haihtuva kosteus poistetaan ja sisäilman suhteellinen kosteus pidetään sopivalla tasolla.

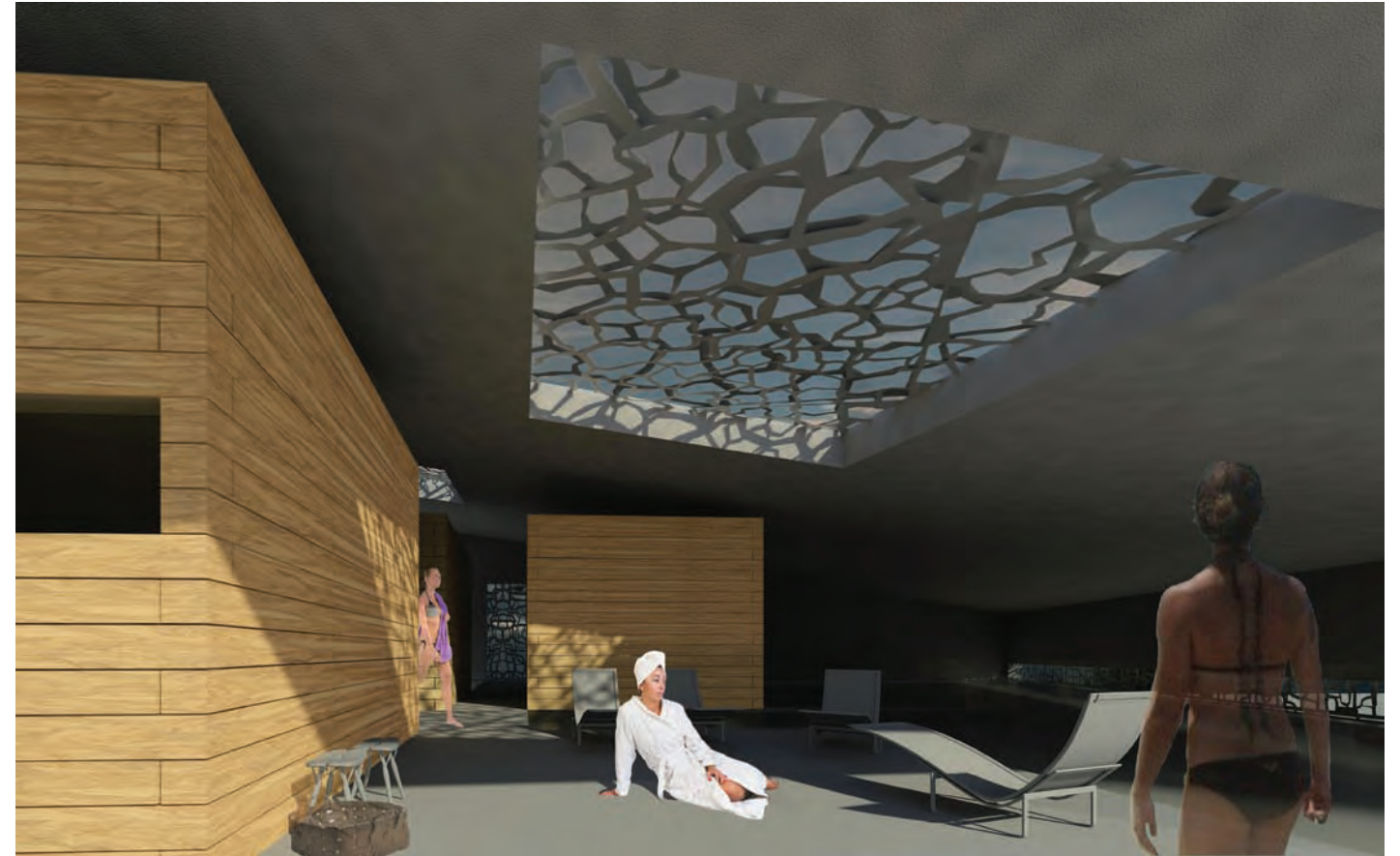
Rakennuksen ilmanvaihdon koneet sijaitsevat kellarikerroksessa, jonne tuloilma otetaan ja poistoilma johdetaan toisen kerroksen iv-terassilta. Tulo- ja poistoilma sijaitsevat iv-terassin eri reunoilla. Putkisto kulkee iv-terassin ja kellarikerroksen välillä joogasalin reunustaa kulkevan kanavatilan kautta. Iv-terassilla sijaitsevat suurimmat ulkoiset iv-laitteet, ja ratkaisulla saadaan julkisivu ja laskeva kattopinta säilymään eheänä kokonaisuutena.

Kellarin iv-tilasta ilmanvaihto itse kylpylätilaan johdetaan sauna-, pukuhuone-, ja suolahtuoneyksiköiden kautta. Kylpylätilan poistoilmaventtiilit sijoitetaan yksiköiden seinien yläosiin, ja tuloilma syötetään yksiköiden seinien alapinnassa olevien venttiilien kautta. Kylpylän aulan lattiassa on haalausaukko kellarin iv-tiloihin.

Vedenkäsittelyllä ylläpidetään altaiden veden hyvää laatua ja tasaista lämpötilaa. Lämpötiloiltaan samojen altaiden vedet yhdistetään samaan käsittelykiertoon. Vedenkäsittelyn muodostaa saostuskemikaalien syöttö ja suodatus. Perusvedenkäsittelyssä käytetään aktiivihiiijauhetta, jolloin klooripuhdistusta ei tarvita. Aktiivihiiijauhetta voidaan tehostaa aktiivihiiilellä tai otsonoinnilla. Kylpylän hajut muodostuvat näin neutraalista vedestä, saunan lämpimästä puusta ja takan luonnollisesta savun tuoksusta. Maku- ja hajuradoista tulee hermosyitä aivojen limbiseen järjestelmään, jossa muodostuu tunne-elämyksiä.

Tasausaltaat pitävät käyttöaltaissa tasaista veden pintaa. Ylimääräinen vesi poistuu käyttöaltaiden reunoilta ritilöiden kautta tasausaltaaseen, josta vesi taas ohjataan mahdollisen puhdistuksen ja lämmityksen jälkeen takaisin käyttöaltaihin tasaisen pohjasyötön avulla.

Rakennus varustetaan automaattisella palonilmoitus- ja sammutusjärjestelmällä.

Näkymäkuva oleskelualueesta

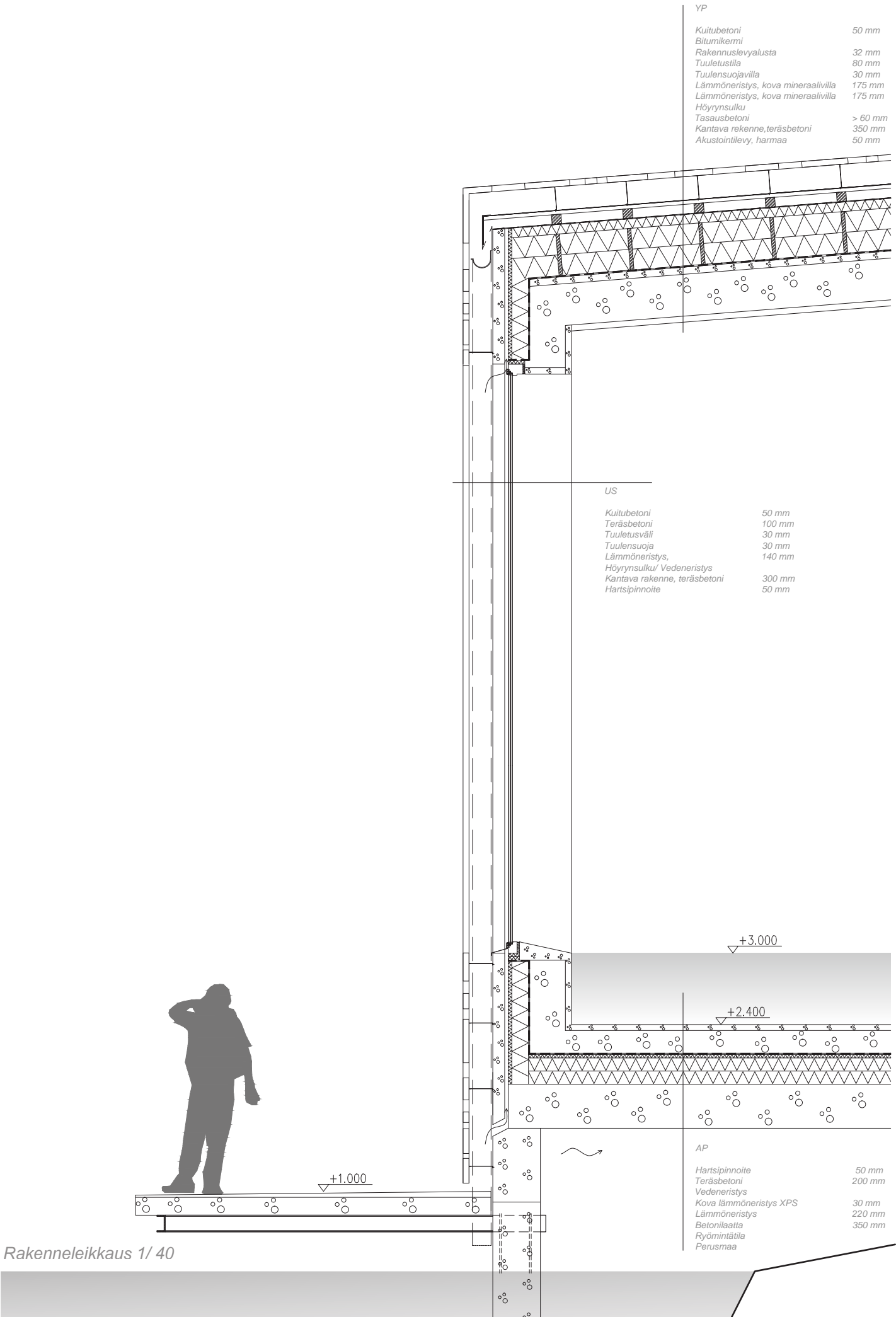
5.4.4 Rakenteet

Kylpylärakennus on teräsbetonirakennus, jonka seinissä on 300 mm paksuiset kantavat teräsbetonirakenteet. Ulkoseinien rakenne on riittävästi tuuletettu, ja lämminerstys on suojattu tiiviillä höyrynsululla.

Yläpohjarakenne on teräsbetonilaatta, jossa on riittävä katteen tiiveys ja rakenteen tuulettuvuus, riittävä lämmöneristys ja tiivis höyrynsulku. Märkätilojen sisäpintana on tiivis betoniseinä, jonka päällä on vedenkestävä hartsipinnoitus. Allastilan ja muiden tilojen väliset rakenteet on myös suojattu höyrynsululla. Veden kanssa tekemisissä olevien tilojen rakenteissa on erityinen vedeneristys.

Altaat ovat betonirakenteiset, ja niiden sivuilla on erilliset huoltotilat ja tasausaltaat. Rakenteet tehdään paikallavaluna vesitiiviistä betonista.

Rakennuksen maanalainen kellarikerros toteutetaan vesitiiviinä kotelorakenteena, ja ensimmäinen kerros +3,000 on tulvarajan yläpuolella.

6. Lopuksi

Tämä diplomityö on yksi ehdotus siitä, millainen uudenlainen kaupunkikylpylä voisi olla. Ourit-saaret ja koko Hietaniemen alue aktivoituisi ympärivuotisesti uuden toiminnon myötä. Olen työssäni pitänyt olennaisena paikallisuutta ja suomalaisen sauna- ja kylpyperinteen kunnioitusta. Toivon diplomityöni lisäävän kiinnostusta ja keskustelua laadukkaasta ja uudenlaisesta merikylpylästä, joka sijaitisi meren ja kaupungin läheisyydessä.

”Olemisessa, aistimuksissa ja kokemuksissa on jotakin selittämätöntä ja runollista. Keho ei ole pelkästään fyysinen kokonaisuus, vaan se on osa kokonaisuutta, johon kuuluu muistoja, unelmia, menneisyyttä ja tulevaisuutta” (Pallasmaa 1996, s. 49). Arkkitehtuurikaan ei ole vaan seiniä, pintoja, lattioita, aukotuksia tai kattoja. Arkkitehtuuri on tilallisuutta, mielikuvia, unelmia, todellisuutta, menneisyyttä, tulevaisuutta ja nykyhetkeä. Arkkitehtuurissakin on jotakin selittämätöntä ja runollista.

7. Lähdeluettelo

7.1 Painetut lähteet

Aristoteles. 2006. *Sielusta, Pieniä tutkielmia*. Gaudeamus Kirja. Tampere.

Arkkitehti 4/6 1998. Zumthor Peter. *Asioiden intohimosta asioihin itseensä*.

Andrejew, Kiti. *Värien lumoa puutarhaan*. Slovenia. 2011. ISBN 978-951-20-8383.

Bachelard, Gaston. 2003. *Tilan poetiikka*. Helsinki. ISBN 952-5180-54-9.

Barbara, Anna; Perliss, Anthony. 2006. *Invisible Architecture- Experiencing Places through the Sense of Smell*. Skira Editore S.p.A. Milano.

Croutier, Alev Lythe. 1992. *Taking the waters: spirit, art, sensuality*. New York. ISBN 1-55859-219-9.

Eronen, Päivi. 2007. *Kylpijät, The bathers*. Helsinki. ISBN 978-952-5652-14-7.

Haaparanta, Leila; Oesch, Erna. 2002. *Kokemus*. Tampere. ISBN 951-44-5447-2.

Haug, Egil; Sand, Olav; Sjaastad, Oysten V.; Toverud, Kari C.. 1999. *Ihmisen fysiologia*. Porvoo. ISBN 951-0-19882-x.

Heidegger, Martin. 1990 (1956). *Vorträge und Aufsätze*. Pfullingen. Neske.

Heiska, Kaarina; Hongisto, Heikki. Töölö Seura 1958–1988. 1988. *Töölö Kaupunginosamme II*. Helsinki.

Holl, Steven; Pallasmaa, Juhani, Pérez-Gómez, Alberto. 1994. *Questions of Perception- Phenomenology of Architecture*. Architecture and Urbanism A+U. Special Issue.

HS. *Ravintolat*. Helsingin sanomat. Nyt-liite 37. 2014

Jaaksi, Vesa; Kupiainen, Reijo; Luoto, Miika; Vadén, Tere. 2009. *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*. Niin & Näin -kirjat. Tampere. Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Karjanoja, Matti; Peltonen, Jarno. 1997. *Sauna made in Finland*. Tampere. ISBN 951-31-0792-2.

Kengo, Kuma. 2002. *Spirit of nature wood architecture award 2002*. Hämeenlinna. ISBN 951-682-698-9.

Kilpeläinen, Mikko. 2013. *Arkkitehtuuria aistimassa, tutkielma aistien roolista arkkitehtuurin kokemiseen*. Diplomityö. Aalto-yliopisto.

Laaksonen, Esa. 1997. *Furo & Sauna*. Helsinki ISBN 951-97574-3-0.

Mölsä, Seppo. 2015. *Betoni taipuu kolmiulotteiseksi ja pitsimäiseksi pinnaksi*. Teema, Julkisivut ja katot. Rakennuslehti. Nmr 5.

Norberg-Schulz, Christian. 1996. *The Phenomenon of Place 1976*. In Kate Nesbitt (ed.): Theorizing a New Agenda for Architecture. An Anthology of Architectural Theory 1965-1995. New York: Princeton Architectural Press.

Pallasmaa, Juhani. 1993. *Maailmassaolon taide, kirjoituksia arkkitehtuurista ja kuvataiteesta*. Helsinki. ISBN 951-37-1174-9.

Pallasmaa, Juhani. 1996. *The Eyes of the Skin, Architecture and the Senses*. ISBN 978-1-119-94128-6.

Passinmäki, Pekka. 2011. *Arkkitehtuurin uusi poetiikka*. ISBN 978-952-15-2559-9.

Perttula, Juha. 1995. *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena, johdatus fenomenologiseen psykologiaan*. Tampere. ISBN 951-96984-3-4.

Rakennustietokortti RT 91-10430. 1990. *Sauna 1, Perustietoja saunasta*.

Rakennustietokortti RT 91-10483. 1992. *Sauna 7, Savusaunat*.

Rakennustietokortti RT 97-10839. 2005. *Uimahallit ja virkistysuimalat*.

Rantala, Sari. 2007. *Metsäkoulu*. Hämeenlinna. ISBN 978-952-5694-05-5

Rauhala, Lauri. 1989. *Ihmisen ykseys ja moninaisuus*. ISBN 951-9105-88-3.

Suvikumpu, Liisa. 2014. *Suomalaiset kylpylät*. Helsinki. ISBN 978-952-222-239-8.

Taylor, Julie D; Henry, Robert D. 2005. *Spa, The Sensuous Experience*. Australia. ISBN 1 920744 40 1.

Tommila, Päiviö. 1982. *Helsinki kylpyläkaupunkina 1830–1850-luvuilla*. Huhmari. ISBN 951-9418-04-0.

Törmänen, Eeva. 2014. *Käsiä säästävä kone*. Tekniikan historia. tekniikka & talous. Elokuu 4/2014.

Valkeapää R., Nyman T., Vaittinen M. 2008. Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnitteluvirasto. Helsingin kaupungin tulvastrategia. *Tulviin varautuminen Helsingin kaupungissa*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2010:1. ISBN 978-952-223-635-7.

Vuolle-Apiala Risto. *Savusauna*. Jyväskylä. 2007. ISBN 978-952-468-090-5.

Zumthor, Peter. 2007. *Therme Vals*. Zurich. ISBN 978-3-85881-704-4

7.2 Painamattomat lähteet (päivämäärä, jolloin lähteestä on haettu tietoa)

Archdaily 1. *MuCem, Rudy Ricciotti*. http://www.archdaily.com/400727/mucem-rudy-ricciotti/51dce7e1e8e44e66bd000088_mucem-rudy-ricciotti_13092_530-jpg/ (20.2.2015)

Archdaily 2. *MuCem, Rudy Ricciotti*. http://www.archdaily.com/400727/mucem-rudy-ricciotti/51dce75fe8e44e34bf000088_mucem-rudy-ricciotti_13092_078-jpg/ (20.2.2015)

Archdaily 3. *Contemporary Arts Center, Cordoba, Nieto Sobejano*. http://www.archdaily.com/354500/contemporary-arts-center-cordoba-nieto-sobejano-arquitectos/515c3ec1b3fc4b9d4f00006c_contemporary-arts-center-c-rdoba-nieto-sobejano-arquitectos_rh2121-0052-jpg/ (20.2.2015)

Archilovers. *Art has a New Home in Cordoba Andalusia*. <http://www.archilovers.com/stories/2953/art-has-a-new-home-in-cordoba-andalusia.html> (20.12.2015)

Belle arti. *Mitä on harts*. <http://bellearti.fi/tuotteet/hartsipinnoitteet/mita-on-harts>. (15.2.2015)

Burakoff, Katja. *Aistit ja vuorovaikutus*. <http://papunet.net/tietoa/aistit-ja-vuorovaikutus>. (15.12.2013)

Dailyicon. *Liquidrom*. <http://www.dailyicon.net/categoryarchitecturepage51> (10.11.2013)

Gorbatow, Monica. 2007. *Uiminen Helsingissä*. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2007. Helsingin kaupunki, Ympäristökeskus. http://www.hel.fi/hel2/ymk/uimarantahistoria/julkaisu_0307net.pdf. (8.8.2014)

Egs. The European Graduate School. *Maurice Merleau-Ponty – Biography*. <http://www.egs.edu/library/maurice-merleau-ponty/biography/>. (20.9.2014)

Ekström Söderlund, Birgitta. *Hangon kylpylä ja kylpyläpuiston huvilat*. <http://www.hanko.fi/files/75/kylpyla.pdf> (21.12.2014)

Elementtisuunnittelu.fi. *Betonijulkisivu- Arkkitehtuuripalkinto 2013: Asunto Oy Lontoonkatu 9*. <http://www.elementtisuunnittelu.fi/fi/uutiset/2013/10/28/betonijulkisivu-arkkitehtuuripalkinto-2013-asunto-oy-lontoonkatu-9> (20.2.2015)

Ely- keskus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. *Uusi opas alimpien suositeltavien rakentamiskorkeuksien määrittämiseksi*. Rakentamisen ohjauksen seminaari 13.11.2013. <http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/1895074/Alimmat+suositellut+rakentamiskorkeudet+13.11.2013.pdf/e4d90823-8153-4b14-9bcf-d392d44d9a3f>. (28.12.2014)

Heikkilä, Jouko. *Juhla- Ourilainen 1934–2004*. <http://melaveikot-fi-bin.directo.fi/@Bin/1bd4fb6334e1f5a7451ca8684016318d/1411897773/application/pdf/188669/Juhla-Ourilainen.pdf>. (28.9.2014)

Heikura, Pekka T. *Rooman kylpylöiden nousu ja tuho*. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/033/heikura.pdf>. (4.11.2013)

Helsinki allas. *Kesätunnelmaa ja kaupunkikulttuuria meren äärellä*. <http://www.helsinkiallas.fi/helsinkiallas/>. (25.9.2014)

Helsingin Energia. *Antin askeleet*. <http://www.helen.fi/Kotitalouksille/Neuvoa-ja-tietoa/Tyomaat-ja-kaupunki/Luomme-maisemaa/Antin-askeleet/>. (31.8.2014)

Hel, Helsingin kaupunki. *Helsingin väkiluku kasvoi 8 700 hengellä*. <http://www.hel.fi/www/uutiset/fi/helsinki/helsingin-vaki-kasvoi>. (21.9.2014)

Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnittelulautakunta. *Taivallahden alueen asemakaavan muutosehdotusta koskevat muistutukset ja lausunnot (NRO 11290)*. http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CEgQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.hel.fi%2Fstatic%2Fhelsinki%2Fpaatosasiakirjat%2FKvsto2007%2FEsityslista10%2FIitteet%2Fkaupunkisuunnittelulautakunnan_lausunto_16.12.2004_%28Taivallahden_ranta-alueen_aseamakaavan_muutos%29%2C_erillinen_liite.doc%3FAction%3Dsd%26id%3D050610343&ei=EM8BVK7ZFubqyQPb-YDoBA&usg=AFQjCNGnpkVxqmhIZN0EXd3TNHsE7M2cMQ&bvm=bv.74115972,d.bGQ. (30.08.2014)

Helsingin Melojat ry. *Seuran esittely, Helsingin melojat ry*. <http://www.helsinginmelojat.fi/seuran-esittely/> (22.12.2014)

Helsingin uutiset. *Taivallahden kylpylä ei kiinnosta sijoittajia – alueelle ehkä uusi kaava*. <http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/238385-taivallahden-kylpyla-ei-kiinnosta-sijoittajia-%E2%80%93-alueelle-ehka-uusi-kaava>. (30.8.2014)

Helsingin piirijakojärjestelmä. *Helsingin piirijakojärjestelmä, Helsingfors distriktsindelning*. http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_04_30_piirijakokartta_2013.pdf. (30.8.2014)

Helsingin seudun Geotieto. *Maaperäkartta*. <http://geomaps2.gtk.fi/geotieto/>. (29.12.2014)

Helsingin seurakunnat 1. *Hietaniemen hautausmaan historiaa*. https://www.helsinginseurakunnat.fi/material/attachments/hautausmaat/hietaniemi/65Gvylbwz/Hietaniemen_hautausmaan_historiaa.pdf. (30.8.2014)

Helsingin seurakunnat 2. Yhteinen seurakuntatyö. *Tervetuloa Mustasaareen*. <http://www.helsinginseurakunnat.fi/yhteinentoiminta/yhteinenseurakuntatyo/mustasaari.html> (22.12.2014)

Herala, Olli. Kauppalehti. *Hankoon nousee huppea ja kallis kylpylä*. <http://www.kauppalehti.fi/etusivu/hankoon+nousee+huppea+ja+kallis+kylpyla/201404674414>. (24.8.2014)

Ijäs, Antti. *Filologiammata. Oureista*. <http://filologogrammata.blogspot.fi/2014/03/oureista.html> (22.12.2014)

Kajaanin ammattikorkeakoulu. *Kokemus ja käsitys*. <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Kokemus-ja-kasitys> (15.12.2013)

Kaupunkisuunnitteluvirasto Helsingin kaupunki. *Lapinlahti*. <http://ksv.hel.fi/fi/projektisivu/lapinlahti/historia> (30.4.2014)

Koppa. Jyväskylän yliopisto. *Fenomenologia*. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia> (31.08.2014)

Korjaamo. *Allas – Helsingin oma kelluva merikylpylä*. <http://www.korjaamo.fi/fi/allas>. (25.9.2014)

Laine Marja. *Siunauskappeli arkkitehtuurina ja tilakokemuksena*. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Taidehistoria. Maaliskuu 2011. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26649/URN_NBN_fi_jyu-201103081871.pdf?sequence=19 (31.8.2014)

Lindh Tommi 2002. *Töölöläisfunktionalismin neljä vaihetta*. <http://www.saunalahti.fi/~lindh/to/lisuri/kuvat/Lindh-028-045.pdf>. (30.08.2014)

MeVe. Melaveikot ry. *Tervetuloa MeVe:n nettisivuille!* <http://www.melaveikot.fi/> (24.2.2015)

Museovirasto. *Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY*. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1553. (22.9.2014)

Nironen Saija. Yle uutiset. *Hietsun rapistunut paviljonki kunnostetaan kylätaloksi*. http://yle.fi/uutiset/hietsun_rapistunut_paviljonki_kunnostetaan_kylataloksi/6982191. (30.8.2014)

Norden, Nordisk Kulturfond. *Aistien arkkitehtuuria*. http://www.arkki.nu/tilat_talot_kaupungit/Arkkitehtuurin%20tyokalupakki/Arkkitehtuurin%20tyokalupakki%20johdanto.pdf. (20.11.2013)

Northwake. *Wakespot Crew testasi Flowboardingin Sirkuksessa*. http://northwake.blogspot.fi/2013_10_01_archive.html (24.2.2015)

Passinmäki Pekka. *Maailmankuvat ja arkkitehtuuri*. https://noppa.aalto.fi/noppa/kurssi/vk0044/materiaali/vk0044_passinmaki.11.2011.pdf. (20.9.2014)

Pirinen, Miikka. *Puukiuas jälleen käyttöön Yrjönkadun uimahallissa*. Helsingin Sanomat. [hs.fi http://www.hs.fi/kaupunki/a1305719942038](http://www.hs.fi/kaupunki/a1305719942038) (24.2.2015)

Rantapallo. *Tällainen kylpylä Hankoon rakennetaan – katso havainnekuvat*. <http://www.rantapallo.fi/matkailu/tallainen-kylpyla-hankoon-rakennetaan-katso-havainnekuvat/> (24.8.2014)

Rautapää Jorma. *Sail and Sea Purje ja Meri*. <http://www.sailsandsea.fi/veistamot-ja-telakat-boatyards-a-venetelakka-lindgren-ourit-saari/>. (31.8.2014)

Saavalainen, Mika. *Estetiikan ympäristöoppi*. Julkaisussa Niin & näin, filosofinen aikakauslehti 3/95. <http://netn.fi/sites/netn.fi/files/19953netn.pdf> (23.11.2013)

Stadissa.fi 1. *Hietaniemen uimaranta (Hietsu)*. <http://www.stadissa.fi/paikat/125/hietaniemen-uimaranta-hietsu>. (30.8.2014)

Stadissa.fi 2. *Hietarannan (Hietsun) paviljonki*. <http://www.stadissa.fi/paikat/664/hietarannan-paviljonki>. (30.8.2014)

Stadissa.fi 3. *Helsingin uimahallit ja uintikeskukset*. <http://www.stadissa.fi/paikat/967/helsingin-uimahallit-ja-uintikeskukset>. (21.9.2014)

Stadissa.fi 4. *Kumpulan maa-uimala*. <http://www.stadissa.fi/paikat/320/kumpulan-maa-uimala>. (21.9.2014)

Stadissa.fi 5. *Helsingin talviuinti- ja avantouintipaikat*. <http://www.stadissa.fi/paikat/935/helsingin-talviuinti-ja-avantouintipaikat>. (22.9.2014)

Stadissa.fi 6. *Soutustadion*. <http://www.stadissa.fi/paikat/339/soutustadion>. (22.12.2014)

Suomisanakirja. *Kylpylä*. <http://www.suomisanakirja.fi/kylpyla%C3%A4> (19.11.2013)

Suomisanakirja. *Autere*. <http://www.suomisanakirja.fi/autere> (22.12.2014)

Taivaannaula. *Pyhyyttä luonnosta, voimaa perinteistä. Saunan väkeä*. <http://www.taivaannaula.org/2009/07/saunan-vakea/> (22.12.2014)

Talviuimarienkerho ry. *Tervetuloa Suomen vanhimman talviuintiseuran sivuille*. <http://www.tuk.fi/> (30.08.2014)

Talviuimarienkerho ry 2. *Jäseninfoa*. http://www.tuk.fi/wp-content/uploads/2012/02/IMG_1651.jpg (24.2.2015)

The Free Dictionary. *Spa*. <http://www.thefreedictionary.com/spa> (19.11.2013)

Twenty Knots. *Sup-yoga*. <http://www.twentyknots.fi/sup-yoga.html>. (22.12.2014)

Visit Helsinki 1. *Ilmastadion*. <http://www.visithelsinki.fi/nae-ja-koe/aktiviteetit-helsingissa/uimastadion>. (21.9.2014)

Visit Helsinki 2. *Uinti ja saunominen Helsingissä*. <http://www.visithelsinki.fi/nae-ja-koe/aktiviteetit-helsingissa/uinti-ja-saunominen-helsingissa>. (21.9.2014)

Visit Helsinki 3. *Yrjönkadun uimahalli*. <http://www.visithelsinki.fi/nae-ja-koe/nahtavyynet/yrjonkadun-uimahalli>. (21.9.2014)

Visit Helsinki 4. *Kulttuurisauna*. <http://www.visithelsinki.fi/nae-ja-koe/nahtavyynet/kulttuurisauna>. (21.9.2014)

Visit Helsinki 5. *Seurasaaren uimala ja uimaranta*. <http://www.visithelsinki.fi/nae-ja-koe/aktiviteetit-helsingissa/seurasaaren-uimala-ja-uimaranta>. (21.09.2014)

Vira, Riitta. *Aistisuus muotoilu- ja arkkitehtuuripedagogiikan käytännöissä*. http://www.edu.fi/nakokulmia_muotoilu-ja_arkkitehtuurikasvatukseen/aistisuus_muotoilu-ja_arkkitehtuuripedagogiikan_kaytannoissa (20.11.2013)

Visit All the World. *Liquidrom*. <http://www.visitalltheworld.comblogwp-contentuploads201001liquidrom.jpg> (10.11.2013)

Wakespot. *Tervetuloa kokeilemaan*. <http://wakespot.wix.com/wakespot1#!facilities/c66t> (23.12.2014)

Wikipedia. *Töölö*. <http://fi.wikipedia.org/wiki/T%C3%B6%C3%B6%C3%B6> (28.9.2014)

Yleistieto. *Kylpylät Suomessa ja maailmalla*. <http://www.yleistieto.net/kylpylat-suomessa-ja-maailmalla/> (04.11.2013)

Liite A: Diplomityöplanssit

(A3 pienennökset, ei mittakaavassa)

Sijainti ilmakuvassa

Diplomityöni on merikylpyläsuunnitelma, jonka ohella on tutkittu kylpylöiden historiaa ja ihmisen kokemusmaailmaa. Näissä plansseissa esitellään merikylpyläsuunnitelma Autere, Helsingin Etu-Töölön Hietaniemeen, Ourit-saarille. Saaret sijaitsevat Hietalahden uimarannan jatkumona, lähellä kaupunkia. Hietaniemen alue on houkuttanut kylpyläyrittäjiä, ja suunnitelmia kylpylästä on 1930-luvun alusta asti. Tilaohjelma perustuu rakennustietokortin, Uimahallit ja virkistysuimalat, määrittelemään uimahallin ja virkistysuimalan tilojen mitoittamiseen.

Autere liittyy suomalaiseen mytologiaan, ja tarkoittaa aurinkousvaa, usein siniharmaata savumaista verhoa, joka on seurausta pitkän poutajakson aikana ilmaan kohonneesta hienosta pölystä muodostuneista pölypilvistä.

Kylpyläkulttuuri on alkanut ennen varsinaista ajanlaskua esihistorian aikaan, jolloin lähteiltä etsittiin parannusta vaivoihin ja sairauksiin. Nykyaajan kylpyläperinteet ovat lähtöisin antiikin Kreikasta. Roomalaiset omaksuivat kreikkalaiset kylpyläkäytännöt, jotka ovat nykyaajan eurooppalaisten kylpylöiden perusta. Vedellä oli tunnetusti parantavia vaikutuksia, ja kylpemisestä tuli yhä suositumpaa, kun vesihoidot saatiin tieteellistä pohjaa 1600-luvulla. Edelleen teollisen vallankumouksen myötä alkoi kylpyläkulttuurin nousukausi. Kylpylöissä käytiin lähinnä terveyden ylläpitämiseksi, ei niinkään peseytymisen vuoksi. 1800-luku oli eurooppalaisen kylpyläkulttuurin kukoistusaikaa. Kun terveysvesiä opittiin valmistamaan keinotekoisesti, kylpypaikat alkoivat olla yhä enemmän vapaa-ajanviettopaikkoja kuin paikkoja terveydenhoitoa varten.

Suomen ensimmäinen varsinainen kylpylä oli Helsingin Ullanlinnaan sijoitettu merikylpylä, joka tuhoutui maailmansodissa. Helsinkiin on suunniteltu kylpylää aina Ullanlinnan kylpylän tuhoutumisen jälkeen. Suomalainen kylpylätraditio on tärkeä osa tapakulttuuriamme ja kulttuurihistoriallisena ilmiönä merkittävä.

Rakeisuus 1/ 5000

Ulkonäkymä itään

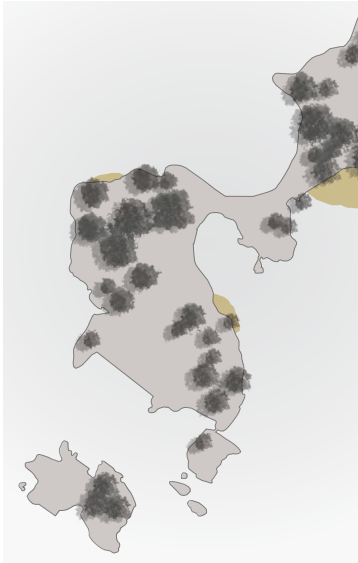
Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

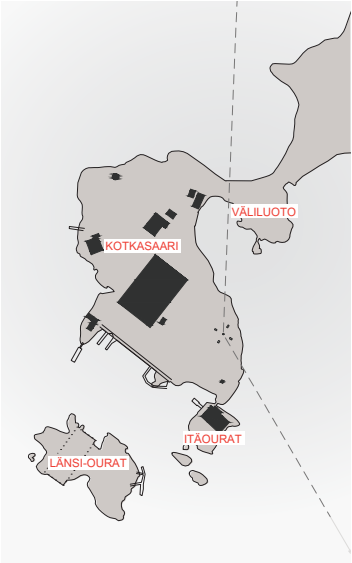
Topografia 1/ 2500

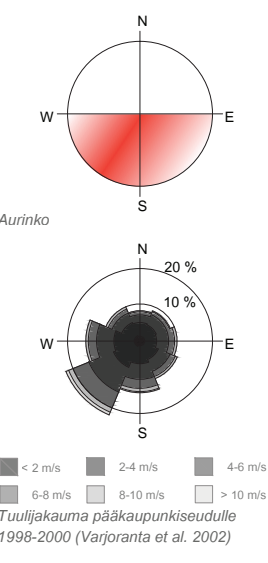
Kasvillisuus 1/ 2500

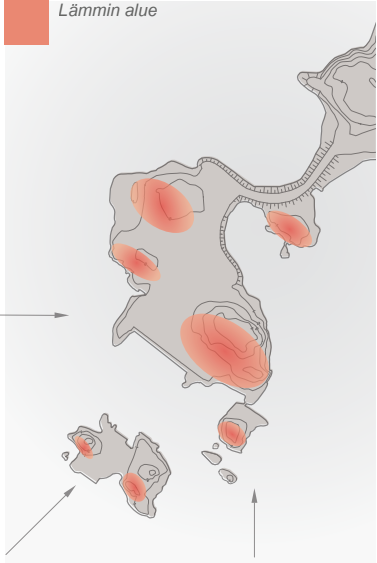
Maaperä 1/ 2500
lähde: Helsingin seudun GeoTieto

Nykyinen rakenne 1/ 2500

Ilmasto 1/ 2500

Historia

Ourit -saaret ovat kallioiset saaret Helsingin Hietaniemen kärjessä. Saaret muodostuvat Kotkasaaresta, Välliluodosta, Länsi-Ouratista, Itä-Ouratista ja Hietaniemenkareista. Ourit-saaria rajaa meri kaikista ilmansuunnista, ja saaret liittyvät Hietaniemeen Välliluodon kautta kulkevan pengertien avulla. Ourit- saarien sijainti Helsingin lounaisreunalla on ainutlaatuinen, ja saarelta on monipuoliset näkymät ympärilleen. Sisustusarkkitehti, professori Antti Nurmesniemen (1927–2003) suunnitteleminen sinisten pylväiden varaan rakennettu voimalinja, Antin askeleet, kulkee Ourien saarten yli, ja yksi voimalinjapylväistä sijaitsee saarella.

Ourit -saarten topografia on melko tasaista suuressa mittakaavassa. Maanpinnan korkeustaso vaihtelee välillä +0.0 – +4.5. Pääosa alueen maanpinnasta on tasolla +1.0 – +2.0. Maanpintaa on muokattu maatäytoillä, joilla on yhdistetty pienempiä saaria. Nykyäänkin saarien topografiasta voidaan hahmottaa pirstaleisemmat saaret, ja maisemasta hahmottuu selänteiden ja laaksojen kokonaisuus.

Ourit -saarilla kallioperä on lähellä maapintaa, ja useissa kohdissa kallio on avokalliota. Kallioma kattaa suurimman osan alueesta. Maaperäkartassa alueet, jossa kiinteä kallioperä on ohuen, alle metrin paksuisen maakerroksen verhoama tai kokonaan paljastuneena, kuvataan kallioalueena. Ourit-saarten maaperä määräytyy pääasiassa alueen täyttöhistorian mukaisesti; täyttöissä maalajina on todennäköisesti käytetty raekooltaan vaihtelevaa soraa ja hiekkaa. Osa maaperästä on pilaantunutta pitkään jatkuneen telakkatoiminnan vuoksi. Maalajeina sora, hiekka ja kallio ovat pienilmastolle edullisia, sillä ne keräävät ja luovuttavat lämpöä suhteellisen nopeasti.

Ourit-saarilla kasvillisuus on lehtipuita ja lehtipensaita. Saarilla esiintyy muun muassa koivuja, tervaleppiä ja muutamia mäntyjä. Vesirajassa on vaihtelevasti merikaislaa ja ruovikkoalueita. Kasvupaikkana Ourit-saaret ovat karuja, ja maaperä on ravinnontonta ja kuivaa maaperän suurirakeisuuden vuoksi.

Helsingissä vallitsevia tuulensuuntia ovat lounaistuulet. Ourit-saaria ympäröivistä merialueista avonaisimmat sijaitsevat lounaasta, jolloin lounaistuulet voivat aiheuttaa merkittävää meriveden aaltoilua. Ourit-saarten pääsaarta suojaa kuitenkin lounaassa oleva pienempi saari, joka murtaa aallokkoa.

Liikenne 1/ 10 000

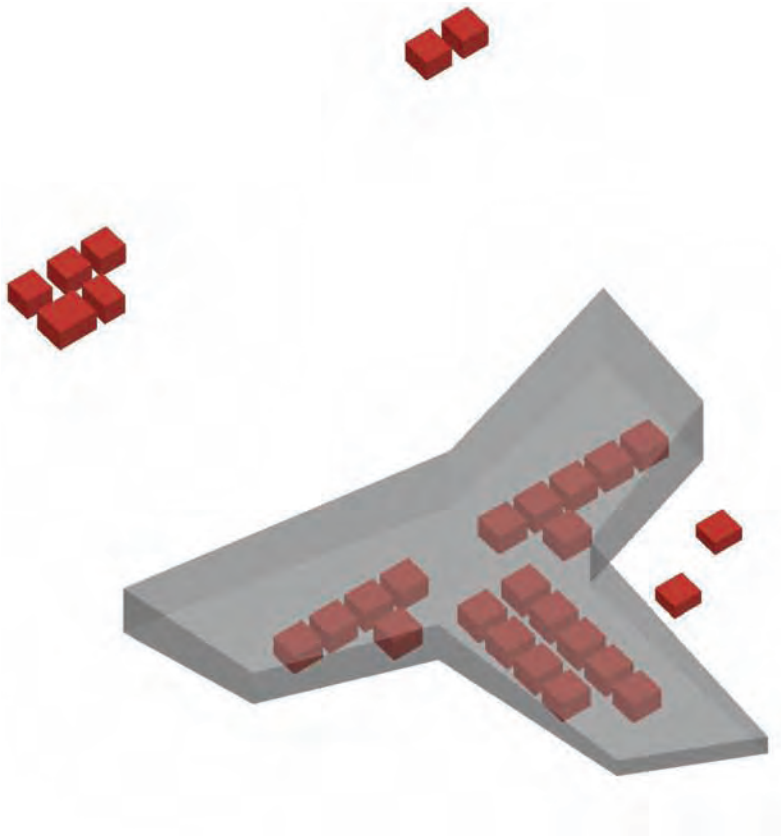
Toiminnot 1/ 10 000

- 1. Rajasaari
- 2. Humallahden laiturit
- 3. Humalluoto
- 4. Soutustadion
- 5. Toivo Kuulan puisto
- 6. Taivallahden laiturit
- 7. Taivallahden tenniskenttä
- 8. Taivalsaari
- 9. Hietarannan paviljonki
- 10. Ann Mare
- 11. Hietaniemen hautausmaa
- 12. Lapinlahti
- 13. Salmisaari
- 14. Ruoholahti

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

Konsepti

Suunnitelman suuntaviivat lähtevät olemassa olevasta maisemarakenteesta, selänteiden ja laaksojen hienovaraisista vaihtumisvyöhykkeistä. Alueen kallioiset ja korkeimmat kohdat hahmottuvat selänteinä ja alavimmat täyttömaa-alueet sekä vedenpeittämät alueet laaksoina. Alueen selänteiden korkeimmat kohdat säilytetään luonnonvaraisina oleskelualueina- niin, että rakennettu maisema lepää selänteiden ja laaksojen vaihtumisvyöhykkeissä. Tavoitteena on säilyttää maiseman saarten pienipiirteisyys ja vaalia erityisesti avokallioisia harjanteita. Saarelta on eri suuntiin mielenkiintoisia ja rikkaita näkymä, jotka ajoivat suunnitelman säteittäiseksi.

Ourit-saarien sisäänantulosta kohti Hietanimenkareja muodostuu suoraviivainen linja, jota uusi merikylpylämassa seurailee. Kylpylä on sijoitettu saaren länsiosaan kallioselänteiden väliin. Maisemallisesti korkein selänne saarella sijaitsee saaren kaakkoisosassa, johon myös nouseva kylpylämassa kurottautuu. Massa laskeutuu kohti vettä, ja lähtökohtana on ollut kallioista nouseva kappale. Nouseva perusmassa on säteittäinen ja haarautuu kolmeen suuntaan.

Pääsisäänkäynti ja aula sijaitsevat pohjoisen taltekohdassa, Ourit-saarien sisääntulon suoraviivaisessa linjassa. Pääsisäänkäynnistä ja aulasta näkee veden, niin altaiden veden kuin meriveden. Aulasta voi mennä suoraan toisen kerroksen ravintolaan tai vastaanottotiskin ja naulakoiden kautta itse kylpylään. Aula jatkuu ensimmäisessä kerroksessa takkahuoneeksi, joka muodostaa yhdessä aulan kanssa rakennuksen keskustan. Keskustasta on laajat näkymät kolmeen suuntaan, ja takkahuoneen oleskelualueiden yllä ovat kattoikkunat. Kylpylä on kaksikerroksinen pohjoisosista, jossa nouseva katto on korkeimmillaan. Toisessa kerroksessa sijaitsee ravintola terasseineen ja henkilökunnan sosiaalitilat.

Kylpylärakennuksen totuttu tilasarja aula, pukuhuone, pesuhuone ja allasosasto on rikottu, ja sauna sekä pesu- ja pukutilat on jaettu pienempiin yksiköihin. Yleinen konsepti on vapaampi ja pirstaleisempi. Käyttäjää ei sidota toimimaan tietyllä tavalla, vaan kulku ja oleminen kylpylässä ovat vapaampaa niin rakennuksessa kuin rakennuksen ja luonnon välillä. Vesialtaat on sijoitettu perusmassaa myötäillen säteittäisesti laatikkoyksiköiden ympärille tai edustalle. Vesi rajaa kylpylän muut tilat saareksi keskelleen, ja merikylpylä on kuin saari saaressa. Erillisiä altaita on yhteensä seitsemän, ja ne muodostavat erilaisia tilasarjoja. Jokaisessa altaassa on laaja lasipinta, jonka välityksellä kylpijä on yhteydessä luontoon ja erilaisiin näkyymiin. Altaiden erot on pidetty hienovaraisina, ja kylpylän vesitilat ovat mahdollisimman yhtenäiset. Altaiden suurimmat eroavaisuudet luodaan ohjaamalla kylpijän keskittyminen erilaisiin näkyymiin.

Ourit-saarille on myös sijoitettu kylpylämassan ulkopuolisia yksiköitä, joissa sijaitsee savusaunat, kioski sekä tilat ja varastot talviuimareille ja kaapelivesilautailulle. Yksiköiden tuomisella rakennuksen ulkopuolelle- aktivoidaan koko saarta ja kannustetaan käyttäjiä käyttämään saarten luontoa ja ympäristöä monipuolisesti. Savusaunat aputiloineen sijaitsevat Hietaniemenkarilla, jonne pääsee sillaa pitkin. Sillalta pääsee myös meriveteen: sekä sillan keskellä olevaan merivesialtaaseen että sivuilta avonaisempaan mereen.

Merikylpylä Autere on paikallavalettua betonia, jonka pinta säilytetään betoninharmaana. Kylpylän sisätiloissa on myös käytetty puuta. Sauna- ja suolahuoneyksiköiden seinät ovat suoraksisahattua neliöhirttä, jossa on suoranurkka. Kylpylän materiaalit ja sävyt on pidetty hyvin luonnollisina. Kylpylämassan ulkopuoliset saunayksiköt ovat neliöhirttä ja muut yksiköt betonia. Kylpylärakennuksen julkisivua verhoaa pitsimäinen betonikuvio, jonka muoto muistuttaa kuivuneen maan tai jään halkeilua. Kuvio kuivuudesta ja jään halkeilusta on kontrastina sisätilan altaiden vedelle ja ympäröivälle merelle.

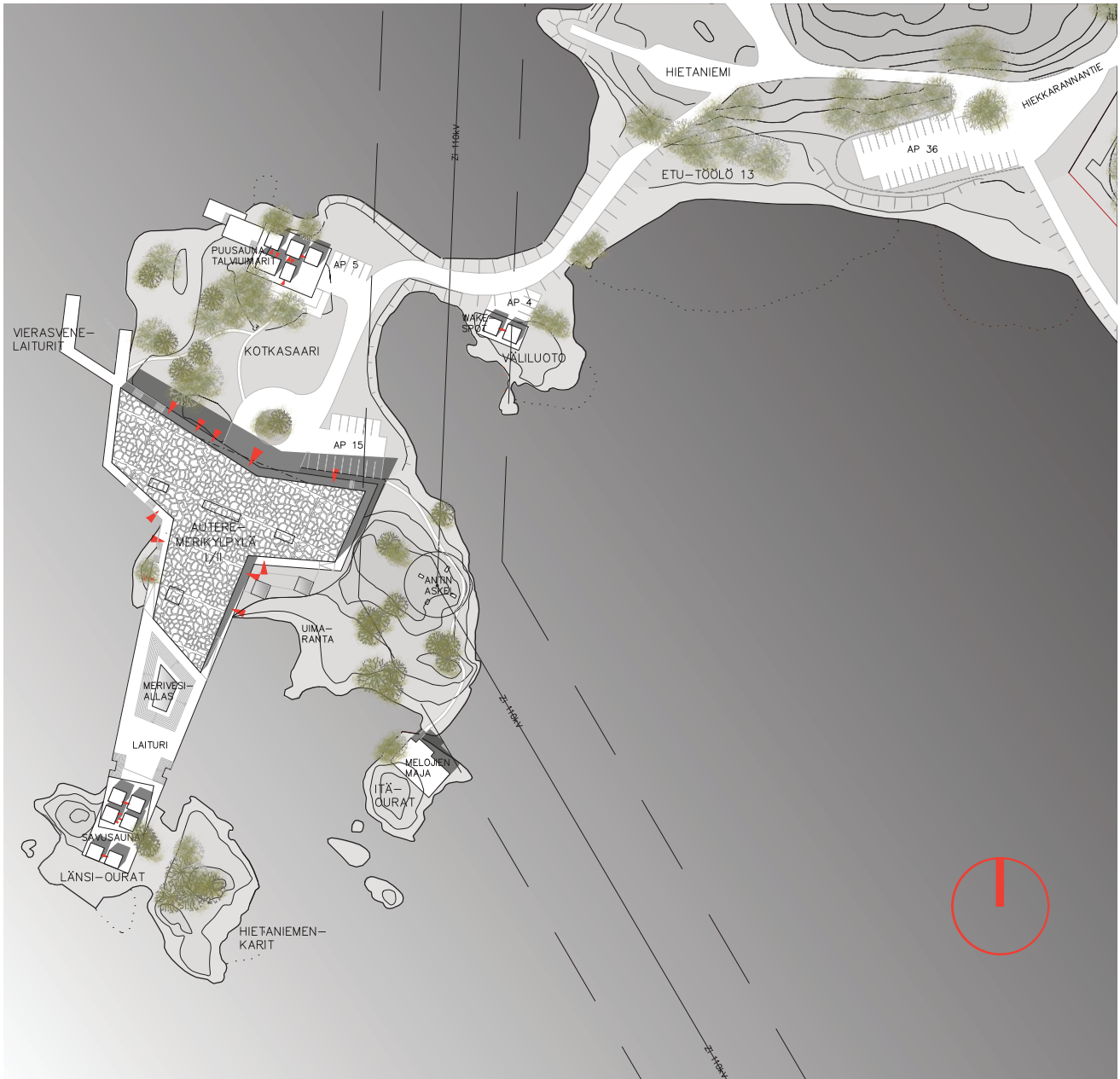

Ulkonäkymä luoteeseen

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

Asemapiirustus 1/ 1000

Pinta-alalaskelma

Huoneistoala:

1. KERROS PÄÄRAKENNUS:

Toimisto	20,0 m ²
Valvomo	15,0 m ²
Ensiapu	8,0 m ²
Wc	3,4 m ² + 7,0 m ²
Jätehuone	5,5 m ²
Neuvottelu	25,0 m ²
Eteinen/ varasto sup	24,5 m ²
Joogasali	135,0 m ²
Porrashuone	13,3 m ² + 12,7 m ²
Aula	103,0 m ²
Takkahuone	77,0 m ²
Vastaanotto	18,0 m ²
Naulakko	24,0 m ²
Siivouskomero	19,5 m ²
Varasto	39,0 m ²
Käytävä	209,0 m ²
Sauna	4 x 13,0 m ² = 52,0 m ²
Pukuhuoneet	8 x 17,0 m ² + 2 x 15,0 m ² = 166,0 m ²
Suihkut	4 x 17,0 m ² = 68,0 m ²
Suolahuoneet	2x 15,5 m ² = 31,0 m ²
Tasanteet+ oleskelu-alueet	258,5 m ²
Tekninen tila	10,0 m ²
Kemikaalitali	42,0 m ²
Sähköpääkeskus ja muuntamo	41,0 m ²
yhteensä	1427,4 m ²
Altaat	Jooga-allas 120,0 m ² Matala-allas 109,0 m ² + 123,0 m ² Neutraaliallas 116,0 m ²

Mineraaliallas	16,0 m ²
Viileäallas	35,0 m ²
Kuuma-allas	63,0 m ²
Syväallas	220,0 m ²
yhteensä	802,0 m ²
1 kerros yhteensä	1427,4 m ² + 802,0 m ² = 2 229,4 m ²
2. KERROS PÄÄRAKENNUS:	
Ravintola	220,0 m ²
Keittiö	35,0 m ²
Sk	4,0 m ²
Sos.tilat	26,0 m ² + 10,0 m ² + 10,0 m ²
Wc:t	3,3 m ² + 4,0 m ²
Porrashuoneet	13,3 m ² + 12,7 m ²
IV-konehuone	47,0 m ²
2 kerros yhteensä	485,3 m ²
KELLARI PÄÄRAKENNUS:	
Porrashuoneet	13,3 m ² + 12,7 m ²
Lämmönjakohuone	30,0 m ²
IV-konehuone (h=3,5m)	91,6 m ² + 116,0 m ²
Huoneistoala yhteensä päärakennus	2229,4 m ² + 485,3 m ² + 831,2 m ² = 3 445,9 m ²

WAKESPOT:

Varasto	18,0 m ²
Vuokraus	18,0 m ²
yhteensä	36,0 m ²

PUUSAUNA- JA TALVIUIMAREIDEN TILAT:

Toimisto	18,0 m ²
Pukuhuoneet	2 x 18,0 m ²
Puusauna	15,0 m ²
Pesuhuone	8,0 m ²
Eteinen	3,0 m ²
Kioski	15,0 m ²
yhteensä	95,0 m ²

SAVUSAUNA:

Pukuhuoneet	2 x 16,0 m ²
Suihkut	15,0 m ²
Puuvasto	12,5 m ²
Savusauna	2 x 15,0 m ²
yhteensä	89,5 m ²

Huoneistoala yhteensä 3 445,9 m² + 36,0 m² + 95,0 m² + 89,5 m²
= 3 666,4 m²

Bruttoala:

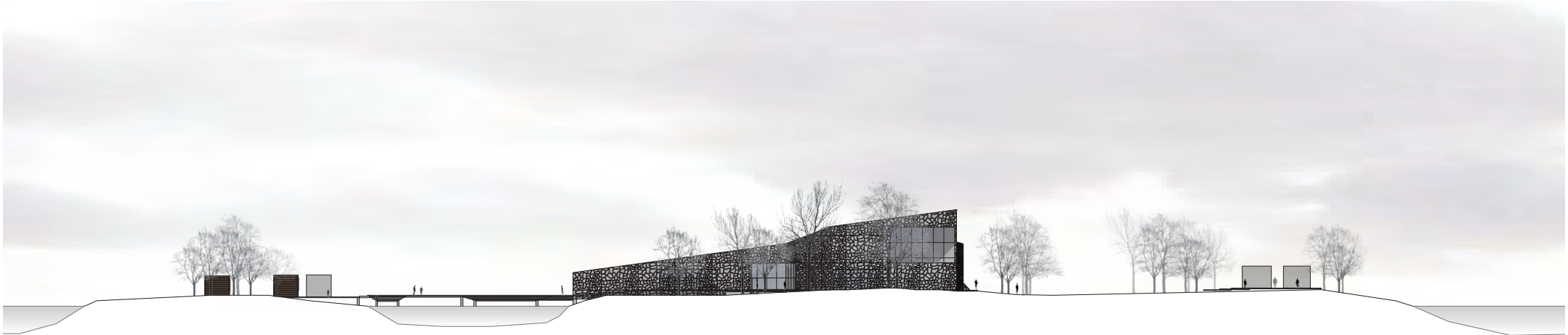
1. KERROS	2530,0 m ²
2. KERROS	650,0 m ²
KELLARI	956,0 m ²
bruttoala yhteensä	4 136,0 m ²
WAKESPOT	45,0 m ²
PUUSAUNA- JA TALVIUIMAREIDEN TILAT	121,5 m ²
SAVUSAUNAT	120,0 m ²

Bruttoala yhteensä 4136,0 m² + 45,0 m² + 121,5 m² + 120,0 m² = 4 422,5 m²

Tilavuus:

PÄÄRAKENNUS	23 108,0 m ³
WAKESPOT	157,5 m ³
TALVIUIMARIT	425,25 m ³
SAVUSAUNAT	420,0 m ³

Tilavuus yhteensä 24 110,75 m³

Aluejulkisivu kaakkoon 1/ 500

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

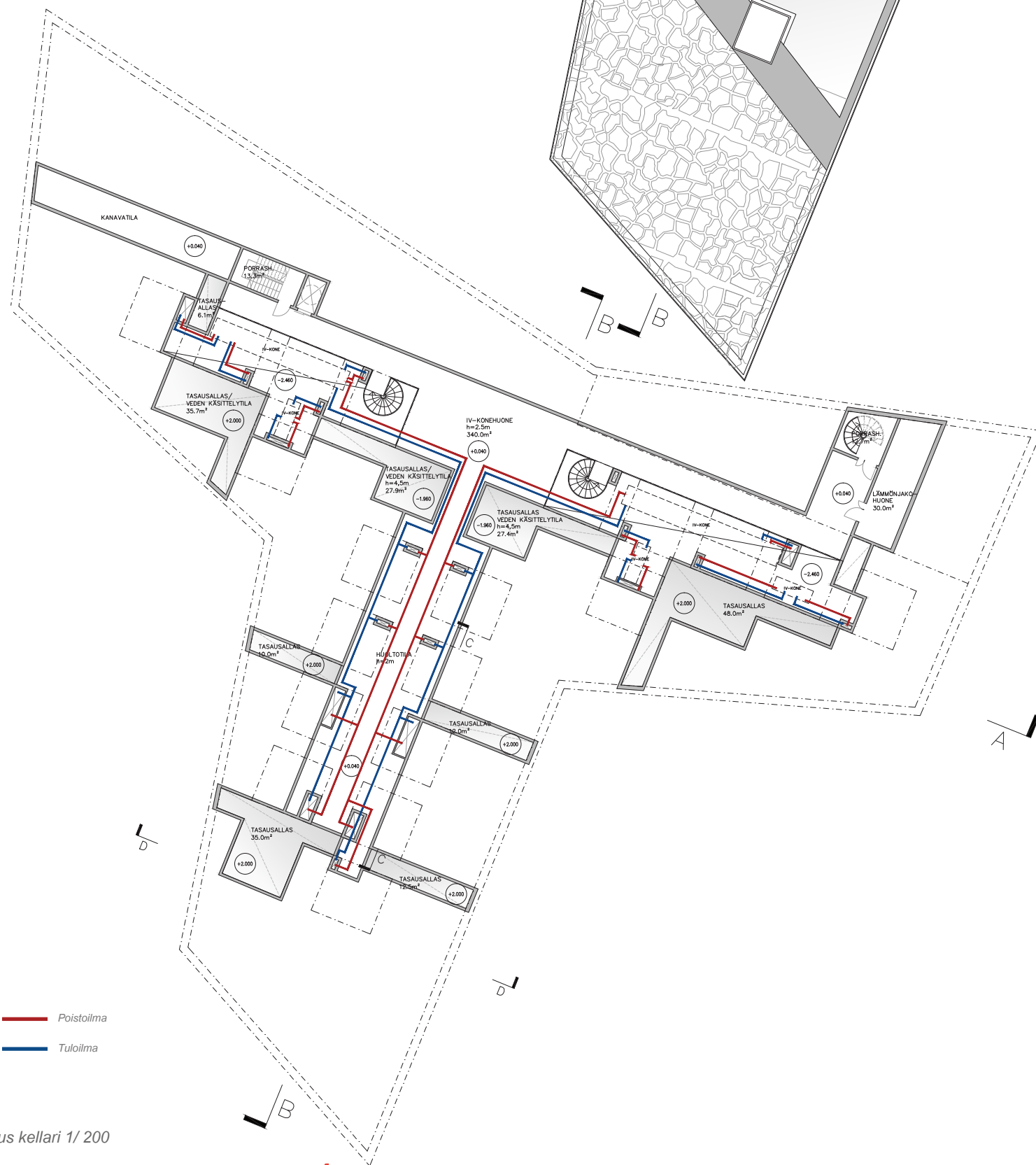
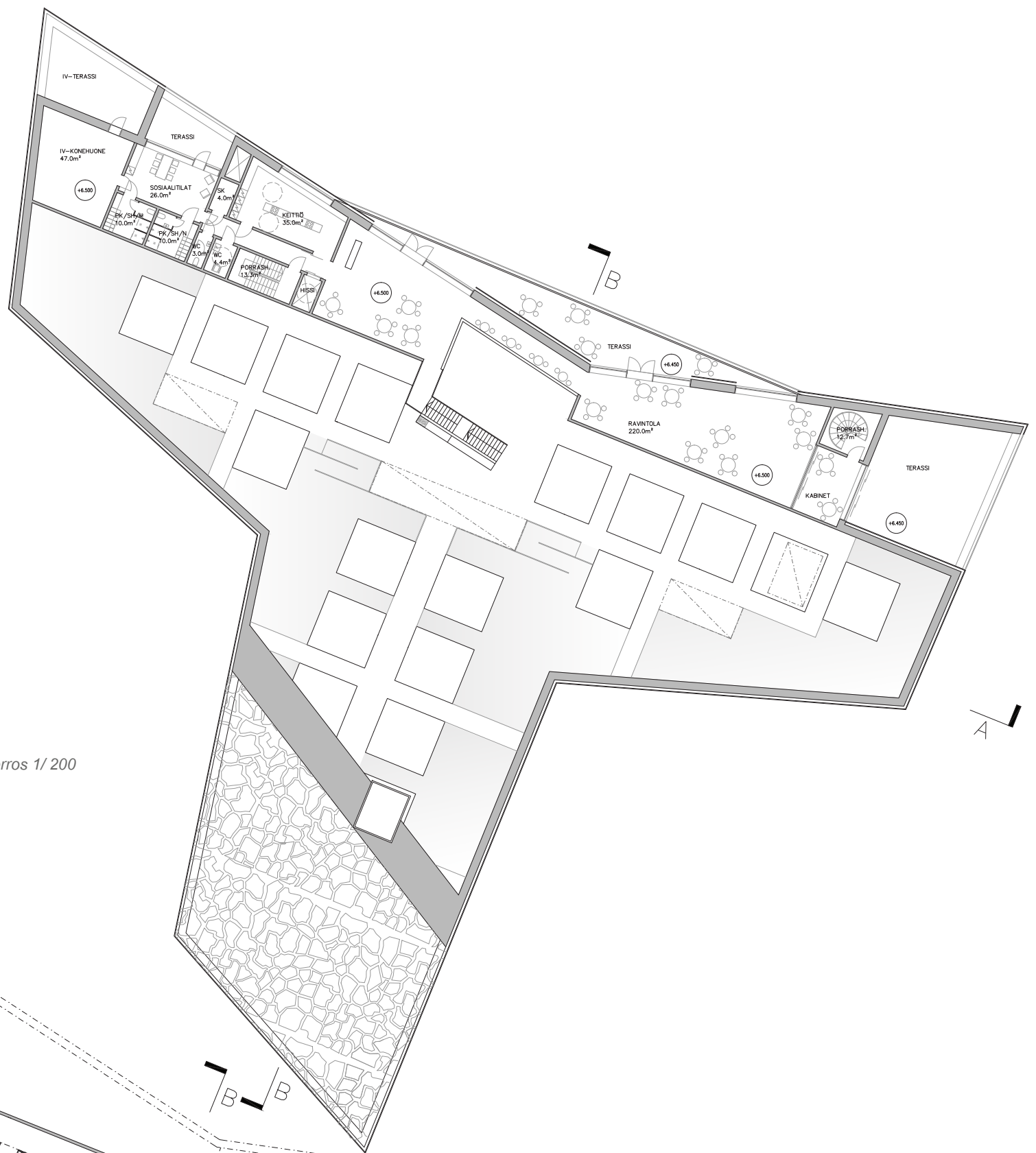

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

Pohjapiirustus 2. kerros 1/ 200

Pohjapiirustus kellari 1/ 200

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

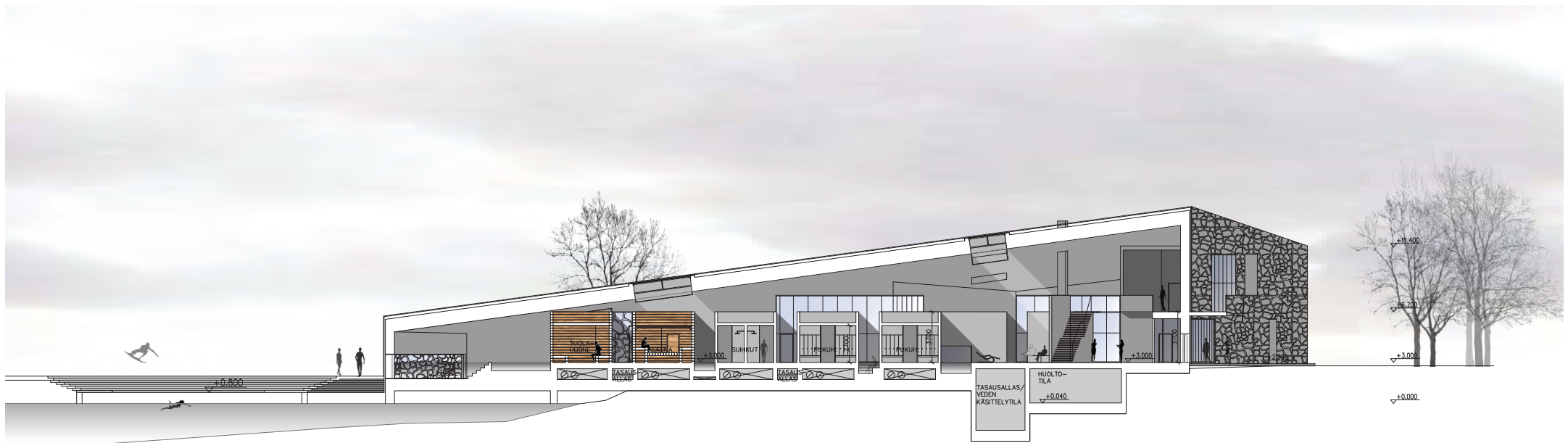
Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

Leikkaus A-A 1/200

Leikkaus B-B 1/200

Näkymäkuva takka huoneesta

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

7/11

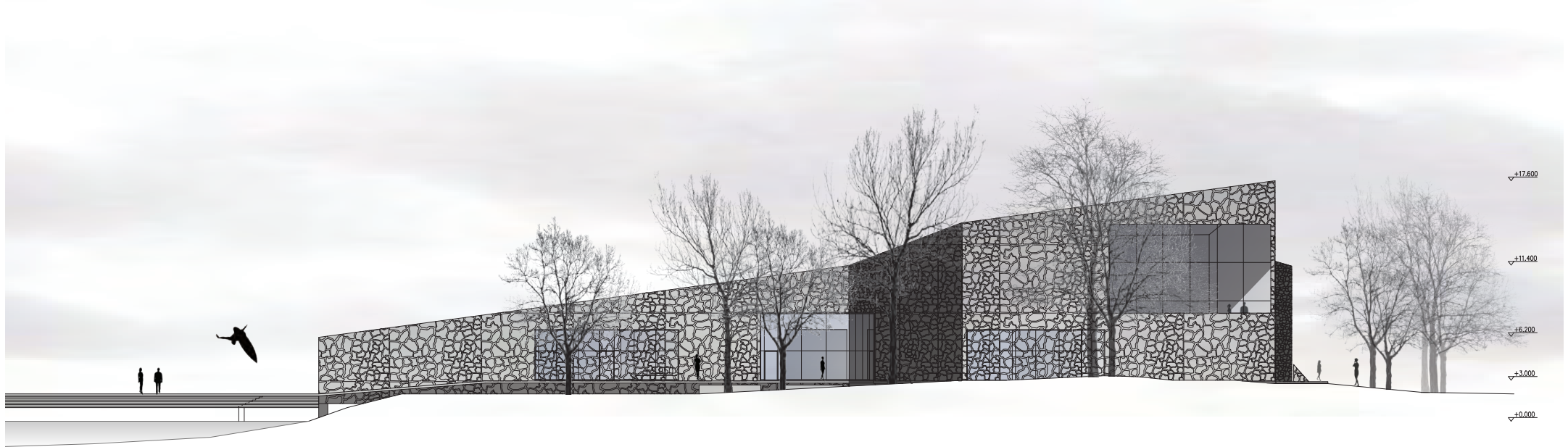

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO
TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

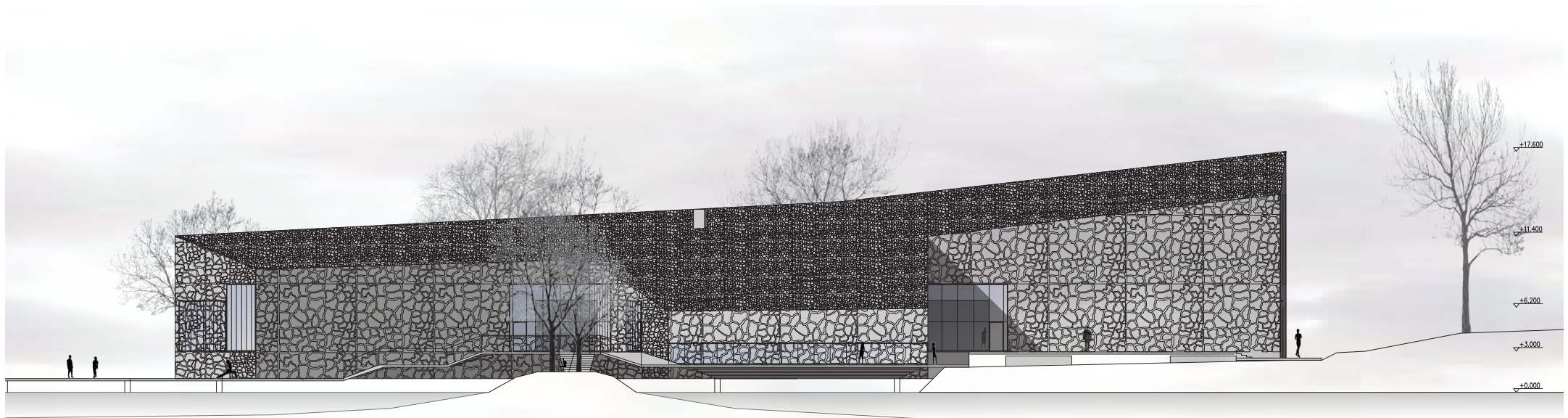

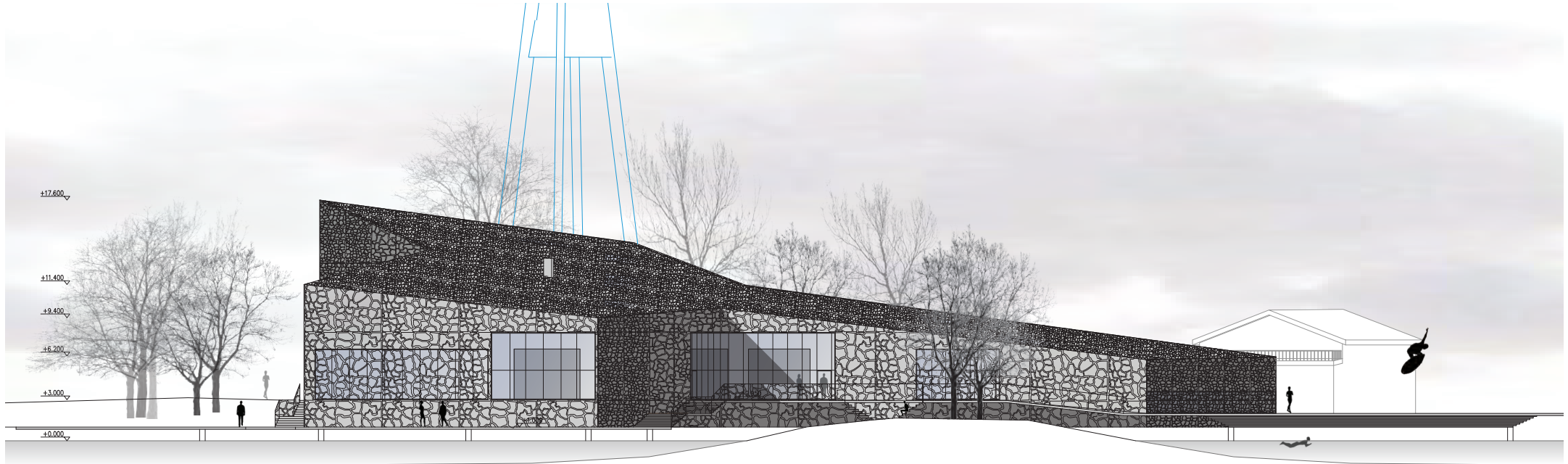
Julkisivu koilliseen 1/ 200

Julkisivu kaakkoon 1/ 200

Julkisivu lounaaseen 1/ 200

Julkisivu luoteeseen 1/ 200

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

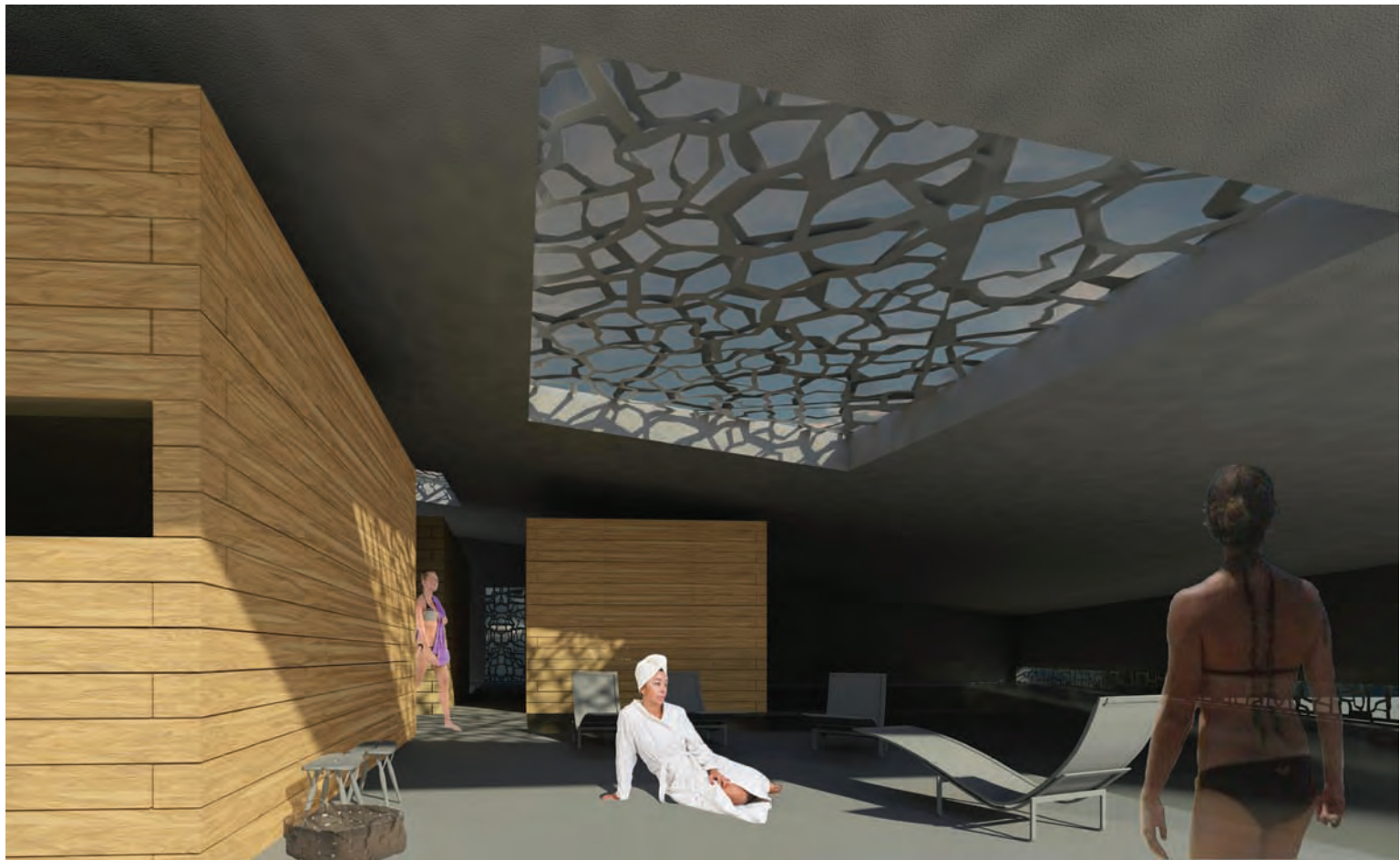
Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

8/11

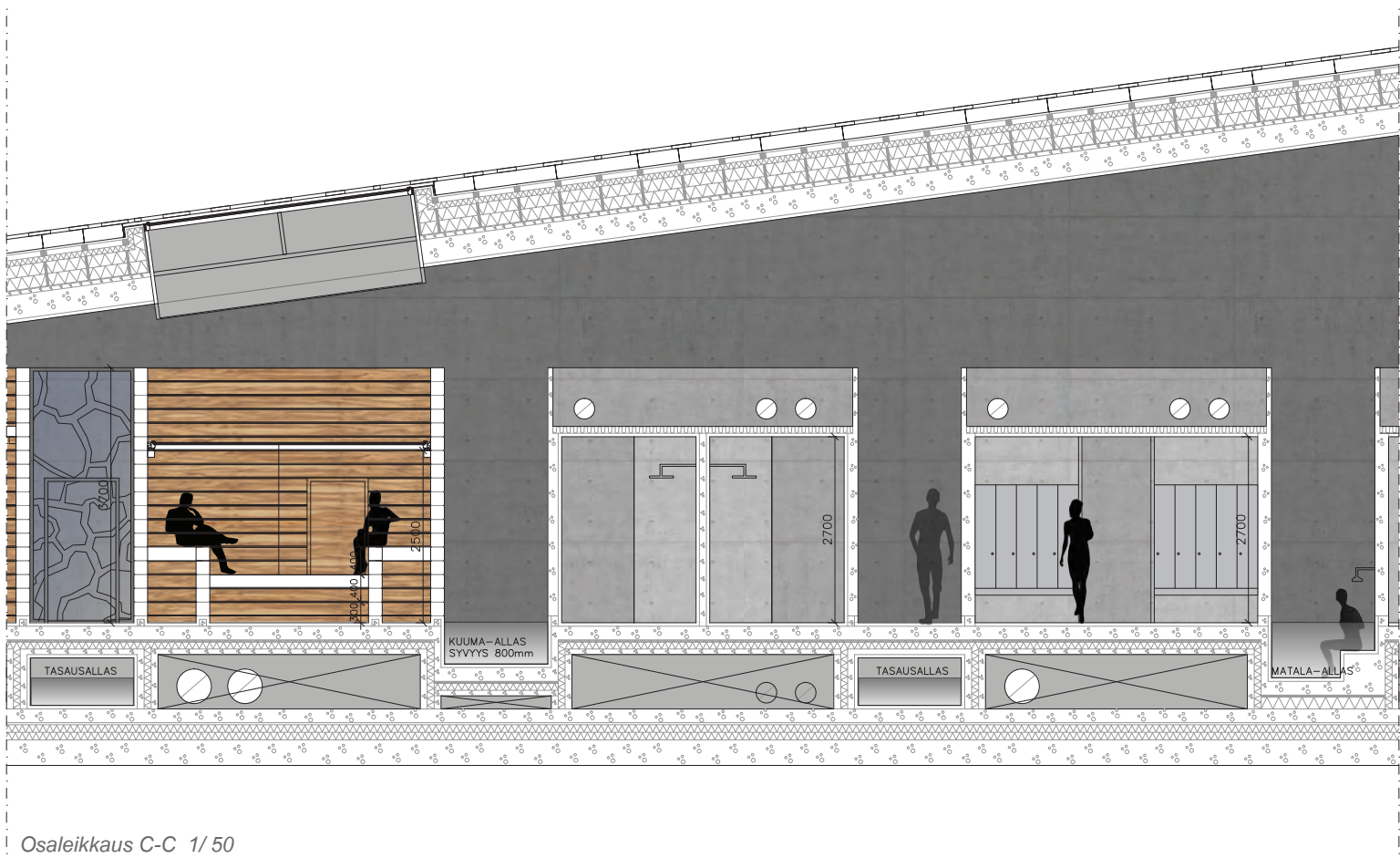

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO
TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

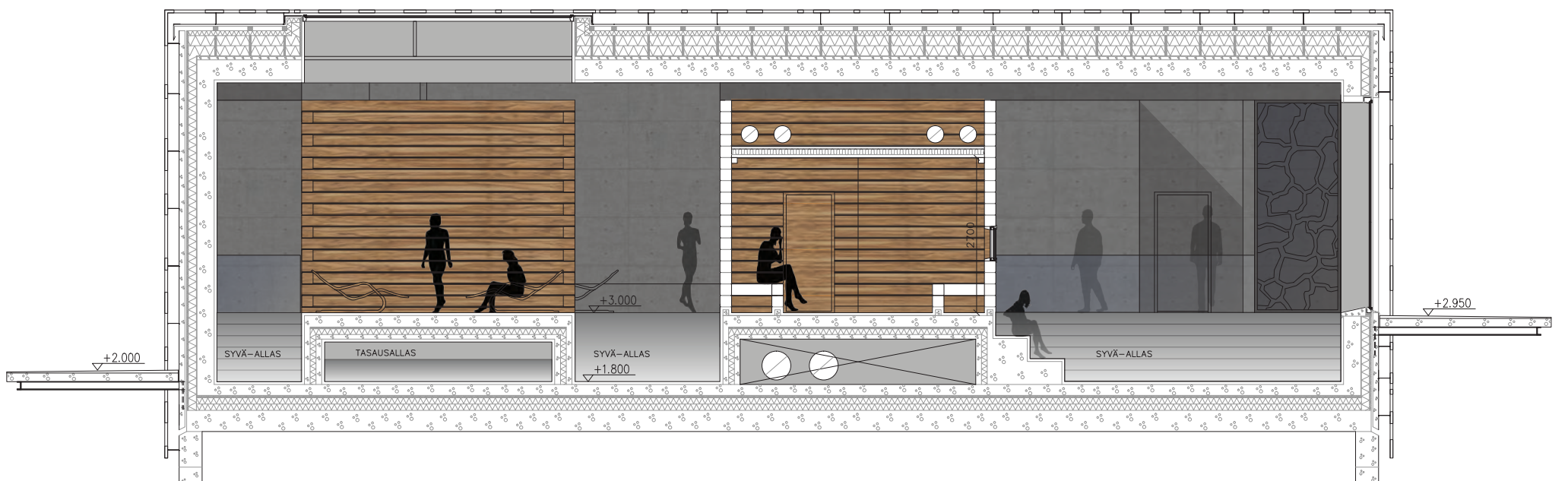

Näkymäkuva oleskelualueesta

Osaleikkaus C-C 1/50

Osaleikkaus D-D 1/50

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

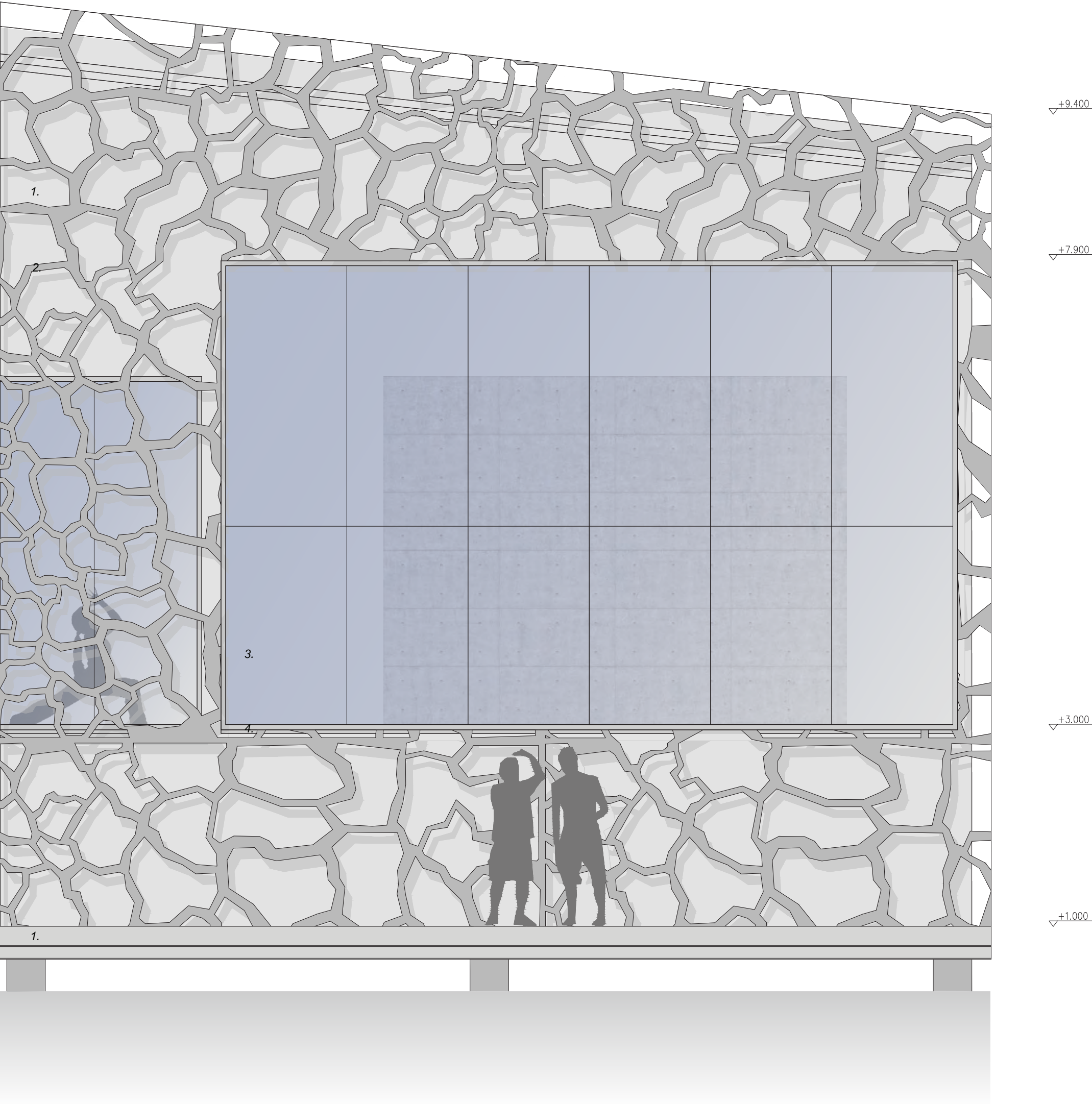
Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

9/11

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO
TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

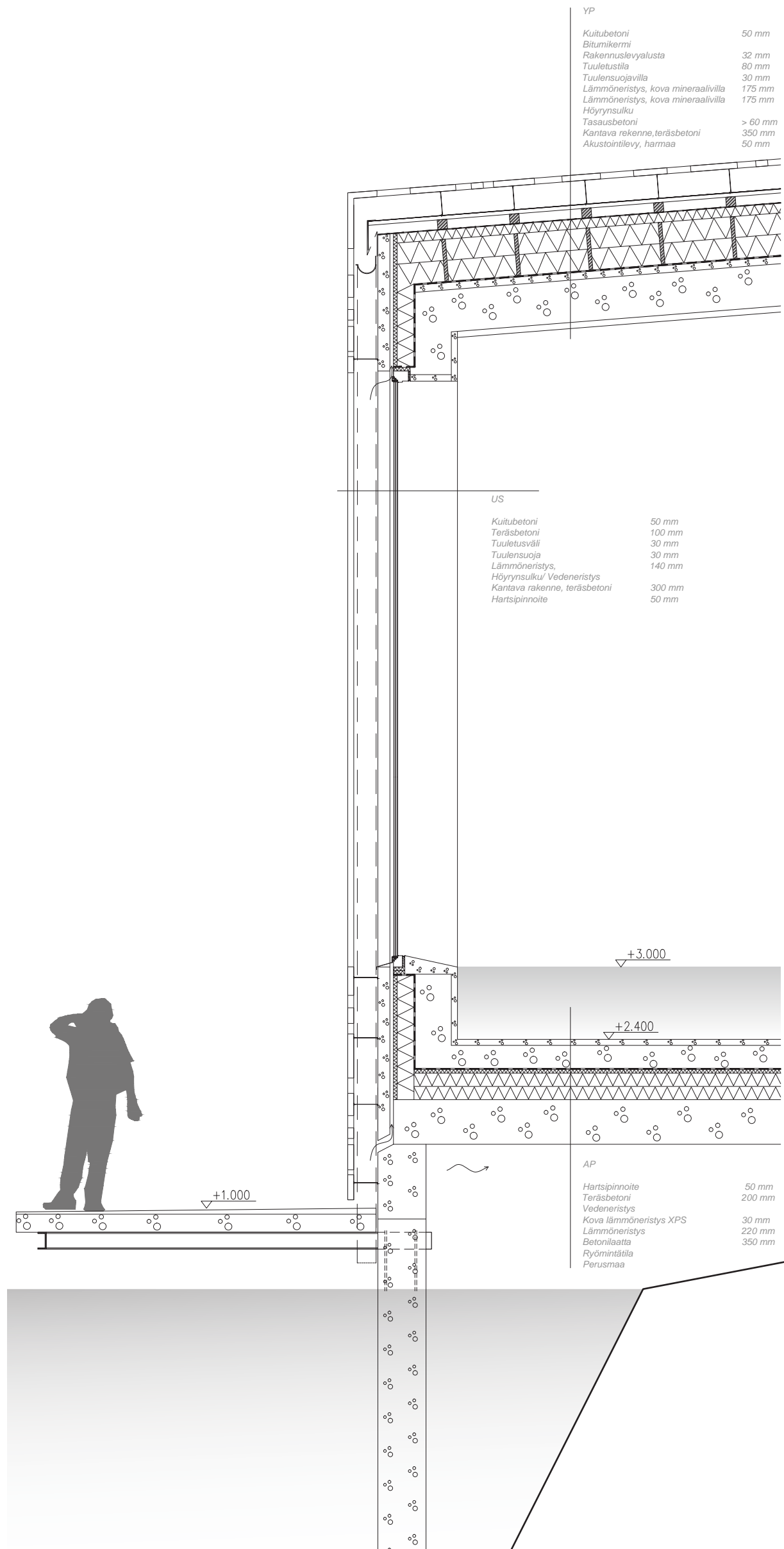
- 1. Betoni, betonin harmaa
- 2. Kuitubetoni
- 3. Lasi, kirkas
- 4. Alumiini, harmaa

Julkisivuote 1/20

Kylpylä kokemuksena, *Autere*, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

Kylpylä kokemuksena, **Autere**, Merikylpyläsuunnitelma Helsingin Hietaniemeen, Ourit-saarille

Diplomityö Melina Aakula maaliskuu 2015 tarkastaja: professori Ilmari Lahdelma

11/11

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO
TAMPERE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY